INSTITUTIONES THEOLOGICÆ AD USUM SEMINARIORUM.

AUTHORE

GASPARE JUENIN,

Oratorii Gallicani Presbytero, & in Seminario Eminentiss. Cardinalis DE NOAILLES Archiepiscopi Parisiensis, Sacræ Theologiæ Professore.

Editio Veneta anterioribus multò auctior, & accuratior.

TOMUS SECUNDUS.

VENETIIS,

Apud PAULUM BALLEONIUM.

M. DCCIV.

Superiorum Permissu, ac Privilegiis.

INDEX.

Arti-

Ca-

IN-

INSTITUTIONES
THEOLOGICÆ
AD USUM
SEMINARIORUM.

PARS PRIMA.

De Deo uno.

HÆc prior institutionum Theologicarum pars plures continebit Dissertationes, in quibus agetur de Dei Existentiâ, Essentiâ, Attributis tum in genere tum in specie.

DISSERTATIO PRIMA.

De Dei existentia.

DEi nomine intelligitur ens perfectissimum à quovis alio independens, cæterorum omnium causa & origo.

Quæremus hìc 1. utrum entis hujusmodi existentia demonstrari possit: 2. an reipsâ demonstretur: 3. an hæc propositio, *Deus est*, sit per se nota: 4. utrum Dei existentia ignorari possit: 5. an unus aut plures sint Dii.

QUÆSTIO PRIMA.

Vtrum Dei existentia demonstrari possit.

Not. 1. DEmonstratio definitur à Logicis: Syllogismus constans tribus propositionibus certis ac evidentibus, quarum ultima ex prioribus ita necessariò sequitur, ut illis admissis, intellectus isti dissentire non possit: hujusmodi est hoc argumentum: Totum est majus suâ parte: atqui corpus est aliquod totum respectu manus: ergo corpus est majus manu.

Not. 2. Demonstratio dividitur in demonstrationem à priori, & in demonstrationem à posteriori: prior fit per causas rei quæ demonstratur, posterior fit per illius effectus.

CONCLUSIO 1. Existentia Dei non potest à priori demonstrari.

Probatur. Ex observatis, illud à priori demonstrari non potest, quod non potest demonstrari per causas: atqui existentia Dei non potest per causas demonstrari: 1. non per causam efficientem;cum enim, ex dictis, Dei nomine intelligatur ens à se, seu à quovis alio independens,non potest habere causam efficientem,à quâ suum esse receperit: 2. non per causam finalem, quippè Deus, cum sit ens perfectissimum, ad aliud referri non potest: 3. nec per causas materialem & formalem; scilicet idea entis perfectissimi importat summam simplicitatem,ac proindè excludit à Deo compositionem ex materiâ & formâ.

Objicies. Ideò asseritur, Dei existentiam non posse demonstrari à priori, quòd nullam omnino habeat causam: sed ea ratio nulla est, siquidem habet pro causâ saltem virtuali ipsius Dei essentiam; nam illud habet Dei essentiam pro causâ saltem virtuali, quod sequitur ab essentiâ tanquam à radice; sed existentia Dei sequitur

ab

ab illius essentiâ tanquam à radice; quod sic ostenditur. Illud sequitur ab alio tanquam à radice, quod ex eo tanquam aliquo medio potest per discursum necessarium inferri; atqui ex essentiâ Dei, illius existentia tanquam ex medio potest per discursum inferri, hoc scilicet argumento: *Essentia Dei dicit ens quo nullum perfectius potest excogitari: atqui ens hujusmodi includit existentiam, alioquin posset excogitari aliquod ens illo perfectius; ens nimirum quod haberet existentiam:* Ergo ex essentiâ Dei tanquam ex medio, existentia per discursum necessarium inferri potest.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ad 3. & 4. neg. min. Ad 5. concesso toto argumento, nego conseq. Ratio est, quia radix, medium, debent esse, saltem per operationem intellectus, aliquid distinctum ab eo, quod ex eis sequitur: at Dei essentia, nequidem per operationem mentis, distinguitur ab illius existentiâ, cùm ens à se, ut est Deus, concipi non possit sine existentiâ: Unde hæc propositio, *Deus est ens à se: ergo existit*, se habet sicut hæc alia: *Petrus est homo: ergo est animal mente præditum*: non enim magis Dei essentia concipi potest sine existentiâ, quàm homo sine animali quod sit mente præditum: hinc fit ut hæc propositio, *Deus existit*, non sit illatio, sed explicatio istius, *Deus est ens à se*.

Conclusio 2. Existentia Dei potest demonstrari à posteriori.

Probatur. Ex iis quæ observata sunt, illud potest demonstrari à posteriori, quod potest demonstrari per suos effectus: atqui existentia Dei potest demonstrari per suos effectus, nempè per creaturas, quæ, ut dicetur inferiùs, habent necessariam cum Deo connexionem; ita ut reverà non existerent, si à Deo productæ non fuissent.

Objicies 1. Essentia Dei non potest demonstrari: ergo nec illius existentia; est enim ita

idem

idem cum essentiâ, ut ne per mentem quidem ab eâ distingui possit.

Resp. dist. ant. Essentia Dei non potest demonstrari, quid & qualis sit, conc. ant. quòd sit, nego ant. dist. pariter conseq. ergo nec existentia quid & qualis sit, conc. conseq. quòd revera sit, nego conseq. Sensus hujus propositionis, *Deus existit*, non est, quòd Deus sit hoc vel illud, id enim est prorsùs indemonstrabile; sed quòd aliqua vera existentia Deo conveniat.

Objicies 2. Demonstratio procedere debet ex necessariis: in hoc enim differt ab opinione quæ ex probabilibus oritur: atqui effectus Dei non sunt aliquid necessarium; quælibet nimirùm creatura est contingens, quia potuit esse & non esse: ergo Dei existentia demonstrari non potest ex effectibus.

Resp. neg. min. ad cujus probationem dist. ant. Creatura est ens contingens quoad suum esse, conc. ant. quoad dependentiam, nego ant. Esse creaturarum est absolutè contingens, quia nulla est creatura quæ non potuerit non existere, nempè Deo liberum fuit illius non existentiam decernere, quemadmodum decrevit existentiam; sed dependentia non est contingens, ex suppositione enim quòd existat aliqua creatura, impossibile est, quòd non sit dependens à Deo.

Objicies 3. Quod est objectum fidei, non potest demonstrari, quia scientia cùm sit essentialiter evidens, stare non potest cum fide quæ essentialiter est obscura: sed existentia Dei est objectum fidei, dicente Apostolo: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est*: ergo existentia Dei non potest demonstrari, etiam à posteriori.

Resp. dist. maj. Non potest demonstrari remanendo objectum fidei, conc. maj. non remanendo objectum fidei, neg. maj. Deinde concessâ min. dist. conseq. Existentia Dei non potest demonstrari remanendo objectum fidei, conc. conf. non remanendo objectum fidei, neg. conf. Apostoli locus

cus intelligitur de fide secundùm animi præparationem, ita ut quisque debeat esse paratus ad credendam existentiam Dei, si ipsi per demonstrationem non innotesceret.

Quæres, num hæc propositio: *Dei existentia potest ex creaturis demonstrari*, ita sit certa, ut sententiæ neganti aliqua censura debeatur.

Resp. affirmativè. Ratio est, 1. quia sententia negans, expresse adversatur sacris paginis. Sapientiæ 13. vani dicuntur homines, qui Deum ex ipsius operibus non potuerunt intelligere: eo quòd *à magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri*. Job 12. hæc habentur: *Interroga jumenta & docebunt te, & volatilia cæli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris. Quis ignorat, quòd omnia hæc manus Domini fecerit?* Ejusdem libri cap. 36. hæc leguntur: *Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul.* Paulus ad Rom. 1. sic loquitur: *Invisibilia ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque virtus ejus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles, quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt*. Eadem negans sententia adversatur unanimi Patrum consensui: *Ex universitatis ordine ac consensu* (ait Athanasius libro contra Gentiles) *Principem & administratorem intelligi necesse est Deum*. Hæc etiam habet Gregorius Nazianzenus orat. 4. *Ac nimis profectò hebes & stolidus est, qui non huc usque*, Dei existentiam, *progreditur: naturaliumque demonstrationum vestigia sequitur*. Eodem modo loquuntur alii Patres, ut proximè sequenti quæstione videre est.

Dices, laudata tum Scripturæ tum Patrum loca non intelligi de cognitione quæ naturæ viribus haberi possit, sed de eâ ad quam opus sit auxilio gratiæ; demonstratio autem fieri debet solius naturæ viribus.

Sed

Sed contra est. 1. Falsum est, ea loca intelligi de cognitione, ad quam opus sit auxilio gratiæ, tum quòd Dei cognitio ex creaturis maximè sit proportionata cum debilitatis per peccatum naturæ viribus; neque enim ita excæcatus fuit intellectus, ut ex effectu existentiam causæ colligere non valeat: tum quòd à laudatis Patribus stultitiæ arguantur, qui eam cognitionem ex creaturis non hauriunt: stultus tamen quis non dicitur quòd ea ignoret, quæ nemo naturæ viribus assequi potest. 2. Ex eo quòd auxilium gratiæ supponatur necessarium ad demonstrationem, de quâ est quæstio, malè colligitur, eam demonstrationem haberi non posse; nec enim in eâ suppositione auxilium gratiæ requireretur tanquam medium, ex quo inferretur Dei existentia, sed tanquam principium quo mens adjuta conciperet connexionem necessariam, quam creaturæ existentes habent cum existentiâ Dei: unde licèt ea demonstratio esset supernaturalis secundùm modum, foret tamen naturalis secundùm substantiam.

Quæstio Secunda.

Vtrum Dei existentia reipsa demonstretur.

Not. 1. Varias rationes adhibent Scholastici, ut Dei existentiam contra Atheos dèmonstrent: nonnullas etiam alias legere est in sanctis Patribus. Utrasque hâc in quæstione explicabimus.

Not. 2. Scholastici priorem rationem pro Dei existentiâ desumunt ex motu, ex eoque colligunt existentiam entis omninò immobilis. Alteram sumunt ex causâ efficiente, ostenduntque dari primam omnium rerum causam. Tertiam petunt

ex

ex contingenti & neceſſario, ſeu ex eo, quòd detur contingens, S.Thomas colligit dari ens neceſſarium & à ſe. Quartam ſumunt ex finito & infinito; id eſt, ex exiſtentiâ finiti concluditur exiſtentia infiniti.

Not. 3. Motus eſt triplex, ad ſubſtantiam, ad locum, ad qualitatem. Prior contingit, cùm non ens tranſit ad eſſe, aut cùm forma in aliam mutatur. Alter eſt acquiſitio aut amiſſio alicujus loci. Tertius fit per acquiſitionem aut amiſſionem qualitatis, ſeu, modi eſſendi, ut cum manus ex calidâ fit frigida.

Not. 4. Nomen motûs, quo hìc utitur S.Thomas, complectitur triplicem illam motûs ſpeciem, ita ut tam ex unâ quàm ex aliâ Dei exiſtentia neceſſariò & evidenter colligatur.

Prima demonſtratio ſumpta ex motu.

Exiſtit primum movens omnino immobile: Atqui primum movens omnino immobile eſt Deus: Ergo Deus exiſtit. Minor propoſito eſt evidens, nam Dei nomine intelligitur ens quod omnes omnino habet perfectiones poſſibiles: atqui primum movens omnino immobile habet omnes perfectiones poſſibiles: ſi enim aliqua ei deeſſet, ad eam poſſet moveri, ſeu poſſet eam acquirere: aut ſi habens omnes, aliquam poſſet amittere, poſſet moveri ab illâ qualitate ad ejus privationem.

Itaque probatur maj. propoſitio. Datur motus tum ad ſubſtantiam, tum ad locum, tum ad qualitatem, ut experientiâ patet: ergo datur primum movens omnino immobile. Probatur conſeq. Non datur motus, niſi detur illius cauſa, quia quilibet effectus ſupponit cauſam, à quâ oriatur. Sed cauſa illius motus eſt primum ens immobile: Ergo ſi detur motus, datur primum ens immobile. Probatur min. Motus ille non eſt à re ipsâ quæ movetur, quia quidquid movetur, ab alio movetur: ergo ab aliquo ente immobili, quod quidem Deus eſt ipſe, ut ſuperiùs dictum eſt.

Re-

Respondebis 1. Falsum esse illud axioma: *Quidquid movetur, ab alio movetur*: idque patet in humanâ voluntate quæ seipsam, ex Molinæ discipulis, movet ad actus sibi proprios.

Sed contra est. 1. Si quid seipsum moveret, esset secundùm idem simul in potentiâ & in actu: in potentiâ quidem, quatenùs posset recipere motum, quem supponeretur non habere; in actu etiam, quia, ut supponitur, seipsum moveret. Sed implicat, quòd idem secundùm idem, seu, secundùm eandem qualitatem v. g. simul sit in potentiâ & in actu: nam quod simul est in potentiâ & in actu ad eandem qualitatem, eam habet & non habet simul; quod quidem contradictionem involvit. 2. Humana voluntas quæ seipsam movet ad actus liberos, ab alio, à Deo nempè, accepit potentiam quâ seipsam movet ad actus liberos; ac proinde virtualiter ab alio movetur. In casu autem de quo est hìc quæstio, seu, in casu quòd non existat primum ens movens & immobile, voluntas à nullo alio accepisset potentiam, quâ sese moveret. Præterea, dato quòd anima per acceptam à Deo potentiam sese moveat ad actus qui tendunt ad finem, seipsam tamen non movet ad primam volitionem, quæ est circa finem ipsum, seu ad primam intentionem finis, cum illa prima intentio sit actus necessarius & indeliberatus; ac proinde ipsius etiam animæ, ac cujusvis alterius potentiæ liberæ respectu, valet axioma: *Omne quod movetur, ab alio movetur*.

Respondebis 2. Dato, quòd valeat axioma: *Omne quod movetur, ab alio movetur*, non sequi quòd tandem necesse sit devenire ad primum ens movens immobile: nam res quæ est in motu, movetur ab aliâ, & hæc alia etiam ab aliâ, & sic de cæteris in infinitum.

Sed contra est. Si in causis moventibus & motis daretur progressus in infinitum, nullus revera hìc & nunc fieret motus; quod sic ostenditur:

tur: Ut fiat motus, causæ moventes debent attingere eam,quæ hìc & nunc movetur. v.g. charta quæ hìc & nunc movetur, debet impelli ab aliâ quæ ipsam attingat. Atqui causæ moventes, ex suppositione quòd detur progressus in infinitum, nunquam attingerent eam quæ hìc & nunc movetur: ut enim eam attingerent, infinitum deberet pertransiri, multitudo nempè causarum quarum sit progressus in infinitum, id est, quarum una ita movetur ab aliâ, ut ista ab aliâ, & sic de cæteris in infinitum ab aliis, moveatur: atqui infinitum pertransiri non potest, cum finem non habeat: ergo, &c.

Secunda demonstratio desumpta ex causa efficiente.

Prima causa efficiens, est Deus: Atqui existit prima causa efficiens: Ergo existit Deus. Major propositio constat: nam prima causa efficiens non est producta ab aliâ, ac proinde habet esse à seipsâ, & independenter à quâvis aliâ: quod autem est ens à se & independens ab alio, est Deus.

Itaque probatur minor. Dantur plurima entia in rerum naturâ:Sed illa entia supponunt primam causam efficientem: ergo datur prima causa efficiens. Probatur minor propositio. Illa entia non pendent à causis sese invicem efficientibus in infinitum, quia ut superiùs ostensum est, in causis motis & moventibus dari non potest progressus in infinitum: pendent igitur ultimò à causâ quæ ab aliâ effecta non fuerit, ac proinde quæ sit improducta, seu, quæ habeat esse à semetipsa, & independenter à quâvis aliâ. Hinc patet, non multùm à præcedenti differre hanc secundam rationem S. Thomæ.

Tertia demonstratio petita ex contingenti & necessario.

Ens summè necessarium, seu, cui repugnat non existere, est Deus: Atqui datur ens summè ne-

necessarium: Ergo datur Deus. Major patet, quia ens cui repugnat non existere, debet esse à se, improductum, independens.

Minor verò in quâ sita est difficultas, sic ostenditur. Non omnia quæ existunt, sunt contingentia: ergo datur aliquod ens summè necessarium. Probatur ant. Si omnia quæ existunt, sint contingentia, potuerunt existere aut non existere; contingens enim definitur, quod potest esse aut non esse: Atqui omnia quæ existunt, non potuerunt existere, aut non existere: Ergo non omnia sunt contingentia.

Probatur minor. Si quæcunque existunt, potuerint non existere, supponi posset, quòd reverà nihil existat: illa enim suppositio nullam implicat contradictionem, cùm possibile sit, contingens non existere: atqui si supponatur, quòd nullum ens existat, nullum ens erit possibile, sicque mundus erit omnino impossibilis: Ergo omnia quæ existunt, non potuerunt existere, aut non existere. Probatur minor. Ut non ens sit possibile, debet habere causam à quâ produci possit: sed in casu supposito, non-ens nullam haberet causam, à quâ produci posset: ergo nullum ens est possibile.

Probatur min. Non-ens 1. non haberet semetipsum pro causâ, quia res non potest esse causa sui ipsius, seu, cùm non habeat esse, illud sibi dare non potest. Non-ens 2. non haberet pro causâ ens aliquod, cum suppositum fuerit, nullum omnino ens existere: ergo nullum omnino ens esset possibile. Recurrendum est igitur ad aliquod ens necessarium, à quo entia contingentia habeant suum esse; illud autem ens necessarium, est Deus: ergo Deus existit.

Quarta ratio desumpta ex finito & infinito.

Ens simpliciter infinitum, est Deus, quia continet omnes omninò perfectiones: atqui existit ens simpliciter infinitum: ergo existit Deus.

Pro-

Probatur min. Existit ens finitum, ut ipsis etiam oculis patet: ergo existit ens infinitum. Probatur conseq. Ens finitum non potest esse sui ipsius causa efficiens: ergo debet produci ab ente infinito.

Respondebis, ens infinitum accipere suum esse ab alio ente finito, & istud ab alio, ita ut sit finitorum series infinita.

Sed contra. Illa infinita series finitorum implicat contradictionem; quod sic ostenditur: Quod simul esset divisibile, & indivisibile, implicat contradictionem: atqui illa infinita series finitorum esset simul divisibilis & indivisibilis: ergo implicat contradictionem. Probatur min. 1. Illa series esset divisibilis; nam quodlibet totum potest dividi in partes, ex quibus constat: 2. Esset indivisibilis, nec enim dividi posset in partes infinitas: nam illæ partes infinitæ, essent æquales suo toti; quod repugnat, cùm non detur infinitum infinito majus: non posset quoque dividi in partes finitas, quia partes finitæ, quantumcunque multiplicentur, non possunt constituere compositum infinitum, ut in suppositione quam confutamus, esset infinita actu series finitorum.

Quinta demonstratio desumpta ex vi mentis, quæ judicat de bonitate, pulchritudine, veritate rerum.

Bonitas, pulchritudo, veritas infinitæ sunt Deus: atqui dantur ejusmodi bonitas, pulchritudo, veritas: ergo datur Deus.

Probatur min. Mens nostra judicat de bonitate, de pulchritudine, de veritate rerum: judicat quoque, quænam inter res sint meliores, sint pulchriores, sint veriores: judicium illud non se extendit modò ad res sensibus subjectas, sed etiam ad spirituales, & ad ipsas etiam animas: judicamus nimirum nõ tantùm de pulchritudine unius corporis, præ pulchritudine alterius; non tantùm de

de pulchritudine colorum, præ pulchritudine sonorum; non tantùm de pulchritudine scientiarum, præ pulchritudine artium; non tantùm de pulchritudine virtutum, prę pulchritudine scientiarum; sed etiam de pulchritudine mentium & intelligentiarum, prę pulchritudine aliarum mentium, & aliarum intelligentiarum: atqui judicium illud supponit existentiam bonitatis, pulchritudinis, veritatis infinitæ: ergo dantur ejusmodi bonitas, pulchritudo, veritas.

Probatur min. Illud judicium supponit existentiam alicujus regulæ, ad quam feratur: non enim aliud alio potest dici aut melius, aut pulchrius, aut verius, aut minùs bonum, aut minùs pulchrum, aut minùs verum, nisi ex majore vel minore recessu aut accessu ad illam regulam: Atqui illa regula supponit existentiam, seu est ipsamet existentia bonitatis, pulchritudinis, & veritatis infinitæ: Siquidem illud est infinitum, ex cujus accessu aut recessu judicari potest de omni bono, de omni pulchro, de omni vero, ita ut nullum omninò aut bonum, aut pulchrum, aut verum excogitari possint, quæ ex istâ regulâ non judicentur; nullumque est, ultra quod fingi non possit aliud, quod pariter non judicetur ex eâdem regulâ: Ergo existit ista regula infinita.

Quod hucusque traditum est argumentum desumptum est ex Augustino, qui lib. 8. de Civitate Dei, cap. 3. sic loquitur: *Bona est terra altitudine montium, & temperamento collium, & planitie camporum, & bonum prædium amœnum, ac fertile, & bona domus paribus membris disposita...... bonus cibus suavis, atque aptus valetudini....... bonum cælum cum sole, & luna & stellis, & boni Angeli..... & bonum carmen, canorum numeris & sententiis grave. Quid plura & plura? Bonum hoc & bonum illud. Tolle hoc & illud, & vide ipsum bonum, si potes; ita Deum videbis; non alio bono bonum, sed bonum omnis boni. Neque enim in his omnibus bonis, vel quæ com-*

commemoravi, vel quæ alia cernuntur, sive cogitantur, diceremus aliud alio melius, cum verè judicamus, nisi esset nobis impressa notio ipsius boni secundùm quod & probaremus aliquid, & aliud alii præponeremus.

Quam Augustinus loco mox laudato prosecutus est rationem, ad formam scholasticam reducit Sanctus Thomas 1. p. q. 2. art. 3.

Sexta demonstratio desumpta ex ordine, specie, & administratione universi.

Eximia est species, seu, pulchritudo partium, ex quibus hoc universum constat; mirabilis est ordo in rerum naturâ; mirabiles operationes causarum quæ in hoc mundo operantur: atqui ea pulchritudo, ille ordo, eæ causarum operationes, Dei existentiam supponunt: ergo existit Deus. Major propositio constat. Nam quis solem, stellas, cæteraque immensæ magnitudinis corpora cælestia, terram herbis floribus ac fructibus onustam, maria cum suis gemmis, piscibus, hominis cæterorumque animalium corpus ex tot fibris, nervis, cartilaginibus, venis, ossibus, membris organisque compactum intueri potest, quin statim in admirationem rapiatur? Quid magis ordinatum excogitari potest solis, lunę, siderum constanti perpetuoque cursu? Quid efficacius tellure, plantis, arboribus, ex quibus tot flores, tot folia, tot fructus singulis annis nascuntur?

Itaque probatur minor propositio, nempè, ea omnia supponere Dei existentiam. Immensa corporum moles, non nisi ab infinitâ potentiâ produci potuit. Stata illa dierum, annorum, tempestatumque sibi invicem absque intermissione succedentium series, non nisi à summâ sapientiâ oriri potest. Ea causarum in corporum productione efficacia causam summè efficacem supponit. Atqui infinita potentia, summa sapientia, causa summè efficax nihil aliud sunt, quàm Deus ipse:

ipse: ergo universi tum pulchritudo, tum ordo tum efficacia, Dei existentiam supponunt. Major propositio, in quam vertitur cardo difficultatis, variis momentis ostenditur.

Primò. Immensa universi corpora à parte rei nihil aliud sunt, quàm materia distincta in varias figuras: Sed ea materia produci non potuit, nisi ab infinitâ potentiâ: Siquidem non est à se; si enim esset à seipsâ, id oriretur vel ex eo quòd sit ens, vel quòd sit, non quidem ens simpliciter, sed ens summè eminés, seu infinitè perfectum: atqui neutrum dici potest: Non primum, cùm non sequatur, rem necessariò existere, ex eo quòd sit ens; licèt enim cogitatio nunc existat, non sequitur, quòd antea extiterit, aut quòd postea extitura sit; seu, non est connexio necessaria inter hoc instans existentiæ cum præcedente, aut cum subsequente. Alterum pariter dici non potest: nam tantum abest, ut materia sit ens infinitè perfectum, quin ècontra sit ens imperfectissimum, seu, ut loquuntur, tabula rasa, quæ capax quidem sit plurium perfectionum, sed quæ ex se nullam prorsùs habeat: Ergo materia habet esse ab aliquâ causâ extrinsecâ: Illa autem causa extrinseca debet habere potentiam infinitam, per quam nempè superata fuerit distantia infinita, quæ est à non esse, in quo aliàs erat materia, ad esse quo nunc fruitur.

Secundò. Ordo quem in hoc universo conspicimus, non est à casu, seu, ut ajunt, fortuitò non accidit: nam casus ad quem athei plerumque recurrunt, vel est ens, vel est nihil; si nihil sit, non potuit efficere mirabiles illas formas, quas in cælis, terrâ, cæterisque corporibus intuemur: non potuit quoque constantem illum omnium elementorum, cæterarumque orbis partium concentum operari, tum quòd nihilum agere non possit, tum quòd quæ fortuitò accidunt, non semper eâdem ratione, eodem tempore, eodem ordine contingere soleant. Si ècontra casus sit ens, debet esse ens intelligens; nec enim ab ente

non

non intelligente ordinari possunt media ad finem, ut reverà ordinata sunt ad illum concentum de quo agitur, cum illi concentui aptiora alia fingi cogitarique non possint. Si autem casus sit ens intelligens, necesse est, ut Deus sit, quippè in concentu de quo est quæstio, suisque aliis operibus perfectissimam sapientiam probaret.

Tertio. Efficacia quæ in agentibus reperitur, supponit causam summè efficacem, quod sic ostenditur. Efficaciæ illius triplex tantùm causa potest assignari, nempè aut materia, aut motus materiæ, aut Deus: atqui nec materia, nec motus materiæ vim illam habent. Non materia: nam ex se, seu, secundùm substantiam considerata, non est potentia activa, sed passiva tantùm; unde idea quam de eâ habemus, nihil aliud dicit, quàm ens aut ad passionem, aut ad actionem indifferens: Non motus materiæ; nam materia non habet illum motum essentialiter & ab intrinseco, cum non desinat esse materia quamvis quiescat: ergo ab extrinseco tantùm & contingenter, proindeque à causâ intelligente, quæ motum illum impresserit materiæ. Præterea ad efficaciam causarum satis non est quilibet motus, sed requiritur motus in eam partem determinatus: A quâ verò causâ quàm ab intelligentiâ, ad eas partes determinari potuit ille motus, ut ex eâ determinatione nata sit causarum efficacia, v. g. in semine animalis ea partium dispositio, is motus qui aliud simile animal toties generat, quoties impeditum non fuerit ab aliquâ causâ extrinsecâ?

Quod hucusque explicuimus argumentum, desumptum est ex Augustino. *Mundus ipse* (ait S. Doctor lib. 11. de civitate cap. 4.) *ordinatissima sua mutabilitate, & mobilitate, & visibilium omnium pulcherrima specie, quodammodo tacitus, & factum se esse, & nonnisi à Deo ineffabiliter atque invisibiliter magno, & ineffabiliter atque invisibiliter pulchro fieri se potuisse proclamat*.

Septima demonstratio desumpta ex existentia entium spiritualium.

Existunt quædam entia spiritualia: Atqui existentia entium spiritualium supponit existentiam Dei: Ergo existit Deus.

Major propositio supponitur ex Metaphysicâ ubi sic Philosophi ratiocinantur. Certissimum est, hominem cogitare, & uti reflexione: quamvis enim de rebus omnibus dubitet, dubitare non potest, quin cogitet, quin reflexione utatur, cum illud dubium sit cogitatio: Cogitatio autem & reflexio non possunt esse ab ente materiali, nihil quippe aliud concipi potest in ente materiali, quàm materia ipsa, aut modus materiæ. Materia ex se, seu, in suo conceptu, nihil aliud dicit, quàm extensionem in longum, latum, & profundum; cum ea verò extensione cogitatio & reflexio, cum non sint extensæ, nullam omninò habent connexionem. Modus materiæ vel est figura vel motus vel subtilitas: at quæcunque figura, quicunque motus, quæcunque subtilitas fingantur in materiâ, nunquam efficient, ut materia cogitet, ut materia reflexione utatur.

Suppositâ igitur ex Metaphysicâ argumenti majore propositione, sic ostenditur minor. Ens spirituale non existit à seipso: Si enim ex se haberet existentiam, haberet quoque omnes omninò perfectiones, cum id quod ex se ipso habet majus, necessariò habeat quod minus est in eodem genere; at reverà perfectiones minores sunt existentiâ, cum nihil aliud sint, quàm existentiæ modi.

Ens spirituale non est quoque ab atomorum aut motu aut concursu, cum, ut jam observatum est, ille motus, ille concursus nihil addant materiæ præter aut figuram, aut subtilitatem, quæ haud dubiè materiam non reddunt capacem cogitationis: Ergo ens spirituale est ab alio ente spirituali infinitè perfecto, cui proinde per se convenit

venit exiſtentia, cum exiſtentia ſit prima inter perfectiones, & earum veluti radix & fundamentum.

Octava demonſtratio deſumpta ex idea Dei.

Ineſt hominibus idea Dei: de ente nimirùm quod ſit à ſe, quod ſit omnium cauſa, plerumque cogitant: atqui idea Dei ſupponit illius exiſtentiam: ergo Deus exiſtit.

Probatur minor. Effectus ſupponit exiſtentiam ſuæ cauſæ: Sed idea Dei quæ ineſt hominibus, eſt Dei effectus: Ergo idea Dei ſupponit illius exiſtentiam. Probatur minor. Idea Dei quæ ineſt hominibus, non eſt opus creaturæ: ergo eſt Dei effectus. Probatur ant. Creatura non potuit fingere ideam entis infiniti, quod ſic oſtenditur. Ut creatura fingat ideam aliquam, debet illam haurire aut ex ſenſibus, aut ex ſe ipſa: Sed creatura ex neutro illo fonte potuit haurire ideam entis infiniti; non quidem ex ſenſibus, cum ens infinitum ſit ſpirituale, ac proinde ſub ſenſus non cadat; non etiam ex ſeipſa, cum ipſa, utpotè finita, nullam omninò proportionem habeat cum ente infinito: ergo creatura non potuit fingere Dei ideam, & conſequenter eſt opus ipſius Dei qui eam nobis impreſſit.

Confirmatur 1. illud argumentum. Idea Dei quæ ineſt humanæ menti, non eſt acquiſita, ſed innata & ingenita: ergo eſt ab ipſomet Deo. Probatur ant. Mens humana ideam illam non acquiſivit educatione: quod enim educatione comparatur, idem non eſt in omnibus: ſic propter variam educationem, furtum quod benè audiit apud nonnullas gentes, Lacedæmonios ſcilicet, peſſimè audiit apud alias. Atqui idea Dei, ſeu, hujus veritatis, *Deus exiſtit*, eadem omninò eſt, eademque fuit ſemper apud omnes homines, cujuſcunque regionis, temporis, ac ætatis fuerint: eam non immutarunt variæ populorum inclinationes, imperiorum caſus, temporum viciſſitudo,

cum è contra iis rebus educatio, artes, scientiæ, idiomata plerumque soleant immutari.

Confirmatur 2. Idea Dei opposita est sensibus, imaginationi, cordis passionibus: Sensibus quidem, quatenùs invaluit consuetudo id omne rejiciendi, quod non subjacet sensibus: Imaginationi, quæ capere non potest, quid Deus in se ipso ageret ante mundi productionem: Cordis passionibus, quæ ideâ de quâ agitur, omnes fermè comprimuntur; conservata est tamen illa Dei idea, remansitque apud omnes omninò gentes: *Quæ gens unquam fuit, aut quod genus hominum*, inquit Tullius lib. 1. de naturâ Deorum, *quod non habeat sine doctrina anticipatam quamdam Deorum informationem?* Ab hominibus igitur non est, sed à Deo ipso idea hujus veritatis, *Deus existit*.

Confirmatur 3. Ipsa hominis conscientia demonstrat, ideam de quâ agitur, non esse hominis figmentum, humani laboris fœtum. Nemo est qui ubi versatur in periculis, ubi doloribus angitur, oculos absque mentis reflexione non erigat in cœlum, ut opem exoret: ex Atheis ipsis hæ voces, *Adsit mihi Deus*, inopinatò erumpunt: quod autem nobis invitis plerumque non attendentibus extorquetur, non est mentis figmentum, nec aliquid ab eâ dependens.

Quod dialecticorum more proposuimus argumentum, hisce verbis prosequitur Tertullianus libro de testimonio animæ. *Adsit mihi Deus: O Deum immortalem: Deus videt. Ac quis* (ait) *ejusmodi eruptiones animæ non putaverit doctrinam esse naturæ, & congenitæ seu ingenitæ conscientiæ tacita commissa?* Probat hâc ratione. *Certè prior anima, quàm litera, & prior sermo quàm liber, prior sensus, quàm stylus, & prior homo ipse, quàm Philosophus & Poeta. Nunquid ergo credendum est, ante literaturam & divulgationem ejus, mutos absque hujusmodi pronunciationibus vixisse homines? Et unde hæc didicit*

ani-

anima? Certè non à Philoſophia, non à literis, vel ſcripturis, nec à diſciplina; hæc enim pronuntiat nondum ſcholis formata, ſimplex, rudis, impolita, idiota, de compito, de tectrino tota: hæc à natura didicit: magiſtra natura, anima diſcipula.

Quæstio Tertia.

Vtrum hæc propoſitio, Deus eſt, *ſit per ſe nota.*

Not. 1. PRopoſitio per ſe nota, eſt ea, in quâ prædicatum ita immediatè connexum eſt cum ſubjecto, ut excludat cauſam naturâ aut ratione priorem, per quam manifeſtetur.

Not. 2. Propoſitio per ſe nota, eſt triplex; per ſe nota ſecundùm ſe tantùm; per ſe nota quoad nos tantùm; per ſe nota & ſecundùm ſe, & quoad nos. Prior definitur: Propoſitio, cujus prædicatum immediatè quidem connexum eſt cum ſubjecto, ſed ea connexio à nobis ignoratur. Altera eſt ea, cujus prædicatum non eſt quidem immediatè connexum cum ſubjecto, ſed tamen ejus veritas ita eſt evidens, ut non indigeat cauſa ſeu medio priore, per quod manifeſtetur. Ejuſmodi eſt iſta: *Sol lucidus eſt*. Si quis enim velit philoſophari, facilè reddet rationem cur ſol lucidus ſit, oſtendendo nimirùm id oriri ex certo motu partium, ex quibus componitur. Tertia denique eſt ea, cujus prædicatum & immediatè & evidenter connexum eſt cum ſubjecto; unde non indiget medio priore quo manifeſtetur, ſed ſolâ terminorum penetratione, ſeu, cognitione eſſentiæ, tum prædicati, tum ſubjecti, cujus generis eſt iſta: *Totum eſt majus ſua parte.*

Not. 3. Conveniunt omnes Theologi, hanc propositionem : *Deus est*, esse per se notam secundùm se. Nempè prædicatum essentialiter connexum est cum subjecto, nec illa connexio demonstrari potest per medium distinctum, quod ea connexione sit prius aut re aut ratione. Sed non conveniunt, an sicut ea propositio est per se nota secundùm se, sit etiam per se nota quoad nos. Thomistæ negativam sententiam propugnant, affirmativam verò plures alii Theologi. Quid nos eâ de controversiâ sentiamus, duplici conclusione dicetur.

CONCLUSIO I. Hæc propositio, *Deus est*, per se nota est secundùm se & quoad nos.

Probatur 1. Ea propositio est per se nota quoad nos, quæ non indiget medio priore & distincto, per quod nobis manifestetur : atqui ejusmodi est ea propositio : ergo est per se nota quoad nos.

Probatur minor. Illa propositio non indiget medio priore, & distincto, per quod nobis manifestetur, in qua prædicatum intelligitur convenire subjecto ex solâ terminorum penetratione : Sed ejusmodi est ista, *Deus est* : Ergo non indiget medio priore & distincto, per quod manifestetur. Probatur min. Qui perfectè noscit quid tum Dei tum existentiæ terminis intelligatur, cognoscit evidenter connexionem essentialem, quam existentia habet cum Deo : ergo ex solâ terminorum penetratione evidenter intelligitur, prædicatum hujus propositionis, *Deus est*, essentialiter convenire subjecto.

Probatur ant. Dei nomine intelligitur ens perfectissimum, seu, quo nihil majus aut melius cogitari potest: *Omnes*, inquit Augustinus lib. 1. de doctrinâ christianâ cap. 7. *pro excellentia Dei certatim dimicant, nec quisquam inveniri potest, qui hoc Deum credat esse, quo melius aliquid est*. Sed qui noscit, quid intelligatur nomine entis perfectissimi, cognoscit evidenter connexio-

nexionem essentialem, quam existentia habet cum eo: quod sic probo. Nomine entis perfectissimi intelligitur ens, quod habet omnes omninò perfectiones: si enim aliqua ei deesset, non esset perfectissimum; aliud enim eo perfectius cogitari posset: Sed cum ente quod habet omnes omninò perfectiones, existentia habet connexionem necessariam & essentialem: si quidem si existentia non haberet cum eo essentialem & necessariam connexionem, ens illud posset concipi sine existentiâ, cum quælibet res concipi possit absque eo quod non est ipsi essentiale: Atqui ens quod habet omnes omninò perfectiones concipi non potest absque existentiâ, cum existentia sit maxima perfectio, imò radix sit & fundamentum aliarum.

Respondent adversarii distinguendo hanc propositionem: Ens quod habet omnes omninò perfectiones, concipi non potest absque existentiâ, aut formali, aut objectivâ, concedunt; absque existentiâ objectivâ, negant; seu, inquiunt, Ens quod habet omnes perfectiones, concipi non potest sine existentiâ, quæ sit in intellectu intelligentis; sed concipi potest sine existentia, quæ sit extra intellectum intelligentis, hoc est quæ objectò à parte rei conveniat.

Sed contra. Existentia quæ sit extra intellectum, seu quæ objectò à parte rei conveniat, est maxima perfectio: ergo si ens quod habet omnes omninò perfectiones, sine illâ existentiâ concipiatur, concipietur tanquam ens cui desit aliqua perfectio; quod, ut patet, implicat in terminis.

Probatur 2. Illa propositio est per se nota quoad nos, cujus veritas nobis est ingenita & innata, seu quæ nec ex discursu, nec ex sensibus habetur, sed ab ipso auctore naturæ est nobis impressa, ut videre est in hac morum regulâ, *Alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis*: aut in isto principio metaphysico, *Quidlibet est, vel non est*:

Atqui veritas hujus propositionis, *Deus est*, est nobis ingenita & innata: Ergo illa propositio, *Deus est*, per se nota est quoad nos.

Minor propositio ostenditur 1. ex scriptura. Psalmo 4. hæc habentur, *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. Isaiæ 46. *Redite prævaricatores ad cor. Recordamini prioris sæculi, quoniam ego sum Deus, & non est ultrà Deus*. Patet, scripturam iis in locis docere ipsum de Deo lumen seu notitiam esse nobis impressam; cuique homini, ipsi etiam prævaricatori satis esse, ut cor consulat ad consequendam Dei notitiam. Docuit igitur scriptura, ingenitam nobis esse & innatam illam cognitionem.

Eadem minor propositio probatur 2. ex Patribus Græcis. Sic loquitur Justinus ad caput secundæ suæ apologiæ: *Dei appellatio nomen non est, sed Dei inenarrabilis naturæ hominum insita opinio*. Sic etiam Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum: *Quamobrem universa quidem gens orientalium, & universa quæ pertinet ad occidentem, septentrionem, & austrum, unam habet & eandem anticipatam notionem de eo, qui constituit principatum*. Sic quoque Gregorius orat. 5. quæ est de beatitudinibus: *Quemadmodum enim opinio de numine divino naturaliter quidem insita est omnibus hominibus, sed ignorantia Dei peccatur contra id quod colitur*.

Eadem minor propositio ostenditur 3. ex Patribus Latinis. Tertullianus Apologetici cap. 17. ex animæ ipsius testimonio sic contra Gentiles argumentatur: *Vultis ex ipsius animæ testimonio comprobemus, quæ licèt carcere corporis pressa, licèt institutionibus pravis circumscripta, licèt libidinibus & concupiscentiis evigorata, licèt falsis diis exancillata, cum tamen resipiscit, ut ex crapula, ut ex aliqua valetudine, & sanitatem suam patitur, Deum nominat, hoc solo quia propriè verus hic unus Deus, bonus & magnus. Et quod Deus dederit, omnium vox est, judicem quoque con-*

contestatur illum, Deus videt, & Deo commendo. O testimonium animæ naturaliter Christianæ! Libro de testimonio animæ idem author asserit, animam in Dei cognitione esse naturæ non magistram, sed discipulam. Lib. 1. contra Marcionem cap. 10. hæc scribit: *Antè anima quàm prophetia. Animæ enim à primordio conscientia Dei dos est.* Idem iisdemque verbis tradit Cyprianus lib. de vanitate idolorum.

Ex iis Patrum sententiis sic conficitur argumentum. Illius propositionis veritas nobis est ingenita & innata, quæ naturæ insita est; quæ est anticipata, seu, studium præveniens notio; quæ naturaliter insita est omnibus hominibus; quam anima sibi relicta sine studio confitetur; quam anima ab ipsâ suâ naturâ didicit; quæ omnem omninò prophetiam, & humanum sermonem præcedit. Atqui ex Sanctis Patribus mox laudatis ejusmodi est veritas istius propositionis: *Deus est*: Ergo illius veritas nobis est innata & ingenita.

Respondent adversarii, Patres eâ ratione loquendi nihil aliud voluisse, nisi quòd Deus indiderit homini naturale lumen, per quod facillimum ei sit divinæ existentiæ cognitionem assequi per demonstrationem ex creaturis petitam.

Sed contra est 1. Cognitio insita, anticipata, præcedens quodlibet studium, distinguitur ab acquisitâ: ergo & ab illâ quæ per discursum, licèt facilè, comparari potest ex creaturis. Sed ex Patribus, veritas hujus propositionis: *Deus existit*, est cognitio insita, anticipata, præcedens omne studium. 2. Lumen naturale nobis inditum, ex adversariis, sine discursu satis non est ad consequendam Dei cognitionem; è contra verò insita nobis Dei opinio, sine discursu, illius cognitionem præbet, cum ex illius vi in repentinis casibus, gentes etiam barbaræ, Deum, ex Tertulliano, nominent & invocent.

CONCLUSIO 2. Hæc propositio, *Deus est*, non eo sensu est per se nota quoad nos, quòd

ita facilè intelligatur sicut prima metaphysicæ principia: *Impossibile est, idem simul esse & non esse. Quidlibet est, vel non est.*

Probatur. Ea propositio non ita facilè intelligitur ac prima metaphysicæ principia, quæ requirit majorem mentis attentionem, ac uberiorem terminorum explicationem; atqui hæc propositio, *Deus est*, ut intelligatur, majorem requirit mentis attentionem & uberiorem terminorum explicationem, quàm metaphysicæ principia: nec enim tam clarè patent isti termini, *Deus est*, quàm isti, *Impossibile est idem simul esse & non esse*: unde illius propositionis veritas, *Deus est*, non potest atheo persuaderi, nisi multiplici propositionum anfractu, quæ uberiorem illam terminorum explicationem complectantur.

Objicies 1. contra priorem conclusionem. Propositio quæ negari potest ab eo qui illius terminos intelligit, non est per se nota quoad nos: Atqui hæc propositio, *Deus est*, ab eo negari potest, qui illius terminos intelligit: ergo non est per se nota quoad nos. Probatur min. Illa propositio: *Deus est*, revera negatur 1. ab insipiente cum (ut ait Scriptura psal. 13.) *Dicat in corde suo, Non est Deus*: negatur 2. à viris etiam qui sapientes olim habiti sunt, à Protagora nempè, Diagora, Theodoro Cyreneo: negatur 3. ab atheis omnibus, qui licèt non multi sint, sunt tamen exiguo saltem numero, ut testatur Augustinus tractatu 106. in Joannem.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. dico 1. insipientem, de quo psaltes Regius loquitur, non negare Dei existentiam speculativè, sed practicè tantùm; seu, licèt de Dei existentiâ conscientiam habeat, illius tamen sensum extinguere, illius testimonium præfocare nititur, ut libidini ac dissolutæ vitæ tranquilliùs serviat; unde in laudato Scripturæ loco non dicitur quòd non credat Dei existentiam, sed quòd statuerit illam non credere, seu quòd enitatur,

tatur, ut illius ideam ex suâ mente abjiciat.

Dico 2. philosophos qui negarunt Dei existentiam, non satis attendisse ad istius termini *Deus*, ideam, seu non comprehendisse, ad quid se se extendat; id verò contigit, Deo (ut ait Augustinus) spargente pœnales cæcitates super illicitas eorum philosophorum cupiditates. Idem dicendum est de atheis, si qui sint speculativè athei, seu, qui verè negent Dei existentiam; nempè perditis moribus excæcati sunt: unde laudatis ex psalmo verbis hæc subjiciuntur: *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt*: id est (inquit Augustinus in Psal. 13.) *Dum amant hoc sæculum, & non amant Deum: ipsæ sunt affectiones quæ corrumpunt animam, & sic excæcant, ut posset etiam dicere imprudens in corde suo: Non est Deus*.

Objicies 2. Propositio quæ potest demonstrari, non est per se nota quoad nos, ut patet in hoc principio: *Quodlibet est, vel non est*: Atqui hæc propositio *Deus est*, potest demonstrari, ex creaturis nimirùm: Ergo non est per se nota quoad nos.

Resp. dist. maj. Si subjectum propositionis nullos habeat effectus, conc. maj. si aliquos habeat, neg. majorem. Dist. pariter min. Atqui hæc propositio *Deus est*, potest demonstrari, & illius subjectum, Deus nempè, habet aliquos effectus, conc. min. & nullos habet effectus, neg. min. & conseq. Hincque patet, cur hoc principium, *Quodlibet est, vel non est*, demonstrari non possit; id enim accidit, quòd illius subjectum nullum effectum extra se producat: quod quidem de Deo dici non potest.

Objicies 3. Ideò hæc propositio *Deus est*, dicitur per se nota quoad nos, quòd terminus iste *Deus*, concipi non possit sine reali existentiâ: sed id falsum est: ideò enim concipi non posset sine reali existentiâ, quòd Dei nomen includat omnes omninò perfectiones. Atqui nulla est ea ratio; nam, quamvis idem nomen præter exi-

stentiam includat quoque omnes alias perfectiones, cum Dei nomine id intelligatur, quo melius cogitari non potest; Deus tamen sine aliquibus perfectionibus concipi potest, ut videre est in iis qui licèt illius existentiam admiserint, negarunt tamen cum Epicuro illius providentiam, aut cum Anthropomorphitis illius simplicitatem, aut cum aliis illius immensitatem: ergo Deus concipi potest sine actuali & reali existentiâ; proindeque hæc propositio, *Deus est*, non est per se nota quoad nos, seu, potest demonstrari per causam naturâ priorem & ab essentiâ divinâ distinctam, saltem virtualiter.

Resp. ad 1. & 2. neg. min. Ad 3. dato antecedente, neg. conseq. Ratio disparitatis est, quia per errorem multi existimare possunt, providentiam quâ Deus se se ad res vilissimas demittat; simplicitatem quâ sit expers corporeæ substantiæ; immensitatem quâ obscœna & iniquissima loca repleat, veras non esse perfectiones: sed nemo potest id fingere de existentiâ, cum omnibus, vel rudioribus, sit evidens, eam esse primam omnium perfectionum, earumque esse veluti radicem & fundamentum.

Desumpta est ea solutio ex Augustino qui lib. 1. de doctrina Christ. cap. 7. docet quòd licèt omnes fateantur Deum id esse, quo nihil melius sit atque sublimius, non conveniant tamen, quid melioris atque sublimioris nomine intelligendum sit; unde prout homines sunt affecti, melioris illius atque sublimioris boni ideam sibi animo fingunt: *Sanè* (inquit) *quoniam diversis moventur bonis, partim eis quæ ad corporis sensum, partim eis quæ ad animi intelligentiam pertinent: illi qui dediti sunt corporis sensibus, aliquid lucidum imaginantur, aut humani corporis figuram cogitant: illi autem qui per intelligentiam pergunt videre quod Deus est, omnibus eum naturis visibilibus & corporeis, intelligibilibus etiam & spiritualibus, omnibus mutabilibus præferunt.*

QUAE-

QUÆSTIO IV.

Vtrum Dei exiſtentia invincibiliter igno-rari poſſit.

Not. 1. EX dicendis in tractatu de actibus humanis, ignorantia duplex eſt, invincibilis nimirùm & vincibilis. Prior eſt ea quæ nec naturæ viribus, nec gratiæ ordinariis auxiliis vinci poteſt ac ſuperari. Altera eſt ea quæ aut naturæ viribus aut ordinariis gratiæ auxiliis ſuperari poteſt. Illa tum in ſe tum in cauſâ eſt prorsùs involuntaria, proindeque inculpabilis, ac excuſat à peccato: Iſta verò eſt voluntaria aut in ſe aut in cauſâ; unde culpabilis eſt, nec â peccato excuſat.

Not. 2. Duplex diſtingui debet Dei cognitio; demonſtrativa ſcilicet, & maximè probabilis: illa generat certitudinem metaphyſicam; iſta verò generat moralem.

Not. 3. Status quæſtionis in titulo propoſitus, non eſt, an quis invincibiliter carere poſſit demonſtrativâ Dei cognitione, ſed tantùm an carere poſſit ita probabili, ut contrarium judicio viri prudentis nullomodo probabile ſit. Ratio cur ſic intelligi debeat ſtatus quæſtionis, petitur ex eo quòd ad operandum non præerequiratur neceſſariò certitudo metaphyſica, ſed moralis ſufficiat: ac proinde non eximitur à peccato, qui carens illâ certitudine metaphyſicâ, & habens moralem, non operatur.

Not. 4. Aliqui Theologi auſi ſunt ſcribere nonnullos homines poſſe per totam vitam invincibiliter ignorare Dei exiſtentiam, ſumendo ignorantiam non tantùm pro carentia cognitionis demonſtrativæ, ſed etiam pro carentia cognitionis maximè probabilis. Alii dixêre, ejuſmodi ignorantiam per longius aliquod tempus non poſſe quidem reperiri, ſed per breve tantùm.

CON-

CONCLUSIO. Nequidem per brevissimum tempus dari potest in aliquo ignorantia invincibilis existentiæ Dei.

Probatur 1. Scriptura omnibus omninò hominibus absque ullâ exceptione Deum ignorantibus gravissimam pœnam minatur: *Effunde iram tuam*, verba sunt prophetæ regii Deum alloquentis psal. 78. *ingentes quæ te non noverunt, & in regna quæ nomen tuum non invocaverunt*: unde sic conficitur argumentum. Si in aliquibus hominibus dari posset invincibilis ignorantia Dei, illi homines non essent rei, quòd Deum ignorarent. Atqui rei sunt: nam illi sunt rei quibus infligitur pœna, cum sub Deo justo nemo miser esse possit, quin id mereatur: sed iis hominibus, docente scripturâ, infligitur pœna: ergo &c. Paulus ad Rom. 1. asserit, Dei existentiam creaturis sic manifestari, ut inexcusabiles sint qui eam ignorant: *Invisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles*. Sed qui sunt inexcusabiles, non laborant ignorantiâ invincibili, quia (ut suo loco dicetur) ignorantia prorsùs invincibilis excusat à peccato.

Probatur 2. Patres docuerunt, à nemine, qui ratione utatur, posse ignorari Dei existentiam. Gregorius Magnus lib. 17. moral. cap. 3. exponens illud Job 36. Omnes homines vident eum, ait: *Eo ipso quòd rationalis est conditus, debet ex ratione colligere, eum qui se condidit, Deum esse*: ergo id potest, cum nemo ad impossibile teneatur. S. Joannes Damascenus lib. 7. orthodoxæ fidei cap. 1. sic loquitur: *Notitia Dei omnibus à natura est insita, neque id aliquis ratione utens ignorare potest*: ergo si reverà ignoret, nec invincibilis, nec inculpabilis est illius ignorantia. Tertullianus tantùm abest, ut cum authoribus quos impugnamus, excuset eos qui Dei ignorantiâ laborant, quin eam ignorantiam summum delicto-

rum

rum appellet: *Et hæc eſt* (inquit Apolog. cap. 17.) *ſumma delicti nolentium recognoſcere, quem ignorare non poſſunt*.

Probatur 3. ratione theologicâ. Si quis invincibiliter & inculpatè Dei exiſtentiam, etiam per breviſſimum tempus, ignorare poſſet, quantumcunque flagitioſus eſſet, nullum tamen committeret peccatum mortale: nam peccati mortalis malitia petitur ex injuriâ, quæ Deo infertur: atqui ille homo flagitioſus Deo nullam injuriam inferret: ſiquidem nemo cenſetur injuriam inferre ei, quem invincibiliter & inculpatè ignorat exiſtere: ergo nullum omninò peccatum mortale committeret. Confirmatur ea ratio. Romæ ab Alexandro Papa VIII. die 24. Aug. ann. 1690. proſcripta eſt hæc theſis, ſeu, propoſitio. *Peccatum philoſophicum ſeu morale, eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali & rectæ rationi: Theologicum verò & morale, eſt tranſgreſſio libera divinæ legis. Philoſophicum quantumvis grave, in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque pœna æterna dignum.* Atqui in adverſariorum ſuppoſitione ea propoſitio immeritò damnata fuiſſet; nam reverà darentur peccata philoſophica, quæ non eſſent theologica, ſeu, quæ forent quidem contra rationem, ſed non contra Deum: ac proinde quibus homo ille invincibiliter & inculpatè Deum ignorans, non excidiſſet ex juſtitiâ originali, quam infans conſecutus fuiſſet in baptiſmate, quamvis apud barbaros poſtea educatus, innumera flagitia cõmiſiſſet.

Hûc etiam adduci poſſunt omnia argumenta quibus ſuperiùs oſtenſum eſt, hanc propoſitionem *Deus eſt*, eſſe nobis notam quoad nos.

Objicies 1. Id poteſt inculpatè & invincibiliter ignorari, quod demonſtrari non poteſt: Atqui Dei exiſtentia demonſtrari non poteſt, ſaltem plurium reſpectu, qui ita plumbei ſunt, ut videre non

non possint connexionem necessariam, quam creaturæ habent cum Deo; imò & doctiorum hominum respectu: ita ratiocinantur Petrus de Alliaco in 1. dis. 3. q. 3. Marori q. 1. conclusione 2. Casalius lib. 1. de quadripartita justitia c. 16. Ergo &c.

Resp. 1. falsam esse min. propositionem: nec eam laudatorum scriptorum authoritas confirmat, cum eorum sententia & Patribus & Theologis è diametro opposita sit.

Resp. 2. neg. maj. Ratio est quia, ut Dei existentia vincibiliter & culpatè ignoretur, satis est ut certa sit certitudine morali: est autem sic certa, cum, fatentibus scriptoribus in argumento laudatis, ita probabiliter ostendatur, ut contrarium judicio viri prudentis non sit probabile. Ratio solutionis petitur ex eo, quòd certitudo quæ satis est, ut sit principium operationis practicæ, satis sit quoque ad tollendam ignorantiam invincibilem; certitudinem verò moralem sufficere ad operationem practicam, demonstrabimus in tractatu de actibus humanis.

Objicies 2. Plures sunt qui Dei ignorantiam superare non possunt: ergo Dei existentia potest invincibiliter ignorari. Probatur ant. Dei ignorantia superari non potest nisi per discursum, ex creaturarum scilicet existentia colligendo existentiam Dei. Atqui multi sunt apud barbaros ita inculti & agrestes, ut non sint capaces hujusmodi discursus, tum propter ingenii tarditatem, tum propter pravam educationem, tum denique quòd eorum anima tota ferè sensibus immersa sit, nec aliud cogitet, quàm ut animalium more libidines suas expleat: ergo &c.

Resp. ad 1. neg. ant. ad 2. dico 1. maj. esse falsam, quippè superiùs ostensum est, Dei ideam nobis innatam esse ac ingenitam, ita ut ad illius cognitionem solâ terminorum comprehensione opus sit, solâ attentione ad conscientiæ testimonium.

Dico

Dico 2. datâ majore, negari debere min. Cùm enim nec peccatum originale, nec prava educatio, nec vita ſenſibus dedita planè extinxerint naturalem mentis vim, licèt eam debilitarint plurimùm, poteſt mens in agreſtioribus & iniquioribus viris eos actus elicere, qui facillimi ſunt: ut eſt reverà diſcurſus, quo ex effectis cauſa colligitur.

Dico 3. quòd licèt propter corruptos mores quidam, ut ſupponit argumentum, incapaces eſſent aut attentionis ad innatam ſibi Dei ideam, aut diſcurſus ex creaturis petiti, eorum tamen ignorantia non foret invincibilis: nam quamvis non eſſet voluntaria in ſe, eſſet tamen voluntaria in causâ: ac proinde non eſſet abſolutè invincibilis & inculpabilis.

Objicies 3. Puer educatus in ſylvis, poſtquàm adeptus eſt uſum rationis, indiget aliquo temporis intervallo, ut ex creaturis concludat exiſtentiam Dei: ergo illo ſaltem brevi tempore eam invincibiliter & inculpatè ignorabit.

Confirmatur argumentum, ex eo quòd illi puero, cum diſcurrere incipiet, offerent ſe dubia, occurrent pravæ educationis præjudicia: illa verò tum dubia, tum præjudicia puer ille unico momento expugnare non poterit, præſertim ſi hebes ſit ingenio.

Reſp. neg. ant. puncto ſcilicet temporis, ſi puer ille ad ſeipſum aut ad alias creaturas attendat, Dei cognitionem comparabit. Ratio eſt, quia tam clarum eſt conſcientiæ de Deo teſtimonium, tam evidens creaturarum cum creatore connexio, ut is, qui ut par eſt attenderit, ne momento quidem temporis eſſe queat ſine cognitione Dei, ſi non planè demonſtrativâ, ſaltem maximè probabili, & moraliter certâ.

Monendus eſt hìc lector, quòd licèt tantam invidiam præ ſe ferre aliquibus non videatur opinio, quæ docet, brevi ſaltem tempore Dei exiſtentiam inculpatè & invincibiliter ignorari poſſe, quan-

quantam fert ea quæ asserit, plurimo tempore posse sic ignorari; iisdem tamen absurdis realiter obnoxia sit. Et sanè homo ille qui invincibili Dei ignorantiâ brevi tempore laborare supponitur ab adversariis, poterit eodem brevi tempore innumeris flagitiis consensum præbere; ac proinde illa flagitia, pro eo saltem brevi tempore, non erunt peccata mortalia, nec theologica, nec dissolvent Dei amicitiam, quam idem homo (ut supponitur) ab aliquo adhuc infans baptizatus, consecutus fuisset.

Objicies 4. Quod propriis viribus superari non potest, dicitur invincibile & inculpatum: atqui plerique homines propriis viribus non possunt superare ignorantiam Dei: ut enim superetur, necessarium est auxilium gratiæ; sine eo nimirùm mens non potest attendere ad innatam sibi Dei ideam, & ad connexionem quam creaturæ habent cum Deo.

Confirmatur argumentum ex eo, quòd (saltem in scholâ Thomistarum) plures barbari ac gentiles non recipiant illud, alioquin necessarium, gratiæ auxilium: ergo in iis saltem hominibus inculpata ac invincibilis est Dei ignorantia.

Resp. 1. neg. maj. propositionem. Et sanè, si admitteretur illa major, invincibilis esset ac inculpatus consensus, quem quis, etiam ex deliberatâ ratione, præberet concupiscentiæ motibus: neque enim sine gratiæ auxilio illi motus superari possunt, ut docent Theologi in tractatu de gratiâ. Ut igitur invincibiles sint aut ignorantia, aut motus aliquis, sic invincibile definiri debet: *Invincibile est id quod homo, nec propriis viribus, nec ordinariis gratiæ auxiliis superare potest.*

Resp. 2. datâ maj. neg. min. Ratio est, quia (ut docet S. Thomas, cui subscribunt omnes Theologi) homo, etiam in statu naturæ lapsæ, licèt nullum bonum, sicut oportet, operari possit sine gratiâ; potest tamen propriis viribus aliquod verum cognoscere, eo quòd intellectus non tantam

tam per peccatum originale debilitatem contraxerit, quantam voluntas: fi autem mens verum aliquod per fe intelligere poffit, maximè Dei exiftentiam, cum quâ tantam habet & proportionem & connexionem.

Ad confirmationem, admiffo antecedente, quod tamen expendemus agentes de gratiâ, neg. confeq. Ratio eft, quia in iis hominibus, fecundùm Thomiftarum principia, privatio gratiæ eft voluntaria, faltem in causâ; in peccatis nimirùm quorum illi barbari ac gentiles voluntariè rei facti funt.

QUÆSTIO V.

An unus tantùm aut plures fint Dii.

Nota. 1. UNitatem Dei impugnarunt 1. Gentiles, à quibus Deorum pluralitas inventa eft: unde priores religionis Chriftianæ apologiftæ contra eos agentes, non tam agreffi funt atheifmum, quàm politeifmum: id videre eft in Athenagorâ, Juftino, Minutio Felice, & Tertulliano. Impugnarunt 2. Marcionitæ, Deum veteris teftamenti opponentes Deo novi teftamenti. Impugnarunt 3. Manichæi, duo ftatuentes prima principia, unum à quo effet omne malum, aliud à quo effet omne bonum. Impugnarunt 4. Trithæiftæ, qui perfuafi tres effe perfonas in SS. Trinitate, docuerunt, tres illas perfonas effe tres Deos, non perfonalitate tantùm, fed etiam naturâ diftinctos.

CONCLUSIO. Deus unus eft.

Probatur contra gentiles. Rationes quibus fuperiùs ufi fumus ad demonftrandam Dei exiftentiam, demonftrant quoque illius unitatem.

Primò. Uti poffumus confcientiæ teftimonio quo, docemur hominem etiam vanis fuperftitionibus,

nibus, ac publicis erroribus occupatum, ſi in anguſtiis, ſi in periculis conſtitutus ſit, non modò Deum invocare, ſed unum Deum. Obſervat Tertullianus, ipſos etiam gentiles paſſim ita loqui ſolitos fuiſſe: *Quod Deus dederit; Si Deus voluerit;* item, *Deus bonus eſt: Deus benefacit: Benedicat te Deus:* tum, *Deus videt omnia: Deo commendo: Deus reddet: Deus inter nos judicabit:* ex iis verò loquendi formulis ſic exclamat Tertullianus Apolog. cap. 17. *O teſtimonium animæ naturaliter Chriſtianæ!* Ex jurandi formula quæ apud antiquos Romanos erat in uſu, ſic argumentatur Lactantius lib. 2. Inſtitutionum cap. 1. *Nam & cum jurant, & cum optant, & cum gratias agunt, non Iovem, aut multos Deos, ſed Deum nominant.*

Secundò. Poſſumus ſic argumentari ex mundi productione & gubernatione. Vel unus Deus ſatis fuit ad productionem & adminiſtrationem mundi: vel non fuit ſatis. Si primum, inutilis fuit & eſt nunc alterius Dei opera, ac proindè Deus non eſt, cum ab eo mundus exiſtere potuerit, & de facto exiſtat ſine ullâ ab ipſo dependentiâ: Si ſecundum, Deus ille non fuit omnipotens quippè qui indiguerit ad mundi productionem alterius auxilio: *Quid enim multis opus eſt* (inquit Lactantius lib. 1. Inſtitutionum cap. 3.) *ad mundi regimen ſuſtinendum? niſi fortè arbitremur, ſi plures ſint, minus habere ſingulos nervorum, atque virium.*

Probatur iterum concluſio contra Marcionitas & Manichæos. Deus bonus debet eſſe ſummè bonus, eò quòd (ait Auguſtinus de doctrin. Chriſt. lib. 1. cap. 7. *Deo nihil melius ſit atque ſublimius*. E contra Deus malus debet eſſe ſummè malus, eò quòd nullum malum fingi poſſit, cujus non ſit cauſa. Atqui Deus ſummè malus implicat: quod quidem ſic oſtenditur. Vel viveret ille Deus ſummè malus, vel non viveret: ſi primum, non eſſet ſummè malus: haberet enim vitam,

tam, quæ non leve est bonum: si secundum, nulli nocere posset; nam careret cognitione, proindeque nec eum, cui malum inferret, nec ipsum malum, quod inferret, posset agnoscere.

Probatur iterum tum contra gentes, tum contra Manichæos, tum contra Valentinianos. Dei nomine, Augustino teste, id intelligitur, *Quo melius cogitari non potest*; aut ut ait Tertullianus, *Summum magnum*. Atqui id quo melius excogitari non potest, summum magnum, est unum, non multiplex: siquidem id quo melius excogitari non potest, & id quod summum magnum est, alterius consortium excludit; nam longè melius atque perfectius est non habere æqualem, quàm habere. Summum magnum non est, quod omne magnum non habet: *Certè* (inquit Tertullianus, Marcionem urgens lib. 1. cap. 3.) *quemcunque alium Deum induxeris, non alia eum poteris forma tueri Deum, quàm ut illi proprium divinitatis adscripseris, sicut æternum, ita & summum magnum: duo ergo summa magna quomodo consistent, cum hoc sit summum magnum par non habere: par autem non habere uni competat, in duobus esse nullo modo possit?*

Confirmatur argumentum ex ideâ Dei, qua monemur, ipsum esse ens perfectissimum: At non foret hujusmodi si esset multiplex, quia vel ii Dii plures à se invicem penderent, vel non penderent: si primum, neuter esset Deus, cum dependentia sit magna imperfectio: si non penderent, neuter esset ens perfectissimum, eò quòd summa perfectio importet authoritatem & principatum in id omne, quod ab eo naturâ distinctum est.

Confirmatur iterum ratione S. Thomæ, quæ petitur quoque ex Dei ideâ, seu notione. Deus est id, quod necesse est esse: igitur si duo sint Dii, in eo convenient, quòd ambos esse necesse sit: ergo non differrent quoad illam *necessitatem essendi*, sed secundùm aliquid aliud ab eâ necessitate essendi distinctum. Illud autem vel requiritur

ritur ad complendam illam eſſendi neceſſitatem, vel non requiritur: ſi primum, neuter completam habebit eſſendi neceſſitatem, proindeque neuter erit Deus: ſi non requiritur, aut profluat ab eſſendi neceſſitate, aut non profluat, erit in utroque, ſicque nihil erit in uno Deo, quod non ſit in alio: ſi non profluat, orietur à causâ extrinsecâ, proindeque differentia unius ab alio ſumetur à causâ extrinſeca; atque ita uterque ille Deus, quoad differentiam ſui conſtitutivam, pendebit ab aliquo, quod non eſt Deus: quod repugnat divinæ notioni.

Objicies 1. Tres ſunt perſonæ in SS. Trinitate: ergo ſunt tres dii, cum quælibet ſit Deus.

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt, quia ut eſſent tres dii, deberent eſſe tres naturæ divinæ: non reperiuntur verò in SS. Trinitate, ut ſuo loco dicetur.

Inſtabis. In humanis ubi ſunt plures perſonæ, ſunt etiam plures naturæ, numero & individuo diſtinctæ: ergo & in divinis.

Reſp. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia in humanis quælibet natura eſt finita, proindeque tota exhauritur per unam perſonalitatem: è contra divina natura propter infinitatem pluribus perſonis terminari poteſt.

Objicies 2. Probari non poteſt Dei unitas, quin perſonarum trinitas evertatur: ergo aut plures ſunt dii, aut una tantùm perſona. Probatur ant. Dei unitas demonſtratur ex mundi productione & gubernatione; demonſtratur quoque ex eſſentiâ Dei in eo poſitâ, quòd Deus ſit ens perfectiſſimum, ſummum, magnum: atqui ea duo momenta deſtruunt perſonarum trinitatem, ſi deſtruant dei unitatem: Et quidem 1. vel una perſona (ut ſuperiùs dicebatur de natura) ſatis eſt ad mundi productionem & gubernationem, vel non eſt ſatis. Si primum, aliarum conſortium excludit: ſi ſecundum, quælibet perſona non erit omnipotens. 2. Quælibet perſona (ut etiam dictum eſt de natura) vel eſt id, quo melius cogi-

tari

tari non poteſt, vel non. Si primum, quælibet perſona debet includere omnes omninò perfectiones, ac proinde paternitas debebit includere filiationem, ſi filiatio ſit perfectio: ſi ſecundum, quælibet perſona non erit Deus, proindeque falſæ erunt hæ propoſitiones: Pater eſt Deus, Filius eſt Deus, Spiritus ſanctus eſt Deus.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. dico, argumentum eſſe de non ſupponente, nempè ſupponit, perſonas olim produxiſſe & nunc adminiſtrare mundum, quatenùs perſonæ ſunt, quod eſt falſum; ſed produxerunt & adminiſtrant, quatenus ſunt natura divina: ergo cum eadem natura divina reperiatur in tribus perſonis, & illæ perſonæ licèt non ſint idem inter ſe, ſunt tamen idem cum natura divinâ, una perſona non potuit in mundi productione & gubernatione, aliarum perſonarum conſortium excludere, ut reverà una natura divina excluſiſſet aliam naturam divinam, eò quòd in pluribus diis non fuiſſet eadem, ſed multiplex natura. Ad 4. diſt. ant. Paternitas debebit includere filiationem *mediatè*, conc. ant. includit enim naturam divinam, quæ actu eſt idem cum filiatione: *immediatè*, nego ant. quippè eam non includit, niſi quatenùs includit naturam divinam, quæ eſt actu & realiter idem cum filiatione..

Quæres, num eadem fuerit antiquitùs tum populorum, tum philoſophorum ſententia de deorum pluralitate.

Reſp. negativè. Ratio eſt, quia licèt philoſophi exteriùs, quòd plebem timerent, ſeſe in templis geſſerint, quaſi plures Deos colerent; privatim tamen in ſuis ſcholis unum tantùm admiſere. Id videre eſt in Juſtino Martyre, Athenagorâ, Minutio Felice, cæteriſque religionis Chriſtianæ prioribus apologiſtis: ipſi etiam populi cum argumentis urgebantur, ſolebant reſpondere (Oroſio teſte lib. 6. hiſt. cap. 1.) *Non ſe plures deos ſequi, ſed ſub uno Deo magno plures mini-*

ministros venerari, aut saltem (Augustino teste lib. 10. contra Faustum) agnoscebant unum omnium Deorum patrem: *Pagani* (inquit) *multos suos deos ex una substantia asserunt*.

DISSERTATIO SECUNDA.

De Essentia Dei.

Not. 1. IN terris, imò nec in cœlis, perfecta & comprehensiva divinæ essentiæ cognitio haberi non potest; neque enim mens creata, cum finita sit, ens simpliciter infinitum capere potest ac comprehendere, ut agentes de Dei visione suo loco contra Eunomium, Eunomiique discipulos demonstrabimus: non est igitur, quòd lector hîc expectet accuratam divinæ essentiæ definitionem.

Not. 2. Hìc in viâ, licèt perfecta haberi non possit divinæ essentiæ cognitio, imperfectam tamen duplici ex fonte, revelatione nimirùm & ratione, haurire possumus. Revelatio autem & ratio à Deo nonnulla removent, aliqua de eo affirmant: unde duplici viâ ad illius cognitionem nos deducunt, hoc est per negationem & affirmationem. Illa isti haud dubiè præferenda est, quippè quòd faciliùs ac tutiùs cognoscamus, quid non sit Deus, quàm quid sit: *Quisquis deum ita cogitat* (inquit Augustinus lib. 5. de trin. cap. 1.) *& si nondum potest omninò invenire quid sit, piè tamen cavet, quantùm potest, aliud de eo sentire quod non sit*. Unde quamvis quippiam positivum hîc de divina essentia dicturi simus, multò majora per negationem suppleri debent.

Not. 3. Quamvis omnia quæ sunt in Deo, sint unum realiter actu, ubi oppositio relativa non occurrit; nonnulla tamen sunt quæ in eo per modum essentiæ ac naturæ concipimus, alia verò per

per modum qualitatis, seu perfectionis, seu attributi, seu relationis. Ratio est, quia nonnullæ sunt in Deo, quæ secundùm nostrum concipiendi modum ex aliis sequuntur, quemadmodum in rebus creatis perfectiones, operationes, modi, ex naturâ jam constitutâ emanant, aut ei jam constitutæ adveniunt. Non sunt hæc figmenta scholasticorum, nempè Patres meminerunt qualitatum, proprietatum, notionum, quæ divinæ essentiæ per mentis operationem adveniunt: *Qualitates* (inquit Basilius lib. 1. contra Eunomium) *& proprietatum differentias, quas circa substantiam ratione cogitationis intelligimus*.

Not. 4. De essentiâ Dei, eo quo jam jam dictum est modo sumptâ, quæritur, in quo posita sit, seu quid sit illud, ex quo secundùm nostrum concipiendi modum attributa, cæteræque divinæ perfectiones emanant, hoc est (ut alii loquuntur) quodnam sit formale constitutivum divinæ essentiæ, prout ab attributis cæterisque qualitatibus præscindit.

Not. 5. Circa quæstionem sic propositam quatuor sunt scholasticorum sententiæ. *Prima*, quæ passim tribuitur Nominalibus, docet, essentiam Dei constitui per actualem cumulum, seu per congeriem omnium perfectionum. *Altera*, quæ est Scoti & ejus discipulorum, contendit, constitutivum essentiæ divinæ esse infinitatem radicalem, seu, exigentiam omnium perfectionum. *Tertia*, cui subscribunt plures Thomistæ, censet essentiam Dei positam esse in intellectione. *Quarta* denique vult, eam positam esse in Aseitate, seu in independentiâ, ita ut Deus sit Deus præcisè quòd sit ens à se, & independens à quolibet alio. Quid eâ controversiâ sentiamus, duabus quæstionibus aperiendum est.

Quæstio Prima.

Vtrum essentia divina posita sit in cumulo perfectionum, an in infinitate radicali, an in intellectione.

Concl. I. Formale constitutivum divinæ essentiæ non est cumulus actualis, seu, congeries perfectionum.

Probatur. Quod post aliud concipitur, & fluit ex alio, non est de essentia subjecti; nam essentia est id primum, quod in re aliquâ concipitur, quodve apprehenditur tanquam aliorum omnium causa & fundamentum: Atqui perfectiones divinæ non sunt id primum quod concipitur in Deo: siquidem illud non concipitur primum in Deo, quod de Deo prædicatur in quale: sed perfectiones prædicantur de Deo in quale: Ergo non sunt id primum quod in Deo concipitur. Major constat, cum ex logicis prius sit *quid rei*, quàm *quale rei*; seu, priùs sit rem habere esse, quàm habere qualitatem: sic prius est hominem esse, quàm esse aut pium aut impium. Minor quoque evidens est, per bonitatem v. g. per sapientiam, non dicitur quid Deus sit, sed qualis.

Objicies. Actus purissimus concipi non potest sine cumulo actuali omnium omninò perfectionum: si enim ei aliqua desit, etiam secundùm nostrum concipiendi modum, erit in potentiâ ad illam: proindeque non erit actus purissimus, cui essentiale est, ut omnem potentialitatem excludat: atqui Deus est actus purissimus: ergo concipi non potest sine cumulo actuali omnium perfectionum: Sed id sine quo res concipi non potest, est de illius essentia: ergo cumulus actualis omnium omninò perfectionum est de essentia Dei.

Resp. 1. argumentum nimis probare; si enim vale-

valeret, probaret, nullam dari distinctionem, nequidem rationis, inter naturam, seu essentiam divinam, & ejus attributa; hoc est, probaret essentiam esse de formali, ut loquuntur, conceptu attributorum; & vicissim attributa esse de formali conceptu essentiæ: quod tamen est falsum, ut demonstrant Theologi agentes de Attributis in communi.

Resp. 2. neg. maj. Ad cujus probationem distinguo ant. Si naturæ desit aliqua perfectio essentialis, conc. ant. si accidentalis, subdistinguo: Et id oriatur ex defectu naturæ, natura non erit actus purissimus, conc. ant. si id oriatur ex eminentiâ ejusdem naturæ, neg. ant. Quòd essentia divina sine attributis, seu perfectionibus concipiatur, id non oritur ex defectu essentiæ divinæ, sed ex illius eminentiâ, in eo positâ, quòd sit veluti radix tum perfectionum, tum attributorum; quòd per eam & perfectiones & attributa probentur, ex eâque necessariò sequantur. Ratio autem cur id, cui propter eminentiam aliquid deest secundùm nostrum concipiendi modum, sit tamen actus purissimus, petitur ex eo, quòd eminentia rei efficiat (sicut inferiùs dicetur) ut res illa æquivaleat alteri realiter distinctæ; ac proinde intellectui præbeat fundamentum eam sine alterâ concipiendi.

CONCLUSIO 2. Formale constitutivum divinæ essentiæ non est infinitas radicalis.

Probatur. Id non est formale constitutivum divinæ essentiæ, ante quod aliud concipitur in Deo: Atqui aliud in Deo concipitur ante infinitatem radicalem: siquidem infinitas radicalis est exigentia omnium omninò perfectionum: sed ante exigentiam omnium omninò perfectionum aliquid aliud in Deo concipitur, nempè causa illius exigentiæ: quælibet enim naturæ exigentia oritur ab aliquo priori; sic ex motu partium, ex quibus sol constat, reddi potest ratio, cur sol exigat producere calorem & lucem. Si quis verò

respondeat, exigentiam omnium perfectionum in Deo oriri ab ipsâ divinâ naturâ, non satisfaciet; ab eo nempè quæri rursus poterit, unde fiat, quòd divina natura ejusmodi habeat exigentiam?

Objicies. Deus consideratus in esse physico continet actu omnes omninò perfectiones: ergo consideratus in esse metaphysico, exigit habere omnes omninò perfectiones.

Resp. conc. ant. disting. conseq. Ergo consideratus in esse metaphysico, exigit mediatè omnes omninò perfectiones, conc. conseq. exigit immediatè neg. conseq. Deus consideratus in esse metaphysico, exigit quidem mediatè omnes omninò perfectiones, quia dicit hunc conceptum, nempè esse à se, ex quo (ut infrà dicetur) sequitur hujusmodi exigentia.

Conclusio 3. Constitutivum formale divinæ essentiæ non est intellectio.

Probatur. Intellectionis nomen sumi potest tantùm aut pro facultate intelligendi, aut pro intellectione actuali: Atqui nec facultas intelligendi, nec intellectio actualis sunt formale constitutivum divinæ essentiæ: ergo &c. Probatur min. Ut aliquid sit constitutivum alicujus rei tria in eo requiruntur: *Primum*, ut nihil aliud prius supponat: *Secundum*, ut omnes rei perfectiones ex eo fluant: *Tertium*, ut ita sit proprium illi rei, cujus est constitutivum, ut alteri communicari non possit: atqui neutrum ex his tribus convenit, aut facultati intelligendi, aut intellectioni actuali.

Non primum: siquidem intellectio actualis supponit ante se facultatem intelligendi, quia operatio supponit principium, seu, facultatem, à quâ oriatur: prius est enim, secundùm nostrum concipiendi modum, naturam habere principium operationis, quàm ipsam actualem operationem: ipsa verò facultas intelligendi supponit ante se naturam jam in suo esse constitutam: nempè prius intelligitur rem esse, quàm habere facultatẽ operãdi.

Non

Non secundum; nec enim bonitas, infinitas, &c. sequuntur aut ex facultate intelligendi, aut ex ipsâ intellectione actuali, cum non valeat hoc argumentum: *Deus habet facultatem intelligendi, aut actu intelligit: ergo est bonus: ergo est infinitus: ergo est immutabilis, &c.*

Non denique tertium; quippè certum est, tum intelligendi facultatem, tum actualem intellectionem posse convenire, & de facto convenire alteri quàm Deo, nimirùm cuilibet menti creatæ sive angelicæ sive humanæ.

Objicies 1. Essentia Dei debet constitui per gradum intelligendi, ergo & per actualem intellectionem. Ant. patet ex eo, quòd essentia Dei debeat constitui per perfectissimum ex iis gradibus, qui naturam, seu essentiam aliquam possunt constituere; solus autem gradus intelligendi est hujusmodi: nempè perfectior est simpliciter tum esse, seu eo per quod res est extra causas, tum vivere, seu ente quod habet primum gradum vitæ, ut plantæ, vel secundum, ut bruta. Itaque probatur conseq. Essentia Dei debet constitui per id quod est perfectius in gradu intelligendi: Sed actualis intellectio est ejusmodi: ergo si Dei essentia constituitur per gradum intelligendi, debet constitui per intellectionem actualem.

Resp. 1. neg. ant. Ad cujus probationem dist. min. gradus intelligendi est perfectior esse, *præcisè* & in se sumpto, conc. ant. esse *A se*, & indepenter ab alio, neg. ant. Ratio est, quia (ut quæstione sequenti dicetur) esse à se, est radix tum gradus intelligendi, tum aliarum omnium perfectionum.

Resp. 2. neg. ant. Ad probationem, dist. maj. Essentia Dei debet constitui per gradum perfectissimum ex iis gradibus, qui naturam aliquam constituere possunt, si ille gradus sit primus, si sit proprius, si ex eo emanent quæ sequuntur ex Dei essentiâ, conc. maj. si nec sit primus, nec proprius, nec radix aliorum quæ ex Dei essentiâ se-

sequuntur, neg. maj. Ejusmodi verò non esse gradum intelligendi, ostensum est in probatione nostræ conclusionis.

Objicies 2. & simul instabis. Essentia Dei per id constituitur, quod est ultimum complementum naturæ divinæ spectatæ ut natura est: sed intellectio actualis est hujusmodi: ergo constituitur per intellectionem actualem.

Resp. 1. neg. ant. Intellectio nimirùm non pertinet ad naturam, sed ad operationem, saltem secundùm nostrum concipiendi modum.

Resp. 2. dist. maj. Si sit ultimum complementum naturæ spectatæ, tum in esse physico, tum in esse metaphysico, conc. maj. si in esse physico tantùm neg. maj. Antè intellectionem natura divina est completa in esse metaphysico, quia (ut jam observatum est) habet id, ex quo emanant tum intellectio, tum cetera attributa, quæ ad Deum spectant.

Objicies 3. Per illud natura divina constituitur, quod Verbum divinum recipit ex vi suæ processionis. Atqui Verbum ex vi suæ processionis recipit intellectionem actualem: ergo per illam natura divina constituitur. Major patet, quia Verbum divinum per id, quod recipit à Patre vi suæ processionis, constituitur filius: non potest verò constitui filius, nisi per communicationem naturæ: itaque sic ostenditur minor. Verbum vi suæ processionis recipit esse Verbi: sed esse Verbi est intellectio actualis: nam illud est intellectio actualis quod est illius terminus: atqui Verbum est terminus actualis intellectionis, cùm Pater intelligendo semetipsum producat Verbum: ergo.

Resp. ad prim. conc. maj. neg. min. Ad 2. concessâ quoque maj. neg. min. Ad 3. neg. maj. Terminus intellectionis est persona quæ per eam producitur, sicut in humanis terminus generationis non est ipsa generatio, sed persona quæ generatur: ea verò persona dicitur filius, eò quòd à patre procedat per actionem, intellectionem,

scili-

scilicet, quæ ex se est assimilativa generanti. Hinc patet cur Spiritus sanctus non dicatur filius Patris: id nempè contingit, quòd filiatio dicat processionem viventis à vivente in similitudinem naturæ: ea autem processio in similitudinem naturæ non convenit Spiritui sancto, quippè procedit per amorem, qui *ex se* non est, sicut intellectio, assimilativus principio producenti.

QUÆSTIO II.

Vtrum essentia Dei constituatur per ens à se.

CONCL. Essentia Dei constituitur per ens à se.

Probatur 1. argumento negativo. Quatuor sunt tantùm, per quæ secundùm nostrum concipiendi modum essentia Dei constitui potest, nempè cumulus divinarum perfectionum, infinitas exigitiva, intellectio actualis, & ens à se, seu ut loquuntur, aseitas: atqui per tria priora non constituitur; (ut ostensum est) ergo per ultimum tantùm.

Probatur 2. Ex dictis, tria requiruntur in eo per quod essentia divina constituitur, ut sit primum, ut sit proprium, ut sit aliorum radix & fundamentum. Atqui tria illa conveniunt enti à se, seu, aseitati. Et quidem 1. ante ens à se nihil prius in Dei naturâ concipitur; si quid enim esset prius, foret ipsum esse simpliciter, seu esse abstrahens ab esse à se, aut esse ab alio: Sed esse simpliciter in Deo non est prius esse à se, cùm esse simpliciter sit maximè imperfectum, utpotè indifferens ad esse aut à se, aut esse ab alio. 2. Ens à se est maximè proprium Deo: scilicet ita naturæ divinæ convenit, ut non possit communicari naturæ creatæ; creatura enim est essentiali-

ter ab alio, eò quòd ipsi essentialis sit dependentia. 3. Ens à se est in Deo radix & fundamentum omnium, quæ sunt in Deo; quod enim à se ipso habet *existere*, seu esse, habet necessariò ea omnia, quæ sunt ipso esse substantiali minora, hoc est, perfectiones quæ sunt modi ipsius entis substantialis. Confirmatur argumento, quod solet intorqueri adversùs atheos. Si per impossibile creatura aliqua sibi dedisset esse, illa creatura dedisset quoque sibi omnes omninò perfectiones: qui enim dat sibi majus, dat & sibi quod minus est in eodem genere.

Probatur 3. Essentia Dei constituitur per id quo ipse Deus eam expressit: atqui Deus suam essentiam expressit per esse à se; nam interrogatus à Moyse, quis esset, sic Exodi 3. respondit: *Ego sum qui sum: sic dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos*. Quæ quidem verba R. Moses Maimonides sic apud Petavium interpretatur: *Existens, qui est existens; quasi diceret, Qui necessariò existit*.

Confirmatur. Voces istæ: *Qui est*, designant esse, quo entia destituta, sunt quasi nihil. Sed esse quo entia destituta, sunt quasi nihil, est esse à se, teste Hieronymo in tertium caput Epist. ad Ephesios, ubi hæc scribit: *Loquitur in Exodo Dominus sic: Ego sum qui sum. Nunquid solus Deus erat, & cætera non erant? utique angeli, cælum, terra, vel maria, & ipse Moses cui Dominus loquebatur, erant, & quomodo nomen commune substantiæ sibi proprium vindicat Deus? Illa ut diximus causa, quia cætera ut sint, Dei sumpsere beneficio. Deus verò qui semper est, nec habet aliunde principium, & ipse sui origo est, suæque causa substantiæ, non potest intelligi aliunde habere, quod subsistit*.

Objicies 1. Per id non constituitur essentia divina, quod imbibitur in omnibus Dei perfectionibus: atqui esse à se, seu, ut loquuntur, aseitas imbibitur in omnibus Dei perfectionibus: ergo

ergo essentia divina non constituitur per esse à se. Major constat, quia id per quod constituitur aliquid, efficit, ut ab aliis omnibus differat; sic quòd rationale hominis essentiam constituat, efficit, ut homo à cæteris omnibus entibus creatis differat: è contra ratio entis non potest alicujus rei peculiaris essentiam constituere, eò quòd reperiatur in omnibus aliis rebus, & in omnibus ipsiusmet rei perfectionibus: itaque probatur minor. Illud imbibitur in omnibus Dei perfectionibus, quod de iis verè prædicatur: Sed esse à se, seu aseitas, de omnibus Dei perfectionibus prædicatur: veræ sunt enim istæ propositiones, Bonitas est ens à se, justitia est ens à se, & ita de cæteris: ergo ratio entis à se imbibitur in singulis Dei perfectionibus.

Resp. ad 1. concessâ maj. nego min. Ad 2. dist. maj. Illud imbibitur in omnibus Dei perfectionibus, quod de iis verè prædicatur, & secundùm conceptum implicitum, & secundùm conceptum explicitum, conc. maj. secundùm conceptum implicitum tantùm, nego maj. Dist. pariter min. Sed esse à se de omnibus Dei perfectionibus verè prædicatur, tantùm secundùm conceptum implicitum, conc. min. secundùm conceptum explicitum, neg. min. & conseq. Ens à se prædicatur de omnibus Dei perfectionibus secundùm conceptum implicitum, eò quòd singulæ Dei perfectiones sint realiter idem cum essentiâ divinâ, cui convenit esse à se; proindeque qui concipit unam perfectionem, implicitè concipit Dei essentiam: non prædicatur verò secundùm conceptum explicitum, quia conceptus explicitus perfectionis in eo positus est, quòd sit talis modificatio divinæ essentiæ: at reduplicativè, prout est modificatio divinæ essentiæ, seu entis à se, non est ens à se, sed ab eo (ut suo loco dicetur) virtualiter distinguitur; proindeque præbet fundamentum conceptus diversi ab eo, per quem ipsum esse à se concipitur.

Objicies 2. Per esse à se intelligi tantùm potest nō esse ab alio, aut tanquam à causâ, aut tanquam à principio: Sed neutrum cònstituit essentiam Dei: Ergo esse à se non est illius constitutivum formale, seu, forma per quam constituitur.

Probatur minor. *Primò*, Esse à se, prout excludit causam à quâ pendeat, convenit singulis attributis, ipsis etiam relationibus: neque enim aut attributa, aut relationes pendent ab aliquâ causâ: Sed essentia Dei non constituitur per id quod tum attributis, tum relationibus convenit, cum, ex logicis, constitutivum rei sit quoque illius distinctivum. *Secundò*, Esse à se, prout excludit principium, non reperitur in divinis relationibus; personis nempè Filii & Spiritus sancti; nam persona Filii procedit à Patre, & persona Spiritus sancti procedit à Patre simul & Filio: sed quod non convenit divinis personis, non potest constituere essentiam divinam; alioquin personæ divinæ non essent Deus, quod est contra fidem.

Resp. 1. neg. maj. Ratio est, quia inter non esse ab alio, aut tanquam à causâ, aut tanquam à principio, datur medium, nimirum non esse ab alio tanquam à radice: non esse verò ab alio tanquam à radice, nequaquam convenit divinis attributis, ac proindè essentia divina per *Esse à se* secundùm totam suam latitudinem sumptum non convenit divinis attributis; sicque per illud essentia rectè ab attributis distinguitur.

Resp. 2. ad secundam partem secundi argumenti, neg. min. Tantùm enim abest, ut valeat hoc argumentum: *Esse à se non convenit divinis personis, ergo non constituit essentiam Dei*: quin potiùs contrarium concludi debeat, cum id quo essentia aliqua constituitur, ita sit ei proprium, ut alteri communicari minimè possit: nec inde tamen sequitur, quòd personæ non sint Deus: nempè sunt Deus, eò quòd sint idem realiter cum essentiâ divinâ, licèt secundùm nostrum conci-

pien-

piendi modum ab eâ distinguantur, eâque sint posteriores. Hinc patet, essentiam Dei per aseitatem adæquatè sumptam distingui 1. à creaturis, quòd sint ab alio tanquam à causa, à quâ pendent: 2. à divinis attributis, quòd sint ab alio tanquam à radice, à quâ fluunt: 3. à personis, quòd sint ab alio tanquam à principio, à quo sumunt originem.

DISSERTATIO TERTIA.

De Dei Attributis in communi.

Not. 1. ATtributorum nomine Theologi intelligunt formas absolutas, quæ secundùm suum proprium esse existunt in Deo, ab ejusque naturâ tanquam proprietates emanant.

Not. 2. Ex eâ definitione patet, attributa distingui à divinis personis: istæ enim sunt formæ relativæ, illa verò sunt formæ absolutæ. Patet 2. ea quoque distingui à creaturarum perfectionibus, quas vocant simplices secundùm quid; istæ nimirùm non sunt à Deo (ut suo loco dicetur) secundùm suum proprium esse, illa verò proprium suum esse habent in Deo.

Not. 3. De Dei attributis in genere quærunt Theologi, quomodo tum ab essentia divina tum à se invicem distinguantur. Licèt quæstio illa ad tractatum de Dei simplicitate pertineat, hîc tamen eam pertractabimus, eo quòd connexa sit cum iis, quæ priore dissertatione de Dei essentia dicta sunt.

Not. 4. Circa distinctionem essentiæ ab attributis, & attributorum à se invicem, duplex quondam fuit error è diametro oppositus. Gilbertus Porretanus docuit, tum inter essentiam, tum inter attributa, reperiri distinctionem realem actualem, qualis esse solet inter rem & rem.

Gregorius Palamas schismaticus Græcus docuit essentiam realiter ab illius operationibus distingui.

Not. 5. Inter eos oppositos errores mediant Catholicorum sententiæ. Scotus censet, essentiam Dei tum ab attributis tum à personis, attributa à se invicem distingui distinctione reali; non actuali quidem, sed formali. Thomistæ inter attributa admittunt distinctionem virtualem. Nominales contendunt, inter ea esse solam distinctionem rationis ratiocinantis. Sed ut tum fides Catholica tum verior scholasticorum sententia astruantur, hanc de divinis attributis in communi dissertationem in varias quæstiones partiemur.

Quæstio Prima.

De Gilberti Porretani errore circa distinctionem essentiæ divinæ ab attributis, & attributorum à se invicem.

Not. 1. Gilbertus Porretanus duodecimo sæculo Pictavorum, unde oriundus, Ecclesiam rexit. Cum in magno Clericorum conventu quædam inusitata de SS. Trinitate protulisset, delatus est ad Eugenium Papam III. à quo tum in Concilio Parisiensi, tum postea in Remensi damnatus est libellus, quo illius dogmata continebantur: cum ejus tamen personâ humaniùs actum est, quòd sæpiùs protestatus fuisset, se suam sententiam Romani Pontificis ac Ecclesiæ judicio subjicere.

Not. 2. Auctores non conveniunt in explicando Gilberti errore circa essentiam divinam & illius tum attributa tum personas. Vasquesius docet, eum catholicè sensisse circa identitatem essentiæ cum attributis divinis & attributorum inter se, seu, vult ab eo admissam fuisse identitatem realem essentiæ cum attributis, & attributorum cum

se

se invicem; sed addit, peccasse eum contra fidem, quòd essentiam à personis realiter distinxerit: è contra cæteri theologi passim affirmant, Gilbertum peccasse contra fidem tum circa identitatem realem essentiæ cum attributis & cum personis, tum circa identitatem realem attributorum inter se, ita ut voluerit, essentiam in Deo à parte rei distingui & ab attributis & à personis, & ipsa etiam attributa à se invicem.

CONCLUSIO I. Gilbertus Porretanus distinxit realiter Dei essentiam tum ab attributis, tum à personis, tum attributa à se invicem.

Probatur 1. authoritate S. Bernardi, quem Gilbertus in Concilio Remensi strenuum adversarium passus est. Ille realiter actu distinxit essentiam ab attributis & attributa à se invicem, qui docuit, Deum esse justum, bonum, sanctum, Deum, per formas quæ à se invicem discrepant, & quæ non sunt Deus. Atqui id docuit Gilbertus Porretanus: sic enim de ejus sententiâ loquitur Bernardus sermone octogesimo in Cantica: *Recedant à nobis, charissimi, recedant novelli, non dialectici, sed hæretici, qui magnitudinem qua magnus est Deus, & item bonitatem qua bonus, sed & sapientiam qua sapiens, & justitiam qua justus, postremò divinitatem qua Deus est, Deum non esse impiissimè disputant: Divinitate, (inquiunt) Deus est: sed divinitas non est Deus.*

Probatur 2. testimonio Gaufredi Claravallensis monachi, quem Bernardus ad Remense Concilium duxerat. Is in laudati Concilii actis quæ misit ad Cardinalem Albanensem, scribit, Gilberti æquivocationes hâc unâ Bernardi interrogatione præclusas fuisse: *Quid necesse est circa hujusmodi verba diutiùs immorari? non aliunde procedit scandali hujus origo, nisi quòd plures credere vos credunt, & docere, quòd divina essentia, vel natura, divinitas ejus, sapientia, bonitas magnitudo non est Deus. Hoc si creditis, palam dicite, aut negate.* Quibus quidem Bernardi verbis

hæc

hæc Gaufredus subjicit: *Ausus est dicere: Forma Dei est divinitas, qua Deus est, & ipsa non est Deus.* Unde sic arguitur: Qui negavit attributa esse Deum, divinitaté esse Deum, ille reverà distinxit Dei essentiam ab attributis & attributa à se invicem: atqui id, Gaufredo teste, negavit Gilbertus Porretanus: ergo, &c.

Objicies. Otto Frisingensis scribit hist. lib. 1. cap. 50. hoc inter alia objectum esse Gilberto quòd assereret, *divinam essentiam non esse Deum: quòd proprietates personarum non essent ipsæ personæ.* Scribit quoque, eum in Concilio Remensi Eugenio interroganti, *Anne illam summam essentiam, qua tres personas confiteris unum Deum, credas esse Deum* respondisse, *Non esse Deum*: atqui Gilbertus Dei nomine non intellexit naturam divinam, sed personas divinas; ergo nusquam asseruit, inter essentiam & attributa reperiri distinctionem realem actualem, sed tantùm inter essentiam & personas. Probatur min. Gilbertus postridiè postulatus de suo responso, eodem Ottone teste, respondit, non se simpliciter asseruisse, naturam vel essentiam non esse Deum, sed tantùm cùm nomen *Deus* personam significat.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. dico, fidem haberi debere potiùs Bernardo, qui in Concilio Remensi contra Gilbertum manus conseruit, quàm Ottoni, qui ipsi non aderat. Præterea Otto plus æquo propensus fuit in Gilbertum, cujus errores emollit; scilicet morti proximus, teste Raderico, qui supplevit id quod deerat illius historiæ, cavit, *ut si quid pro sententia magistri Gilberti dixisse visus esset, quod quemquam* (de Bernardo loquitur, cui subiniquus fuit) *posset offendere, ad piorum & doctorum arbitrium corrigeretur.*

Conclusio 2. Gilberti error de distinctione reali actuali, tùm inter essentiam, attributa & personas, tùm inter attributa à se invicem, meritò proscriptus est ab Ecclesiâ.

Probatur 1. Si essentia realiter actu ab attributis

butis aut personis distingueretur, aut eadem distinctione reali attributa inter se distinguerentur, Deus non esset ens simplex, sed compositum; quod quidem sic ostenditur. Compositio, ex Philosophis, est distinctorum unio: atqui in Deo esset distinctorum unio, essentiæ nimirùm, attributorum & personarum, quæ licèt à divinâ naturâ, in suppositione Gilberti, distincta essent, cum illâ tamen intimè forent conjuncta. Urget illud argumentum Bernardus lib. 5. de Consideratione, ubi hæc ait: *Tam non est simplex quod uni fuerit obnoxium formæ, quàm nec virgo, vel uni conjuncta viro.*

Probatur 2. Si essentia ab attributis realiter & entitativè distincta esset, in Deo non esset trinitas, sed quaternitas: sed falsum est consequens, ut definitum est in Concilio Lateranensi: ergò & antecedens. Probatur major. Ibi est quaternitas, ubi sunt quatuor realiter & entitativè distincta; quemadmodum ubi sunt tres personæ, ibi est trinitas: sed in Deo essent quatuor realiter distincta; natura nimirùm, & tres personæ, imò esset centenitas, ut Bernardus loquitur, cum centum sint attributa tum ab essentia tum à personis realiter distincta: *Si diversa putamus*, ait S. Doctor lib. 5. de Consideratione, *non quaternitatem habebis, sed centenitatem.*

Probatur 3. In Concilio Remensi contra Gilbertum definitum est, Deum nonnisi sapientiâ, quæ ipse Deus est, sapientem esse; nec nisi magnitudine, quæ est ipse Deus, magnum esse: Sed corrueret ea Concilii definitio, si essentia realiter & entitativè ab attributis distingueretur: *Scribatur stylo ferreo*, inquit Bernardus in laudato concilio Remensi, *quòd divina essentia, forma, natura, deitas, bonitas, sapientia, virtus, potentia, magnitudo, verè est Deus.*

Quæstio II.

De Gregorii Palamæ sententia circa distinctionem essentiæ divinæ ab illius operationibus.

Not. 1. Gregorius Palamas primùm monachus apud Græcos, ac postea Thessalonicensis Episcopus, asseruit, Andronico juniore imperante, operationes Dei tum ad intra, tum ad extra, seu, tum eas quibus Filius & Spiritus sanctus à Patre producuntur, quibus eædem personæ aut se ipsas amant, aut seipsas intelligunt; tum eas quibus Deus olim creaturas eduxit ex nihilo, & nunc conservat, ab essentiâ Dei realiter esse distinctas; contendit tamen, eas non esse aliquid creatum, sed quid medium inter Deum & creaturam, quod ipsis creaturis in earum productione communicetur.

Not. 2. Ecclesia Græca schismatica, Palamæ, cæterorumque monachorum errorem amplexa est in synodo Constantinopolitanâ, quam Græci nonam Oecumenicam appellant: hæc Barlaamo monacho, & Acindyno illius discipulo anathema dixit, quòd contrarium docuissent: *Hæc sancta & Oecumenica synodus nona* (verba sunt quibus utitur in synopsi quâdam, pluribus ab hinc annis græcè editâ Lutetiæ) *habita est imperatore Andronico Paleologo, & Ioanne ejus filio, contra Barlaamum & Acindymum; hi enim asserebant, aliàs quidem nullam in divina natura distinctionem esse inter substantiam & operationem; sed idem esse, ac nihil differre; aliàs verò interesse dicebant, sed substantiam quidem increatam esse, ejus autem substantiales operationes, & naturales, diversas esse concedentes; non tamen increatas, sed*, secundùm terminum, *creatas*. Historiam illam legere est apud Nicephorum Gre-

Gregoram tom. 3. Bibliothecæ Patrum edit. Parisiensis.

CONCLUSIO. Inter Dei essentiam & illius operationes, nulla debet admitti distinctio realis entitativa.

Probatur 1. Palamas ac ejus discipuli supponunt, dari entitates aliquas, quæ nec quid creatum sint, nec quid increatum: quod est absurdum: Vel enim medium illud, quod Deum inter & creaturam statuunt, à Dei essentiâ pendet, vel non pendet: si primum, est Deus; si secundum, non est à se; ac proinde non aliud est quàm creatura.

Probatur 2. Si operatio immanens, seu, quæ extra Deum non exit, cujusmodi est ea quâ Pater generat Filium, & cum Filio producit Spiritum sanctum, sit aliquid à divinâ substantiâ realiter distinctum, 1. Dei substantia non erit immutabilis; de novo enim adveniet ei entitas aliqua realis, operatio nimirùm ab eo distincta: 2. non erit omninò simplex, sed maximè composita; ex seipsâ scilicet, & variis operationibus, quæ licèt sibi intimè conjunctæ sint, aliud tamen erunt ab ipsâ.

Probatur 3. Vel illæ entitates sunt substantiæ, vel accidentia: atqui neutrum dici potest: alioquin dicendum esset, in Deo plures esse substantias, plura esse accidentia realiter distincta; quod haud dubiè naturæ divinæ repugnat.

Probatur 4. Palamitæ operationum nomine, non tantùm Dei actiones intelligunt, sed etiam Dei attributa, per quæ, in eorum sistemate, substantia operatur; contendùnt enim, Dei substantiam per se non esse operativam, sed tantùm per suas, ut ajunt, energias, bonitatem, sapientiam & alias perfectiones: unde contra eos proferri possunt omnia argumenta, quæ contra Gilbertum Porretanum superiori quæstione prolata sunt.

Objicies 1. Patres docent, naturam & efficien-

cientiam differre: *Facere, efficientiæ est*, inquit Cyrillus; *naturæ verò, generare*: ergo in Deo natura & efficientia non sunt idem.

Resp. ad 1. nego ant. Ad 2. dist. conf. Non sunt idem secundùm terminum, eò quòd efficientiæ terminus sit creatura, terminus verò generationis sit Verbum divinum, conc. conseq. non sunt idem secundùm rem, & secundùm substantiam, neg. conseq. Ratio est, quia distinctio terminorum non constituit diversam realiter operationem: nam quamvis Spiritus sanctus sit persona distincta à persona Filii, spiratio tamen, per quam producitur, à cognitione per quam filius generatur, non distinguitur realiter.

Objicies 2. Dionysius caput secundum de divinis nominibus sic inscribit: *De unita & distincta Theologia: quænam est divina unio & distinctio?* Ergo Dionysius supponit in Deo unitam ac distinctam theologiam, unionem quandam & distinctionem. Atqui unionis nomine non aliud intelligit, quàm divinam essentiam quæ est unica; distinctionis verò, non aliud, quàm operationes, attributa, perfectiones Dei: Ergo Dionysius censuit, ea distingui realiter à divinâ substantiâ.

Resp. neg. subsumptum. Ratio est, quia ad unionis nomen eo in capite Dionysius refert ea omnia, quæ absolutè Deo tribuuntur, ut sunt bonitas, sapientia, & cæteræ hujusmodi perfectiones: ad distinctionem verò refert perfectiones relativas, quæ, ut fides docet, distinctionem in divinis efficiunt.

Objicies 3. Chrysostomus hom. 73. in hæc Christi apud Joannem verba: *Philippe qui videt me, videt & Patrem meum*, apertè distinguit essentiam ab attributis; sic enim loquitur: *Videamus præterea, quidnam Philippus intueri velit, an sapientiam Patris? an verò bonitatem? Minimè. Sed hoc ipsum, quid tandem sit Pater, ipsam, inquam, essentiam.*

Resp.

Resp. dist. ant. Chrysostomus attributa sumpta secundùm sui quandam communicationem in productione rerum creatarum, distinguit ab essentiâ, conc. ant. sumpta secundùm se & à parte rei, neg. ant.

Objicies 4. Dionysius cap. xi. de divinis nominibus, ait, in Deo esse efficientias quasdam ab ipsâ naturâ divinâ distinctas: *Quamobrem*, ait, *principaliter & divinè & causaliter, hoc quod vocatur ipsum esse, ipsam vitam, ipsam divinitatem, dicimus esse unum omnium superprincipale, & supersubstantiale principium & causam; participatione verò providas virtutes, quæ ex minimè participabili Deo proficiscuntur: nempè per se substantiæ effectionem, ipsam vitæ affectionem, ipsam divini effectionem, quorum participatione pro suo captu quæcunque sunt nata & existentia & viventia, & divina sunt & nominantur*. Palamiticæ igitur distinctioni essentiæ ab attributis favet Dionysius.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. admisso Dionysii testimonio, neg. conseq. Ratio est, quia S. Doctor nomine providarum virtutum, quæ ex naturâ divinâ proficiscuntur, non intelligit operationes divinas, aut attributa, sed ideas rerum quas Deus gerit ab æterno in mente suâ, ad quarum conformitatem fiunt quæcunque in tempore producuntur; quid autem sint illæ ideæ, quomodò à naturâ divinâ differant, dicemus infrà cum de divinis ideis sermonem instituemus.

QUÆSTIO III.

De errore Eunomii circa distinctionem Essentiæ ab attributis.

Not. 1. EUnomius cæterique Ariani, docuerunt, nullam, ne mentalem quidem, ad-

admitti debere distinctionem inter essentiam divinam & illius proprietates, sivè absolutas sivè relativas. Cum verò urgerentur Scripturis, quæ essentiam & attributa diversis nominibus exprimunt, respondebant, soni tantùm, seu nominis differentiam Scripturæ testimoniis innui, ita ut sapientia non differret ab essentiâ, aut ab aliquo attributo, nisi secundùm nomen.

Not. 2. Ideò autem Eunomius aliique Ariani negabant, distinctionem mentalem inter essentiam & attributa divina admitti debere, ut totum discrimen, quod inter naturam, attributa, & personas Scripturæ statuunt, in naturam ipsam, non autem in nostrum intelligendi modum refunderent, concluderentque diversitatem, non personarum tantùm, sed etiam naturarum inter Patrem, Filium, & Spiritum sanctum.

CONCLUSIO. A Patribus, & quidem meritò, proscriptus est error Eunomii, nullam, nequidem mentalem, admittentis distinctionem inter essentiam divinam & ejus attributa.

Probatur 1. Essentia divina, teste Basilio lib. 1. adversùs Eunomium, se habet respectu attributorum, sicut Christus respectu variorum officiorum quæ obiit: atqui inter Christum & varia ejus officia reperitur mentalis distinctio: ergò reperitur quoque inter divinam esentiam, & illius attributa. Probatur min. Inter ea reperitur mentalis distinctio, quorum unum concipi potest, alio non concepto, saltem explicitè, id est sub ratione formali, quam istud aliud importat: Sed Christus concipi potest, non conceptis variis illius officiis, saltem explicitè; neque enim cum mens eum sibi tanquam pastorem exhibet, de eo cogitat, pro ut est (sicut ipsemet ait in Euangelio) vitis, via, ostium.

Probatur 2. Ideò esentia divina nequidem distinctione mentali distingueretur ab attributis, quòd sit idem actu cum illis: Atqui illa ratio nulla est, ut subsequentibus momentis ostendi potest.

Pri-

Primò. Quamvis essentia sit idem actu cum personis, seu, (ut Patres loquuntur) cum notionibus, tamen mens concipit personas sine essentiâ, & vicissim essentiam sine personis, seu, has ab illâ distinguit, & vicissim illam ab istis; hinc fit, ut ingenitum, & innascibile, non concipiantur in Filio, quamvis in eo sit essentia divina, cum quâ ingenitum & innascibile sunt omninò idem. *Secundò*. Ea vis est mentis, ut quæ maximè sunt idem, dividat tamen, ac à se invicem distinguat: sic licèt triticum res una sit, & suo modo simplex, modò tamen concipitur ut fructus est de terrâ natus, modò ut semen, modò ut alimentum hominis: sic etiam quamvis anima, intellectus, & voluntas, sint à parte rei una res simplicissima, nihilominùs mens modò animam absque illius potentiis, modò potentias absque animâ concipit.

Objicies 1. Si attributa, etiam per mentem, distinguantur ab essentiâ, erit compositio saltem rationis in Deo: atqui nulla omninò, ne mentalis quidem, admittenda est compositio in Deo: ergo neque distinctio.

Probatur maj. Compositio est unio distinctorum, qualicunque modo distincta sint, sive actû, sive per mentem tantùm: sed in Deo erit unio distinctorum, essentiæ nimirùm, & attributorum: ergo erit quoque compositio saltem mentalis.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. distinguo majorem: compositio est unio distinctorum, si illa distincta sese invicem excludant, conc. maj. si sese invicem includant, neg. maj. Distinguo pariter min. Sed in Deo est unio distinctorum, quæ sese invicem includunt, conc. min. quæ sese invicem excludunt, neg. min. & conseq. Compositio essentialiter dicit partes; partes autem sese invicem excludunt, sic pes excludit manum: at in Deo nullæ sunt omninò partes. Quamvis enim mens attributa sine essentiâ concipiat, eam ta-

tamen non excludit ab attributis; & quidem meritò, cum essentia sit idem realiter cum illis: hinc patet, mentem per varios suos conceptus rem unam & eandem attingere, sed sub diversis notionibus. Gregorii Nysseni est illa solutio: *Quis ita stupidus*, ait adversùs Eunomium agens, *ut ignoret divinam quidem naturam, quidquid tandem secundùm essentiam est, esse unam & uniformem, atque compositionis expertem: humanam verò animam humi jacentem, quoniam non potest, quod quæritur, liquidò perspicere, per multas notiones ad inexplicabilem naturam diversè ac multipliciter contendere, non una aliqua cogitatione quod latet indagantem?*

Objicies 2. Ea distinctio admitti non debet quæ importat errorem: atqui distinctio quælibet, licèt mentalis, inter essentiam divinam & attributa, importat errorem: tunc enim errat intellectus, cum unum ab eo distinguit, à quo reverâ non est distinctum: ergo admitti non debet distinctio mentalis inter essentiam & attributa.

Resp. ad 1. nego min. ad 2. dist. maj. Tunc errat intellectus, cum unum ab eo distinguit, à quo reverà non est distinctum, si ea distinctio fiat per affirmationem, seu, per operationem intellectus, quæ dicitur *judicium*, conc. maj. si fiat tantùm per operationem, quæ dicitur *simplex apprehensio*, neg. maj.

Ratio est, quia distinctio quæ fit tantùm per simplicem apprehensionem, est mera abstractio, seu, præscisio unius ab alio; abstrahentium autem, ut ajunt Philosophi, non est mendacium. Cadit igitur tantùm mendacium, seu error, in judicium, eò quòd non sit mera abstractio, sed vera aut affirmatio, aut negatio; at distinctio quæ reperitur inter attributa & essentiam divinam, non fit per mentis judicium, sed per meram illius apprehensionem.

Objicies 3. Si attributa ab essentiâ per mentem distinguerentur, ideæ quædam singulares, seu

seu notiones subessent nominibus, quibus aut essentia, aut attributa exprimuntur; isti v. g. nomini, *Ingenitum*, responderet idea, quæ non responderet isti nomini, *Substantia*, aut isti, *Immortalis*. Atqui nominibus, quibus aut substantiâ, aut bonitas, aut immortalis exprimuntur, non subsunt ideæ quædam, aut notiones singulares: ergo, &c.

Minor propositio sic ostenditur. Ingenitum, substantia, immortalis, idem in Deo significant; seu, & substantia, & principii expers, & carens fine, indifferenter significantur: alioquin dicendum esset, Deum esse ingenitum tantùm, quatenùs est expers principii; immortalem tantùm, quatenùs caret fine; substantiam tantùm, quatenùs subjectum est alterius: atqui id admitti non debet, nam inde sequeretur, quòd Deus quatenùs non est ingenitus, sit genitus: quòd sit mortalis, quatenùs non est immortalis; quòd non sit substantia quatenus non subest alteri. Ita apud Basilium ratiocinatur Eunomius.

Resp. ad 1. concessâ maj. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ad 3. neg. min. Ad 4. denique nego sequelam. Ratio est, quia in eâ propositione, *Deus quatenùs non est ingenitus, est genitus*, ab abstractione mentis fit transitus ad ipsum subjectum, prout est à parte rei; seu concluditur, Deum esse genitum, ex eo quòd mens cum perpendit essentiam, aut immortalitatem, aut aliud attributum, non cogitet, quòd Deus expers sit principii: at transitus iste à nemine logico admitti debet; neque enim mera cogitatio aliquid ponit in re, aut quidpiam ab eâ detrahit.

Desumpta est ea solutio ex Gregorio Nyss. qui ad illum Eunomii argumentum sic respondet: *Itaque subjectum ipsum*, Deus, *sine initio est ac fine; quod quidem omne nomen, ac notionem omnem superat. Hoc verò quod est, neque ex causa ipsum oriri, neque unquam esse desinere: hæc nominum istorum*, ingenitum, incorruptibile, com-

commentatione declarantur. Id verò S. Doctor extendit ibidem non tantùm ad ingeniti & incorruptibilis notiones, *sed ad alias innumeras, quas circa divinam vitam contemplamur: quarum unaquæque per sese, secundùm propriam, ac peculiarem intelligentiam, significantibus nominibus enuntiatur.*

QUÆSTIO IV.

De sententia Scoti circa distinctionem essentiæ divinæ ab attributis, & attributorum à se invicem.

Not. 1. Distinctio passim à theologis dividitur, & in distinctionem realem, & in distinctionem rationis. Prior est ea quæ ante mentis operationem reperitur, aut inter duas res, aut inter rem & ejus modum, aut inter varios ejusdem rei modos. Posterior est ea quæ oritur ex diversis unius ejusdemque rei conceptibus, seu, per quam intellectus apprehendit unam objecti perfectionem sine aliâ, quæ tamen à parte rei est idem cum eâ.

Not. 2. Inter duplicem eam distinctionem Scotus tertiam admisit, quam vocat formalem ex naturâ rei: *formalem* quidem, quòd non sit inter duas res; sed aut inter substantiam, & illius formas, seu, perfectiones, aut inter ejusdem substantiæ varias formas, seu perfectiones: *ex natura rei*, eò quòd sit in re ipsâ, & independenter ab operatione mentis.

Not. 3. Scotus contendit, illam tertiam distinctionem reperiri tum inter essentiam divinam & illius attributa, tum inter attributa ad sese invicem comparata.

Not. 4. Ex illâ distinctione sic explicatâ & admissâ, Scotus multas elicit conclusiones.

Pri-

Primò, Concludit essentiam, licèt *realiter* sit idem cum personâ, aut cum bonitate, v. g. non sit tamen idem *formaliter*, etiam ante operationem mentis.

Secundò, Concludit, quòd quamvis tum essentia, tum attributa, de se invicem prædicari possint in concreto, non possint tamen prædicari in abstracto; seu, docet, quòd quamvis vera sit hæc propositio, *Deus est bonus, justus, sapiens*; istæ tamen falsæ sint, *Deitas est Bonitas*, *Bonitas est Deitas*.

Tertiò, Concludit, facilè explicari, quomodo Pater æternus Filio suo communicet suam naturam, non autem suam personam, cum persona sit ante mentis operationem aliquid ab ipsâ Patris naturâ distinctum.

Quartò, Tandem infert, facilè pariter explicari, quomodo tum essentia, tum attributa, varias habeant definitiones; positâ nimirum distinctione, quæ sit independens ab operatione mentis, essentia & attributa distinctas habent quidditates, proindeque variis, imò & contrariis definitionibus possunt enunciari.

Conclusio. Essentia divina non distinguitur *formaliter ex natura rei* à suis attributis, nec attributa à se invicem.

Probatur. Argumenta omnia, quibus error Gilberti Porretani superiùs impugnatus est, militant contra Scoti sententiam.

Primò. Eâ distinctione suppositâ, concipi minimè potest summa Dei simplicitas. Quomodo enim summè simplex est ille, in quo sunt variæ formæ, tum ab ipsâ Dei naturâ, tum à se invicem distinctæ ex parte objecti, seu ante mentis operationem? summa nimirùm simplicitas importat omnem omninò unitatem, tum rerum, tum modorum, tum formarum.

Secundò. In Deo (ut urget Bernardus contra Porretanum) non trinitas, sed centenitas esset; centum scilicet formæ, seu attributa, reperirin-

tur in naturâ divinâ, tum ab ipsâ, tum à se invicem distincta, ante quamlibet operationem mentis.

Tertiò. Illæ formæ à naturâ divinâ sic distinctæ, non essent Deus; quod tamen in Concilio Remensi contra Gilbertum Porretanum damnatum est. Adeat lector pag. 62. ubi illa argumenta fusiùs contra eundem Gilbertum prosecuti sumus.

Probatur 2. Scoti sententia non cohæret cum summâ Dei perfectione: ergo est rejicienda. Probatur ant. Suppositâ Scoti sententiâ, excogitari posset ens aliquod Deo perfectius: ergo non cohæret cum summâ illius perfectione. Probatur ant. Ens quod secundùm suam essentiam, seu secundùm conceptum suum essentialem contineret omnes omninò perfectiones, perfectius esset eo quod eas non contineret secundùm suam essentiam, seu secundùm suum conceptum formalem: Atqui excogitari potest illud ens; Deus verò in Scoti sententiâ non esset hujusmodi: ergo, &c. Probatur min. Illud secundùm essentiam non continet omnes omninò perfectiones, quod eas non habet à se, sed tantùm à formis ab eo *formaliter ex natura rei* distinctis: Sed Deus, suppositâ Scoti sententiâ, non haberet à se, seu à suâ essentiâ, sed tantùm à formis, ab essentia *formaliter ex natura rei distinctis*, suas perfectiones: ergo admissâ Scoti sententiâ, Deus secundùm suam essentiam non contineret omnes omninò perfectiones.

Urget illud argumentum Bernardus lib. 5. de Consid. cap. 7. ubi sic Gilbertum alloquitur *Quid est Deus? quo nihil melius cogitari potest: si approbas, non oportet assentiaris esse aliquod quo Deus sit, & quod Deus non sit: hoc enim sine dubio melius*.

Probatur 3. Si attributa aut ab essentiâ aut à se invicem *formaliter ex natura rei*, seu ante mentis operam distinguerentur, nec essentia de attributis,

butis, nec attributa de essentiâ, nec attributa de se invicem, saltem in abstracto, prædicarentur: nam quæ habent quidditates realiter, licèt formaliter tantùm, ut vult Scotus, non autem entitativè, ut volebat Porretanus, distinctas, de se invicem in abstracto prædicari minimè possunt. Atqui falsum est consequens: nam in Scripturis non tantùm concreta de Deo prædicantur, sed etiam abstracta. Joannis 14. hæc ait Christus: *Ego sum via, veritas, & vita*. Proverbiorum 8. sic loquitur Deus: *Ego sapientia habito in consilio*. Primæ ad Corinth. 1. Paulus ait se prædicare Christum *Dei virtutem & sapientiam*.

Solvuntur argumenta Scoti.

Objicies 1. Ea distinguuntur formaliter ex naturâ rei, de quibus verè prædicantur duo contradictoria: atqui de essentiâ divinâ & illius attributis tum absolutis tum relativis, tum etiam de attributis ad se invicem comparatis, verè prædicantur duo contradictoria: ergo essentia divina & illius attributa distinguuntur formaliter ex naturâ rei, seu ante mentis operationem. Major constat: de unâ enim & eâdem re idem non potest simul affirmari & negari.

Itaque probatur minor. Communicari & non communicari sunt duo contradictoria: sed communicari & non communicari verè prædicantur de essentiâ & notionibus, seu attributis relativis: essentia nimirum divina communicatur Verbo, paternitas verò ipsi minimè communicatur. 2. Generare & non generare sunt duo contradictoria, atqui generare & non generare verè prædicantur de attributis divinis: siquidem in divinis intellectus generat, cum Pater per sui intellectionem generet Verbum, quod est altera persona SS. Trinitatis; voluntas verò non generat, sed spirat Spiritum sanctum, tertiam personam SS. Trinitatis.

Resp. 1. nimis probare illud argumentum : si enim valeat, adstruet in divinis non realem tantùm formalem, ut vult Scotus, sed & entitativam distinctionem, ut voluit Gilbertus Porretanus. Et verò ea distinctio admitti debet in divinis, quæ ejusdem sit ordinis, cujus est modus, quo essentia communicatur non communicatâ personâ: at modus ille non est realis formalis tantùm, sed realis entitativus: entitativè nimirùm essentia divina communicatur Verbo, non autem paternitas sumpta secundùm suum esse relativum; alioquin filius non distingueretur realiter à Patre secundùm esse relativum; quod est contra fidem. Ex his patet, distinctionem formalem Scoti satis non esse, ut tollatur contradictio, quæ de essentiâ & relationibus verè prædicatur.

Resp. 2. ad 1. neg. maj. propositionem. Ad 2. dist. ant. De una & eadem re idem non potest simul affirmari & negari, si illa res non sit virtualiter multiplex, conc. ant. si sit virtualiter multiplex, neg. ant. Res quæ virtualiter est multiplex, æquivalet pluribus realiter actu distinctis, ut patet in Petro, si hîc existens, Romæ reproducatur; hîc enim mori poterit, & Romæ vivere: natura autem divina, cum sit infinitè perfecta, est virtualiter multiplex, seu æquivalet multis entitatibus realiter actu distinctis, ut inferiùs docebitur; ac proinde de illâ licèt maximè simplici, duo contradictoria verè prædicari possunt.

Resp. 3. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. disting. maj. Communicari & non communicari, generare & non generare, sunt duo contradictoria, si dicantur de eodem secundùm eundem respectum, concedo majorem; si secundùm diversum respectum, nego maj. Distinguo pariter min. Atqui communicari & non communicari, generare & non generare dicuntur tum de essentia & relationibus, tum de attributis, secundùm diversum respectum, conc. min. secundùm eundem respe-

respectum, nego min. Ratio est, quia communicari dicitur de naturâ in se & absolutè sumptâ: non communicari verò dicitur de eâdem naturâ non in se sumptâ, sed pro ut est modificata per paternitatem: sic etiam generare in divinis dicitur de intellectu divino, sumpto non tantùm pro ut est quædam entitas à parte rei, sed pro ut est entitas quæ æquivalet intellectui creato: non generare verò dicitur de intellectu, non pro ut est entitas à parte rei, sed pro ut est entitas æquivalens voluntati creatæ, quæ non generat.

Inst. 1. Ante mentis operationem verum est quòd natura divina communicetur, non communicetur verò eadem natura, pro ut modificata per paternitatem: ergo ante mentis operationem natura in se sumpta distinguitur à se ipsâ pro ut est modificata per paternitatem. 2. Essentia divina pro ut æquivalet intellectui creato, habet actum planè distinctum ab actu, qui ei convenit pro ut æquivalet voluntati creatæ: ergo essentia pro ut est intelligens, distinguitur realiter à se ipsâ pro ut est volens, cum illæ potentiæ distinguantur, quibus distinctæ operationes conveniunt.

Resp. ad 1. concesso ant. dist. conseq. Ergo essentia absolutè sumpta ante mentis operationem distinguitur virtualiter à se ipsâ pro ut est modificata per paternitatem, conc. conseq. distinguitur actu, nego conseq. Distinctio virtualis, de quâ dicetur inferiùs, præcedit operationem mentis, quia nihil est aliud, quàm ipsiusmet Dei eminentia quæ efficit, ut natura divina æquivaleat pluribus rebus actu distinctis: ea tamen distinctio licèt realis sit, non fit actualis, nisi per actum intellectus, qui naturam divinam concipit per respectum ad aliquam perfectionem creatam, cui eam comparat.

Resp. ad 2. actum generandi in divinis distingui virtualiter, non autem actu à spiratione; per simplicem nimirùm & unum actum Pater & ge-

nerat Verbum, & spirat Spiritum sanctum: sed ille actus, licèt sit in se maximè unus, & simplex, realiter tamen æquivalet actibus distinctis, ac proinde efficit, ut intellectus & voluntas non actu quidem ante operationem mentis, sed virtualiter tantùm, distinguantur.

Objicies 2. Ea quibus conveniunt definitiones diversæ, distinguuntur actu ante mentis operationem: atqui essentiæ, relationibus, attributis, variæ definitiones conveniunt: ergo, &c. Major videtur certa ex eo, quòd ea quibus variæ definitiones conveniunt, habere debeant diversas naturas, cum definitiones (ut ajunt logici) explicent naturam rei: unde probatur minor: essentia definitur *ad se*, relatio *ad aliud*, attributa *in alio*: sed *ad se*, *ad aliud*, *in alio*, diversa sunt: ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. neg. quòd definitio solùm explicet naturam rei, sed explicat præterea varios ejusdem rei respectus; unde fit, ut uni ac eidem rei diversæ definitiones conveniant: cum igitur natura divina varios respectus habeat propter suam eminentiam, mirum non est, quòd per varias definitiones aut in suis attributis aut in suis relationibus explicetur.

Objicies 3. Ea distinguuntur realiter actu, quæ non possunt de se invicem prædicari: sed attributa divina de se invicem non possunt prædicari: ergo &c. Probatur min. Non potest dici 1. quòd essentia sit paternitas, alioquin dici posset quòd essentia generet, sicut & paternitas generat, quę tamen propositio damnata est in Abbate Joachimo in Concilio Lateranensi: 2. dici non potest, quòd justitia sit misericordia; alioquin dici posset, quòd Deus puniat per misericordiam, & misereatur per justitiam; quod quidem est absurdum.

Resp. 1. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. dico 1. hanc propositionem: *Essentia est paternitas*, esse veram tum in sensu reali tum in sensu formali; nego

nego tamen, inde sequi, quòd dici possit absolutè quòd essentia generet: Ratio est, quia generatio est unus ex iis actibus, quos theologi notionales appellant, seu qui aliquam important relationem: at actus notionales non conveniunt essentiæ præcisè ut in se sumptæ, sed tantùm prout est modificata per personas. Dico 2. admitti debere hanc propositionem: *Misericordia est justitia*, sed nego, quòd inde sequatur Deum punire per misericordiam & misereri per justitiam: Ratio est, quia cum profertur hoc nomen, *Justitia*, non intelligitur natura divina absolutè & in se sumpta, sed cum hoc addito, prout castigat: sic etiam cum hoc aliud attributum, profertur, *Misericordia*, non intelligitur quoque natura absolutè, sed sub hoc respectu, prout parcit: natura autem divina licèt sit realiter actu idem cum justitiâ & cum misericordiâ, non est tamen parcens prout est puniens; ac proinde non potest dici quòd per misericordiam puniat, & parcat per justitiam.

QUÆSTIO V.

De sententia Nominalium circa distinctionem essentiæ ab attributis: & attributorum à se invicem.

Not. 1. NOminales, ut declinarent Gilberti Porretani errorem, qui entitativam distinctionem admisit inter essentiam, relationes, & attributa, contenderunt, in divinis admitti debere distinctionem rationis ratiocinantis, non verò rationis ratiocinatæ.

Not. 2. Nomine distinctionis rationis ratiocinantis, Nominales idem intelligunt, quod eodem nomine philosophi in logica; seu intelligunt distinctionem, quæ nullum habet funda-

mentum in re, sed in solâ facultate intellectus; qui quidem pro libito distinguit objectum, ita ut ex parte objecti nulla intellectui idea obversetur, quæ non occurrat quoque, cum ipsum aliâ ratione perpendit.

CONCLUSIO. Essentia Dei non distinguitur ab attributis, nec attributa à se invicem solâ distinctione rationis ratiocinantis.

Probatur 1. iis omnibus argumentis, quibus Scotus suam de distinctione *formali ex natura rei* sententiam adstruit. Nam licèt ea argumenta satis non sint ad stabiliendam Scotisticam illam distinctionem, valent saltem ad probandum, in Deo ipso esse aliquid, ratione cujus natura verè communicetur, non communicatâ personâ, quæ tamen est idem realiter actu cum ipsâ, ratione cujus pater generet filium per intellectum, non autem per voluntatem, quæ ab ipso realiter actu non distinguitur; ratione cujus natura, relationes, attributa varias habeant definitiones: ea nimirùm omnia in Deo sunt independenter ab operatione mentis humanæ: sive enim intellectus humanus cogitet de Deo, sive non cogitet, natura communicatur, non autem persona: Pater producit Verbum per sui intellectionem, non autem per amorem: natura eadem definitione non definitur, qua persona.

Probatur 2. iis argumentis, quibus Patres quondam impugnarunt Eunomium, de cujus sententia superiùs quæstione 3. à nobis dictum est.

Et quidem *Primò*, Basilius hæreticum illum arguit, quòd velit notiones naturæ, relationum, attributorum esse easdem omninò, nec differre nisi secundùm nomen: *Quinam ergo* (inquit lib. 1. adversùs Eunomium) *manifestæ insaniæ non sit proprium unicuique nomini significatum negare subjecti: sed quod ad vim attinet, idem valere invicem affirmare nomina omnia?* Asserit ibidem, *nullum esse nomen quod totam Dei naturam comprehendat, & quantum satis est, explicet: quare mul-*

multa esse diversa, quæ singula propriam habent significationem: quod quidem sic idem sanctus doctor probat libro de recta fide: *Si quis dicat, Deus, non hoc ipsum quod est pater, exprimit: et porrò quod est pater, deest hoc quod est creator: tum illis deest oportetque addere, bonitatem, sapientiam, virtutem, & cætera, quæ in sacra scriptura memorantur.*

Secundò, Cyrillus conceptis terminis asserit omnia nomina non significare Dei essentiam sed nonnullis relationes, nonnullis attributa significari: *Non omnia ergo* (inquit 31. Thes.) *quæ in Deo sunt & de Deo dicuntur, substantiam significant; reliquum est igitur, ut voce modoque dicendi accidentia esse dicamus, quoniam modo accidentium ea intelligimus.*

Tertiò, Augustinus lib. 7. de Trinit. cap. 6. docet, substantiam in Deo significare naturam non autem personam: ait enim, *substantiam patris ipsum esse patrem, non quo pater est, sed quo est.*

Ex iis verò Patrum principiis, sic contra Nominales conficitur argumentum. Patres qui contra Eunomium disputarunt, docent, non unam esse essentiæ relationem, attributorum notionem, sed planè diversam; seu mentem non idem, saltem explicitè, ex parte objecti intelligere, non habere eundem conceptum, cum apprehendit substantiam, personam, attributum: Atqui hæc omnia falsa essent, si vera sit Nominalium doctrina: siquidem ea quæ solâ ratione ratiocinante distinguuntur, eandem omninò ex parte objecti præbent notionem intellectui; unum non minùs explicitè, quàm aliud intelligitur; unus omninò est eorum conceptus, quippè non magis differunt quàm Simon, Petrus, & Cephas.

Objicies. Inter ea reperitur sola distinctio rationis ratiocinantis, quæ distinguuntur tantùm penès diversa connotata extrinseca: atqui essentia, attributa, relationes in divinis distinguun-

tur tantùm penès diversa rei connotata extrinseca: ergo inter ea reperitur sola distinctio rationis ratiocinantis. Maj. patet: ideò enim Petrus ut senator, ut militiæ dux, distinguitur à se ipso solâ distinctione rationis ratiocinantis, quòd ea distinctio non sumatur ex ipsomet Petro, sed tantùm ex connotatione seu relatione quam habet ad diversa officia senatoris, militis, quibus fungitur. Itaque probatur min. Essentia in Deo, prout comparatur ad effectus à se producibiles, dicitur omnipotentia; sapientia verò vel scientia, prout comparatur ad res præsentes & à se cognitas: ergo essentia, attributa, relationes distinguuntur tantùm penès diversa connotata extrinseca.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ratio est quia essentia divina, sive intellectus eam comparet ad res extrinsecas, sive non comparet, habet in suâ infinitate aliquid, vi cujus sub diversis ideis seu conceptibus intelligatur. Solutio patet ex relatione paternitatis, quam natura divina habet independenter à quibuslibet rebus creatis: patet ex Patrum sententiis, quæ contra Nominales adductæ sunt; patebitque etiam ex iis quæ subsequenti quæstione pro Thomistarum opinione dicentur.

QUÆSTIO VI.

De sententia Thomistarum circa distinctionem essentiæ divinæ ab attributis, & attributorum à se invicem.

Not. 1. THomistæ docent *primò*, cum catholicis omnibus, nec essentiam ab attributis aut relationibus, nec attributa à se invicem aut à relationibus distingui distinctione reali entitativâ: ejus nimirùm generis distinctio damnata

nata est in Concilio Remensi contra Gilbertum Porretanum.

Docent *secundò*, cum majore theologorum parte, inter eandem essentiam & attributa & relationes, aut attributa inter se invicem, admitti non debere aliquam distinctionem realem actualem, licèt (ut vult Scotus) formalis tantùm sit, seu inter diversas formas, non autem entitativa, seu inter varias entitates: quippè contendunt, eam formalem distinctionem non satis discrepare ab eâ quã ecclesia in Gilberto Porretano proscripsit.

Docent *tertiò*, cum catholicis, admittendam esse in divinis distinctionem rationis. Nam (inquiunt) Patres Eunomium damnarunt, quòd eam rejiceret, velletque omnia nomina, quibus inter loquendum de Deo utimur, significare solam substantiam divinam; proindeque esse omninò synonyma.

Docent *quartò*, cum omnibus ferè theologis, Nominales, quibus placet admitti debere in divinis solam distinctionem rationis ratiocinantis, non videri satis ab Eunomii errore recedere.

Docent *quintò*, necessariò admitti debere distinctionem rationis ratiocinatæ, per quam tum essentia ab attributis, tum attributa à se invicem distinguantur.

Not. 2. Distinctio rationis ratiocinatæ differt à distinctione rationis ratiocinantis, quòd (ut superiùs dictum est) ista fiat pro libito intellectus, absque ullo fundamento in re: illa verò cum fundamento, quod fit realiter in objecto, ut cum substantia solis quæ actu est una, concipitur tamen ut multiplex, ratione nimirùm intrinsecæ virtutis quam habet, producendi multiplices effectus, lucem, v. g. calorem, siccitatem.

Not. 3. Distinctio rationis ratiocinatæ potest sumi vel adæquatè vel inadæquatè. Si sumatur adæquatè, realis est simul ac mentalis, realis quidem secundùm fundamentum, mentalis verò secundùm actum: unde ea quæ distinguuntur

ratione ratiocinatâ, distinguuntur fundamentaliter ante operationem intellectus; actu verò per solam intellectus operationẽ. Si verò inadæquatè sumatur, est vel realis tantùm, vel mentalis tantũ.

Not. 4. Distinctio rationis ratiocinatæ efficit quidem, ut etiam ex parte objecti unum ab alio præscindatur, seu, sine eo concipiatur: sic virtus productiva caloris concipitur in sole sine virtute productivâ lucis; sed tamen non efficit, ut unum excludat aliud, sicut genus excludit differentiam, & vicissim differentia genus: hinc concluditur, ea quæ distinguuntur ratione ratiocinatâ, sese invicem includere implicitè & confusè, quamvis explicitè & distinctè sese non includant.

CONCLUSIO. Dei essentia ab attributis & attributa à se invicem distinguuntur distinctione rationis ratiocinatæ.

Probatur *primò*, iis omnibus argumentis quibus ostensum est contra Nominales, satis non esse distinctionem rationis ratiocinantis, ut salventur contradictoria, quæ in speciem de essentiâ & relationibus, de intellectu & voluntate prædicantur.

Secundò, Patres (ut patet ex locis contra Eunomium & Nominales superiùs adductis) admittunt in divinis præcisiones objectivas; seu, probant ex parte ipsius objecti, essentiam sine attributis, & unum attributum sine altero concipi saltem explicitè: præcisiones autem objectivæ (ut observatum est notâ quartâ) supponunt distinctionem rationis ratiocinatæ.

Tertiò, Ea (ut ostensum est not. 2.) distinguuntur ratione ratiocinatâ, quæ per mentem distinguuntur cum fundamento in re; atqui essentia divina distinguitur ab attributis, & attributa à se invicem, cum fundamento in re. Nam ea distinguuntur per mentem cum fundamento in re, quæ sunt virtualiter multiplicia: atqui essentia divina & attributa sunt virtualiter multiplicia; ergo distinguuntur per mentem, cum fun-

da-

damento in re. Major constat; virtualis nimirùm multiplicitas idem efficit, ac actualis multiplicitas: sicut igitur quæ actu multiplicia sunt, præbent intellectui fundamentum, ut sine se invicem concipiantur; ita etiam & ea quæ virtute sunt multiplicia. Itaque probatur min. Ea sunt virtualiter multiplicia, quæ æquivalent pluribus perfectionibus quæ actu in creatis distinguuntur. Sed tum essentia, tum attributa divina sunt hujusmodi: siquidem, cum sint infinita, continent omnes omninò perfectiones, quæ actu in creatis distinguuntur. Hinc patet, fundamentum distinctionis de quâ agitur, esse eminentiam Dei & imbecillitatem nostri intellectus. Id verò hisce verbis confirmat Gregorius Nyssenus, contra Eunomium agens: *Quis ita stupidus est, ut ignoret divinam quidem naturam, quidquid tandem secundùm substantiam est, esse unam & uniformem, atque compositionis expertem, nec ullo modo in vana quadam compositione spectari; humanam verò animam humi jacentem, & in terreno defossam corpore, quoniam non potest quod quæritur, liquidò perspicere, per multas notiones ad inexplicabilem naturam diversè ac multipliciter contendere, non una aliqua cogitatione, quod latet, indagantem?*

Objicies 1. Sententia quæ astruit in Deo distinctionem rationis ratiocinatæ, composita est ex sententia Scotistarum de admittendâ distinctione reali inter attributa & essentiam divinam; nam distinctio rationis ratiocinatæ est vera distinctio realis: composita est quoque ex opinione Nominalium de admittendâ distinctione rationis; nempè Thomistarum distinctio est distinctio rationis: Ergo cum falsæ sint & Scotistarum, & Nominalium sententiæ, stare non potest opinio Thomistarum, quæ ex utrâque coalescit.

Resp. neg. ant. Ratio est, quia (ut superiùs jam observatum est) licèt distinctio rationis ratiocinatæ cum Scotisticâ in aliquo conveniat, in

in eo nempè, quòd utraque sit realis; differt tamen in alio, nempè quòd Scotistica sit realis actu: distinctio autem rationis ratiocinatæ sit realis tantùm fundamentaliter. Licèt quoque in eo conveniat cum distinctione Nominalium quòd per mentem tantùm actu reperiatur inter essentiam & attributa, differt tamen quòd ex parte objecti præsupponat reale fundamentum quo nititur.

Objicies 2. Non est fundamentum reale in Deo distinguendi mentaliter, aut essentiam ab attributis, aut attributa à se invicem; ergo inter ea admitti debet sola distinctio rationis ratiocinantis. Prob. ant. Non est fundamentum reale distinguendi mentaliter ea, quæ sese realiter includunt: atqui essentia & attributa sese realiter includunt; cum enim essentia sit infinita, omnes omninò perfectiones, ac proinde omnia attributa complectitur.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dist. maj. Si non sint virtualiter multiplicia, conc. maj. si sint virtualiter multiplicia, neg. maj. Sunt verò hujusmodi, (ut superiùs probatum est) essentia & attributa divina, proindèque præbent intellectui humano fundamentum, ut sine se invicem concipiantur.

Objicies 3. Quæ prædicantur de se invicem, non distinguuntur per mentem cum fundamento in re: Atqui essentia & attributa divina de se invicem prædicantur; veræ nimirùm sunt hæ propositiones, *Bonitas est essentia*, *Essentia est bonitas*: ergo &c.

Resp. dist. maj. Quæ prædicantur de se invicem, tum in sensu actuali, tum in sensu virtuali, non distinguuntur per mentem cum fundamento in re, conc. maj. quæ prædicantur in sensu actuali tantùm, neg. maj. Distinguo pariter min. atqui essentia & attributa prædicantur de se invicem in sensu actuali tantùm, conc. min. in sensu actuali & virtuali, neg. min. Sensus solutionis

est,

eſt, quòd eſſentia & atrributa, cum actu ſint res una, de ſe invicem in ſenſu actuali prædicentur; è contra verò, cum ſint virtualiter multiplicia, de ſe invicem non prædicentur in ſenſu virtuali; unde iſtæ propoſitiones, *Eſſentia, pro ut eſſentia, eſt bonitas, aut aliquod alind attributum. Bonitas, pro ut eſt bonitas, aut aliquod alind attributum, pro ut eſt attributum, eſt ipſamet eſſentia divina*, falſæ ſunt: quia cum exprimant diſtinctionem virtualem eſſentiæ ab attributis, & attributorum ab eſſentiâ, hunc ſenſum efficiunt: *Attributum pro ut virtualiter diſtinctum ab eſſentia, eſt ipſamet eſſentia*.

DISSERTATIO QUARTA.

De Dei Attributis in ſpecie.

ATtributorum alia ſunt negativa, alia verò poſitiva. Priora aliquam à Deo imperfectionem removent: poſteriora è contra perfectionem aliquam ipſi tribuunt. Inter negativa recenſentur, Simplicitas, quæ non niſi per negationem compoſitionis explicari poteſt; Infinitas; Immutabilitas; Inviſibilitas. Ex poſitivis nonnulla Deo conveniunt ut in ſe eſt, nimirùm Æternitas, Immenſitas, Perfectio, Bonitas, Omnipotentia, Scientia, Voluntas, Libertas: Alia autem ipſi in ordine ad creaturas ſpectato tribuuntur; hujuſmodi ſunt, Juſtitia, Miſericordia, Providentia, Prædeſtinatio, Reprobatio. De ſingulis iis attributis hìc à nobis eſt diſſerendum.

Quæ-

QUÆSTIO PRIMA.
De simplicitate Dei.

Not. 1. DEi simplicitas explicari non potest nisi per negationem compositionis ex iis, quæ se habent per modum actus & potentiæ.

Not. 2. Compositio autem illa triplex est, physica nimirùm, metaphysica, & logica. Prior dicit totum quod constat, aut ex materiâ & formâ; hujus generis est quodlibet corpus; aut ex subjecto & accidente, ut subjectum in quo recipitur aliqua qualitas. Altera dicit totum cujus partes sunt, aut essentia & existentia, aut natura & suppositum. Tertia denique dicit totum quod constat ex genere & differentia.

Not. 3. Præter simplicitatem intrinsecam, cui opponitur triplex, de qua mox dictum est, compositio, est alia simplicitas extrinseca, per quam efficitur, ne res uniri possit alteri, cum qua totum aliquod componat. De Dei simplicitate ad eas omnes compositiones comparatâ, hîc est disserendum.

CAPUT I.
Utrum in Deo sit compositio Physica.

Not. 1. GEntiles passim censuêre, Deos quos colebant, esse corporeos, ac proindè physicè compositos, ex materia nimirùm & forma. Inter Gentiles autem plebeji homines passim arbitrati sunt, muta simulacra veros esse Deos, quibus cultus exhiberi deberet: peritiores verò putarunt, simulacra esse mera instrumenta quibus Dii uterentur ad exhibendam suam tum præsentiam, tum virtutem. Baruch cap. 6. Isaias cap. 4. 40. & 46. Tertullianus in

in Apologetico, priores insectantur. Contra posteriores, disputavit Augustinus: *Gentiles*, inquit in Ps. 118. *lignum adorant, quia Dei imaginem putant*.

Not. 2. Inter scriptores Christianos, Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 7. lib. 2. contra Marcionem cap. 16. docuisse videtur, Deum esse compositum aliquod ex spiritu & corpore, sed alterius ordinis ab humano. Augustinus lib. de hæres. cap. 86. asserit, Tertullianum laudatis locis opponere corpus nihilo, aut alicui qualitati; ita ut censuerit, eo sensu Deum esse quippiam corporeum, quòd non sit nihilum, vel quòd non sit qualitas, quæ à substantia distincta sit: *Potuit*, inquit, *propterea putari corpus Deum dicere, quia non est nihil, non est inanitas, non est corporis vel animæ qualitas; sed ubique totus, & per locorum spatia nulla partitus: in sua tamen natura atque substantia immutabiliter permanet*.

Not. 3. Audius, à quo Audiani orti sunt, circa annum 427. in eundem errorem impegisse, nonnullis visus est, quòd (ut ait Epiphanius hæres. 70.) Dei imaginem, ad quam conditus est homo, in corpore sitam esse defenderet. Verùm fieri potuit, ut crederet Dei imaginem esse corpoream, quamvis Deus in se ipso incorporeus sit. Unde mox laudatus Epiphanius ait, Audium Catholicè sensisse de SS. Trinitate; quod quidem falsum esset, si arbitratus fuisset, Deum esse corporeum, & humanis constare membris.

Not. 4. Anno Christi 400. quidam in Ægypto monachi palam propugnarunt, Deum esse reverà corporeum, ob idque Anthropomorphitæ dicti sunt. De his verò hæc habet Sozomenus historiæ lib. 8. cap. 11. *Exorta quæstio per Ægyptum movebatur, opporteret ne Deum Anthropomorphon, hoc est, humana forma præditum credere. Huius autem sententiæ plurimi erant ex monachis illic commorantibus, qui præ simplicitate sine examine Scripturam sacram accipiebant, &*

in

in ea, Dei oculos, & faciem, & manus, & quæcunque alia hujusmodi audire consueverant.

Not. 5. Compositio physica duplex est, substantialis nimirùm & accidentalis. Prior, ut superiùs observatum est, ea est quæ resultat ex unione materiæ cum formâ: Posterior verò, ex unione accidentis cum substantiâ. His positis, quæ ad excludendam à Deo compositionem physicam pertinent, duplici conclusione exponenda sunt.

CONCLUSIO I. In Deo non est compositio physica substantialis, ex materiâ & formâ.

Probatur *Primò* ex Scripturâ, quâ docemur 1. Deum esse spiritum: *Spiritus est Deus*, ait Christus Joan. 4. *& eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare*. Docemur 2. eum nequaquam esse similem rebus, quæ sculpturâ aut imagine exhibentur: *Non debemus*, ait Paulus Act. 2. *existimare sculpturæ artis, & cogitationis hominis divinum esse simile*. Unde sic conficitur argumentum: Substantia merè spiritualis non constat ex materiâ & formâ; per hoc enim differt à corpore. Atqui Deus, ut ex locis allatis patet, est substantia merè spiritualis: ergo non constat ex materiâ & formâ.

Probatur *Secundò* rationibus Patrum. Greg. Nazianz. orat. 4. & 30. sic argumentatur.

1. Deus est infinitus, ergo non est corpus, quippè nullum corpus potest esse infinitum; nam infinitum caret figurâ, cum sit interminatum; corpus autem necessariò habet aliquam figuram.

2. Quod est immensum, non potest esse corpus; si enim daretur aliquod corpus immensum, repleret omnia loca, ac proinde nullum aliud corpus, præter illud immensum, esse posset in orbe. Atqui, ut inferiùs probabitur, Deus est immensus: ergo &c.

3. Deus est æternus, tum à parte ante, tum à parte post, seu caret initio & fine. Sed id falsum esset, si constaret ex materiâ & formâ, haberet enim

enim partes quantitativas: omne verò quantum, habet initium, & potest habere finem, nimirùm potest dissolvi in partes ex quibus constat, proindèque obnoxium est corruptioni & fini.

4. Deus est ens, quo nihil majus aut præstantius fingi potest: ergo non est ens compositum: nempè ens simplex quod aliorum omnium perfectiones eminenter contineat, majus est ac præstantius composito: ita ratiocinatur Augustinus.

Objicies 1. Homo factus est ad imaginem & similitudinem Dei, juxta illud Dei ipsius Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*. Unde sic arguitur: Exemplar debet repræsentari in suâ imagine; ac proinde debet ei esse simile: ergo cum Dei imago, homo nempè, sit corporea, necesse est, Deum esse corporeum.

Resp. 1. Prudentium sub finem Apotheosis asserere, Deum in paradiso terrestri assumpsisse corpus humanum, ad cujus similitudinem effictum est Adami corpus.

Resp. 2. Chrysostomum hom. 8. in Genesim scribere, Dei imaginem in homine esse ratione dominii, quo in cæteras creaturas à Deo donatus est. Unde post hæc verba Geneseos: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, statim Deus addidit, *ut præsit piscibus maris, & volatilibus cæli*.

Resp. 3. Augustinum lib. 1. de doctrinâ Christianâ asserere, Dei imaginem non esse in homine secundùm corpus, sed secundùm animam; quæ quidem in eo similis est Deo, quòd verum intelligat, & bonum amet.

Objicies 2. Scriptura variis in locis humana membra Deo tribuit, brachia nimirùm, nares, oculos, aures; imò quantitatem in longum, latum, & profundum: *Excelsior cælo est*, inquit Job 11. *& quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? longior terra mensura ejus, latior mari*. Atqui substantia, cui atribuuntur huma-

na

na membra, & quantitas est substantia physicè composita ex materiâ & formâ: ergo Deus est physicè ex eis compositus.

Resp. conc. maj. dist. min. Substantia, cui *propriè* tribuuntur membra humana & quantitas, est substantia physicè composita, conc. min. cui tantùm tribuuntur *impropriè*, neg. min. Metaphoricus est, non autem proprius, ille, qui nobis objicitur, Scripturarum loquendi modus: eo scilicet illæ virtutes aut operationes Deo tribuuntur, quas homo per varia sui corporis membra exercere solet. Legendus est hâc de re Augustinus, lib. de Genesi contra Manichæos cap. 17. lib. contra epist. Fundamenti cap. 23. Satis est hìc lectorem monere, ut cum ea loquendi ratio in Scripturis occurrit, attendat ad hanc Gregorii Magni sententiam, *Humanæ*, inquit prologo in Cantica, *conversationis verba audientes, quasi extra humanitatem esse debemus: ne si humaniter, quæ audivimus, capiamus, nihil divinitùs de hoc sentire possimus.*

CONCLUSIO 2. In Deo non est compositio physica accidentalis, ex substantiâ & qualitatibus.

Probatur 1. iis omnibus argumentis, quibus contra Gilbertum Porretanum superiùs ostensum est, attributa esse realiter actu idem cum essentiâ divinâ: quæ enim sunt idem inter se, non habent rationem partis; proindèque non efficiunt compositum.

2. Dei substantia planè est immutabilis, ut suo loco dicetur: ergo ei non adveniunt qualitates aliquæ; iis enim mutaretur.

3. Si esset compositus ex substantiâ & qualitate, non esset per se bonus, per se sapiens, per se justus: id enim haberet tantùm ex qualitatibus, quæ ipsi realiter advenirent. Sed id falsum est, alioquin posset excogitari ens aliquod Deo præstantius, illud nimirùm, quod non ab alio, sed à se, omnes omninò perfectiones contineret.

Argu-

Argumentum illud desumptum est ex Augustino, qui lib. 5. de Trinit. cap. x. sic loquitur: *In rebus quæ participatione magnitudinis magnæ sunt, quibus est aliud esse, aliud magnum esse .... In his ergo rebus, aliud est magnitudo, aliud quod ab ea magnitudine magnum est; & prorsùs non hoc est magnitudo, quod est magna domus; sed illa est vera magnitudo, qua magnum est quidquid aliud magnum dicitur: ut aliud sit magnitudo, aliud ea quæ ab illa magna dicuntur. Quæ magnitudo utique primitùs magna est, multòque excellentiùs, quàm ea quæ participatione magna sunt. Deus autem, quia non ea magnitudine magnus est, quæ non est quod est ipse; ut quasi particeps sit ejus Deus, cum magnus est; alioquin illa erit major magnitudo, quàm Deus. Deo autem non est aliquid majus: ea igitur magnitudine magnus est, qua est ipse eadem magnitudo. Et ideò sicut non dicimus tres essentias, sic nec tres magnitudines .... Eadem causa, nec magnos tres dicimus, sed unum magnum; quia non participatione magnitudinis Deus magnus est, sed seipso magno magnus: quia ipse est sua magnitudo. Hoc & de bonitate, & de æternitate, & de omnipotentia Dei dictum sit, omnibusque omninò prædicamentis, quæ de Deo possunt pronuntiari.*

CAPUT II.

Vtrum in Deo sit compositio metaphysica.

Not. OBservatum est superiùs, compositionem metaphysicam dicere totum, quod constet ex essentiâ & existentiâ; unde ut solvatur difficultas de quâ agitur, necesse est, ut expendamus, utrum Deus constet ex essentiâ & existentiâ; seu quærendum est, utrùm in Deo essentia & existentia à se invicem distinguantur.

CON-

Conclusio. In Deo non reperitur compositio ex essentiâ & existentiâ.

Probatur. Ut in Deo reperiretur compositio ex essentiâ & existentiâ, essentia & existentia deberent in Deo à se invicem distingui: est enim de ratione partium, ex quibus compositum constat, ut sese invicem excludant, ac proinde ut à se invicem distinguantur: Atqui in Deo essentia & existentia non distinguuntur. Et quidem 1. non distinguuntur realiter actu; si enim, ut ostensum est contra Gilbertum Porretanum, distinctio realis actualis non reperiatur inter essentiam divinam & illius attributa, à fortiori non reperitur inter essentiam & existentiam: nempè sunt magis idem, quàm essentia & attributa. 2. Non distinguuntur realiter formaliter; ejusmodi enim distinctio, (ut suo loco ostensum est contra Scotum) non habet locum in divinis.

3. Non distinguuntur per mentem cum fundamento in re; siquidem essentia Dei concipi non potest sine illius existentiâ; quippè, ut suo loco dictum est, essentia Dei posita est in eo, quòd sit ens à se: ens autem à se existentiam includit in suo conceptu; nam ens à se est illud, quod existit per semetipsum, & independenter à quovis alio. Præthereà concipi non potest Dei essentia, quin concipiatur ens, quo perfectius cogitari non potest: Atqui si per mentem cum fundamento in re essentia divina distingueretur ab existentiâ, conciperetur ens aliquod Dei essentiâ perfectius; illud nimirùm quod haberet existentiam. Addendum est, Dei essentiam esse actum purissimum: sed in suppositione quam hìc impugnamus, essentia Dei non esset actus purissimus; nam illud ens non est actus purissimus, quod esset potentia passiva: atqui essentia Dei esset potentia passiva; quippè conciperetur ut potens recipere existentiam, per quam esset perficienda.

Obji-

Objicies 1. Essentia Dei per mentem cum fundamento in re distinguitur ab attributis: ergo sic debet ab existentiâ distingui: non enim videtur esse potior ratio de uno, quàm de altero.

Resp. conc. ant. neg. cons. Ratio disparitatis est, quia essentia (ut suo loco probatum est) licèt sit idem actu cum attributis, virtualiter tamen ab iis distinguitur, proindeque fundamentum præbet intellectui, ut concipiatur sine attributis: at verò essentia non distinguitur virtualiter ab existentiâ: eam nimirùm in suo intrinseco ac essentiali conceptu complectitur, ita ut si non concipiatur ens actu existens, essentia divina minimè concipiatur.

Objicies 2. In creatis essentia, & existentia realiter actu distinguuntur: ergo in divinis distinguuntur saltem per mentem cum fundamento in re.

Resp. dato ant. quod tamen negant ii omnes Philosophi, qui sunt extra scholam S. Thomæ, nego conseq. Ratio est, quia creatura per se, & secundùm essentiam, est indifferens ad esse & non esse; unde cùm existit, existit contingenter, non autem necessariò: Deus verò necessariò, per se, & ratione suæ essentiæ existit; nempè essentia Dei, ut probatum est superiùs, est ipsummet existere.

Caput III.

Utrum in Deo sit compositio Logica.

Not. 1. Nomine compositionis logicæ, intelligitur ea quæ constat ex genere & differentiâ; nec mirùm; nam genus & differentia recensentur inter prædicamenta, de quibus logicorum est agere.

Not. 2. Circa propositam quæstionem, duplex est theologorum scholasticorum sententia.

In-

Inter antiquos Gabriel Biel & Gregorius Ariminensis docuerunt, compositionem, de quâ agitur, in Deo reperiri. S. Thomas & ejus discipuli contendunt, eam in ente illo simplicissimo & infinito admitti non debere.

Conclusio. In Deo admitti non debet compositio logica ex genere & differentiâ.

Probatur 1. authoritate Patrum. Cyrillus Alexandrinus in dialogo 2. de Trinit. conceptis terminis genus excludit à Deo: *Genus*, inquit, *ullum nominare, alienum est à rectâ ratione*. Lib. 3. Thesauri concludit, excludi pariter debere differentiam: *Videmus*, ait, *id omne quod differentiam recipit, esse compositum, non simplex; quare cum simplex, minimèque compositus Deus, omnium confessione, sit; non potest ingenitum*, (ut Anomæi contendebant) *esse illius differentia*. Boetius lib. de trinit. & unitate Dei, postquam decem logicorum prædicamenta recensuit, ait Deum in iis locum non habere: *Substantia*, inquit, *in illo verè non est substantia, sed ultra substantiam*. Augustinus in Confessionum libris veniam à Deo petit, quòd eum olim in prædicamento substantiæ collocasset.

Probatur 2. ratione theologicâ. Illud ens non componitur ex genere & differentiâ, in quo non sunt potentia & actus: atqui in Deo non sunt potentia & actus: ergo non componitur ex genere & differentiâ. Major patet ex eo, quòd genus in composito logico teneat locum, quem materia tenet in composito physico; differentia verò, eum quem forma: ergo sicut materia in composito physico est potentia, & forma est actus; ita in composito logico genus habet rationem potentiæ, & differentia rationem actus. Minor pariter videtur certa ex eo, quòd Deus sit actus purissimus, cum sit ens quo nullum perfectius excogitari potest; actui autem purissimo repugnet quælibet potentialitas.

Res-

Respondent adversarii, actui purissimo repugnare quidem potentialitatem realem, non autem mentalem, qualis est ea, quam genus ad differentias comparatum importat.

Sed contra est. Vel illa potentialitas mentalis, quam genus secum invehit, habet aliquod fundamentum in ipsâ Dei naturâ, vel nullum habet. Si primum, in ipsâ Dei naturâ erit potentialitas saltem fundamentalis: at ejusmodi potentialitas actui purissimo repugnat; efficit nempè, ut aliud ens purius, seu, in quo non sit etiam fundamentalis potentialitas, excogitari possit. Si secundum, frustrà & absurdè intellectus in Deo fingit conceptum generis & differentiæ.

Probatur 3. alterâ ratione theologicâ. Si Deus componeretur ex genere & differentiâ, id quod in eo teneret locum generis, vel esset ens, vel accidens, vel substantia. Atqui ex iis nullum dici potest. Non primum; eò quòd sit de ratione generis, ut illius differentiæ sint extra ipsum, seu, sine eo concipi possint: Sed differentiæ entis concipi non possunt sine ente; cum, etiam prout sunt differentiæ, sint essentialiter ens. Non secundum; quia (ut superiùs probatum est) accidens Deo non convenit. Non denique tertium; siquidem ut substantia sit genus respectu Dei & creaturæ, debet in Deo, sicut in creaturâ, concipi sine existentiâ actuali, cum substantia ex se concipiatur indifferens ad existendum, vel non existendum: neque enim substantia in se ipsâ, seu secundùm ideam sibi essentialem, necessariò existit; alioquin enim in quâlibet sibi subjectâ specie, nempè tam in Deo, quàm in creaturâ, includeret illam existendi necessitatem. Sed substantia in Deo concipi non potest sine actuali existentiâ: siquidem substantia est esse per se, & non in alio: atqui esse in Deo concipi non potest sine existentia, eò quòd (ut dictum

est superiùs) Deus sit suum esse, seu, illius esse sit ipsummet existere.

Objicies. Non magis Deo repugnat compositio ex genere & differentiâ, quàm compositio mentalis ex pluribus attributis, à se invicem & ab essentiâ virtualiter distinctis: sed istud à Thomistis omnibus admittitur: ergo illud quoque debet admitti.

Resp. neg. maj. Ratio disparitatis est, quia compositio mentalis ex essentiâ & attributis, est compositio impropriè dicta, quæ non dicit potentiam & actum, sed divinæ essentiæ eminentiam, ratione cujus æquivalet perfectionibus quæ in creatis realiter distinguuntur, præbetque fundamentum, ut intellectus eam sub variis ideis concipiat: è contrà verò compositio ex genere & differentiâ, est compositio propriè dicta, quæ dicit imperfectionem, mixtionem nimirùm potentiæ cum actu; ac proindè officit summæ Dei simplicitati.

Caput IV.

Vtrum Deus extrinsecè possit esse compositus?

Not. 1. NOmine compositionis extrinsecæ, intelligitur ea, per quam res unitur alteri, cum quâ totum aliquod constituit: sic hominis anima ideò dicitur extrinsecè composita, quòd unita corpori, compositum propriè dictum constituat.

Not. 2. Compositio extrinseca duplex est: una dicitur, *Ex his*: altera verò, *Cum his*. Prior est ea, per quam duo ita intrinsecè uniuntur, ut unum se habeat per modum potentiæ, & alterum per modum actus informantis: Posterior fit, cum plura ad constituendum compositum ita conjunguntur, ut unumquodque eorum remaneat actus: ejusmodi est compositio ex numeris.

Conclusio. Deus non poteſt venire in compoſitionem, quæ dicitur, *Ex his*; poteſt tamen venire in compoſitionem, quæ dicitur, *Cum his*.

Probatur prior pars. Compoſitio *Ex his* (ut mox fuit obſervatum) dicit duas partes, quarum una ſe habeat per modum potentiæ, & altera per modum actus informantis: atqui ea compoſitio Deo repugnat. Primò quidem, Deus non poteſt ſe habere per modum potentiæ, cum ſit actus puriſſimus: 2. nec per modum actus informantis; quia actus informans dependet à potentiâ, cujus eſt forma, ſaltem tanquam à ſubjecto: atqui Deus non poteſt ab aliquo pendere: ergo &c.

Probatur altera pars. Compoſitio *Cum his*, eſt ea, in quâ quodlibet componens ſe habet per modum actus: atqui Deus poteſt venire in ejuſmodi compoſitionem; de facto nimirùm in eam venit per Incarnationem, in quâ, ex unione humanæ naturæ cum perſonâ divinâ, reſultat compoſitum, quod eſt Chriſtus Dominus.

Objicies. In myſterio Incarnationis perſona Verbi ſe habet per modum actus informantis, & natura humana per modum potentiæ recipientis; nam perſona Verbi recipitur in naturâ humanâ tanquam in ſubjecto, quod informat, ac perficit: ergo Deus poteſt venire in eam compoſitionem quæ dicitur, *Ex his*.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia (ut dicetur in tractatu de Incarnatione) perſona Verbi non eſt actus informans humanam naturam, ſed actus per quem humana natura terminatur, & per quem ultimò in exiſtendo completur: complere autem aliud, dicit perfectionem, proindèque poteſt propriè Deo tribui.

QUÆSTIO II.

De infinitate Dei.

Not. 1. INfinitum triplex est, secundùm quantitatem, secundùm virtutem, & secundùm essentiam. Non est hîc quæstio de priori infinitate; certum est enim, Deum non esse infinitum infinitate quantitatis; non quidem continuæ, cum non sit corpus, nec discretæ, cum illius perfectiones infinitæ, sint una eademque entitas simplicissima. Non est quoque quæstio de altera; nam infinitas virtutis idem est cum omnipotentia, de qua dicetur inferiùs. Sed quæstio est de infinitate secundùm essentiam, seu de infinitate, quæ Deo conveniat ratione essentiæ.

Not. 2. Conveniunt Catholici omnes, Deum esse infinitum secundùm essentiam; non enim in Scripturis dicitur infinitus tantùm in aliquo genere, sed simpliciter & absolutè: *Magnus Dominus, & laudabilis nimis* (inquit Psaltes Regius, Psal. 144.) *& magnitudinis ejus non est finis*. Sed nonnulli contendunt, id nullo evidenti argumento demonstrari posse.

CONCLUSIO. Evidentibus argumentis demonstratur, Deum esse infinitum secundùm essentiam.

Probatur 1. Dei nomine intelligitur id, quo nihil majus aut melius fingi cogitarique potest. Atqui id falsum esset, si Deus non esset infinitus secundùm essentiam; posset siquidem cogitari ens infinitum secundùm suam essentiam: infinitum verò secundùm essentiam, est majus & melius ente, cui ejusmodi infinitas non convenit.

Probatur 2. Quod est totum in actu, nec aliquid habet potentialitatis, est infinitum secundùm

dùm essentiam; quod enim est ejusmodi, nihil omninò potest recipere; ac proindè à nullo alio perfici complerique potest. Atqui Deus est totus in actu, nec habet aliquid potentialitatis; cum potentialitas sit imperfectio, ac aliundè nulla imperfectio Deo conveniat.

Probatur 3. Essentia Dei ex nullo prorsùs capite potest esse finita: ergo Deus est infinitus secundùm essentiam. Probatur ant. Si Dei essentia posset ex aliquo capite esse finita, esset vel ex causâ extrinsecâ, à quâ divinum esse reciperetur, vel ex subjecto, in quo reciperetur, vel ex actu intellectus, qui concipit essentiam sine attributis: Atqui neutro ex iis capitibus essentia Dei est finita. Non quidem 1. ex causa extrinseca; cum enim essentia Dei in eo sit posita, quòd sit ens à se, à nulla causa extrinseca pendere potest. Nec 2. à subjecto, in quo recipiatur: nam existentia Dei in nullo prorsùs subjecto recipitur; non in methaphysico, seu in essentia, quia (ut suo loco ostensum est) essentia Dei ab illius existentia, etiam per mentem, abstrahi non potest. Nec denique 3. eò quòd intellectus essentiam sine attributis concipiat: diversi enim conceptus in Deo, unius sunt ac ejusdem rei virtualiter multiplicis.

Objicies. Si Deus esset infinitus secundùm essentiam, duo sequerentur absurda: ipsum scilicet Deum esse essentiam aliarum omnium rerum, & nullam in rebus creatis perfectionem secum compati posse; quod quidem sic ostenditur. Quod est infinitum secundùm locum, debet omnia prorsùs loca replere, ac prætereà quodvis extensum ab iis locis excludere: ergo à pari, si Deus esset infinitus secundùm essentiam, deberet esse essentia omnium rerum, nec posset aliquorum entium perfectiones compati.

Resp. ad 1. neg. sequelam maj. Ad 2. conc. ant. neg. conf. Ratio disparitatis est, quia est de essentia infiniti secundùm locum, omnibus omni-

nò locis coextendi cum impenetrabilitate; ac proindè solum omnia prorsùs loca replere: at verò infinito secundùm essentiam, non est essentiale excludere à rebus à se distinctis perfectiones illis proprias; sed satis est, ut eas omnes, nullâ exceptâ, vel formaliter vel eminenter contineat, ut dicemus, cum agemus de Dei perfectione.

Quæres, utrum dari possit aliqua creatura infinita secundùm essentiam.

Resp. negativè. Eam verò responsionem quidam Thomistæ ex eo probant, quòd esse cujuslibet creaturæ limitetur à subjecto, in quo recipitur: forma quidem (inquiunt) à materiâ, & existentia ab essentiâ, à quâ in quolibet ente creato realiter distinguitur.

Alii verò, qui Thomisticum principium de distinctione reali existentiæ ab essentiâ non admittunt, sic ratiocinantur. Quælibet creatura est ab alio, tanquam à causa efficiente, ac proindè dependens: dependentia autem conciliari non potest cum infinitate secundùm essentiam, quia dependentia dicit potentialitatem, seu privationem summæ perfectionis, scilicet independentiæ.

Dices. Plures reperire est philosophos, qui docent, infinitas secundùm numerum creaturas esse possibiles; in ea verò suppositione illæ creaturæ simul sumptæ continerent infinitas perfectiones.

Resp. eo in casu, de cujus possibilitate hîc non agimus, perfectiones creatas fore infinitas secundùm numerum, non autem secundùm essentiam: cuique enim in individuo perfectioni, imò & toti earum collectioni deesset independentia; ac proindè potentialitas, quæ repugnat infinito per essentiam, in ea collectione reperiretur.

QUAE-

QUÆSTIO III.

De immutabilitate Dei.

Not. I. IMmutabilitas explicari non poteſt,niſi per negationem mutationis;unde ubi quæritur,quid ſit immutabile, reſpondere ſolent id eſſe,quod mutari non poteſt, ſeu, quod aliter non poteſt ſe habere, ac habebat antea.

Not. 2. Mutatio duplex eſt, ſubſtantialis nimirùm & accidentalis. Prior fit, aut per acceſſum,aut per receſſum formæ ſubſtantialis, ſubjectò remanente eodem, ut cum ex ligno fit ignis: aut per converſionem totius compoſiti in aliud compoſitum, ut cum panis & vinum in Euchariſtia tranſubſtantiantur in corpus & ſanguinem Chriſti: aut denique per tranſitum à non eſſe ſimpliciter ad eſſe ſimpliciter, ut in creatione contingit. Poſterior è contra fit per acceſſum aut receſſum formæ accidentalis, ſubjecto quoad ſubſtantiam eodem remanente, ut cum aqua ex frigida fit calida.

Conclusio. Deus eſt omninò immutabilis.

Probatur I. ex Scriptura. Jacobus Epiſt. Can. cap. I. ubi Deum vocavit *Patrem luminum*, mox ſubjicit, eum non eſſe materialis ſolis adinſtar, cum ne umbra quidem mutationis in eo ſit: *Apud quem*, inquit, *non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio*. Ipſe ſibi Deus hoc teſtimonium reddit Malachiæ 3. *Ego Dominus, & non mutor*. Numerorum cap. 23. hocce diſcrimen Deum inter & hominem ſtatuitur: *Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur*. Scripturis adjungendi ſunt Patres Nicæni primi Concilii, qui Arium damnarunt, quòd Verbum mutabile diceret: *Eos qui dicunt mutabilem & convertibilem filium Dei, anathematizat Catholica & Apoſtolica Eccleſia*.

Probatur 2. eadem conclusio rationibus theologicis.

Primò. Deus est immutabilis secundùm substantiam: neque enim transiit à non esse ad esse, cum sit æternus; nec desinet aliquando, cum sit maximè simplex: res enim maximè simplices perire non possunt naturaliter, seu ab intrinseco, quia res naturaliter non perit, nisi per partium dissolutionem. Gregorii Nazianzeni est illud argumentum: *Compositio* (inquit orat. 34.) *pugnæ initium est, pugna autem dissidii, dissidium solutionis: solutio porrò nullo modo in Deum, ac primam illam naturam cadit. Quocirca nullum dissidium admittendum est, ne solutio consequatur; nec pugna, ne dissidium oriatur; nec compositio, ne pugna existat*. Non potest quoque Dei substantia perire ab extrinseco, seu actione alicujus causæ extrinsecæ, quia cum Deus sit ens, quo majus ac præstantius cogitari non potest, nulla fingi potest, aut æqualis aut superior causa, quæ in illum agat. Prætereà Deus, ex dictis, necessariò existit, existentia nimirùm necessaria est illi essentialis: ac proindè desinere non potest: alioquin contingentem tantùm, sicut & creatura, haberet existentiam.

Secundò. Deus mutari non potest ratione operationis: non ejus quidem quæ est ad intra, seu per quam tum Verbum tum Spiritus sanctus producuntur: ea enim operatio est in Deo ab æterno, cum fingi non possit instans, in quo à Deo non emanet: nec etiam ratione operationis ad extra, seu per quam creaturæ eductæ sunt ex nihilo: nempè ea operatio non est aliquid ab ipsâ Dei substantiâ distinctum, alioquin conciperetur in Deo potentia agendi distincta ab ipsâ actione, ac proinde Deus non esset actus purissimus, sed compositus ex potentiâ & actu; quod tamen (ut supra dictum est) ideæ Deo essentiali repugnat.

Tertiò. Deus non est mutabilis per amissionem vel acquisitionem formæ alicujus accidentalis

quæ

quæ de novo ipsi adveniat, aut ab eo recedat: siquidem cum sit infinitè perfectus, essentialiter omnes simul perfectiones includit; quippè si vel una ei deesset, cogitari posset aliquod ens Deo perfectius; quod est impossibile: *Nihil ibi deest* (ait Fulgentius Epist. 6. ad Theodor. cap. 4.) *quia totum in illo est: nihil ibi superest, quia nihil præter illum est.*

Objicies 1. ex actione Dei ad extra. Ille mutabilis est, qui ab uno statu transit in alterum: quod enim est immutabile, manet semper idem ac in eodem statu: atqui Deus ab uno statu in alium transiit, nimirùm ex non producente mundum, factus est producens: ergo, &c.

Confirmatur argumentum. Ille mutatur, qui novas acquirit dotes: atqui Deus novam acquisiit, scilicet dotem supremi rerum omnium dominii; hanc enim non habet ab æterno, cum dominium & res, ad quam se extendit, sint correlativa; correlativa quippè simul tempore existunt.

Resp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. dist. ant. Deus ex non producente factus est producens per eundem actum, quem semper habuit, conc. ant. per actum, quem non habuerit semper, neg. ant. Deus ab æterno voluit mundi creationem, non pro æterno quidem, sed pro tempore respondente æternitatis virtuali instanti, quo reverà eum eduxit ex nihilo. Augustini est ea responsio convellentis hoc gentilium argumentum: *Si enim vocabat* (Deus) *& non operabatur aliquid, cur non sic deinceps, quemadmodum retrò, cessavit ab opere?* Sed *etsi* (inquit lib. 2. de Civit. Dei cap. 17.) *priùs cessavit, & posteriùs operatus est; hoc procul dubio quod dicitur prius & posterius, in rebus priùs non existentibus & posteriùs existentibus fuit. In illo autem non alteram præcedentem altera subsequens mutavit, aut abstulit voluntatem; sed una eademque sempiterna & immutabili voluntate res, quas condidit, & ut priùs non essent, egit, quamdiù non fuerunt, & ut posteriores essent, quando esse cœperunt* ...

Ad confirmationem, resp. 1. errasse Origenem quòd lib. 1. de principiis, cap. 2. ut firmaret immutabilitatem, quam gentiles ex rerum creatione ac dominii dote impugnabant, crediderit, ex omni æternitate Deum hanc universitatem creasse. Origeni præiverat Hermogenes, qui propterea quòd censeret, Deum nunquam non dominum fuisse, asseruit, materiam esse Deo coæternam: quod quidem dogma integro libro Tertullianus confutavit.

Resp. 2. ad argumentum, conc. maj. dist. min. Deus per creationem dotem novam acquisiit extrinsecè, concedo min. intrinsecè neg. min. Domini nomen, quod Deo post rerum creationem datum est, nihil ipsi intrinsecum contulit quod antea non haberet; sed tantùm aliquid extrinsecum, relationem nimirùm actualem ad res creatas, quam quidem non habuit ab æterno, sed acquisiit in tempore. *Si ergo nummus* (inquit Augustinus lib. 5. de Trinitate cap. 15.) *potest nulla sui mutatione toties dici relativè*, pretium, nempè, pignus, munus, *ut neque cum incipit dici, neque cum desinit, aliquid in ejus natura vel forma qua nummus est, mutationis fiat; quantò faciliùs de illa incommutabili Dei substantia debemus accipere, ut ita relativè dicatur aliquid ad creaturam, ut quamvis temporaliter incipiat dici, non tamen ipsi substantiæ Dei accidisse aliquid intelligatur; sed illi creaturæ, ad quam dicitur?*

Objicies 2. Ille mutabilis est, qui variis motibus movetur: atqui Deus sic reverà movetur: Nam 1. amat hominem justum, quem odit postea iniquum: 2. iram ipsi Scriptura variis in locis tribuit: 3. pœnitentia ei tribuitur Genesis 6. *Pœnituit eum, quòd hominem fecisset in terra.* 1. Reg. 15. *Pœnitet me, quòd constituerim Saul Regem*: Genes. 6. internus animi dolor ei adscribitur: *Tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo*, inquit, *hominem quem creavi, à facie terræ*: ergo varii animi motus Deo conveniunt.

Con-

Confirmatur argumentum ex Patribus. *Primò*, Lactantius, ubi removit à Deo plurimas animi passiones, iram ei tribuit. *Deum* (inquit lib. de Ira Dei cap. 12.) *moveri & indignari, non modò cum injusta fiunt, communis utilitas, sed etiam ratio ipsa & veritas persuadet. Secundò*, Tertullianus confutans Marcionem, quòd diceret, Deum non esse rerum nostrarum solicitum, sic discurrit lib. 1. cap. 26. *Stupidissimus ergo qui non offenditur facto, quod non amat fieri: aut si offenditur, debet irasci: si irascitur, debet ulcisci.*

Resp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. concesso ant. dist. conseq. Ergo varii motus Deo conveniunt metaphoricè, concedo conseq. propriè, neg. conseq. seu, animi motus, de quibus est quæstio, non sunt in Deo quoad affectum, sed tantùm quoad effectum: in rebus nimirùm creatis eas Deus mutationes efficit, quas homo solet efficere, cum variis animi passionibus intrinsecè movetur. Homo iratus destruit opus suum, ulciscitur, pœnam infligit; cum igitur Deus idem agit in creaturam, Scriptura, quæ humano more plerumque loquitur, dicit, quòd eum pœniteat, quòd oderit id quod amabat antea, quòd irâ furoreque moveatur: *Quapropter* (inquit Augustinus lib. 2. ad Simplicianum quæst. 2.) *cum legimus etiam Dominum dicentem: Pœnitet me, consideremus, quid id esse soleat. In hominibus opus pœnitendi est, cum procul dubio reperitur voluntas mutandi, sed in homine cum dolore animi est; reprehendit enim in se, quod temerè fecit. Auferamus ergo ista quæ de humana infirmitate atque ignorantia veniunt, & remaneat solum velle, ut non ita sit aliquid, quemadmodum erat.*

Plura alia, quæ ad Dei immutabilitatem pertinent, legere est inferiùs, ubi ex professo dicetur de immutabilitate divinæ voluntatis.

Quæstio IV.

De invisibilitate Dei.

Not. 1. Scripturæ docent, Deum esse invisibilem: *Regi sæculorum immortali, & invisibili*, inquit Paulus 1. ad Tim. 6. *soli Deo honor & gloria.* Quâ verò ratione illa invisibilitas intelligi debeat, hâc in quæstione à nobis est exponendum.

Not. 2. Duplex Dei invisibilitas fingi potest, abstractiva nimirùm & intuitiva. Prior opponitur abstractivæ visibilitati, seu cognitioni Dei: altera verò intuitivæ: unde ut explicetur invisibilitas tum abstractiva tum intuitiva, necesse est ut hîc exponatur, quid sint & abstractiva & intuitiva Dei cognitio.

Not. 3. Cognitio Dei abstractiva est ea, quæ de Deo per creaturas, tanquam per medium, habetur: ejusmodi est ea, quam Apostolus hisce verbis exprimit, ad Romanos scribens: *Invisibilia ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Cognitio intuitiva est ea, per quam Deus cognoscitur in se ipso, non autem in medio quod ab eo distinctum sit: hincque patet, cognitionem abstractivam esse obscuram ac confusam, cum è contra intuitiva sit clara, evidens, ac distincta.

Not. 4. De abstractivâ Dei visibilitate hîc non agemus, sed tantùm de intuitivâ; nempè dicemus de illius possibilitate, existentiâ, principiis, objecto & proprietatibus.

CAPUT I.

De possibilitate intuitiva Dei visionis.

Not. 1. INtellectus creatus potest spectari, vel secundùm vires naturales, vel secundùm supernaturales. Certo certius est, intellectum creatum sibi relictum, hoc est, solis viribus naturalibus instructum, non posse videre Deum intuitivè; unde hîc quæstio est tantùm utrum id possit adjutus ac corroboratus aliquo supernaturali auxilio; sive habituale, sive actuale sit illud auxilium; sive sit lumen gloriæ, sive extraordinarius Dei concursus, sive aliquid aliud.

Not. 2. Veritas triplici medio probari potest, Scripturâ, Traditione, Ratione naturali: igitur difficultas potest esse, utrum tum Scripturâ tum Traditione, tum Ratione naturali possibilitas intuitivæ Dei visionis ostendi possit.

ARTICULUS I.

Vtrum possibilitas intuitivæ Dei visionis ex Scripturis demonstretur.

CONCLUS. POssibilitas intuitivæ Dei visionis ex Scripturâ demonstratur.

Probatur *primò*. Matthæi 5. hæc habentur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Hæc quoque leguntur ejusdem Euangelii cap. 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei*. Apostolus 1. ad Corinth. 13. sic loquitur: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum*. Ex iis verò locis sic conficitur argumentum: Visio de quâ tum Matthæus, tum Apostolus loquuntur, nō est

visio

visio per similitudinem aliquam creatam; alioquin enim esset in ænigmate & in speculo, quod tamen negat Apostolus: non est quoque abstractiva, seu in Dei effectibus, cum dicatur visio faciei; visio quæ erit facie ad faciem; visio ei similis quam Deus habet de creaturis; visio Dei sicuti est: ergo est visio intuitiva.

Dices. Genesis 32. dicitur, quòd Moyses viderit Deum facie ad faciem; inde tamen colligi non potest, quòd eum intuitivè viderit: ergo neque colligi potest possibilitas intuitivæ Dei visionis ex iis Scripturæ textibus, ubi asseritur, quòd prædestinati Deum in cœlis facie ad faciem visuri sint.

Sed concesso antecedente, neganda est consequentia. Ratio disparitatis est, quia apparitiones quæ tum Moysi tum Patriarchis concessæ leguntur, non erant Dei apparitiones, sed Angelorum qui in formâ aliquâ visibili eis se videndos præbuerunt; locuti sunt tamen in Dei personâ, quòd agerent illius nomine: id autem ex Actorum c. 7. manifestè colligitur.

Objicies. Deus in Scripturâ dicitur invisibilis: *Quem* (inquit Apostolus 1. ad Tim. 6.) *nullus hominum vidit, sed nec videre potest*. Ille locus non potest intelligi aut de visione abstractivâ, cum certum sit ex ipsomet Apostolo, Deum sic à viatoribus cognosci; aut de visione in ænigmate & in speculo, quippè idem Apostolus expresse ait quòd sic à nobis cognoscitur: *Videmus nunc per speculum & in ænigmate*: ergo locus ille intelligitur de visione Dei intuitivâ.

Resp. dist. Apostoli verba: Sed nec videre potest, aut oculis corporeis, cum Deus non sit ens materiale; aut in terris, quippè nunc non videmus facie ad faciem; aut visione comprehensivâ, quam haud dubiè, propter Dei infinitatem, intellectus creatus assequi non potest, ut inferiùs suo loco dicetur, conc. ant. oculis mentis, in cœlo, visione non comprehensivâ, neg. ant.

ARTI-

ARTICULUS II.

Vtrum possibilitas intuitiva Dei visionis, ex Traditione demonstretur.

CONCLUS. POssibilitas intuitivæ Dei visionis potest ex Traditione demonstrari.

Probatur. *Primò*, Irenæus lib. 4. cap. 37. sic loquitur: *Homines igitur videbunt Deum, & vivent per visionem, immortales facti, & pertingentes usque ad Deum*. Irenæum verò loqui de intuitivâ Dei visione, ex eo colligitur, quòd visionem quam recenset, opponat ei, quâ Patriarchæ, dum in terris agerent, donati sunt.

Secundò, Clemens Alexandrinus in quinto Stromat. hæc habet: *Perspicuum est, nullum unquam vitæ suæ tempore posse Deum perspicuè comprehendere. Qui autem sunt mundo corde, Deum videbunt, postquam extremam perfectionem attigerint*. Per hæc verba: *Perspicuè comprehendere*, intelligit perspicuam Dei visionem, quæ tamen perfecta non sit; eam autem comprehensionem, hoc est, perspicuam visionem, quam Clemens negat viatoribus concedi, contendit ipse mundis corde in cœlo concedendam.

Tertiò, Augustinus Epist. 91. hæc Apostoli verba: *Regi sæculorum invisibili*, sic enarrat: *Invisibili autem non in sæcula sæculorum, sed tantùm in hoc sæculo*. Epistola 92. ait, Deum Moysi in hâc vitâ non apparuisse in naturâ propriâ, in eâ tamen videndum esse in alterâ vitâ: *Non autem* (inquit) *ipse apparebat in natura propria, quam Moyses videre cupiebat: ea quippè promittitur Sanctis in alia vita*.

Quartò, Bernardus idem asserit: *In hoc autem* ait Serm. 4. in festum omnium Sanctorum, *in hoc erit vita æterna, ut cognoscamus Deum sicuti est, id est, non modò sicut inest, nobis videlicet*, am

aut ceteris creaturis, sed sicut est in semetipso.

Quintò. Id apertè colligitur ex Conc. Florentino, sess. 25. in decreto unionis, ubi definitur; *Exutas corporibus animas, quæ in gratia Dei decesserint, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum, trinum & unum, sicuti est.*

Objicies 1. Chrysostomus multa docet, quibus evinci videtur, quòd Deus à nullâ creaturâ possit intuitivè videri. Docet, angelos ipsos Dei essentiam non videre: *Deum*, inquit in hæc Joannis verba, *Deum nemo vidit unquam, cujusmodi est in se; non solùm prophetæ, sed nec angeli viderunt, nec archangeli.* Docet 2. solum Filium & Spiritum Sanctum, Deum ipsum intueri: *Solus ipsum videt Filius & Spiritus sanctus.* Docet 3. hanc Christi sententiam: *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est*, non intelligi de visione essentiæ divinæ, sed tantùm de angelorum cogitatione, quæ interrupta non sit: *Sic etiam* (ait) *in angelis accipiendum est, propter puram ipsorum ac vigilem naturam, nihil ipsos aliud præterquàm Deum, animo unquam videndum sibi proponere.* Docet 4. Deum ab Angelis non videri, nisi per quandam sui demissionem: *Non merum ipsum lumen intuebantur*, (inquit Oratione tertià contrà Anomæos de Incomprehensibili) *neque sinceram ipsam substantiam, sed quædam Dei se demittentis accommodatio fuit.*

Ex iis autem locis sic conficitur argumentum: Ille censuit, intuitivam Dei visionem non esse possibilem, qui negavit, Angelos essentiam Dei videre; qui contendit, id soli Filio & Spiritui Sancto proprium esse; qui asseruit, euangelica verba *Angeli eorum semper &c.* non intelligi de visione essentiæ divinæ; qui voluit, Deum à nullâ creaturâ nisi per sui demissionem, & quandam accommodationem etiam in cœlis conspici: Atqui id docuit, id asseruit, id contendit Chrysostomus: ergo censuit, intuitivam Dei visionem non esse possibilem.

Resp.

Resp. disting. maj. Ille &c. qui negavit, angelos Dei essentiam videre visione imperfectâ; qui contendit, eam imperfectam visionem soli Filio & Spiritui Sancto convenire; qui asseruit, Euangelica verba, *Angeli eorum &c.* non intelligi de imperfectâ visione essentiæ divinæ; qui voluit Deum non videri nisi per sui demissionem, quæ excludat imperfectam essentiæ visionem, concedo maj. Negavit, angelos Dei essentiam videre visione perfectâ, qui contendit eam perfectam visionem soli Filio & Spiritui Sancto convenire; qui asseruit, Euangelica verba *Angeli eorum &c.* non intelligi de perfectâ visione essentiæ divinæ, nego maj. Distingo pariter min. Atqui id docuit, id asseruit, id contendit Chrysostomus de perfectâ Dei visione, conc. min. de imperfectâ visione, neg. min. & conseq.

Intuitiva Dei visio duplex est, imperfecta & perfecta: prior est ea, per quam clarè quidem & absque ænigmate videtur Dei essentia, sed non cognoscuntur ea omnia quæ potest operari, seu, objecta ad quæ sese extendere potest Dei omnipotentia: posterior è contra ea est, per quam ita essentia cognoscitur, ut etiam distinctè cognoscantur omnia objecta, hoc est, omnes creaturæ possibiles ad quas sese potest extendere Dei omnipotentia. Prior dicitur non comprehensiva, altera verò dicitur comprehensiva: Istam tantùm, non autem illam Chrysostomus cuilibet intellectui creato negavit.

Confirmatur 1. ex scopo quem iis in locis sibi Chrysostomus proposuerat: agebat nimirùm contra Anomœos, qui arrogabant sibi comprehensivam Dei visionem: non minùs enim ineptè quàm impiè jactitabant, sibi Deum tam perfectè cognitum esse, quàm ipsimet Deo, ita ut nihil eos effugeret eorum quæ Deus habet, aut in suâ substantiâ, aut in suâ virtute, aut in efficientiâ. *Audacissimus ille* (inquit Epiphanius hær. 76. de Aetio agens) *dicebat: Tam Deum novi, quàm me*

me ipsum: imò non tam novi me ipsum, quàm Deum.

Confirmatur 2. ex eo, quòd ubi idem S. Doctor Oratione tertiâ de incomprehensibili asseruit, nec angelos, nec quamlibet aliam creaturam posse Deum intueri, hanc rationem reddit: *Ab nulla re facta & creata comprehendi potest*. Postquam hom. 15. in Joannem, scripsit, neminem unquam vidisse essentiam Dei, docet, id intelligi debere de eo tantùm cognitionis modo, qui Verbo convenit; de eâ tantùm cognitione, quæ sit comprehensiva. *Quorsum istud: Nemo novit Patrem nisi Filius? an omnes in ignorantia versamur? absit. Sed nimirùm nemo novit ut filius .... hujus essentiam nemo scit, hoc est, quid tandem ea sit, præter illum solum, qui ab ipso genitus est. Nam cognitionem ibi vocat accuratam contemplationem, & comprehensionem, ac tantam, quantam Filii notitiam habet Pater.*

Objicies 2. Theodoretus in Dialogo primo qui *Immutabilis* inscribitur, tria docet, quæ cum possibilitate intuitivæ Dei visionis conciliari non possunt. *Primò*, contendit, Dei essentiam, ut in se est, videri non posse: *Quam ob rem* (inquit) *si impossibilis est hominibus: imò etiam angelis dixerim: divinæ naturæ contuitus, &c.* Contendit *secundò*, Deum & angelis & hominibus post incarnationem tantùm visum fuisse: *Manifestum est igitur videri non posse divinam naturam, esse autem aspectabilem carnem, perque hanc aspectabilem illam quæ minimè est aspectabilis, esse conspectam.* Contendit *tertiò*, hæc Euangelica verba: *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cœlis est*, intelligi non debere de visione ipsiusmet essentiæ divinæ, sed de quâdam illius gloriâ, quæ illorum capacitati contemperata fuerit: *Sic igitur* (ait) *& de angelis intelligamus, cum audimus, eos quotidie videre faciem Patris nostri. Non enim divinam substantiam vident, quæ neque circumscribi potest, neque cogitatione sepiri, & uni-*

ver-

versa complectitur: sed gloriam quandam ad illorum naturam temperatam.

Ex iis verò textibus, sic conficitur argumentum: Ille credidit, possibilem non esse intuitivam Dei visionem, qui conceptis terminis asseruit, eam impossibilem esse cuilibet creaturæ; qui docuit angelos beatos non videre Dei essentiam, nisi in carne quam Verbum assumpsit; qui scripsit, Euangelii verba, *Angeli eorum &c.* non probare angelos videre Dei essentiam. Atqui id asseruit, id docuit, id scripsit Theodoretus: ergo &c.

Resp. dist. maj. Qui credidit, eam esse impossibilem oculo mentis, conc. maj. oculo corporis, neg. maj. Distinguo pariter min. Atqui id asseruit Theodoret. de oculo corporis, conc. min. de oculo mentis, neg. min. & conseq. Ratio solutionis est, quia Theodor. in Dialogo, de quo est quæstio, vult contra Eutychianos probare, Christum habuisse verum corpus: id autem sic probat: *Ille verum habet corpus qui oculis corporeis visus est: alia nimirum ratione, divina essentia, cum sit omninò spiritualis, videri non potest: sed Christus oculis corporeis visus est: ergo verum habuit corpus*.

Instabis. Theodoretus asserit, angelos ante Verbi incarnationem non vidisse Dei essentiam; verba Euangelica, *Angeli eorum &c.* non debere intelligi de visione essentiæ Dei: ergo Theodoretus quamlibet Dei, ut in se est, visionem negavit cuilibet creaturæ.

Resp. dist. ant. non vidisse Dei essentiam carni unitam, conc. ant. non vidisse simpliciter & absolutè, neg. ant. Responsionem innuit ipse Theodoretus, quippè rationem reddens, cur locus Euangelicus, *Angeli eorum &c.* non debeat intelligi de visione essentiæ divinæ, ait, id esse, quòd divina essentia circumscribi non possit: *Non enim divinam essentiam vident, quæ neque circumscribi potest, neque cogitatione sepiri:* non valeret autem ea ratio, si Theodoretus locutus fuisset de visione substantiæ divinæ consideratæ in seipsâ, & indepen-

pendenter à carne quam Verbum induit: neque enim alicujus ponderis est hoc argumentum: *Essentia divina circumscribi non potest; ergo non corporis tantùm, sed nec mentis oculis videri potest.*

Objicies 3. Hieronymus in primum Isaiæ caput, docet, nullam creaturam videre faciem Dei juxta naturæ suæ proprietatem: *Licèt* (inquit) *faciem Domini juxta naturæ suæ proprietatem nulla videat creatura.* Ambrosius in commentariis in Lucam, hæc habet, quæ idem probare videntur: *Et quid de hominibus loquimur, cum etiam de ipsis cælestibus virtutibus & potestatibus legerimus: Quia Deum nemo vidit unquam?*

Resp. ad 1. Augustinum Epist. III. illum Hieronymi locum exponere de visione, quæ non per oculos mentis, sed per oculos corporis fiat: idque etiam locum habet in angelis, quos Augustinus non credidit esse cujuslibet corporis expertes: *His verbis* (ait Augustinus, ubi retulit laudatam à nobis Hieronymi sententiam) *vir doctissimus satis ostendit, quid etiam de futuro sæculo senserit, quod ad rem attinet. Quantumlibet enim oculi corporis nostri mutentur in melius, angelorum oculis æquabuntur.* Resp. ad 2. Ambrosium loqui de visione comprehensivâ: *Ideo* (inquit) *Deum nemo vidit unquam, quia eam, quæ in Deo habitat, plenitudinem divinitatis, nemo conspexit, nemo mente aut oculis comprehendit.*

Objicies 4. Ut intellectus creatus possit intuitivè videre Dei essentiam, requiritur, ut aliquam cum eo proportionem habeat: sic quòd oculus nullam habeat cum sono proportionem, non potest videre sonum. Atqui intellectus creatus nullam habet proportionem cum Dei essentiâ; tum quia finiti ad infinitum nulla est proportio; tum etiam quia Dei essentia intuitivè videnda est ordinis supernaturalis.

Resp. dist. ant. Intellectus creatus nullam habet proportionem entitatis cum divinâ essētiâ, conc. ant. sunt enim diversi omninò generis: nullam ha-

habet proportionem habitudinis, neg. ant. Cum Deus sit summè verus & summè bonus, continetur sub objecto adæquato mentis & voluntatis humanæ: proindèque mens & voluntas humana cum eo habent proportionem habitudinis, seu eam, quæ inter potentiam & objectum reperitur.

ARTICULUS III.

Utrum possibilitas intuitivæ Dei visionis ratione naturali demonstrari possit.

Not. 1. CErtum est, possibilitatem intuitivæ Dei visionis posse *negativè* demonstrari ratione naturali: nempè demonstrari potest, nullam involvere contradictionem, hoc est, nulla opponi posse argumenta, quæ sint insolubilia. Certum est quoque, id posse *positivè* ostendi saltem probabiliter; unde quæstio est, utrum id possit *demonstrativè* probari.

Not. 2. Duplex est in scholis eâ de re sententia. S. Thomas lib. 3. contra gentes cap. 50. affirmativam expressè defendit, negativam verò plures alii, quibus Sylvius subscribit: *Verius est* (inquit 1. p. q. 12. art. 1.) *nullam omninò rationem naturalem dari posse, qua demonstretur, visionem illam esse intellectui creato possibilem.*

CONCLUSIO. Possibilitas intuitivæ Dei visionis potest ratione naturali demonstrari.

Probatur. Possibilitas intuitivę Dei visionis demonstratur ratione petitâ ex desiderio substantiæ spirituali innato videndi Deum intuitivè: atqui ea ratio est demonstrativa: ergo possibilitas intuitivæ Dei visionis potest ratione naturali demonstrari. Minor ex eo constat, quòd ea ratio reduci possit ad syllogismum qui constet tribus propositionibus certis ac evidentibus, quarum ultima ex duabus prioribus necessariò sequatur. Hujusmodi autem est ille syllogismus: Cognitio quam sub-

substantia spiritualis naturaliter desiderat, est intellectui creato possibilis: atqui substantia spiritualis naturaliter desiderat intuitivam Dei visionem: ergo possibilis est intuitiva Dei visio.

Major syllogismi propositio videtur certa, quia desiderium naturale non potest esse inutile in omnibus ac singulis speciei individuis; quippè authorem habet Deum, qui nihil potest frustrà moliri. Minor verò ostenditur pluribus momentis, quibus utitur S. Thomas lib. 3. contra gentes cap. 50.

Eo in capite S. Doctor sibi probandum assumit *quòd in naturali cognitione, quam habent substantiæ separatæ de Deo, non quiescat earum naturale desiderium; sed ulteriùs tendat ad cognitionem Dei prout in se est, non autem in effectibus*: id autem subsequentibus argumentis ostendit.

Primò. Cognitio naturalis, quam substantiæ spirituales habent de Deo, multùm est imperfecta; est enim abstractiva, seu, per effectus: atqui substantia spiritualis, quæ habet, & advertit se habere imperfectam rei cognitionem, desiderat naturaliter habere perfectam: ergo substantia spiritualis, quæ habet solam Dei imperfectam, hoc est, abstractivam, cognitionem, desiderat naturaliter habere perfectam, seu intuitivam. *Omne quod est imperfectum in aliqua specie*, (inquit S. Doctor) *desiderat consequi perfectionem illius speciei. Qui enim habet opinionem de re aliqua, quæ imperfecta illius rei est notitia, ex hoc ipso incitatur ad desiderandum illius rei scientiam. Prædicta autem cognitio, quam substantiæ separatæ habent de Deo, non cognoscentes ipsius substantiam planè, est imperfecta cognitionis species .... Ex hac igitur cognitione, quam habent substantiæ separatæ de Deo, non quiescit naturale desiderium; sed incitatur magis ad divinam substantiam videndam.*

Secundò. Qui cognoscit alicujus causæ effectus, naturaliter desiderat ejusdem causæ substantiam cognoscere: ergo, cum substantia spiritua-

ritualis cognoscat Dei effectus, se ipsam nimirùm & plura alia Dei opera, naturaliter desiderat cognoscere Dei substantiam ut in se est; ac proinde habere intuitivam illius visionem: *Ex cognitione effectuum* (inquit ibidem S. Doctor) *incitatur desiderium ad cognoscendam causam: unde & homines philosophari inceperunt causas rerum inquirentes. Non quiescit igitur sciendi desiderium naturaliter omnibus substantiis intellectualibus inditum, nisi cognitis substantiis effectuum, etiam substantiam causæ cognoscant: per hoc igitur, quod substantiæ separatæ cognoscunt omnium rerum, quarum substantias vident, esse Deum causam, non quiescit naturale desiderium in ipsis, nisi etiam ipsius Dei substantiam videant.*

Tertiò. Ubi quis cognoscit rem existere, naturaliter desiderat scire, quid res illa in se sit: ergo substantia spiritualis, quæ scit Deum existere, naturaliter scire desiderat, quid Deus in se sit: *Videmus autem* (ait) *quòd videntes naturaliter, quia est aliquid, scire desiderant, quid est ipsum, quod est intelligere ejus substantiam: non igitur quietatur naturale sciendi desiderium in cognitione Dei, qua scitur de ipso solùm quia est.*

Quartò. Substantia, cujus desiderium est infinitum, nullius rei finitæ cognitione expleri potest: atqui substantiæ spiritualis desiderium cognoscendi est infinitum: ergo expleri non potest per cognitionem creaturarum, quæ, quocunque in numero, quacunque in perfectione supponantur, sunt semper finitæ: ergo solius Dei cognitione, cum solus sit infinitus, expleri possunt: tendunt igitur naturaliter in intuitivam Dei cognitionem, abstractiva enim non tam Dei quàm creaturarum est cognitio: *Nihil finitum*, verba sunt S. Doctoris, *desiderium intellectus quietare potest, quod exinde ostenditur, quòd intellectus quolibet finito dato aliquid ultrà molitur apprehendere: altitudo autem & virtus est finita cujuslibet substantiæ creatæ: non igitur intellectus substantiæ separatæ quiescit*

per

per hoc, quòd cognoſcit ſubſtantias creatas quantumcunque eminentes; ſed adhuc naturali deſiderio tendit ad intelligendum ſubſtantiam, quæ eſt altitudinis infinitæ.

Quintò, Subſtantia ſpiritualis, ubi advertit, ſe aliquid neſcire, naturaliter deſiderat eam neſcientiam, ſeu ignorantiam pellere: ergo cum advertit ſe neſcire, quid ſit Deus, hoc eſt, cum advertit ſe non cognoſcere Dei, ut in ſe eſt, ſubſtantiam, naturaliter deſiderat eam neſcientiam pellere, hoc eſt cognoſcere Dei, ut in ſe eſt, ſubſtantiam: ſic autem non cognoſcitur, niſi per intuitivam, ut ſcholaſtici loquuntur, Dei viſionem: *Sicut* (inquit S. Thomas) *naturale deſiderium ineſt omnibus intellectualibus naturis ad ſciendum: ita ineſt eis naturale deſiderium ignorantiam, ſeu neſcientiam pellendi. Subſtantiæ autem ſeparatæ cognoſcunt ſubſtantiam Dei eſſe ſuprà ſe, & ſuprà id omne quod ab eis intelligitur, & per conſequens ſciunt, divinam ſubſtantiam ſibi eſſe ignotam: tendit igitur naturale ipſarum deſiderium ad intelligendam divinam ſubſtantiam.*

Ex iis omnibus argumentis S. Thomas concludit, ſubſtantiam ſpiritualem, eam præſertim cui cognita eſt Dei exiſtentia, habere deſiderium naturale intuitivè cognoſcendi illius eſſentiam: Ex eo autem naturali deſiderio concludit, quod & nos ſuſceperamus probandum, poſſibilem eſſe intuitivam Dei viſionem, in eáque poſitam eſſe ultimam ſubſtantiæ ſpiritualis beatitudinem. *Ex quibus* (inquit) *concluditur, quòd ultima felicitas ſubſtantiarum ſeparatarum non eſt in illa cognitione Dei, qua Deum cognoſcunt per ſuas ſubſtantias, cum adhuc earum deſiderium ducat eas uſque ad Dei ſubſtantiam; in quo etiam ſatis apparet, quòd in nullo alio quærenda eſt ultima felicitas, quàm in operatione intellectus, cum nullum deſiderium tam in ſublime ferat, ſicut deſiderium intelligendæ veritatis.*

Objicies 1. Subſtantia ſpiritualis non habet natura-

turale desiderium ad ultimum finem *determinatè* sumptum, hoc est, ad possessionem objecti, quod Deus est, in quo posita est ratio ultimi finis; sed habet tantùm desiderium ad ultimum finem *indeterminatè* sumptum, seu, ad felicitatem in communi, abstrahendo, an in Dei aut alterius objecti particularis possessione posita sit: ergo ex illo desiderio rectè non colligitur possibilitas intuitivæ Dei visionis.

Resp. neg. ant. Nam 1. ad id fertur substantia spiritualis, quod potest illius cognoscendi desiderium explere: id autem non potest beatitudo in communi, seu, indeterminatè sumpta. 2. Dato quòd desiderium naturale ultimi finis determinatè sumpti non reperiatur in iis, qui nesciunt, aut non attendunt, ultimum finem esse positum in intuitiva Dei cognitione, dicendum tamen est, illud reperiri in iis substantiis, quæ ad Dei existentiam attendunt, quæque norunt, in ipso solo positum esse ultimum creaturæ rationalis finem: id autem satis est, ut asseratur possibilitas intuitivæ Dei visionis. 3. Si naturale desiderium beatitudinis non feratur determinatè in possessionem objecti, in quo posita est, immeritò ex illo desiderio S. Thomas colligeret, Deum intuitivâ visione possidendum, esse ultimum creaturæ rationalis finem. 4. Ea ratio non cohæret cum celebri hâc S. Augustini sententiâ, lib. 1. Confess. c. 1. *Fecisti nos, Domine, ad te, & inquietũ est cor nostrũ, donec requiescat in te.*

Objicies 2. Illud naturale desiderium, cujus locis laudatis meminit S. Thomas, vel est innatum, vel elicitum: atqui neutrum dici potest. Non primum, quia desiderium innatum ad ea tantùm est, quæ substantia, in quâ reperitur, per se potest comparare: quod quidem de intuitivâ Dei visione, cum sit supernaturalis, dici non potest. Non etiam secundum, quia illud desiderium ab omnibus substantiis spiritualibus eliceretur: quod est falsum, cum multi sint homines qui de Deo nusquam cogitarunt.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. respondet Scotus in 4. dist. 49. q. 8. illud desiderium esse innatum; nec inde tamen sequitur, quòd substantia in quâ reperitur, possit *per se* assequi visionem intuitivam, quippè multa appetuntur appetitu innato quæ anima propriis viribus assequi non potest, ut patet in resurrectione corporis, quam anima ex solâ Dei potentiâ sperat ac desiderat: è contra S. Thomas respondet, illud desiderium esse elicitum: nempè elicitur à quâlibet substantiâ spirituali, quoad specificationem; quoad exercitium verò, quoties occurrit menti existere primum ens à quo cetera omnia suum habent esse, & in quo omnes omninò perfectiones reperiuntur. Confirmatur ex eo, quòd quilibet, cujuscunque sit sectæ ac religionis, rogatus, an Deum velit videre, id se velle extemplò responsurus sit.

Objicies 2. Substantia spiritualis id naturaliter non desiderat, quod est omninò supernaturale, quippè actus & objectum debent esse ejusdem generis: atqui intuitiva Dei visio est omninò supernaturalis: ergo substantia spiritualis eam naturaliter non desiderat.

Resp. dist. min. Intuitiva Dei visio est omninò supernaturalis quantùm ad assecutionem, conc. min. neque enim sine gratiæ auxilio comparari potest: quantùm ad intentionem, neg. min. quippè maximè convenit naturæ substantiæ spiritualis, quæ essentialiter est imago Dei, ac proinde indito sibi à naturæ authore pondere fertur ad perfectam cum suo prototypo unionem, cum in eâ dumtaxat unione quiescere possit. *Quamvis homo* (inquit S. Thomas) *naturaliter inclinetur in finem ultimum, non tamen potest illum naturaliter consequi, sed solùm per gratiam; & hoc est propter eminentiam illius finis.*

Objicies 3. Substantia spiritualis id tantùm potest naturaliter desiderare, quod per naturæ vires cognoscit esse possibile; quippè desiderium efficax ac verum supponit judicium de possibili-

tate rei, ad quam fertur: atqui substantia spiritualis non potest per naturæ vires cognoscere, intuitivam Dei visionem esse possibilem: ergo &c.

Resp. 1. dist. maj. Quod per naturæ vires cognoscit, esse aut positivè aut negativè possibile, conc. mag. positivè tantùm, neg. maj. Priori modo possibilem esse Dei visionem, substantia spiritualis cognoscit per solas naturæ vires; seu cognoscit, eam nullam involvere contradictionem: ea autem intellectus cognitio satis est, ut voluntas eam visionem naturaliter desideret. Sic ex eo quòd intellectus noverit, scientiæ possibilitatem non implicare contradictionem, cujuslibet hominis voluntas scientiam naturaliter desiderat.

Resp. 2. neg. min. Ratio est, quia substantia spiritualis naturaliter cognoscit, Deum esse primam rerum omnium causam, eum esse substantiam infinitam, se de eo imperfectam tantùm, per creaturas nimirùm, habere scientiam; id verò sufficit, ut statim necessitetur ad desiderandam perfectiorem, scilicet Dei, ut in se est, cognitionem.

CAPUT II.

De existentia intuitivæ Dei visionis.

Not. 1. Status quæstionis est, utrum aliqua creatura in hâc vitâ fruita sit intuitivâ Dei visione. 2. An animæ sanctorum eâ nunc in cœlis potiantur.

ARTICULUS II.

Utrum aliqui in hac vita fruiti sint intuitiva Dei visione.

Not. 1. Difficultas potest esse 1. de Patriarchis qui vixerunt in lege naturæ:

2. de Moyse, qui legem scriptam promulgavit: 3. de Paulo, qui vixit in novâ lege.

Not. 2. Non una fuit eâ de re Patrum ac præcipuorum scholasticorum sententia. S. Augustinus libro 12. de Genesi ad literam cap. 27. docere videtur, quòd Moyses, dum in terris ageret, Dei, ut in se est, essentiam ex singulari privilegio viderit. Idem de Paulo innuit epist. 112. cap. 12. & 13. S. Thomas 1. p. q. 2. art. 11. ad 3. idem asserit, tum de Moyse, tum de Paulo. Idem etiam de eodem Paulo tradit 2.2. quæst. 174. art. 3. ubi hanc conclusionem statuit: *Paulus usque in tertium cœlum divina virtute raptus, Deum per essentiam vidit.* Plures alii tum Patres, tum scholastici contendunt, nemini unquam in terris concessam fuisse intuitivam Dei visionem.

CONCLUSIO. Sententia quæ negat, alicui creaturæ in terris concessam fuisse intuitivam Dei visionem, probabilior est affirmativâ.

Probatur 1. Negativa sententia propiùs ad Scripturam & ad Patres accedere videtur.

Primò, Exodi 33. Deus generalem hanc absque ullâ exceptione sententiam protulit: *Non videbit me homo, & vivet:* illa autem sententia eò magis probat, nemini unquam concessam fuisse intuitivam Dei visionem, quòd prolata sit tanquam ratio, cur Moysi concessa non fuerit; sic Deum rogaverat Moyses versu 13. *Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam*: Hisce verò verbis Deus ipse respondit versu 20. *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet.* Confirmatur ex eo, quòd Deus ipse versu 23. intuitivam visionem opponat cognitioni abstractivæ, hancque dum pollicetur Moysi, neget alteram: *Videbis posteriora mea: faciem autem meam videre non poteris*; unde sic conficitur argumentum. 1. Ubi lex nullum excipit ex generali regulâ, nullum nos debemus excipere: atqui lex de non videndo Deo in hâc vitâ, nullum excipit, ergo, &c. 2. Si quis excipi deberet,

esset Moyses: sed ab eâ regulâ Moyses non excipitur: imò apertè in eâ expressè includitur: *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet*: hoc est, statui nemini, dum aget in terris, facere copiam faciei meæ.

Secundò, Joannes Euangelii cap. 1. hæc habet: *Deum nemo vidit unquam*: eò autem majoris est ponderis ille locus, quòd Joannes Euangelium suum scripserit post Pauli mortem; ac proinde persuasum ipsi fuit, raptum in tertium cœlum, quem Paulus passus est, intelligi non debere de intuitivâ Dei visione. Ipse Paulus cap. 6. prioris ad Timotheum epistolæ, quam scripsit, multo post suum raptum tempore, generaliter ac sine exceptione sic loquitur: *Quem nullus hominum vidit*. Eo autem generali loquendi modo contineretur mendacium, si vel unus in terris Dei vidisset essentiam. Nec impediretur illud mendacium ex eo, quòd Paulus, ut volunt adversarii, alibi, secundâ nimirùm epistolâ ad Corinthios, se ipsum ab illâ generali regulâ, *Quem nullus hominum vidit*, exceperit: nam propositio generalis negativa, qualis est ista: *Quem nullus hominum vidit*, mendacium, seu falsitatem continet, ubi absolutè & simpliciter profertur sine exceptione, quæ alio in libro addita sit: sic ille Gallus qui Romam invisisset, mentiretur, si multis post annis absolutè scriberet, nullum unquam Gallum Romam invisisse.

Tertiò, Sententiæ quam tuemur, favent Patres, seu Scripturam exponunt eâ ratione, quâ à nobis explicata fuit. Irenæus libro 4. adversùs hæreses cap. 27. probat, Deum esse invisibilem, ex illo Joannis loco, *Deum nemo vidit unquam*. Ubi autem objecit sibi Scripturæ textus, quibus Moyses & nonnulli alii dicuntur Deum vidisse respondet, ipsos quasdam Dei similitudines, non ipsam Dei essentiam vidisse: *Non igitur*, inquit, *manifestè ipsam faciem Dei videbant prophetæ: sed dispositiones & mysteria, per quæ inciperet ho-*

mo videre Deum. Igitur si neque Moyses vidit Deum, nec Elias, nec Ezechiel, manifestum est, quoniam Pater quidem invisibilis, de quo & Dominus dixit: Deum nemo vidit unquam: Verbum autem ejus, quemadmodum volebat ipse, & ad utilitatem videntium claritatem monstrabat, Patris & dispositiones exponebat.

S. Augustinus epist. cxı. pro eâdem sententiâ laudat Athanasium, & Gregorium Nazianzenum, aitque scripsisse eos, Deum Moysi, ac aliis veteris testamenti prophetis visum fuisse *alicujus conspicabilis materiæ dispositione assumpta, salva sua invisibilitate.*

Objicies 1. Quæ de Moyse dicuntur in antiquo testamento, probare videntur, eum momentaneâ saltem, Dei intuitivâ visione fruitum fuisse.

Primò, Exodi 33. dicenti Moysi Deo: *Ostende mihi gloriam tuam*, respondit Deus: *Ego ostendam omne bonum tibi*: unde sic conficitur argumentum: Deus Moysi concessit, quod ipsi pollicitus fuerat: atqui his verbis, *Ego ostendam omne bonum tibi*, sui ipsius intuitivam visionem pollicitus fuerat: ergo, &c.

Secundò, Ibidem asseritur, quòd Dominus Moysi loqueretur *facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum*: ergo absque velo, ac proinde intuitivè Moyses Deum conspiciebat.

Tertiò. Numerorum 12. Deus constituens discrimen inter Moysem & alios Prophetas, sic loquitur: *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis servus meus Moyses: ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ængimata & figuras Dominum videt*: inde verò sic arguitur: Visio quæ est *ore ad os*, non *per ænimata & figuras*, est intuitiva: atqui ejusmodi fuit ea, quam Dominus Moysi concessit: ergo &c.

Confirmatur illud argumentum 1. ex Augustino, qui libro 12. de Genesi ad literam cap. 27. docet *primò*, Moysem à Domino petiisse intuitivam divi-

divinæ essentiæ visionem: *Concupierat etiam* (inquit) *videre Deum, non utique sicut viderat in monte, nec sicut videbat in tabernaculo; sed in ea substantia, quæ Deus est, nulla assumpta corporali creatura, quæ mortalis carnis sensibus præsentetur; neque in spiritu figuratis similitudinibus corporum sed per speciem suam, quantùm eam capere creatura rationalis, & intellectualis potest, sevocata ab omni corporis sensu, & ab omni significativo ænigmate spiritus.* Docet secundò, hoc Dei ad Moysem responsum, *Non poteris videre faciem meam*, figuratè dictum fuisse, & ad Ecclesiam, non ad Moysem pertinere. Docet *tertiò*, hæc alia Domini verba, *Non videbit me homo & vivet*, intelligi non de morte corporali, sed de extasi ac abalienatione à sensibus corporeis: *Nisi ab hac vita quisque quodammodo moriatur, sive omninò exiens de corpore, sive ita aversus & alienatus à carnalibus sensibus, ut meritò nesciat, sicut Apostolus ait, utrum in corpore, an extra corpus sit; cum in illam rapitur & subvehitur visionem.*

Confirmatur 2. idem argumentum authoritate Ambrosii qui lib. 1. cap. 2. sic de Moyse loquitur: *Non in visione, neque in somniis, sed ore ad os, cum Deo summo locutus: neque in specie, neque per ænigmata; sed clara atque perspicua præsentiæ divinæ cognitione dignatus*: atqui clara & perspicua cognitio, quæque non est in specie, & per ænigmata, est visio intuitiva: ergo Moyses, ex Ambrosio, Deum vidit intuitivè.

Resp. ad 1. conc. maj. neg. min. quippè ea Dei verba, *Ostendam omne bonum tibi*, intelliguntur non de visione essentiæ divinæ, cum subsequentibus hisce verbis, *Faciem autem meam videre non poteris*, eam Deus excluserit: sed intelligitur de mirabilibus tum potentiæ tum providentiæ signis, quæ Deus se operaturum promisit.

Resp. ad 2. phrasim hanc: *facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum*, non intelligi de intuitivâ visione. Nam 1. Deuteronomii

cap. 5. Israelitæ dicunt: *Facie ad faciem locutus est nobis in monte, de medio ignis:* certum est tamen quòd Israelitæ non viderint Deum intuitivè, cum hæc habeantur cap. 4. *Locutus est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audistis, & formam penitùs non vidistis.* 2. S. Stephanus Actor. 7. asserit, quòd Deus ipse Moysi non apparuerit, sed Angelus qui ejus nomine locutus sit: *Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.* 3. Dicendum est igitur, verba *facie ad faciem*, eo loci significare familiare Dei cum Moyse colloquium: ita tamen ut non per se, sed interpositâ Angeli personâ, ut narrat S. Stephanus, ei locutus fuerit.

Ad 3. dist. ant. Dominum, hoc est, Dei voluntatem, videt, conc. ant. ipsam Dei essentiam, neg. ant. Hoc igitur discrimen inter Moysem & alios Prophetas Deus statuit, quòd in somniorum caligine, perobscuris visionibus, suam illis voluntatem aperuerit: cum è contra Moysi absque involucris, & ænigmatibus eam declaraverit.

Ad priorem argumenti confirmationem, dicendum est 1. Augustinum *inquisitivè* potiùs, quàm *definitivè* id protulisse, quod objicitur: *In quo opere* (ait ipsemet Augustinus lib. 2. retract. cap. 24. agens de libro in Genesim ad literam) *plura quæsita, quàm inventa sunt; & eorum quæ inventa sunt, pauciora firmata.* Dicendum est 2. dubitanter id S. Doctorem asseruisse, nam epist. 142. suum de eâ re dubium sic exprimit cap. 13. *Quid est ergo, quòd eum* (Moysem) *sic fecit exceptum, nisi fortè quia illa contemplatione dignum etiam tunc habuit populi sui talem rectorem, & ministrum in tota domo sua fidelem?*

Ad alteram verò confirmationem, dicendum est Ambrosium intelligi de clarâ cognitione præsentiæ, non per essentiam, sed per signa extrinseca quæ eam certò demonstrarent.

Objicies 2. Paulus 2. ad Corinth. 12. sic de se ipso

ipso loquitur: *Scio, hominem in Christo ante annos quatuordecim, sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum hujusmodi ad tertium cælum: & scio ejusmodi hominem, sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit, quoniam raptus est in paradisum, & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui*. Ex iis autem verbis sic conficitur argumentum. Nomine tertii cœli, paradisi, arcanorum verborum, nihil aliud potest intelligi quàm intuitiva Dei visio: ergo Paulus eâ fruitus est.

Resp. neg. ant. Ratio est 1. quia Paulus non dicit, quòd in tertio cœlo *viderit*, sed quòd *audierit*; audire autem non ad intuitivam cognitionem, sed ad revelationem pertinet. 2. Qui Deo intuitivè fruitur, non ignorat, an exutus sit corpore, an verò cum illo adhuc unitus sit; neque enim id beatos post resurrectionem fugiet. 3. Exponi debent ea Apostoli verba de arcanorum revelatione sibi factâ in extasi, seu in raptu mirabili, quem, Deo sic volente, passus fuerat.

ARTICULUS II.

Utrum Sancti plenè purgati statim post mortem Deum videant.

Not. 1. CErinthus, qui primo sæculo vexavit Christi Ecclesiam, apud Eusebium hist. lib. 3. cap. 22. docuit, Christum post generalem corporum resurrectionem per mille annos regnaturum esse in terris, ibique Sanctos toto eo tempore legalibus observationibus adstringendos esse, & satiandos impurissimis corporis voluptatibus.

Not. 2. Papias Hyerapoli in Asiâ Episcopus altero Ecclesiæ sæculo, idem de futuro Christi cum Sanctis per mille annos regno commentum asseruit: *Alia prætereà idem author* (inquit Eusebius hist. lib.3.cap.23.) *quasi traditione non scripta* ad

ad se pervenisse commonstrat, quæ peregrinas quasdam Servatoris parabolas, & novas ejus doctrinas, aliaque nonnulla commentitiis fabulis referta continent: in quibus asserit, regnum Christi post universæ carnis à mortuis resurrectionem, mille annos humano & corporeo more in terra hac continuatum, & stabilitum fore.

Not. 3. Illud est discrimen inter Cerinthi & Papiæ sententiam, quòd ille, ut mox observatum est, vellet sanctos adstringendos esse legalium observatione, ac satiandos impuris voluptatibus; iste è contra nihil tale somniarit: nec enim quidquam simile de eo refert Eusebius.

Not. 4. In Papiæ errorem abjerunt plures patres, Iræneus, Tertullianus, Lactantius. Ineunte ac adulto jam sæculo decimo quarto, de eâ quæstione, summis animorum contentionibus actum est inter Joannem Papam XXII. & Parisienses Theologos. Ille millenariis adhæserat; isti è contra Millenariorum doctrinam impugnabant, ut erroneam.

Not. 5. Concilii Florentini temporibus plures Græci eodem errore tenebantur, unde latum est eo in Concilio de eâ quæstione decretum. Elapso proximè sæculo Joannes Calvinus eidem adhæsit errori: *Stultum & temerarium est* (inquit lib. 4. institut. cap. 20.) *inquirere, quo in loco sunt animæ justorum, & an gloria fruantur, necne. Intereà cum Scriptura ubique jubeat pendere ab expectatione adventus Christi, & gloriam ac coronam eò usque differat, contenti simus his finibus divinitùs præscriptis, animas piorum militiæ labore perfunctas in beatam quietem concedere, ubi cum felici lætitia fruitionem promissæ gloriæ expectant.*

CONCLUSIO. Sancti plenè purgati, statim post mortem fruuntur intuitivâ Dei visione.

Nonnulli conclusionem probant his ad pium latronem Christi verbis Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiso.* Paradisi nomine (inquiunt) intelligitur status ille, in quo Christus constitutus,

Deum

Deum videbat intuitivè: nam eum ſtatum pius latro ſuâ in oratione petierat: *Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum.* Sed de eâ *paradiſi* interpretatione Patres non conſentiunt: nam Auguſtinus epiſt. 57. cenſet paradiſum, qui latroni promiſſus eſt, *generale nomen eſſe, ubi feliciter vivitur*, non autem animi felicitatem nullo loco addictam; unde (inquit Petavius) non ſatis ex illo textu probari videtur, Sanctos ſtatim poſt exitum è corpore ad Dei viſionem admitti.

Probatur itaque concluſio aliis Scripturæ locis. Apoſtolus 2. ad Corinth. 5. ſic loquitur: *Scimus, quia ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, æternam in cælis.* Ex eâ autem ſententiâ ſic conficitur argumentum: Apoſtolus nomine *domus noſtræ hujus habitationis*, intelligit corpus humanum, & nomine *domus non manufactæ, æternæ in cælis*, intelligit intuitivam Dei viſionem: atqui domum illam non manu factam, æternam in cœlis Apoſtolus docet habituros nos poſt diſſolutionem domus noſtræ hujus habitationis: nec enim medium inter utramque tempus aliquod ſtatuit: ergo &c.

Confirmatur ex eodem Apoſtolo. 1. Pii omnes cupiunt diſſolvi & eſſe cum Chriſto: at id fruſtra cuperent, ſi ſtatim poſt diſſolutionem cum Chriſto eſſe non poſſent: nec enim per temporalem hanc vitam differretur præſentia cum Chriſto, ſeu intuitiva Dei viſio; quippè ſive quis citiùs, ſive tardiùs moriatur, beatitudinem, ex Millenariorum doctrinâ, non conſequeretur ante ſecundum Chriſti adventum.

Confirmatur 2. Idem Apoſtolus ſcribit, terrenam hanc in vitâ mortali peregrinationem, animæ quæ plenè purgata fuerit, unicum eſſe videndo Deo impedimentum: *Videmus nunc* (inquit 1. ad Corinth. 13.) *per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*

Probatur 2. Conclusio authoritate Patrum Græcorum.

Ignatius martyr in epistola ad Romanos dicit, se per martyrium proficisci de mundo ad Deum, audire se vocem sibi intrinsecùs dicentem: *Veni ad Patrem*: scribit miserum se esse, *donec Deum adipisci mereatur*: atqui veræ non essent illæ similesque sententiæ, si ad mundi finem protrahi deberet animæ fœlicitas, quæ in solâ Dei visione consistit.

Basilius homiliâ in quadraginta Martyres hæc ait: *Vos non terra occuluit, sed cælum suscepit: apertæ sunt vobis paradisi portæ*; atqui ii quos cœlum suscepit, quibus apertæ sunt paradisi portæ, Deum vident intuitivè: ergo &c.

Gregorius Nazianzenus in oratione xx. quæ est de S. Basilio, ait, hunc & in cœlo fuisse, precaturque, ut eum post mortem excipiat in æternis tabernaculis: *Vt beatam Trinitatem* (inquit) *tecum pariter contemplari valeam*.

Chrysostomus in posteriorem Epistolam ad Corinthios hæc ait: *Beati & ter beati qui illis bonis* (loquitur de cœlesti beatitudine) *fruuntur, sicut & miserabiles & miserrimi qui hisce contraria sustinent*. Hom. 3. in epist. ad Philippenses scribit, justos esse in cœlis cum Rege suo *facie ad faciem*: Esse autem cum cœlesti rege facie ad faciem, in sensu Scripturæ novi testamenti, est ipsam Dei essentiam videre intuitivè.

Probatur 3. nostra Conclusio authoritate Patrum Latinorum.

Cyprianus in calce libri de exhortatione martyrii, asserit, martyres statim post mortem cœlum conscendere, eos frui Dei visione: *Exire inter pressuras & angustias gloriosum: claudere in momento oculos, quibus homines videbantur, & mundus, & aperire eos statim, ut Deus videatur & Christus; tam velociter migrandi, quanta felicitas, ut terris repente subtraharis, ut in regnis cælestibus reponaris!* Idem S. Doctor in fine libri de

mor-

mortalitate scribit, omnes sanctorum ordines in cœlis esse coronatos ac remuneratos: indèque sumit argumentum, ut fidelium animos erigat ad mortem alacriùs perferendam. *Ad horum* (inquit) *conspectum & complexum venire, quanta & illis & nobis in commune lætitia est? illic apostolorum gloriosus chorus, &c.*

Augustinus tractatu 124. in Joannem ait, absurdam esse eorum sententiam, qui contendebant Joannem Euangelistam adhuc vivere, & in sepulchro dormire; idque probat ex eo, quòd idem privilegium ipsi tribui debeat, quàm Petro, cui statim post mortem concessa est intuitiva Dei visio: *Cum* (inquit) *beatum Petrum per ingentem martyrii gloriam, ab onere ipsius martyrii solverit, eique concesserit, quod apostolus Paulus se concupisse dixit, & scripsit, dissolvi & esse cum Christo*: at Paulus suum in intuitivam Dei visionem desiderium hisce verbis, *esse cum Christo*, expresserat: *Audemus autem* (ait 2. ad Corinth. 5.) *& bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.*

Bernardus in Epistola ad fratres de Hibernia, hæc scribit: *Absit* (defunctum Malachiam alloquitur) *ut tua nunc, ò anima sancta, minùs efficax æstimetur oratio .... nec jam in fide ambulas, sed in specie regnas. Absit, ut imminuta illa tam operosa charitas reputetur, cum ad fontem ipsum charitatis æternæ procumbi, pleno hauriens ore, cujus & ipsa priùs stillicidia sitiebas.* Atqui non ambulare in fide, sed regnare in specie, haurire pleno ore charitatem æternam, est, secundùm Scripturæ & Patrum phrasim, frui intuitivâ Dei visione: ergo &c.

Benedictus Papa XI. vulgò XII. adulto jam sæculo 14. expressis terminis nostram propositionem definiit in extravaganti, quæ incipit: *Benedictus Deus*; quam quidem de verbo ad verbum descriptam legere est apud Alphonsum à Castro libro 3. contra hæreses, verbo, *Beatitudo*.

Idem

Idem definitum fuit sessione ultimâ Concilii Florentini, in decreto unionis, ubi hæc habentur; *Definimus, illorum animas, qui post baptisma susceptum nullam omninò peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ post contractam peccati maculam, vel in suis operibus, vel eisdem exutæ corporibus, prout superiùs dictum est, sunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & unum, sicuti est; pro meritorum tamen diversitate, alium alio perfectiùs; illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.*

Concilium Tridentinum eandem veritatem tanquam quæ ad Ecclesiæ dogma pertineat, supponit sess. 25. agens de Sanctorum invocatione, *Docentes eos* (fideles) *Sanctos unà cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre* &c..... *illos verò qui negant, Sanctos æterna felicitate in cælo fruentes, invocandos esse* &c.

Solvuntur quæ ex Scriptura pro Millenariis objiciuntur.

Objicies 1. ex Scripturâ. In Joannis Apocalypsi multa sunt, quæ Millenariis favent.

Primò, cap. 6. hæc habentur: *Vidi subtùs altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant, & clamabant voce magna dicentes: Vsquequò Domine non judicas & non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra?*

Secundò, cap. 20. ligatur draco *donec consummentur mille anni*: illi autem anni non alii sunt quàm ii, per quos Sancti in terris regnabunt cum Christo.

Tertiò, eodem 20. capite dicitur, quòd qui non adoraverunt bestiam, *vixerunt & regnaverunt cum Christo mille annis*. Additur, quòd *ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni: hæc est resurrectio prima, in qua qui ha-*

bet partem, in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis.

Ex iis verò textibus sic conficitur argumentum. Qui sunt sub altari, non sunt in cœlis: atqui (ut patet ex priori loco) martyres sunt sub altari. Ii quibus opus est, ut draco ligetur per mille annos, ne eis noceat, per mille annos regnabunt in terris: neque enim, si in cœlis essent, timerent draconem: atqui (ut constat ex altero loco) sanctis opus est, ut per mille annos draco ligetur. Qui post resurrectionem primam & ante aliorum secundam mortem, hoc est publicam damnationem, mille annis cum Christo regnabunt, statim post primam mortem non fruuntur intuitivâ Dei visione: Atqui, ut evidens est ex tertio loco, Sancti cum Christo regnabunt mille annis: ergo &c.

Resp. neg. ant. ad priorem probationem dicendum est, altaris nomine non intelligi subterraneum aliquem locum, in quo sanctorum animæ ultimum judicii diem expectent, sed ipsummet cœlum; quippè Joannes cap. 7. ait, se eosdem Sanctos vidisse *stantes ante thronum & in conspectu agni, amictos stolis albis, & palmas in manibus eorum*. Addit quoque quòd sint *ante thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus*. Nec obstat, quòd sancti quos Joannes subtùs altare vidit, vindictam exposcant adversùs eos qui effuderunt eorum sanguinem; nam illud desiderium non aliud est, quàm mera expectatio diei ultimæ, in quâ malis mala, bonis verò bona palam ac publicè ad divinæ justitiæ manifestationem tribuentur.

Ad alteram ejusdem antecedentis probationem, dicendum est, ex Augustino lib. 2. de civit. Dei cap. 7. ejusmodi mille annis designari totum tempus, quod à primo Christi adventu ad Antichristi adventum futurum est: eo verò tempore satanas ligatus dicitur, quòd libera ei non sit nocendi justis ac præsertim prædestinatis facultas.

quæ

quæ tamen amplior concedetur, ubi Antichristus apparuerit.

Ad tertiam probationem dicendum est, mille priores annos complecti totum illud tempus, quod à primo Christi adventu usque ad alterum fluere debet: eo autem tempore Sancti cum Christo regnabunt, aut in cœlis per gloriam, aut in terris per gratiam; è contra verò reprobi nequaquam aut gloriæ aut gratiæ vita victuri sunt; neque enim partem habebunt, aut saltem non stabunt in resurrectione prima, quæ est per gratiam sanctificantem. Dicendum est iterum, mille posteriores annos futuram post extremum judicii diem æternitatem complecti, quippè post diem illum prædestinati perfectâ gloriâ, animæ nimirùm & corporis, in æternum potientur. Nec mirum est, quòd ea æternitas per mille annos designetur; nempè Scripturis familiare est, æternitatem amplo temporis spatio designare, quemadmodum longius aliquod tempus per æternum nonnunquam designatur.

Objicies 2. Non ex Apocalypsi tantùm, sed etiam ex multis aliis Scripturæ locis colligitur æternam fœlicitatem non esse Sanctis rependendam, nisi post alterum Christi adventum.

Matthæi 20. cap. denarius diurnus, quo designatur merces bonis operibus rependenda, iis qui operati fuerant in vinea, persolutus non fuit nisi sub vesperam, qua haud dubiè mundi finis adumbratur: ergo cuique sancto statim post mortem æterna merces, hoc est, intuitiva Dei visio non rependitur.

Apud eundem Euangelistam cap. 25. prædestinati, in extremo tantùm judicio audient hanc Christi domini sententiam: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est à constitutione mundi.*

Apostolus ad Hebræos 11. agens de Sanctis veteris testamenti, expressè asserit, eos nondum donatos fuisse debitâ eis mercede: *Iuxta fidem defun-*

functi sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus; asserit iterum, eos meliorem patriam appetere, id est cœlestem: hisce verbis idem undecimum caput concludit: *Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem*.

Joannes prioris epist. cap. 3. ait, nos Deo perfruituros tantùm post alterum illius adventum: *Scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum, sicuti est*.

Ex iis autem locis sic arguitur: Idem ferri debet judicium de intuitivâ Dei visione, ac de denario diurno cujus euangelica parabola meminit: atqui denarius ille persolutus est tantùm post diei finem: ergo post diei, hoc est sæculi finem tantùm, Sanctis pro mercede rependetur intuitiva Dei visio. Sancti incipient videre Deum, cum à Christo audierint, *Venite benedicti &c.* atqui id tantùm audient in extremâ judicii die: ergo &c. Non est potior ratio de sanctis novi testamenti, quàm de sanctis veteris: atqui, ut constat ex apostolo, sancti vet. testamenti nondum fruuntur intuitivâ Dei visione: ergo &c. Tunc tantùm, ex Joanne, videbimus Deum sicuti est, cum apparuerit, hoc est, post secundum Christi adventum: ergo statim post mortem sancti, licèt plenè purgati, non fruuntur intuitivâ Dei visione.

Resp. neg. ant. ad cujus priorem probationem dici potest, vesperam de quâ loquitur Euangelium, esse cujusque privati hominis ultimam diem. Dici potest iterum, quòd si intelligatur de ultimo judicio, sensus sit, quòd post eam tantùm diem Sancti fruituri sint completâ mercede, quæ in animæ ac corporis beatitudine posita est. Dici potest 3. attendendum esse in parabolis non ad circumstantias, quippè nonnunquam sunt ad ornatum tantùm: sed attendendum est ad scopum ad quem proferuntur: prolata est autem ea, de quâ est quæstio, ut homines doceantur, nullum esse vitæ tempus, quo de suâ salute desperare debeant, cum vel in extremâ vitæ periodo, quæ per ulti-

ultimam diei horam designatur, à Deo vocari, & ad bonum moveri possint.

Ad secundam probationem, dicendum est Euangelii textum intelligi de beatitudine completâ, quæ tum animæ tum corporis gloriam complectitur: *Ante resurrectionem* (inquit Gregorius Magnus lib. 35. Moralium cap. 9.) *sancti singulas stolas accipiunt, quia sola animarum beatitudine perfruuntur: in fine autem mundi binas habituri sunt, quia cum mentis beatitudine, etiam carnis beati gloriam possidebunt.*

Ad tertiam probationem, neganda est paritas; seu, quamvis detur, sanctos vet. testamenti statim post mortem fruitos non fuisse visione beatificâ, non sequitur, idem dici posse de sanctis novi testamenti; quippè Christus per suam ascensionem cœlorum aditum reseravit: *Antea* (inquit Chrysostomus homiliâ de sanctis Berenice, Prosdoce, & Domninâ) *mors ad inferos deducebat; nunc autem mors ad Christum perducit.*

Ad quartam probationem, dicendum est, terminum *cum apparuerit*, non referri ad Christum, unde sensus non est, nos Deo perfruituros tantùm cum Christus in extremo judicio apparuerit, sed referri ad id quod erimus; hæc enim præcedunt, *Charissimi nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus*; ac proinde sensus est, quòd Deum conspecturi quidem simus, cum omnibus in corpore glorioso innotuerit, quid erimus; sed non sequitur, quòd tunc tantùm divinus ille conspectus incœpturus sit.

Solvuntur quæ pro Millenariis ex traditione petuntur.

Objicies 1. Patres trium priorum sæculorum unanimi consensu Millenariis faverunt, ut videre est in Papia, Irenæo, Justino, Tertulliano, Lactantio, aliisque illorum sæculorum scriptoribus: ergo reverà admittendum est millenarium sanctorum cum Christo regnum post generalem cor-

corporum resurrectionem: alioquin enim dicendum erit, totam Ecclesiam tribus prioribus sæculis errasse: quod tamen falsum est.

Resp. neg. ant. iis quippè sæculis sanior Patrum numerus, tum in oriente, tum in occidente, dogma catholicum propugnavit, ut patet ex Ignatio, Cypriano, Eusebio, & aliis qui superiùs laudati sunt, scriptoribus: ii nimirùm fidem non adhibuerunt vanis traditionibus, quas Papias vir, Eusebio teste, ingenii pertenuis, pro apostolicis jactitarat.

Objicies 2. Chrisostomus hom. 39. in priorem epist. ad Corinth. asserit, quòd licèt animus sit immortalis, *sine carne ipsa admirandis illis bonis* de cœlestibus loquitur, *non fruetur*.

Hilarius in Psalm. 138. hæc ait: *Hæc humanæ lex necessitatis est, ut sepultis corporibus, animæ ad inferos descendant*.

Augustinus circa quæstionem, de quâ agitur, semper dubius fuit: *De sanctis hominibus* (inquit lib. 1. retract. cap. 14.) *jam defunctis, utrum ipsi saltem dicendi sint jam in illa possessione consistere, meritò quæritur*.

Bernardus sermone 3. de omnibus sanctis scripsit, tres esse animarum status; *primum videlicet* (inquit) *in corpore incorruptibili, secundum sine corpore, tertium in beatitudine consummata: primum in tabernaculis, secundum in atriis, tertium in Domo Dei*. Sermone 4. altare sub quo Joannes vidit animas interfectorum, exponit de Christi humanitate, quam nunc vident martyres, post resurrectionem visuri ipsam non humanitatis, sed divinitatis essentiam.

Resp. ad 1. Chrysostomum velle, quòd sola anima non sit futura particeps bonorum alterius vitæ: idque asseruit tanquam medium, quo probet corporum resurrectionem. Ad 2. dicendum est, Hilarium loqui de sanctis vet. testamenti. Ad 3. respondendum est, dubium quidem fuisse Augustinum, tum de loco in quo beatorum animæ fruun-

fruuntur intitivâ Dei visione, tum de intensione seu gradibus ejusdem visionis; sed nunquam de tempore, quo sancti eâ visione perfruuntur: Nempè dubitavit S. Doctor, an locus in quo sanctorum animæ post mortem recipiendæ sunt, sit aut sinus Abrahæ, & quis sit ille sinus; an in paradiso, & ubinam situs sit paradisus ille, an in tertio cœlo. Hæsit pariter dubius, an animæ à corporibus separatæ Deum minùs intensè videant, quàm visuræ sunt post corporum resurrectionem: Sed de ipsâ beatitudine, hoc est, Dei visione nullum unquam ipsi fuit dubium. Addendum est, S. Doctorem priùs suum de loco, in quo nunc requiescunt animæ sanctæ, dubium tandem deposuisse; quippè lib. 2. quæstionum euangelicarum cap. 38. conceptis terminis asserit, sinum Abrahæ esse beatorum requiem, esse secretum Patris, *ubi* (inquit) *etiam ante resurrectionem justorum animæ vivunt cum Deo*.

Ad 4. respondendum est, Bernardum velle eum esse animarum sanctarum statum, ut minùs intensè Deum videant separatæ à corpore, quàm cum illi post resurrectionem conjunctæ fuerint: nimirùm S. Patri visum est, animas propter suum in corpora pondus non tam esse expeditas ad Dei visionem, quàm ubi naturalis animarum ad corpus inclinatio post resurrectionem expleta fuerit. *Acceperunt* (inquit serm. 3. de sanctis) *jam singulas, sed non vestientur duplicibus, donec vestiamur & nos. Stola enim prima, ipsa est felicitas, & requies animarum: secunda verò, immortalitas, & gloria corporum*.

Objicies 3. Joannes Papa XXII. docuit, animas sanctorum non visuras esse Deum intuitivè ante diem universalis judicii. Nam 1. ingens pro eâ sententiâ volumen conscripsit, ut testis est Ochamus in compendio errorum, quos affingit laudato pontifici. 2. Adrianus VI. in 4. Sent. ad calcem de Sacramento Confirmationis scripsit laudatum Papam mandasse, ut ea, de quâ agitur,

do-

doctrina ab omnibus teneretur, ac prohibuisse, ne quis in academiâ Parisiensi ad aliquem gradum promoveretur, qui in eam non juraret. 3. Raynaldus ad annum 1331. exhibet nonnullas Joannis XXII. conciones, ex bibliothecâ Vaticanâ depromptas, in quibus expressè ea sententia defenditur. 4. Idem Papa dedit Epistolam ad Philippum Valesium Galliarum regem, in quâ enixè eum rogat ut cuique facultatis theologicæ tum Magistro tum Baccalaureo permittat, ut doctrinam de sanctorum felicitate ad generalis judicii diem dilatâ propugnet. 5. Philippi Valesii jussu facultas theologica Parisiensis conventum habuit, in castro Vincennarum, ubi edito unanimi consensu, doctrinali judicio, sanctis statim ab ipsâ morte intuitivam Dei visionem asseruit: illud verò judicium omnium magistrorum sigillis munitum Philippus rex misit ad Joannem XXII. quò eum à sententiâ, quam defenderat, revocaret: ergo Sancti, licèt plenè purgati, statim non fruuntur intuitivâ Dei visione.

Resp. dist. ant. Joannes Papa XXII. tanquam privatus doctor docuit, animas sanctorum non esse visuras Deum intuitivè ante generalis judicii diem, conc. ant. tanquam summus pontifex, neg. ant. Opiniones quas Romani pontifices ut doctores privati defendunt, non majoris sunt ponderis, quàm rationes quibus eæ opiniones nituntur.

Quòd autem Joannes XXII. sententiam, de quâ agitur, non docuerit tanquam summus pontifex potest variis momentis ostendi.

Primò. Nihil unquam de ea publico diplomate definiit. Benedictus Papa XI. in bulla quæ incipit, *Benedictus Deus*, testatur, quòd cum Joannes XXII. cui immediatè successit, pararet se ad conciliariter definiendam opinionem, quam privatus defenderat, morte præventus, vota sua ad optatum finem perducere non potuerit. Galliarum antistites à Carolo VII. in castrum Vincennarum coacti, declararunt præsente Paludano

pa-

patriarchâ Hierosolymitano, Joannem XXII. nihil unquam de sanctorum animabus publico diplomate statuisse; ejusmodi verò testimonii publicum instrumentum confectum est, cujus authenticum apud Dominicanos Parisienses asservatur.

Nec obstat testimonium Ochami, quem norunt omnes Joanni Papæ fuisse infensissimum, ab eoque excommunicatum. Prætereà Ochamus non asserit, quidquam à Joanne de eâ controversiâ fuisse definitum, sed tantùm id ferre publicum rumorem: eâdem ratione locutus est Adrianus VI.

Secundò. Villanus lib. 11. cap. 19. historiæ de rebus Florentinorum, scribit, Joannem XXII. paulò ante mortem, coram Cardinalibus declarasse in consistorio 1. sibi concionibus quas habuerat, nusquam propositum fuisse definire, sanctorum animas non fruituras intuitivâ Dei visione ante generalis judicii diem: 2. displicere sibi priorem, quam defenderat, sententiam: 3. contrariam amplecti, nisi aliter ab Ecclesiâ posteà definiretur. Qui plura de eo argumento nosse voluerit, adeat Raynaldum ad annum 1334.

CAPUT III.

De principiis intuitivæ Dei visionis.

Not. 1. TRia fingi possunt effectiva intuitivæ Dei visionis principia: unum ex parte objecti, scilicet species quæ Deum repræsentet: alterum ex parte Dei, nempè auxilium extraordinarium, quod creatum intellectum corroboret, quodque vocant lumen gloriæ: tertium oculus corporeus, à quo ejusmodi visio eliciatur. De tribus illis principiis differendum est sequentibus articulis.

ARTI-

ARTICULUS I.

An aliqua ſpecies concurrat ad Dei viſionem.

Not. 1. SPecies eſt objecti idea, ſeu imago in quâ objectum repræſentatur.

Not. 2. Species dividitur in impreſſam & expreſſam. Prior eſt idea objecti, quæ menti impreſſa, ſimul cum eâ ad objecti, quod repræſentat, cognitionem concurrit. Altera eſt objecti cognitio ab intellectu expreſſa, ſeu actualis terminus cognitionis.

Not. 3. Supponit ea ſpeciei in impreſſam & expreſſam diviſio tritam philoſophorum ſententiam de modo, quo mens objecta cognoſcit. Docent verò philoſophi, 1. objectum ſui ipſius ſpeciem menti imprimere: 2. mentem per ſuum actum efformare ideam maximè ſpiritualem objecti, cujus habebat ſpeciem impreſſam.

Not. 4. De utraque illâ ſpecie quæri poteſt 1. utrum de facto admitti debeat in intuitivâ Dei viſione: 2. utrum ſaltem de potentiâ Dei abſolutâ poſſit ad eandem Dei viſionem concurrere.

CONCLUSIO I. Nulla admitti debet impreſſa ſpecies in intuitivâ Dei viſione.

Probatur. Ea ſpecies non debet admitti in intuitivâ Dei viſione, quæ eſt omninò inutilis: atqui ſpecies impreſſa eſt omninò inutilis ad intuitivam Dei viſionem: ſi enim quidquam conferret, eſſet, vel quòd Deum cum potentia cognoſcente conjungat, vel quòd eam reddat cum Dei eſſentia proportionatam: atqui ſpecies impreſſa ad neutrum confert. Nam 1. divina eſſentia per ſuam tum immaterialitatem, tum immenſitatem eſt maximè creato intellectui conjuncta: Intimior eſt (ait Auguſtinus) intimo noſtro. 2. Mens creata ſatis fit Deo proportionata per auxilium quod à theologis lumen gloriæ dicitur; ergo &c.

Ob-

Objicies. Ex parte intellectus debet admitti lumen gloriæ: ergo ex parte objecti, quod Deus est, debet admitti species impressa.

Resp. neg. conf. Ratio disparitatis est, quia ideò requiritur lumen gloriæ, quòd debilis ex se intellectus corroborari debeat ad eliciendum actum, qui superat vires illius naturales: objectum verò, quod est Deus, ex se maximè est intelligibile, cum sit summum verum; ac proindè non indiget specie impressâ, per quam fiat intelligibile: quippè admittenda est eorum tantùm respectu, quæ per se non sunt intelligibilia.

Objicies 2. Deus non potest supplere defectum causæ formalis, cum non possit se habere per modum formæ: forma enim essentialiter est aliquid imperfectum: atqui mentem reddere intelligentem est effectus causæ formalis: non enim redditur intelligens, nisi per aliquam formam quæ in eâ recipiatur, eique inhæreat: admittenda est igitur species impressa, quæ respectu intuitivæ Dei visionis, in mente creata formalem illum effectum operetur.

Resp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ratio est, quia mens redditur formaliter intelligens, aut per vicariam objecti speciem, nempè cum objectum non est intimè præsens intellectui; aut per ipsummet objectum, quando nimirùm est intimè præsens intellectui, ut est divina essentia in iis, qui intuitiva illius visione fruuntur.

CONCLUSIO 2. Impossibile est, ut Deus intuitivè videatur in aliqua specie impressa.

Probatur 1. Videre objectum aliquod in specie impressa, & illud videre intuitivè, pugnant inter se: quippè videre objectum intuitivè, est ipsum videre in se ipso, sine speculo, absque ænigmate: videre verò in specie, est ipsum videre in alio, in speculo, in ænigmate.

Probatur 2. Species impressa non potest Deum, ut in se est, repræsentare: ergo Deus in eâ non potest intuitivè videri. Probatur ant. Ea spe-

species, vel esset aliquid increatum, vel aliquid creatum: Si primum, esset Deus ipse; ac proinde Deus in illâ specie visus, esset Deus visus immediatè in se ipso: Si secundum, ea species, quantumcunque immaterialis supponatur, esset finita; non tantùm, ut loquuntur, in essendo, sed etiam in repræsentando: neque enim infinita vis repræsentandi potest convenire enti, quod finitum est in essendo; tum quia, ex philosophis, operari sequitur esse; tum etiam quia non potest esse infinita distantia inter esse reale alicujus entis, & illius esse repræsentativum.

Confirmatur illud argumentum variis momentis. *Primò.* Si species illa Deum, ut in se est, exactè & accuratè repræsentaret, deberet repræsentare summam identitatem, quæ est inter essentiam Dei, & illius esse, seu existere; atqui nulla species creata potest id repræsentare; neque enim in ente, cujus essentia concipi potest sine existentiâ, accuratè repræsentari potest objectum, quod est suum esse, hoc est, cujus essentia ita est idem cum existentiâ, ut sine eâ concipi minimè possit. *Secundò.* Si aliquod ens creatum perfectè posset exhibere divinam essentiam, creatura rationalis posset esse verè & essentialiter beata per cognitionem illius entis creati: atqui id asseri non potest: cum (ut suo loco dicetur) Deus solus sit essentialiter objectum, in quo sita est creaturæ rationalis beatitudo. *Tertiò.* Ut ens aliquod creatum perfectè divinam essentiam repræsentet, debet eam in repræsentando comprehendere: sic species, quæ hominem perfectè repræsentat, comprehendit in repræsentando id totum, quod est homo. Atqui nullum ens creatum potest, etiam in repræsentando, Deum comprehendere; quippè nullo ente creato potest circumscribi.

CONCLUSIO 3. In intuitivâ Dei visione locum nec habet, nec habere potest expressa aliqua species.

Probatur. Ibi locum nec habet, nec habere

potest expressa species, ubi intellectus cognoscens nullum efformat verbum, nullam imaginem objecti, quod cognoscit: atqui in intuitivâ Dei visione intellectus cognoscens nec efformat, nec efformare potest verbum aliquod, aliquam imaginem objecti, quod cognoscit: nempè objectum quod in aliquo ente creato repræsentari non potest, exprimi non potest per aliquam creatæ mentis actionem: *Unum est verbum* (tritum est apud Patres axioma) *quod verè & ad vivum divinæ substantiæ est imago, nempè Verbum divinum, à Patre ab æterno productum.*

Objicies 1. Intuitiva Dei visio est actio: quævis autem actio debet habere aliquem terminum: atqui terminus cujusvis actionis intellectivæ est verbum: ergo intuitiva Dei visio exprimit, seu, efformat Dei verbum, hoc est, expressam illius speciem.

Resp. dist. maj. Quælibet actio debet habere terminum, aut quem efficiat, aut qui aliunde suppleatur, conc. maj. quem semper efficiat, neg. maj. Intuitiva Dei visio, cum (ut objectum est) sit actio, necessariò habet terminum: sed ille terminus est ipsamet divina essentia, quæ supplet locum termini, quem visio deberet efficere.

Instabis. Est de essentia intellectionis, ut producat verbum, seu expressam speciem rei quam intelligit, sicut est de ratione calefactionis, ut calorem producat: ergo &c.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. paritatem. Ratio est, quia objectum proximum calefactionis est calor; ac proindè mirum non est, quòd calor semper à calefactione producatur; è contra verò proximum objectum intellectionis non est verbum, seu, species expressa, sed res ipsa quæ intelligitur.

Objicies 2. Omnis actio est alicujus rei productiva: atqui non alterius rei, quàm verbi creati potest esse productiva visio Dei: ergo reverà illud producit.

Resp.

Resp. dist. maj. Omnis actio transiens, conc. maj. actio immanens, cujusmodi est intuitiva Dei visio, neg. maj. Ratio est, quia actio immanens dicit vitalem tendentiam in suum objectum: ea autem tendentia non est productiva alicujus rei, sed tantùm intellectiva objecti: unde quærenti, quid visione beata agat beatus: respondendum est, hoc unum ab eo effici, quòd illius intellectus eliciat intellectionem, per quam Deum intuitivè videat.

Objicies 3. Augustinus lib. 9. de Trinit. cap. 11. asserit nos, cum Deum novimus, mente exprimere aliquam illius similitudinem: *Cum Deum novimus* (inquit) *ea notitia placita, digneque amata, verbum est, fitque aliqua Dei similitudo illa notitia*. Libro 14. cap. 17. docet, perfectam in cœlo fore ejusmodi similitudinem: *In hac imagine, tunc perfecta erit Dei similitudo*. Lib. 15. asserit, verbum nostrum non fore falsum, dum fruemur intuitivâ Dei visione: *Cum similes ei erimus* (ait cap. 16.) *quando videbimus eum sicuti est, tunc quidem verbum nostrum non erit falsum*. Ex iis locis sic conficitur argumentum: Ibi habet locum species expressa, ubi fit aliqua Dei similitudo, ubi est perfecta Dei imago, ubi verbum nostrum erit verum: atqui ex August. in cœlis fit aliqua Dei similitudo, reperitur perfecta illius imago, falsum non est verbum nostrum: ergo species expressa locum habet in intuitiva Dei visione.

Resp. concessa maj. neg. min. Ratio est, quia prior Augustini textus intelligitur de Dei cognitione, quam habemus in via, ubi propter absentiam objecti, necesse est, ut intellectus exprimat imaginem, in qua repræsentetur. In altero textu vox *imago*, non sumitur pro aliqua qualitate, in qua Dei essentia repræsentetur, sed pro ipsa beatorum mente, quæ perfecta erit Dei imago, cum eum intuitivè contemplabitur: nimirùm, Joanne teste, scimus, quoniam cum apparuerit, similes

ei erimus; hoc est, quòd sicut ipse se ipsum videt intuitivè, ita & nos eum intuitivè visuri sumus. Vox *verbum*, quæ reperitur in textu, qui tertio loco laudatus est, non sumitur pro verbo, quod exprimant beati; sed generaliter pro mentali sermone, hoc est, cogitatione, aut intellectione, quæ haud dubiè falsa non erit, ut est sæpè in terris, sed omninò vera; quippè omnia ut sunt in se, Deum ipsum ut est reverà, cognoscet.

ARTICULUS II.

De lumine gloriæ.

Not. 1. Nomine luminis gloriæ intelligitur auxilium, quo intellectus creatus plurimùm in se debilis, elevatur ad Dei intuitivam visionem: illud verò auxilium *lumen gloriæ* dicitur, quòd respectu intellectus idem operetur, quod lux solis oculorum respectu. Eâ loquendi ratione variis in locis utitur Scriptura: *Apud te est fons vitæ*, verba sunt Psal. 35. *& in lumine tuo videbimus lumen*: similis est locus Apocalypseos 22. *Videbunt faciem ejus, & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quia Deus illuminabit eos, & regnabunt in sæcula sæculorum.*

Not. 2. De lumine gloriæ sic explicato quæremus hîc, utrum necessarium sit ad Deum intuitivè videndum: 2. quænam sint illius officia.

CONCLUSIO. 1. Lumen gloriæ necessariò requiritur ad videndum Deum intuitivè.

Probatur 1. ex Scripturâ. Psal. 35. hæc habentur: *Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen*: loqui verò prophetam de cœlesti beatitudine, seu, de visione intuitivâ, demonstrant, quæ antecedunt verba: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*: unde sic conficitur argumentum: Visio Dei intuitiva designatur per hæc prophetæ

ver-

verba: *Videbimus lumen:* atqui ex eodem prophetâ, ad videndum illud lumen requiritur aliud: *In lumine tuo:* aliud autem fingi non potest, quàm lumen gloriæ: ergo ex Scripturâ, lumen gloriæ necessarium est ad intuitivam Dei visionem.

Probatur 2. ex Concilio Viennensi, in quo damnantur Begardi & Beguinæ, asserentes, quòd quælibet intellectualis natura in se ipsâ est naturaliter beata, & quòd anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad videndum Deum. Habetur ea Concilii definitio in Clementinâ, quæ incipit: *Ad nostrum, de hæreticis.*

Probatur 3. ratione. Intellectus creatus non potest naturæ viribus videre Deum intuitivè, quia (ut suo loco dictum est) intuitiva Dei visio est ordinis supernaturalis: ergo indiget auxilio quo ad eam elevetur: illud verò auxilium non aliud est, quàm id, quod theologi vocant lumen gloriæ: ergo &c.

Objicies 1. Lumen gloriæ, vel requiritur ex parte divinæ essentiæ, vel ex parte intellectus creati: atqui neutrum dici potest. Non primum, quia essentia divina per se summè cognoscibilis est, cum sit primum, & summum verum: non etiam secundum, quia facultas intellectiva per se potest attingere suum objectum, quod quidem est omne verum.

Resp. ad 1. lumen gloriæ, propter allatam rationem, non requiri ex parte objecti, seu divinæ essentiæ: sed requiritur ex parte intellectus creati, qui per se nimiùm debilis est, ut Deum, licèt summè visibilem, intuitivè videat. Ad 2. dist. ant. Facultas intellectiva per se potest attingere suum objectum, si sit ordinis naturalis, conc. ant. si sit ordinis supernaturalis, ut est intuitiva Dei visio, neg. ant.

Objicies 2. Ad videndam Dei essentiam non aliud requiritur ex parte intellectus, quàm ut in suâ cognitione fiat independens à phantasmate:

ergo ipsi necessarium non est lumen gloriæ. Probatur anteced. Dependentia à phantasmatibus unicum est impedimentum, quo intellectus removetur à Dei visione: ergo &c.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. pariter ant. Ratio est, quia intellectus eâ, de quâ agitur, dependentiâ liberatus, adhuc nimium debilis remanet ad intuitivam Dei visionem.

Confirmatur solutio variis momentis. *Primò*, Si sola à phantasmate independentia satis sit ad Dei visionem, omnes animæ à corpore separatæ, omnes substantiæ spirituales, ac proindè angeli tum boni, tum mali, naturaliter Deum intuitivè videbunt: quippè omnibus præsens erit Dei essentia, singulis expedita erit facultas ad intuitivam visionem. *Secundò*, Si Dei visio eliciatur ab intellectu sibi relicto, sed dependentiâ à phantasmatibus libero, discrimē intensioris aut minùs intensæ visionis unicè repeti debebit ab ipso intellectu; quippè divina essentia, ex parte sui, æqualiter se habebit respectu omnium beatorum: atqui id asseri non potest; nam alioquin dicendum esset, inæqualitatem visionis non sumi ex inæqualitate meritorum, sed ex majori vel minori mentis acumine: quod est absurdum.

Objicies 3. Lumen gloriæ vel est aliquid creatum, vel increatum. Si primum, non reddit intellectum proportionatum cum Deo: ac proindè est inutile. Si secundum, erit Deus ipse, cum solus Deus sit ens increatum: ergo necessarium non est ad Dei visionem.

Resp. varias esse theologorum sententias de naturâ luminis gloriæ. Quidam cum Thomistis contendunt, lumē glorię esse habitum, quem animæ beatæ Deus infundit. Alii cum Scotistis censent, esse auxilium actuale, seu concursum extraordinarium, quo Deus beatorum mentem elevat ac corroborat ad sui visionem intuitivam. Quænam verò ex iis scholasticorum sententiis sit verior, nullibi definitum est. Nec potest inferri ex

Con-

Concilio Viennensi: quippè hoc solum definiit, nempè, intellectum creatum indigere lumine gloriæ, quo ad Deum videndum elevetur: elevari autem potest, aut per habitum infusum, aut per actum, seu concursum extraordinarium, quemadmodum per auxilium actuale homo in terris elevatur ad aliquod opus supernaturale, v. g. ad amandum Deum.

His positis, respondeo ad 1. argumentum, lumen gloriæ, in sententiâ Thomistarum, esse entitatem creatam, à Deo & intellectu beato distinctam: in sententiâ verò Scotistarum esse intellectus beati modificationem, ei similem, quæ fit in animâ quæ à Deo movetur ad eliciendum aliquod pietatis opus. Ad 2. dist. ant. Non reddit proportionatum proportione entitatis, conc. ant. proportione habitudinis, neg. ant. Solutio patet ex iis, quæ superiùs dicta sunt de possibilitate intuitivæ Dei visionis.

Conclusio 2. Officium luminis gloriæ non est 1. disponere intellectum ad recipiendam visionem beatificam, ita ut visio à solo Deo producatur: 2. nec supplere concursum speciei impressæ: 3. sed per modum principii efficientis concurrere ad Dei visionem.

Probatur prior pars. Visio Dei intuitiva non producitur à solo Deo: ergo officium luminis gloriæ non in eo tantùm positum est, ut recipiat Dei visionem à solo Deo productam. Probatur ant. Actio vitalis non producitur à solo Deo; quippè est de ratione actionis vitalis, ut producatur à principio, in quo recipitur: sic auditio producitur ab anima, in qua recipitur: atqui intuitiva Dei visio est actio vitalis, ergo &c. Prætereà actus charitatis in viâ non producitur à solo Deo, sed etiam ab animâ amante: ergo neque in patriâ actus charitatis à solo Deo producitur; sunt enim unius ac ejusdem speciei. Robur addi potest ex Concilio Viennensi, quod definiit, intellectum per lumen gloriæ elevari ad videndum

Deum: ergo ad agendum, cum visio sit actio.

Probatur altera conclusionis pars. Lumen gloriæ id non supplet, quod repugnat, aut saltem quod necessarium non est intuitivæ visioni: atqui species impressa repugnat, aut saltem necessaria non est intuitivæ visioni, ut suo loco demonstratum est: ergo lumen gloriæ non supplet illius locum.

Probatur tertia ejusdem conclusionis pars. Lumen gloriæ, (ut superiùs dictum est) vel est habitus, vel actus: atqui, sive sit habitus, sive sit actus, concurrit ad Dei visionem per modum principii efficientis: non enim alio modo ad eam concurrit, quàm habitus, aut actualis motio concurrunt ad actus virtutum, charitatis, v. g. aut fidei. Sed habitus, aut actualis motio concurrunt ad actus charitatis aut fidei per modum principii efficientis: ergo lumen gloriæ eâdem ratione concurrit ad intuitivam Dei visionem.

Objicies 1. Dici non potest, quid lumen gloriæ operetur in visione beatificâ: 2. an se habeat per modum causæ principalis, aut instrumentalis tantùm: ergo per modum principii efficientis non concurrit ad Dei visionem.

Resp. ad 1. lumen gloriæ operari totam visionem beatificam, quam etiam totam producit intellectus creatus. Ratio est 1. quia lumen gloriæ se habet respectu visionis beatificæ, sicut se habent habitus infusi, & divina motio respectu actuum fidei, spei, & charitatis, qui eliciuntur in viâ: atqui habitus infusi & divina motio operantur id totum, quod est in actibus fidei, spei, & charitatis, quamvis anima illud etiam totum producat: ergo, &c. 2. Quando duo sunt intimè conjuncta, unum produci non potest sine alio: atqui supernaturalitas & vitalitas sunt intimè conjunctæ in visione beatificâ: nam visio beatifica simul est actio supernaturalis & actio vitalis: ergo una sine alterâ produci non potest: ac proindè supernaturalitas attingi non potest à lumine gloriæ

quin

quin simul vitalitas attingatur; nec vicissim ab intellectu creato elici potest visio, prout est actio vitalis, quin etiam illius supernaturalitas attingatur.

Resp. ad 2. lumen gloriæ esse visionis beatificæ causam principalem, nō autem instrumentalem. Ratio est, quia vim suam agendi non recipit ab intellectu creato, quippè cum illâ unicum efficit visionis beatificæ principium.

Quæres, utrum lumen gloriæ possit esse connaturale alicui creaturæ: 2. utrum de potentiâ Dei absolutâ intellectus creatus possit Deum intuitivè videre sine lumine gloriæ.

Resp. ad 1. negativè. Ratio est, quia illud non potest esse connaturale alicui creaturæ, quod est essentialiter ordinis supernaturalis: atqui ejusmodi est intuitiva Dei visio: ergo &c.

Resp. ad 2. intellectum creatum posse videre Deum intuitivè sine lumine gloriæ, si nomine luminis gloriæ intelligatur aliqua qualitas habitualis, quæ aliis habitibus similis sit. Ratio est, quia habitus non sunt absolutè necessarii ad eliciendos actus virtutum, quorum sunt habitus: sic impius, in quo non est habitus charitatis, potest cum auxilio gratiæ actualis elicere actum amoris Dei super omnia. Si verò nomine luminis gloriæ intelligatur Dei aliqua supernaturalis actio, dicendum est Deum non posse intuitivè videri sine lumine gloriæ. Ratio est, quia, ex dictis, intellectus creatus debet elevari, ut Deum intuitivè videat, cum ea visio sit ordinis supernaturalis: non elevatur verò, nisi Deus aliquid in ipso operetur. Prætereà nulla potentia potest elicere actum supernaturalem, etiam respectu objecti præsentis, nisi ad illum actum excitetur & adjuvetur per supernaturalem Dei motionem: ergo quantumcunque Dei essentia sit præsens intellectui creato, videri non potest sine actione Dei supernaturaliter in illum intellectum agentis.

Articulus III.

Vtrum Deus videri possit oculo corporeo.

Not. HÆretici, quibus olim persuasum fuit, Deum esse corporeum, consequenter asseruerunt, eum oculis corporeis videri posse. In eandem sententiam abierat Episcopus, de quo Augustinus loquitur ad Fortunatianum scribens Epist. CXI.

Conclusio. Deus videri non potest oculo corporeo.

Probatur I. Scriptura variis in locis asserit, Deum esse invisibilem: ea autem loca non probant quidem (ut superiùs ostensum est) Deum esse invisibilem simpliciter & absolutè; sed probant saltem, eum esse corporeis oculis invisibilem: ita ratiocinatur S. Thomas I.p. q. 12. ita etiam S. Ambrosius serm. 8. in Psal. 118.

Confirmatur. Quoties Scriptura loquitur de visibilitate Dei, utitur terminis, qui mentis non autem oculi corporei actum significant: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Epistolæ canonicæ Joannis cap. 3. *Scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* In quæ quidem verba, hæc ait Augustinus epist. 12. *Inde igitur videbimus, unde similes erimus. Quis autem dementissimus dixerit, corpore nos vel esse, vel futuros esse similes Deo? in interiore igitur homine ista similitudo est.*

Probatur iterùm conclusio ex Patribus. Augustinus in sententiam quæ propugnatur in conclusione, Epist. CXI. laudat Athanasium, Hieronymum, Ambrosium, qui agentes contra Arianos constanter docuerunt, Verbum ut Verbum est, nusquam oculis corporeis visum fuisse, aut videri potuisse: *Non enim* (verba sunt Ambrosii) *corporalibus, sed spiritualibus oculis Deus videtur.* Iis Patribus ipse Augustinus laudatâ Epistolâ subscri-

scribit. Idem etiam docet Epistolâ 6. agens enim de luce illâ, quæ Deus est, sic loquitur: *Hoc oculus videre corporis neque nunc potest, neque tunc*, in cœlis, *poterit*. Fulgentius in responsione ad inquisitionem tertiam Ferrandi, idem asserit. Idem quoque videre est apud Origenem lib. 1. de Principiis cap. 1. nec non apud Chrysostomum hom. 39. in Genesim, ubi de Abrahamo disserit, qui Deum vidisse dicitur.

Probatur iterùm rationibus. *Primò*. Quod videtur oculis corporeis, aliquo loco circumscribitur: ergo, cum Deus (utpotè immensus) nullo circumscribatur, videri non potest oculis corporeis: *Omne* (inquit Augustinus Epist. 6.) *quod oculis corporis conspici potest, in loco aliquo sit, necesse est, nec ubique sit totum: sed minore sui parte minorem locum occupet, & majore majorem*.

Secundò. Si Deus oculo corporeo videri posset, posset quoque aliis percipi sensibus: non enim potior est ratio de sensatione, quæ fit per oculos quàm de eâ, quæ fit per alios sensus: atqui non potest aliis sensibus percipi, quia alioquin dici posset, Deum esse sonum, odorem, molem: *Sonus ergo erit Deus* (ait Augustinus) *ut possit etiam auribus percipi? & halitus erit, ut sentiri possit olfactu? & liquor aliquis erit, ut possit & bibi? & moles erit, ut possit & tangi?*

Tertiò. Nulla res nisi corporea potest oculis corporeis videri: atqui Deus non est res corporea ut ostendimus agentes de Dei simplicitate: ergo &c. *Carnis quidem oculis* (inquit Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi nonâ) *contemplari Deum, impossibile est: quod enim corporis est expers, in carnis oculos cadere nequit*.

Quartò. Si aliquis Deum videre posset oculis corporeis, illa prærogativa fuisset concessa Christo: atqui illi concessa non fuit, Augustino teste, qui Epist. 6. scribit, eos qui sic opinantur, *magis desipere, quàm qui carnem asserunt conversam iri*

in substantiam Dei, & hoc futuram esse, quod Deus est.

Quintò. Id oculus corporeus videre non potest quod est extra illius objectum adæquatum: cum enim sit potentia vitalis, quantumcumque à Deo elevetur, debet tanquam causa principalis movere se ipsum: non potest verò se ipsum movere nisi ad objectum, quod est ipsi connaturale: ideò enim auris non potest se ipsam movere ad visionem, quòd visio sit extra objectum ipsi connaturale. Atqui Deus est extra objectum adæquatum oculi, quippe objectum adæquatum oculi est color sensibilis, qui Deo, cum sit substantia omninò spiritualis, convenire non potest: ergo oculus corporeus elevari non potest, etiam de potentiâ Dei absolutâ, ad intuitivam Dei visionem.

Objicies 1. Scripturæ adscribunt oculo corporeo intuitivam Dei visionem.

Exodi 33. dicitur, quòd Deus Moysi locutus sit *facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum*. Num. 12. ipsemet Deus hæc ait: *Ore ad os loquor ei & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt*. Unde sic conficitur argumentum: Moyses vidit Dei faciem, sicut amicus videt faciem amici sui: atqui amicus videt amici faciem oculo corporeo: ergo Moyses oculo corporeo vidit Dei faciem.

Job cap. 19. hæc ait: *In carne mea videbo Deum salvatorem meum*: cap. 49. sic iterùm loquitur: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te*. Inde verò sic arguitur: Ille videri potest oculis corporeis, quem Job speravit se visurum esse in carne; quem quasi jam ipso fruens, asseruit oculum suum jam intueri: Atqui Job speravit se visurum esse Deum in carne; asseruit, quasi jam Deo fruens, suum oculum, ipsum intueri: ergo Deus videri potest oculis corporeis.

Resp. ad 1. dist. maj. Moyses quantùm ad aliqua vidit Dei faciem, sicut amicus videt faciem amici, conc. maj. quantùm ad omnia, neg. maj.

Eo

Eo sensu Moyses vidit Dei faciem, sicut amicus videt faciem amici, quòd Deus ei per Angelum clarè ac sine figuris locutus sit, quemadmodum amicus loqui solet cum amico: non vidit verò sicut amicus amicum, quo ad modum videndi, hoc est, per oculos corporis, eò quòd eâ ratione Deus non sit visibilis. Confirmatur ea solutio ex Aug. qui Ep. 12. exponens, quid sit videre Deum facie ad faciem, videre Deum per speculum, & in ænigmate, sic loquitur: *Intellige, inde nos tunc visuros facie ad faciem, unde videmus nunc per speculum in ænigmate: hoc autem utrumque interioris hominis munus est, sive cum in illa peregrinatione adhuc per fidem ambulatur, in qua utimur sæculo & ænigmate, sive in illa patria, cum per speciem contemplabitur, pro qua visione positum est: facie ad faciem.*

Resp. ad 2. neg. maj. Aliud est enim videre Deum in carne, aliud videre per carnem. Post generalem corporum resurrectionem, quilibet beatus Deum videbit in carne: at nullus eum videbit per carnem. *Illud* (inquit Augustinus lib. 22. de civit. Dei cap. 29. *quod ait supra memoratus Iob, sicut in exemplaribus, quæ ex hebræo sunt, invenitur: Et in carne mea videbo Deum: resurrectionem quidem carnis sine dubio prophetavit, non tamen dixit: per carnem meam.* Præterea dato, quòd illa verba: *Et in carne*, intelligantur, *per carnem*, dicendum erit, Dei nomine Job non intellexisse ipsam divinam essentiam ut est in se; sed Christi humanitatem: quod quidem (ait idem Augustinus) si dixisset, posset Deus Christus intelligi, qui per carnem in carne videbitur.

Resp. ad 3. dist. ant. Job quasi jam Deo fruens ait, Nunc oculus *mentis* videt te, conc. ant. oculus corporis, neg. ant. Utitur autem eâ metaphorâ, ut explicet perspicuitatem, & evidentiam cognitionis, quam de Deo beati habituri sunt: nec immeritò: nam cognitio, quæ per oculos compa-

ratur, solet esse evidens, ac perspicua. Addi potest postremò, illo loco non esse quæstionem de Dei visione in alterâ vitâ, sed de persuasione quâ creditur, existere providentiam; quam quidem cum antea S. Job visus esset negare, testatur se de eâ re non minùs esse certum, quàm de re quæ oculis conspicitur.

Objicies 2. Augustinus lib. 22. de civit. Dei cap. 29. multa docet, ex quibus colligitur, ipsi fuisse persuasum, Dei essentiam posse intuitivè videri corporeis oculis.

Primò, rem ipsam ex professo tractat: *Sed* (inquit) *utrum videbunt Deum & per oculos corporis, cum eos apertos habebunt, inde quæstio &c.*

Secundò, contendit, beatorum oculos majori virtute donandos, quàm sit ea quâ viatorum oculi fruuntur: *Vis itaque præpollentior oculorum erit illorum.*

Tertiò, scribit eam vim non futuram tantùm majorem intensivè, sed etiam extensivè; ita ut cum nunc res corporeas tantùm respiciat, in altera vita respectura sit ipsas etiam substantias spirituales: *Vis itaque præpollentior oculorum erit illorum, non ut acriùs videant .... sed ut videant & incorporalia.*

Quartò, asserit, oculum corporeum id tunc acturum circa Deum, quod nunc agit circa aliorum hominum vitam, quam, licèt spiritualis sit, videt per motum, quo illorum membra moventur: *Quamobrem fieri potest, valdèque credibile est, sic nos esse visuros mundana tunc corpora cæli novi & terræ novæ, ut Deum ubique præsentem, & universa etiam corporalia gubernantem, per corpora quæ gestabimus & quæ conspiciemus, quaquaversum oculos duxerimus, clarissima perspicuitate videamus.*

Quintò, præcludit eorum effugium, qui respondent, nos quidem cognituros Deum per corpora quæ gestamus, & per ea quæ ab aliis hominibus

ge-

geftantur; fed illam cognitionem, licèt paulò clariorem eâ quam nunc habemus, fore abftractivam, feu per effectus, non autem intuitivam, id eft Dei, ut in fe eft: *Non ficut nunc* (inquit) *invifibilia Dei per ea, quæ facta funt, intellecta confpiciuntur, per fpeculum in ænigmate*. Confirmat afferens oculos corporis habituros in cœlo nonnihil fimile mentis oculis: *Aut ergo per illos oculos fic videbitur Deus, ut aliquid habeant in tanta excellentia mēti fimile, quo & incorporea natura cernatur.*

Ex iis autem locis fic licet argumentari. *Primò.* Ideò afferitur, Deum videri non poffe oculo corporeo, quòd oculus videre non poffit rem fpiritualem: atqui illa ratio nulla eft ex Auguftino, qui afferit, beatorum oculos vifuros effe res incorporeas; qui fcribit, poffe eos intueri vitam, quæ planè fpiritualis eft; qui vult, oculum corporeum fore aliquo modo fimilem menti; qui contendit corporis oculum intuiturum effe Deum non in effectibus, fed in fe ipfo: ergo ex Auguftino, Deus videri poteft, & reverâ à beatis videtur oculo corporeo.

Refp. ad 1. neg. min. Ad 2. dift. ant. Auguftinus afferit, oculum corporeum in cœlis vifurum effe impropriè res fpirituales, conc. ant. propriè neg. ant. Eo fenfu Auguftinus vult, oculum corporeum vifurum effe res fpirituales, quòd videndo cœlum novum, terram novam, hominum beatorum corpora, præbiturus fit occafionem menti, ut ftatim in illo cœlo novo, in terrâ novâ, in beatorum corporibus, intelligat præfentiam Dei, à quo gubernentur. Ratio eft, quia S. Doctor ait corporeos oculos beatorum vifuros effe Deum eodem modo, quo oculi hominum viatorum in aliorum hominum corporibus vident vitam, quâ præditi funt: at oculi propriè non vident vitam aliorum hominum, fed tantùm impropriè, quatenùs nimirùm videntes motum aliorum hominum præbent occafionem intellectui, ut ftatim judicet ineffe iis hominibus vitam, quâ eorum corpora mo-

moveantur. In eam solutionem incidit responsio S. Thomæ qui 1. p. q. 12. art. 3. solvens argumentum ex Augustino desumptum, sic loquitur: *Ex quo patet, quòd hoc modo intelligit oculos glorificatos Deum visuros, sicut nunc oculi nostri vident alicujus vitam. Vita autem non videtur oculo corporali sicut per se visibile, sed sicut sensibile per accidens; quod quidem à sensu non cognoscitur, sed statim cum sensu ab aliqua alia virtute cognoscitiva. Quòd autem statim visis illis corporibus divina præsentia ex eis cognoscatur per intellectum, ex duobus contingit, scilicet ex perspicuitate intellectus, & ex refulgentia divinæ claritatis in corporibus innovatis.*

Resp. 2. dist. idem ant. Augustin. hypotheticè asseruit, oculum corporeum in cœlis visurum esse res spirituales; fore eum aliquo modo similem menti, conc. ant. asseruit absolutè, neg. ant. nempè id asseruit tantùm ex suppositione, quòd oculi corporei ita immutandi sint in cœlis, ut fiant omninò spirituales: *Quid* (inquit) *si tanta erit potentia spiritualis corporis, ut corpore videatur & spiritus?* An verò ea suppositio admittenda sit, nec ne non definivit S. Doctor, *quia* (inquit) *spirituale corpus nescimus, quantos habebit accessus; de re quippe inexperta loquimur, ubi aliqua, quæ aliter intelligi nequeat, divinarum Scripturarum non occurrit, seù succurrit autoritas*. Hinc patet ex libro 22. de civitate Dei, non esse judicandum quid de quæstione, de quâ agitur, absolutè senserit Augustinus, sed ex epistolâ sextâ ad Italicam, nec non ex Epistolis CXI. CXII. Nec obstat, quòd Epist. CXI. difficultatem illam ad 22. librum de civitate Dei remiserit expendendam: *De corpore verò spirituali, si Dominus juverit, opere alio experiemur, quid disputare valeamus;* non obstat (inquam) nam rei ambiguitate deterritus, ipsam quamvis antea promisisset, absolutè non definiit, sed explicavit tantùm ex suppositione (ut observavimus) quòd oculi corporei aliquo modo fierent

rent

rent spirituales in beatis: in eum igitur sensum explicari debent hæc S. Doctoris verba lib. 2. Retract. c. 41. *De videndo Deo scripsi librum, ubi de spirituali corpore, quod erit in resurrectione sanctorum, inquisitionem diligentiorem distuli, utrum vel quomodo Deus qui spiritus est, etiam per corpus tale videatur: sed etiam posteà quæstionem sanè difficillimam in novissimo, id est, in vigesimo & secundo libro de civitate Dei, satis, quantùm arbitror, explicavi.*

Objicies 3. Ideò asseritur, Deum videri non posse corporeis oculis, quòd oculi nullam cum eo proportionem habeant: atqui illa ratio nulla est, siquidem creaturæ per absolutam Dei potentiam elevari possunt ad objecta, cum quibus nullam omninò habent proportionem, ut patet in igne inferorum, qui agit in ipsas damnatorum animas, quæ sunt omninò spirituales: patet etiam in sacramentis, quæ producunt gratiam sanctificantem, cum quâ, quòd corporea sint, nullam proportionem habent.

Resp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. dist. ant. Creaturæ, quæ non agunt vitali modo, possunt elevari ad objecta, cum quibus nullam habent proportionem, conc. ant. quæ agunt vitali modo, neg. ant. Ratio disparitatis est, quia creaturæ quæ non agunt vitali modo, sunt causæ tantùm instrumentales, cum à Deo elevantur ad effectus sibi improportionatos; è contra verò creaturæ quæ agunt vitali modo, sunt essentialiter causæ principales effectuum quos operantur: causæ autem principales sese ipsas movere debent ad suos effectus; ac proindè necesse est, ut inchoatam saltem cum illis proportionem habeant; seu requiritur, ut illi effectus non sint extra causarum vitalium objectum adæquatum.

Addi potest, non constare, quòd ignis physicè agat in animas damnatorum, aut quòd sacramenta physicè producant gratiam sanctificantem: quippè nonnulli sunt, qui tum in igne inferorum,

tum

tum in sacramentis moralem tantùm actionem agnoscunt, seu docent, Deum ipsum ad ignis, ad sacramentorum præsentiam, torquere damnatorum animas, producere gratiam sanctificantem: sed hæc non sunt hujus loci.

Caput III.

De objecto intuitivæ Dei visionis.

Not. Objectum intuitivæ Dei visionis est duplex; primarium & secundarium. Prius est illud, quod per se, hoc est, ratione sui videtur; posterius è contra non videtur per se, sed tantùm ratione alterius. De utroque hîc est à nobis agendum.

Articulus I.

De Primario objecto intuitivæ Dei visionis.

Not. 1. Objectum primarium intuitivæ Dei visionis sunt, propter rationem mox allatam, essentia Dei, attributa tum absoluta tum relativa.

Not. 2. Inter Dei attributa absoluta, quædam sunt ita absoluta, ut nullum, ne rationis quidem, respectum ad creaturas dicant; ejusmodi est perfectio: alia verò, quæ ad eas dicunt respectum saltem rationis, ut providentia.

Not. 3. Ut accuratè pertractetur argumentum de primario intuitivæ Dei visionis objecto, duo debent expendi: 1. Utrum per actum visionis essentiæ divinæ beati videant attributa, tum absoluta, tum relativa: 2. utrum saltem de potentia Dei absolutâ, aut essentia sine attributis, aut attributa sine se invicem videri possint.

Conclusio 1. Beati per eundem actum quo videtur Dei essentia, vident etiam omnia illius attributa, sive absoluta sint, sive relativa;

seu

seu vident id omne, quod est in Deo formaliter.

Probatur. Per eum actum videntur attributa omnia tum relativa tum absoluta, per quem videtur id, quod est actu idem cum attributis tum relativis tum absolutis: atqui per actum, quo videtur essentia, videtur id quod est idem cum attributis; neque enim essentia, ut suo loco dictum est, actu ab attributis, aut attributa à se invicem distinguuntur: ergo &c.

Confirmatur argumentum 1. authoritate Scripturę: *Videbimus eum* (inquit Joannes) *sicuti est*, hoc est, secundùm modum, quo existit à parte rei. 2. Authoritate Concilii Florentini, ubi dicitur quòd beati clarè intuentur *Deum unum & trinum sicuti est*. 3. Authoritate Augustini, qui docet nos distinctè & clarè visuros in cœlis, quod per fidem obscurè tantùm intuemur in terris. Libro vigesimo de civit. Dei quærens, *Quid videbimus?* respondet: *Quid, nisi Deum? ut impleatur in nobis promissum euangelicum: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt; & omnia illa quæ nunc non videmus, credentes autem pro modulo capacitatis humanæ, longè minùs quàm sunt atque incomprobabiliter cogitamus. Et videbitis* (inquit) *& gaudebit cor vestrum. Hìc creditis, ibi videbitis.* Atqui hîc in terris credimus, saltem implicitè, non tantùm Dei essentiam, sed etiam attributa, mysterium SS. Trinitatis, pluraque alia: ergo beati per actum, quo videtur essentia divina, videbunt attributa omnia, tum absoluta, tum relativa.

Objicies 1. Ad videndum intuitivè Dei essentiam, ac ejus attributa tum absoluta tum relativa, requiritur virtus infinita: atqui beati in cœlis non habent virtutem infinitam: ergo non vident Dei essentiam cum omnibus suis attributis. Minor est certa, quia creatura non est capax recipiendi virtutem infinitam: unde probatur major. Ad videndum numerum infinitum perfectionum, requiritur virtus infinita; quippè cum major requiratur ad videndum decem perfectiones, quàm ad

ad videndum quinque tantùm; consequens est ut requiratur infinita ad videndum numerum infinitum perfectionum: atqui numerus divinarum perfectionum est infinitus: ergo &c.

Resp. ad 1. & 2. neg. min. neque enim in Deo à parte rei est numerus infinitus perfectionum, sed una ac simplex perfectio, una ac simplex entitas; quæ tota quidem, cum sit omninò indivisibilis, sed modo finito videtur.

Conclusio. 2. Attributa quæ dicunt respectum rationis ad creaturas, sumpta secundùm esse absolutum, distinctè quidem cognoscuntur per actum, quo cognoscitur essentia divina; sumpta verò secundùm esse relativum, confusè tantùm cognoscuntur.

Probatur prior pars. Attributa de quibus agitur, secundùm esse absolutum sunt idem realiter actu cum essentiâ divinâ: ergo clarè cognosci non potest essentia divina, quin illa attributa distinctè cognoscantur: neque enim res aliqua distinctè cognosci potest, quin simul distinctè cognoscatur, quod est realiter idem cum eâ.

Probatur altera pars. Attributa, de quibus est quæstio, distinctè cognosci non possunt secundùm esse relativum, quin distinctè cognoscantur omnes eorum termini, seu creaturæ: neque enim distinctè relativa cognoscuntur, quin omnes eorum termini distinctè cognoscantur: atqui omnes termini divinorum attributorum distinctè cognosci non possunt à beatis: Siquidem illi termini, sunt numero infiniti, ut patet in omnipotentiâ, quæ quidem non tot concipitur posse producere creaturas, quin intelligatur novas & novas in infinitum posse producere.

Conclusio 3. Essentia Dei, etiam de potentiâ absolutâ, videri non potest sine attributis, nec attributa sine essentiâ, aut sine se invicem; sive illa attributa sint absoluta, sive sint relativa. Est S. Thomæ 2. 2. q. 2. art. 8. ad 3. contra Scotistas.

Probatur 1. authoritate Scripturæ; Christus

Joan-

Joannis 14. ex visione Verbi concludit visionem Patris: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem? non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?* Atqui Christus visionem Patris malè conclusisset ex visione Verbi, si una persona SS. Trinitatis possit sine aliâ videri. Si autem una persona sine aliâ videri non possit, à fortiori essentia non potest videri intuitivè sine suis omnibus attributis, tum absolutis, tum relativis: nempè est idem realiter actu cum illis omnibus: personæ è contra, licèt sint idem cum essentiâ, realiter tamen à se invicem distinguuntur.

Probatur 2. authoritate Augustini qui lib. 1. de Trinitate cap. 8. sic loquitur: *Sive audiamus, ostende nobis Filium: sive audiamus, ostende nobis Patrem: tantumdem valet, quia neuter sine altero potest ostendi: unum quippè sunt, sicut & ipse ait: Ego & Pater unum sumus.* In eandem sententiam hæc etiam habet ibidem: *Aliquando ita loquitur Christus de Spiritu Sancto tanquam solus ipse sufficiat ad beatitudinem nostram: & ideò solus sufficit, quia separari à Patre & Filio non potest.* In Psal. 85. in ea Joannis verba: *Nescitis quia ego in patre, & pater in me est?* hæc scribit: *Id est, & me viso, videtur & pater, & patre viso, videtur & filius. Patris & filii separari non potest visio. Ubi non unius separatur natura & substantia, visio separari non potest.* Ex iis autem locis sic conficitur argumentum: Idem debet esse judicium de visione essentiæ & attributorum, quod de visione personarum: atqui, ex Augustino, una persona non potest videri sine aliâ: *Neuter* (inquit) *sine altero potest ostendi*; cum una sit trium personarum natura: *Visio* (ait) *separari non potest*: ergo &c.

Probatur 3. ratione, quam jam superiùs attigimus. Una est omninò essentiæ, attributorum omnium, personarum entitas absoluta: ergo nec essentia, aut sine attributis, aut sine personis; nec

per-

personæ, nec attributa aut sine essentiâ aut sine se invicem videri possunt: nam alioquin non viderentur, ut in se sunt ex parte objecti: quod est contra suppositionem.

Objicies 1. Illud potest videri sine alio, quod ab eo virtualiter distinguitur: atqui essentia divina virtualiter distinguitur tum ab attributis tum à personis: ergo potest videri & sine attributis & sine personis. Minor certa est ex iis, quæ diximus agentes de simplicitate Dei; unde probatur maj. Quod virtualiter distinguitur ab alio, potest absque eo terminare actum intellectus: Theologi eo principio nixi, docent essentiam Dei posse concipi sine attributis, & vicissim attributa sine se invicem: ergo quod ab alio virtualiter distinguitur, potest sine eo videri.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. dist. ant. Potest terminare actum intellectus abstrahentis, conc. ant. intuitivè videntis, neg. ant. Ratio est, quia distinctio virtualis efficit quidem, ut intellectus habeat fundamentum abstrahendi essentiam ab attributis, aut attributum ab alio attributo, cum quo tamen est realiter idem: sed tunc essentia non videtur intuitivè, seu sicuti est in se, quia in se non est abstracta ab attributis, imò est una ac simplex cum illis entitas.

Objicies 2. Ea possunt intuitivè videri sine se invicem, quæ à se invicem realiter distinguuntur: atqui personæ SS. Trinitatis realiter actu à se invicem distinguuntur: ergo sine se invicem possunt intuitivè videri. Minor est de fide, major verò sic ostenditur: Quæ à se invicem realiter distinguuntur, adæquatam sine se invicem sui ideam præbent intellectui: ergo possunt intuitivè videri sine se invicem.

Resp. dist. maj. Si non identificentur cum alio quod videtur, conc. maj. si identificentur, neg. maj. Dist. pariter min. Atqui personæ SS. Trinitatis à se invicem realiter distinguuntur, & identificantur cum alio, conc. min. & non identifican-

ficantur cum alio, neg. min. identificantur nimirùm cum essentiâ divinâ: seu essentia Dei est una ac eadem entitas cum Patre, Filio, & Spiritu Sancto; ac proinde videri non potest sicuti est in se, quin Pater, Filius, & Spiritus Sanctus videantur. Propter eandem rationem Pater videri non potest sicuti est, seu prout est unum cum essentia, quin pariter videantur aliæ personæ, quæ non minùs quàm Pater sunt idem cum essentiâ divinâ.

Objicies 2. Absolutum potest intuitivè videri sine relativo: neque enim ab eo pendet, cum sit eo prius: atqui essentia divina est quid absolutum, personæ verò sunt quid relativum: ergo potest intuitivè videri sine personis.

Resp. dist. maj. Si sit absolutum tantùm, conc. maj. si sit absolutum simul & relativum, neg. maj. Dist. pariter min. Essentia divina est aliquid absolutum simul & relativum, conc. min. absolutum tantùm, neg. min. Essentia, secundùm nostrum concipiendi modum, est quidem aliquid absolutum; sed à parte rei, seu prout est in se, est quid absolutum simul & relativum, quia (ut jam dictum est) est realiter actu idem cum singulis personis: ac proinde si absque personis videretur, non videretur sicuti est in se, & consequenter nec visione intuitivâ, de quâ est hìc quæstio.

Objicies 3. Tam potest una persona intuitivè videri sine aliâ, quàm una potuit incarnari sine alterâ: atqui fide certum est, unam personam potuisse incarnari sine alterâ: nempe id reverà contigit; Verbum enim carnem induit, non autem Pater aut Spiritus Sanctus.

Resp. neg. maj. Ratio disparitatis est, quia unio necessariò non postulat, ut res quæ alicui unitur, ei uniatur adæquatè, hoc est, secundùm omnem entitatem, & omnem modum, quem in se habet: unde Filius Dei potuit se humanitati per incarnationem unire, tribuendo illi suam subsistentiam, licèt ei adæquatè non uniretur secundùm id totum, quod est ejusdem naturæ cum ipso.

Econ-

Econtrà visio, ut sit alicujus objecti intuitiva, debet objectum adæquatè attingere, hoc est, secundùm omnia, quæ sunt ejusdem cum ipso naturæ: alioquin (ut jam observatum fuit) non esset visio objecti, sicut in se est, quod est contra suppositionem.

Objicies 4. Essentia potest intuitivè videri sine personis, si absque personis sit sufficiens objectum beatitudinis: atqui essentia sine personis est sufficiens objectum beatitudinis: nam quod est infinitum, est sufficiens objectum beatitudinis; sed essentia divina est infinita: ergo &c.

Resp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. dist. maj. Quod est infinitum, nec aliud continet, est sufficiens objectum beatitudinis, conc. maj. quod aliud continet, neg. maj. Quòd sola essentia divina non sit sufficiens objectum beatitudinis, id non oritur ex illius defectu, sed ex ipsius perfectione & simplicitate, quæ tanta est, ut in sua quidditate attributa omnia & personas contineat: ac proindè nemo frui eâ possit, quin & attributis & personis fruatur. *Res*, inquit S. Augustinus lib. 1. de doctrina christiana cap. 5. *quibus fruendum est, Pater & Filius & Spiritus Sanctus est, eademque Trinitas, una quædam summa res, communisque omnibus fruentibus ea.*

Objicies 5. Creatura tam potest esse beata sine visione Filii, quàm ipse Pater æternus: atqui Pater æternus beatus est sine visione Filii; quod quidem sic ostenditur. Pater æternus in illo priori, in quo nondum generat Filium, est perfectè beatus, & tamen nondum videt Filium: ergo &c.

Resp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. dico argumentum esse de non supponente; quippè supponit, esse aliquod instans reale, in quo Pater non generet Filium: at non datur ejusmodi instans: alioquin dicendum esset, Filium ex non esse transire ad esse, quod est ipsummet Arii dogma

con-

contendentis, ideò Filium non esse consubstantialem Patri, quòd ex non esse ad esse transierit.

ARTICULUS II.

De Secundario objecto intuitivæ Dei visionis.

Not. 1. Secundarium objectum intuitivæ Dei visionis sunt creaturæ, quæ mediante divinâ essentia videntur à beatis.

Not. 2. De illo objecto secundario quæri potest 1. utrum & quæ creaturæ videantur à beatis: 2. utrum omnes, tum existentes, tum possibiles videri possint: 3. quomodo creaturæ à beatis videantur in Verbo.

CONCLUSIO 1. Beati vident in essentiâ divinâ aliquas creaturas.

Probatur. Illi in essentiâ divina vident aliquas creaturas, quorum status est status omnium bonorum aggregatione perfectus: quippè est aliquod bonum videre in Dei essentia nonnullas creaturas: atqui status beatorum est status omnium bonorum aggregatione perfectus: ergo &c.

CONCLUSIO 2. Beati non vident in essentia divina omnes in individuo creaturas existentes in aliqua temporis differentia, seu præteritas, præsentes & futuras.

Probatur, tum quia essentia divina non est speculum necessarium creaturarum existentium in aliqua temporis differentia: tum quia illa omnium individuorum cognitio non pertinet ad statum cujuslibet beati.

CONCLUSIO 3. Beati vident in essentia divina omnes species rerum, quæ pertinent ad perfectionem universi.

Probatur, quia cognitio illarum specierum pertinet ad statum beatorum; nimirùm decet beatorum statum, ut sciant species rerum, quæ propter illos factæ sunt.

CONCLUSIO 2. Beati cognoscunt omnia singularia, quæ ad eorum statum pertinent.

Probatur authoritate Patrum. Ambrosius in oratione funebri de Theodosio, docet Theodosium in cœlis suscepturum esse Arcadii & Honorii filiorum tutelam. Gregorius Magnus lib. 12. moral. cap. 17. ait Sanctos, fratres suos in terris periclitantes videre, amare, de eorum salute curare. Concilium Senonense in decretis fidei c. 13. asserit, beatis pervium esse divinitatis speculum, in quo quidquid illorum interest, illucescit. S. Thomas 3. p. q. 10. sic loquitur: *Nulli intellectui beato deest, quin cognoscat in Verbo omnia quæ ad ipsum spectant.*

Quæres, quænam ea sint, quæ spectant ad cujusque beati statum.

Resp. ea reduci 1. ad ea quæ ad beatos pertinebant, dum in terris agerent: sic summi Pontifices norunt ea, quæ ad Ecclesiam spectant; fundatores, Ordinum suorum præcipuos eventus. Reducuntur 2. ad preces, quæ ad eos diriguntur: *Maximè* (inquit S. Thomas 2. 2. q. 83. art. 4.) *excellentiam eorum decet, ut cognoscant petitiones ad eos factas, vel voce, vel corde.*

Objicies. In libro quem Augustinus inscripsit: *De cura pro mortuis gerenda*, multa sunt quibus evincitur, beatos latere omninò quæ hîc in terris fiunt.

S. Doctor cap. 13. conceptis verbis asserit, mortuorum animas rebus viventium non interesse: Id verò probat ex matre, quæ mortua eum minimè consolabatur: *Si* (inquit S. Doctor) *rebus viventium interessent animæ mortuorum, & ipsæ nos, quando eas videmus, alloquerentur in somnis: ut de aliis taceam, me ipsum pia mater nulla nocte desereret, quæ terra marique secuta est, ut mecum viveret. Absit enim, ut facta sit vita feliciore crudelis, usque adeo, ut quando aliquid angit cor meum, nec tristem filium consoletur, quem dilexit unicè, quem nunquam voluit mæstum videre.*

Pro-

Probat iterùm ex 2. Paralip. c. 34. ubi pro magno beneficio Josiæ regi promittitur, quòd antè moriturus esset, ne videret mala, quibus à Deo castigandus erat populus cui præerat: *Quid est ergo (ait) quòd piissimo regi Iosiæ pro magno beneficio promisit Deus, quòd esset antè moriturus, ne videret mala, quæ ventura illi loco, & populo minabatur?*

Probat quoque ex his verbis Psalmi 26. *Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me*; ex quibus sic argumentatur: *Si ergo derelinquerunt nos patres nostri, quomodo nostris curis & rebus intersunt? Si autem parentes non intersunt, qui sunt alii mortuorum, qui noverunt, quid agamus, quidve patiamur?* Ergo Augustinus docuit, beatos nescire, quæ fiunt in terris, licèt ad eorum statum pertineant.

Respondet S. Thomas his verbis 1. p. q. 89. art. 8. *Sed Augustinus hoc dubitando dicit; unde præmittit: Vt volet, accipiat quisque quod dicam.*

Respondent alii, de quæstione de quâ agitur non eo sensu dubitasse Augustinum, quòd de eâ anceps hæserit, sed quòd suam sententiam, quam veram existimavit, protulerit absque contrariæ sententiæ præjudicio. Responsionem verò suam probant ex his verbis, quibus Augustinus utitur cap. 13. *An fortè nos errando ista dicimus, & hos putamus quietos, quos inquieta vita vivorum solicitat?* quasi dixisset: Nequaquam id errando dicimus, sed magno cum fundamento. Probant iterùm ex capite 15. ubi absolutè sic concludit Augustinus: *Proinde fatendum est, nescire quidem mortuos quid hìc agatur.*

His autem præmissis, respondent ad argumentum, negando ant. ad cujus probationem, distinguunt conseq. Ergo Augustinus docuit, beatos nescire per conversationem inter vivos, quæ fiunt in terris, concedunt conseq. absolutè & simpliciter, negant conseq.

Confirmant suam responsionem ex eo, quòd ipsemet Augustinus libri, de quo agitur, capite 15. expressè affirmet, à mortuis res aliquas (quæ nimirùm ad eorum statum pertinent) tribus modis cognosci. 1. eorum relatione, qui hinc ad illos transeunt: *Fatendum est, postea audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt: non quidem omnia, sed quæ sinuntur indicare; qui sinuntur etiam ista meminisse, & quæ illos, quibus hæc indicant, oportet audire*. 2. Ab ipsis etiam angelis argumentum desumit: *Possunt & ab angelis, qui rebus, quæ aguntur hic, præsto sunt, audire aliquid mortui, quod unumquemque illorum audire debere judicat, cui cuncta subjecta sunt*. 3. Ex peculiari Dei revelatione: *Possunt etiam spiritus mortuorum aliqua, quæ hic aguntur, quæ necessarium est eos nosse, & quæ necessarium non est eos non nosse, non solùm præterita vel præsentia, verùm etiam futura, spiritu Dei revelante, cognoscere: sicut non omnes homines, sed Prophetæ, dum hic viverent, cognoscebant; nec ipsi omnia, sed quæ illis esse revelanda Dei providentia judicabat*.

Confirmant 2. eandem responsionem ex scopo quem Augustinus locis, quæ in argumento relata sunt, sibi proposuit; scilicet, probare voluit *primò*, animabus, quæ in gratiâ decesserint, prodesse vivorum suffragia: *secundò*, iis *per se*, nec prodesse, nec obesse, utrum vel ubi earum corpora sepeliantur. Adversùs hoc secundum caput objicit, sibi inanem fore curam, mortuos cum honore sepeliendi. Objicit iterùm evinci contrarium ex apparitione animarum, quæ à quibusdam viris in somnis exegêre debitam suis corporibus sepulturam. Ad postremum illud argumentum respondet, ea somnia causari non ab animabus, quæ dormientibus adsint, sed à Deo sic ordinante, ut malos terreat, & pios consoletur. Illam responsionem Augustinus cap. 13. probat ex eo, quòd defunctorum animæ nullâ deinceps cum viventibus conversatione fruantur.

CON-

CONCLUSIO 5. Beati non vident omnes creaturas possibiles.

Probatur. *Primò*, Beati, ex dictis, videntes Deum intuitivè, non vident omnia futura: ergo à fortiori non vident omnia possibilia. *Secundò*, Si beati videntes Deum intuitivè, viderent omnes creaturas possibiles, ipsum Deum comprehenderent: quippè comprehenderent Dei omnipotentiam. Nam comprehendere Dei omnipotentiam nihil aliud est, quàm cognoscere ea omnia ad quæ potest se extendere. Si autem comprehenderent Dei omnipotentiam, comprehenderent quoque cætera illius attributa, cum non sit potior ratio de uno, quàm de altero: ac proindè ipsammet Dei essentiam, quæ ab attributis realiter actu non distinguitur.

Dices, beatos in eâ suppositione comprehensuros quidem omnipotentiam extensivè sumptam, non autem intensivè.

Sed contra est, quia beati comprehenderent Dei omnipotentiam etiam intensivè sumptam: nam comprehensio intensiva sequitur ex extensivâ: Siquidem intensiva comprehensio nihil aliud est, quàm cognitio modorum omnium, quibus Dei essentia est participabilis à creaturis; sed qui extensivè comprehendit Dei omnipotentiam, hoc est, qui cognoscit effectus omnes, ad quos potest sese extendere, cognoscit modos omnes, quibus Dei essentia est participabilis à creaturis: ergo comprehendit, etiam intensivè, Dei omnipotentiam.

CONCLUSIO 6. Creaturæ, quas beati vident, sive sint merè possibiles, sive existant in aliquâ temporis differentiâ, in Verbo, & in se ipsis videntur.

Probatur 1. authoritate Patrum. Augustinus lib. 4. de Genesi ad literam, cap. 13. duplicem in beatis distinguit creaturarum cognitionem, matutinam & vespertinam: priorem vocat eam, per quam creaturæ videntur in Verbo: alteram verò

per, quàm in se ipsis videntur: illa clarior est ac perfectior, & ideò orienti soli comparatur; ista è contrà obscurior est, & eâ de causâ comparatur soli jamjam occasuro: *Multum* (inquit) *interest inter cognitionem rei cujusque in Verbo Dei, & cognitionem in natura ejus, ut illud meritò ad diem pertineat, hoc ad vesperam: in comparatione enim lucis illius, quæ in Verbo Dei conspicitur, omnis cognitio, qua creaturam quamlibet in se ipsa novimus, non immeritò nox dici potest.*

Idem S. Doctor cap. 24. asserit, beatos angelos videre universam creaturam in Dei Verbo: *Quapropter cum sancti angeli, quibus post resurrectionem coæquabimur, semper videant faciem Dei; Verbo ejus unigenito filio, sicuti patri æqualis est, perfruantur, procul dubio universam creaturam, in qua ipsi sunt principaliter conditi, in ipso Verbo Dei priùs noverunt, in quo sunt omnium, etiam quæ temporaliter facta sunt, æternæ rationes, tanquam in eo per quod facta sunt omnia.* Mox subjungit Augustinus, angelos videre etiam creaturas in ipsismet creaturis: *Ac deinde in ipsa creatura, quam sic noverunt tanquam infrà despicientes, eamque referentes ad illius laudem, in cujus incommutabili veritate rationes, secundùm quas facta est, principaliter vident.* Ex iis locis patet, Augustinum docuisse 1. creaturas à beatis videri in Verbo: 2. videri etiam in semetipsis: 3. priorem cognitionem propter summam sui evidentiam dici matutinam; alteram verò, quòd minùs clara sit, vespertinam appellari.

Idem docet Bernardus libro 5. de Considerat. cap. 1. *Creatura cœli* (inquit) *videt verbum, & in verbo facta per verbum: neque opus habet ex his, quæ facta sunt, factoris notitiam mendicare: nec enim ut vel ipsa noverit, ad ipsa descendit quæ ibi videt, ubi longè meliùs sunt, quàm in se ipsis.* Eâdem loquendi ratione ceteri Patres utuntur: eorum verò loca videre est in quæstione de perfectione Dei, ubi expendimus, quo modo crea-

creaturarum perfectiones in Deo contineantur.

Probatur 2. ratione theologicâ. Id beati vident in Verbo, cujus Verbum est veluti speculum: atqui Verbum est veluti speculum rerum omnium; ut agentes de Dei perfectione dicemus: ergo beati vidēt in Verbo res omnes, sive sint possibiles, sive existentes in aliquâ tēporis differētiâ.

Objicies 1. Beati non vident in Verbo id, quod ab illo infinitè diversum est: neque enim res aliqua repræsentat id, quod ipsi non est simile: atqui creaturæ, secundùm suum esse formale, infinitè diversæ sunt à Verbo: ergo beati non vident creaturas in Verbo.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dist. ant. Verbum non repræsentat id, quod ipsi non est simile, si nullam habeat cum eo connexionem, conc. ant. si habeat aliquam connexionem, neg. ant. Creaturæ habent connexionem cum Verbo, tum ratione causæ exemplaris, quippè factæ sunt ad normam idearum, quas de iis Verbum habuit ab æterno; tum ratione causæ efficientis, à Verbo nimirùm essentialiter suum esse recipiunt.

Objicies 2. Si beati viderent in Verbo aliquas creaturas aut possibiles, aut existentes, viderent omnes tum possibiles, tum existentes: atqui non vident omnes tum possibiles, tum existentes: ergo &c. Probatur major. Ideò beati vident in verbo aliquas creaturas possibiles, & aliquas existentes, quòd repræsententur in Verbo tanquam in speculo: Atqui omnes omninò tum possibiles tum existentes in eo æqualiter repræsentantur: ergo si beati aliquas creaturas tum possibiles tum existentes videant in Verbo, debent videre omnes tum possibiles tum existentes.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. dist. maj. Ideo, &c. quòd repræsententur in Verbo, & prætereà quòd Deus speciali concursu adjuvet beatorum intellectum, conc. maj. solùm quòd repræsententur in Verbo. neg. maj. Ad visionem creaturarum in Deo satis non est, ut in Deo repræsententur tan-

quam in causâ exemplari, aut contineantur tanquam in causâ efficiente; sed prætereà necesse est ut Deus speciali concursu adjuvet, ac corroboret intellectum, ut in eâ causâ exemplari, in eâ causâ efficiente scrutetur creaturas, quæ in eo repræsentantur & continentur.

Objicies 3. Si tum possibilia, tum existentia videantur in Verbo, intellectus non cognoscet possibilia sub ratione possibilium, aut existentia sub ratione existentium: Siquidem nihil erit in Deo, per quod intellectus determinetur ad cognoscendum ens, sub ratione existentis potiùs quàm ratione possibilis: quippè existens & possibile eâdem prorsùs ratione in Deo repræsentantur, ac continentur. Atqui id absurdum est: ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. neg. ant. nempè per ens merè possibile Deus terminatur alio modo ab eo, per quem terminatur per ens, quod aut actu existit, aut existet aliquando: nam respectu entis possibilis, essentia Dei nondum est participata; respectu verò entis, aut existentis aut futuri, est vel participata, vel participanda.

Objicies 4. Si beati viderent creaturas in Verbo, ea visio non esset intuitiva: atqui absurdum est consequens: ergo & antecedens. Minor constat, quia creaturarum visio in beatis debet esse perfecta: sola autem cognitio intuitiva est perfecta, siquidem abstractiva multùm est obscura; ac proindè plurimùm imperfecta: unde probatur major. Illa visio non est intuitiva, per quam res videtur in alio: atqui visio creaturarum esset in alio, nimirùm in Verbo: ergo non esset intuitiva.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. dist. maj. Si illud aliud perfectè rem non repręsentet, conc. maj. Si perfectè eam repræsentet, nego maj. At Verbum cum sit perfecta Patris imago, est etiam perfecta imago rerum omnium, tum possibilium, tum existentium.

Quæres, utrum beati simul in Verbo videant omnia, quæ in ipso vident.

Resp. 1. beatos videre simul in Verbo omnia quæ vident ab initio suæ beatitudinis. Nititur ea responsio authoritate Augustini, qui lib. 15. de Trinitate cap. 16. sic de Dei visione disserens, loquitur: *Fortassis etiam volubiles non erunt nostræ cogitationes, ab aliis in alias euntes atque redeuntes; sed omnem scientiam nostram uno simul conspectu videbimus.* Quod loco relato dubitantis adinstar visus est affirmare S. Doctor, affirmat determinatè ac absolutè libro 12. Confess. cap. 13. *Sic interim sentio* (inquit) *propter illud cælum cæli, cælum intellectuale, ubi est intellectus, nosse simul, non ex parte, non in ænigmate, non per speculum, sed ex toto in manifestata facie ad faciem, non modò hoc, modò illud, sed quod dictum est, nosse simul sine ulla vicissitudine temporum, quæ solet habere modò hoc, & modò illud, quia ubi nulla species, nusquam est hoc, aut illud.*

Resp. 2. ea quæ à beatis non videntur ab initio beatitudinis, simul non videri. Ratio est, quia in casu de quo agitur, Dei essentia jam antè videbatur; ac proindè simul cum eâ visâ non sunt quæ posteà videri cœperunt. Sic temporum decursu angeli nonnullas Incarnationis circumstantias, extremum judicii diem, varias hominum cogitationes videbunt, quas anteà non videbant. Nec repugnat Augustinus locis, quæ ex eo mox laudata sunt: quippè hoc tantùm sensu intelligi debent, quòd ex quo essentia divina, ut actu repræsentans aliqua, à beatis visa fuerit, beati non modò hoc, modò illud per actus distinctos visuri sint.

CAPUT IV.

De proprietatibus intuitivæ Dei visionis.

Not. PRoprietates intuitivæ Dei visionis, duę sunt præcipuæ, incomprehensibilitas nimirùm & inæqualitas: hìc igitur quæremus 1. utrum videntes Deum, ipsum comprehendant: 2. utrum eum æqualiter videant.

ARTICULUS I.

Vtrum videntes Deum, ipsum comprehendant.

Not. 1. COmprehensionis nomen duobus modis sumitur: *Primò*, pro adeptione rei alicujus: *Secundò*, pro perfectâ & adæquatâ rei cognitione. Non hìc agimus de comprehensione in priori sensu sumptâ, quippè certum est beatis convenire, seu constat, in eis adimpletum esse illud Apostoli 1. ad Corinth. 9. *Sic currite, ut comprehendatis*. Tota igitur quæstio est de comprehensione in secundo sensu sumptâ.

Not. 2. Ad cognitionem comprehensivam tria requiruntur. Primum est claritas, seu evidentia cognitionis: tanta nimirùm esse debet, ut satis sit ad penetrandos omnes ac singulos objecti, tum existendi, tum operandi modos. Secundum est certitudo cognitionis: nec mirùm, cum is, qui sine certitudine rem cognoscit, eam perfectè non noverit. Tertium est adæquatio objecti, hoc est, ut sese extendat ad id omne, quod in objecto est intelligibile.

Not. 3. Anomœi, ut observavimus agentes de possibilitate intuitivæ Dei visionis, asserebant Dei essentiam nedum à beatis, sed etiam à viatoribus comprehendi: *Deum* (inquiunt apud Epiphanium, hæresi 76.) *tam perspicuè scio, ac tantam cogni-*

cognitionem ejus habeo, ut non tam meipsum, quàm Deum perfectè sciam. E contrà Catholici omnes docuerunt semper, quòd licèt Deus clarè videatur à beatis, ab iis tamen minimè comprehendatur.

CONCLUSIO. Videntes Deum, ipsum non comprehendunt.

Probatur 1. Scripturæ sæpiùs asserunt, Deum videri non posse: *Quem nullus hominum vidit* (ait Paulus 2. ad Timoth. 6.) *sed nec videre potest*. Eum non rarò nominant invisibilem: *Regi sæculorum immortali, & invisibili*. Docent ea, quæ Dei sunt, à solo Deo cognosci: *Spiritus* (inquit Apostolus 1. ad Corinth. 10.) *omnia scrutatur, etiam profunda Dei ..... quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei*. Verùm licèt illa loca exponi possint de cognitione, quæ habeatur aut per corporis oculos, aut per mentis quidem oculos, sed in hâc vitâ, solent etiam à Patribus exponi de cognitione comprehensivâ: hoc est, Patres ex iis textibus concludunt, Deum neque in hâc vitâ, neque in alterâ à creaturis posse comprehendi.

Probatur 2. Una vox est Patrum, Deum esse incomprehensibilem: *Vocemus igitur inexplicabilem illum* (inquit Chrysostomus oratione tertiâ contra Anomœos) *incomprehensibilem illum, quem nemo cogitare, nemo videre, nemo assequi potest*. Hæc etiam habet Ambrosius in tractatu in symbolum Apostolorum cap. 10. *Incomprehensibilia sunt judicia Dei, quia quamvis proficiat quis in scientia, & sapientiæ arcana rimetur; tamen creata natura increati substantiam, ut talis est, nunquam potest ad plenum comprehendere*. Gregorius Magnus in hæc Job verba: *Excelsior cælo est, & quid facies?* sic loquitur: *Excelsior itaque est cælo, quia ipsi quoque electi spiritus visionem tantæ celsitudinis perfectè non penetrant*.

Ex iis autem textibus sic conficitur argumentum: Ille est incomprehensibilis, quem Patres

incomprehensibilem vocant: quem asserunt, à nemine, quantumcumque proficiat, comprehendi posse; quem contendunt, perfectè etiam à beatis penetrari non posse. Atqui id (ut ex locis mox relatis patet) docent Patres: ergo Deus, ex Patribus, est verè incomprehensibilis.

Probatur 3. ratione theologicâ. Comprehendere aliquod objectum, est clarè certòque cognoscere non tantùm illius essentiam, sed etiam omnia, ad quæ virtus illius sese potest extendere: *Hoc enim esset comprehendere omnia* (inquit S. Thomas 1. p. q. 12. art. 7.) *quæ Deus potest facere, quod esset comprehendere divinam virtutem, & per consequens divinam essentiam. Virtus enim quælibet cognoscitur per cognitionem omnium, in quæ potest.* Atqui nullus intellectus creatus potest clarè certòque cognoscere omnia, ad quæ Dei virtus sese potest extendere: ergo nullus intellectus creatus potest Deum comprehendere. Probatur min. Ut clarè certòque cognoscant omnia, ad quæ Dei virtus sese potest extendere, requiritur infinita virtus cognoscendi: quia sic Deum cognoscere, est infinito modo illum cognoscere: sed intellectus creatus non potest habere virtutem infinitam cognoscendi: ergo, &c.

Objicies 1. Apostolus hæc habet ad Philippenses 3. *Sequor autem, si quo modo comprehendam*: ergo Deus, ex Apostolo, comprehendi potest.

Resp. conc. ant. dist. conseq. Ergò Deus comprehendi potest comprehensione impropriè sumptâ, conc. conseq. propriè sumptâ, neg. conseq. Quid verò sint, & in quo discrepent ea duo comprehensionum genera, videre est priora in huncce articulum notata.

Objicies 2. Ex Augustino, epistola 112. illud comprehenditur, quod ita totum videtur, ut nihil ejus lateat videntem: atqui Deus ita totus videtur à beatis, ut nihil ejus beatos lateat: neque enim clarè cognosci potest, quin totus simul videatur, cùm sit ens maximè simplex; ergo Deus, ex Augu-

gu-

gustino, potest ab intellectu creato comprehendi.

Resp. dist. maj. ut nihil ejus, tum intrinsecum, tum extrinsecum lateat, conc. maj. intrinsecum tantùm, neg. maj. Distinguo pariter min. Deus ita totus videtur à beatis, ut nihil ejus intrinsecum beatos lateat, conc. min. nihil extrinsecum, neg. min. Ut res aliqua comprehendatur, satis non est, ut illius tum essentia tum attributa clarè ac certò cognoscantur; sed præterea necesse est, ut cognoscantur, quę ex ea sequi possunt, seu quæ ab ea possunt pendere: hæc autem, ut probatum est, à nullo intellectu creato clarè ac certò cognosci possunt.

Quæres, utrum fide certum sit, Deum esse incomprehensibilem.

Resp. affirmativè: id nimirùm expressè in Scriptura & traditione legitur. Præterea definitum fuit in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. ubi hæc leguntur: *Firmiter credimus & simpliciter confitemur, quòd unus solus est verus Deus, æternus, immensus, incommutabilis, & incomprehensibilis.*

ARTICULUS II.

Utrum videntes Deum, ipsum æqualiter videant.

Not. JOvinianus, Hieronymo teste, duobus libris quos adversùs illum conscripsit, docuit, omnes homines æqualiter fore beatos; ac proinde æquali Dei visione fruituros. In eum verò abiit errorem, quòd Stoicorum more censeret, æqualia esse vitia, æquales esse virtutes, æqualia esse tum merita tum demerita.

CONCLUSIO. Videntes Deum, ipsum non vident æqualiter.

Probatur ex Scriptura. Joannis 14. sic Christus loquitur: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*: intelligi verò sententiam illam de domo cœle-

cœlesti, seu de æternâ beatitudine, probant quæ sequuntur: *Si quominùs dixissem vobis, quia vado vobis parare locum*: probat etiam authoritas Patrum, qui eandem sententiam non de Ecclesiâ militante, sed de triumphante explicarunt: *Nam* (inquit Tertullianus Scorpiaci cap. 6.) *quomodo multæ mansiones apud Patrem, si non pro varietate meritorum?* Hæc etiam habet Gregorius Magnus lib. 4. Moralium cap. 31. *Quò hic alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendit: Vnde in Euangelio veritas dicit: In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Prioris ad Corinth. cap. 15. hæc habet Paulus: *Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum.* Licèt Apostolus ibi loquatur de futurâ corporis gloriâ: *Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale*; intelligi quoque debet de animæ gloriâ, eò quòd ex illâ sequatur alia. Ex iis autem locis sic arguitur: Visio beatifica idem est ac mansio, de quâ Christus loquitur Joannis 14. idem est cum stellarum claritate, cujus meminit Apostolus: atqui æqualis non est beatorum mansio, æqualis non est eorum claritas: ergo neque æqualis est visio.

Probatur 2. ex Patribus. Concilium Romanum sub Syricio proscribens Joviniani errores, hunc etiam proscripsit. Concilium Florentinum in decreto unionis definiit, beatos intueri clarè ipsum Dominum trinum & unum, sicuti est; *pro meritorum tamen diversitate alium alio perfectiùs*. Idem evincitur ex Concilio Tridentino sess. 6. can. 32. Idem ex Hieronymo, Ambrosio, & cæteris Patribus, qui pro Ecclesiâ quondam adversùs Jovinianum pugnarunt.

Probatur 3. ratione theologicâ. Illud est inæquale, cujus principium inæqualis est virtutis: atqui visionis intuitivæ principium est inæqualis virtutis: ergo inæqualis est ipsa visio. Probatur minor. Principium visionis intuitivæ, est lumen glo-

gloriæ: Sed lumen gloriæ est inæquale: nimirùm pro diversitate meritorum, diversi erunt in lumine gloriæ gradus: *Vnusquisque* (ait Apostolus 1. ad Corinth. 3.) *propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem*.

Objicies 1. Quod est maximè simplex, non potest inæqualiter videri: atqui Deus est maximè simplex: ergo &c. Probatur maj. quod est maximè simplex, non potest dividi: ergo non potest inæqualiter videri: siquidem inæqualis visio, est veluti quædam objecti divisio.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. dist. ant. Non potest dividi ex parte objecti, conc. ant. ex parte intellectus, neg. ant. Cum Deus sit infinitus, est objectum virtualiter multiplex: ac proindè propter sui eminentiam præbet intellectui fundamentum, ut perfectiùs & perfectiùs in infinitum intelligatur.

Objicies 2. Inæqualitas intuitivæ visionis repugnat beatorum statui; paci nimirùm internæ, quæ illi statui essentialis est, adversatur: nempè qui imperfectiùs videret Deum, desideraret videre perfectiùs; proindèque expletum non esset illius desiderium.

Resp. singulos beatos tantum habere visionis, quantæ per lumen gloriæ capaces sunt: unde omnes planè sunt exsaturati: ac proindè aliorum perfectiorem statum nequaquam ambiunt.

Objicies 3. Matthæi capite 20. Parabola operariorum æqualitatem intuitivæ Dei visionis, in quâ posita est æterna beatitudo, videtur adstruere. *Primò*, paterfamilias plures operarios diversis horæ diebus, primâ nimirùm, tertiâ, sextâ, nonâ, undecimâ conducit, ac mittit ad excolendam vineam: *Secundò*, illis operariis labore perfunctis eandem omninò mercedem rependit: ita ut nihilo plus tribuat iis, qui totum diem in opere consumpserant, quàm qui tardiùs. Inde autem sic conficitur argumentum: Paterfamilias cujus parabola meminit, non alius est, quàm Deus ipse;

vi-

vinea est Ecclesia Christi: operarii sunt homines qui ad illam Ecclesiam, hoc est, ad fidem & pietatem vocantur: horæ de quibus parabola loquitur, sunt variæ hominum ætates, juventus, adolescentia, ætas virilis, senectus: Denarius qui singulis rependitur in præmium, est cœlestis beatitudo. Atqui æqualiter omnibus operariis datur ille denarius, æqualis merces omnibus rependitur: ergo in omnibus beatis æqualis erit cœlestis beatitudo, quæ illo denario adumbratur, quæque non in alio posita est, quàm in intuitivâ Dei visione.

Resp. 1. dist. maj. Denarius qui singulis rependitur, est cœlestis beatitudo sumpta pro vitâ æternâ, conc. maj. sumpta pro intuitivâ Dei visione, neg. maj. Concessâ min. dist. conseq. ergo æqualis erit in omnibus beatis cœlestis beatitudo sumpta pro vitâ eternâ, con. conseq. sumpta pro intuitivâ Dei visione, neg. conseq. *Denarius ille* (inquit Augustinus sermone 56. de verbis Domini, capite 4.) *vita æterna est, & in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diversitate fulgebunt, alius magis, alius minùs: quod tamen ad vitam æternam pertinet, æqualis erit omnibus: non enim alteri longius, alteri brevius, quod pariter sempiternum est.*

Resp. 2. concessâ maj. disting. min. Atqui æqualiter omnibus operariis æqualibus in merito rependitur idem denarius, conc. min. inæqualibus in merito, neg. min. Dist. pariter conseq. Ergo in omnibus beatis æqualibus in merito, æqualis erit beatitudo cœlestis, conc. conseq. inæqualibus in merito, neg. conseq. Ideò extremâ horâ conductis eadem, quæ prioribus, merces rependitur, quòd perbrevî temporis spatio merita priorum assecuti sint: *Deinde* (inquit Gregorius Nazianzenus Oratione 40.) *etsi laboris modum plus contulerint, qui priores ingressi sunt, non tamen quantùm ad voluntatis modum. Propter quam etiam fortasse postremis amplior merces debebatur: quamvis*

vis absurdum quodammodo potest videri, quod dico.

Resp. 3. dist. maj. Denarius ille est beatitudo cœlestis,& is non est parabolæ scopus,conc.maj. & est parabolæ scopus, neg. maj. Non eo fine prolata est à Christo parabola, ut aut æqualitas, aut inęqualitas futuri in cœlo præmii demonstraretur;sed ut doceremur,æternæ salutis adipiscendæ modum ac rationem omnem non ex humanis æstimari judiciis, sed ex solâ Dei voluntate, quâ fit, ut ii nonnunquam salutem consequantur, qui hominum judicio ab eâ magis remoti videbantur: eum autem esse parabolæ sensum ac finem, clausula ipsa demonstrat: *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.*

Dices, Si is sit, qui mox relatus est, parabolæ sensus, explicari non poterit, quid significet unus omnibus datus denarius,quid adumbretur eâ hominum conductorum morâ, quid iis repræsentetur,qui in parabolâ murmurantes inducuntur.

Resp. ea de quibus agitur, materiales esse circumstantias, quæ non ad aliquid significandum sed ad parabolæ ornatum positæ sunt. Nec id mirum est; quippè Augustino teste libro 22. contra Faustum cap.94. *Sicut in citharis non quidem omnia, quæ tanguntur, canorum aliquid resonant: sed tantum chordæ ..... ita in his propheticis narrationibus, aut aliquid jam sonant significatione futurorum, aut si nihil tale significant, ad hoc interponuntur, ut sit, unde illa significantia, tanquam sonantia, connectantur.*

Quæres, unde petatur in beatis inæqualitas intuitivæ Dei visionis.

Resp. inæqualitatem illam peti à solo lumine gloriæ, quod quidem majoris vel minoris est intensionis pro majori vel minori merito beatorum.

Quæstio V.

De Dei Æternitate.

Not. 1. ÆTernum sumitur in Scripturis *primò* impropriè, nempè aut pro eo quòd extitit multo ab hinc tempore: sic Christus Genesis 49. dicitur desiderium collium æternorum, hoc est, antiquissimorum sanctorum: vel pro eo, quod diù perduraturum est: eo sensu Dominus Genesis c. 17. Abrahæ pollicetur terram Canaam in possessionem æternam: aut tandem pro eo, cujus non erit finis, quamvis extiterit initium: sic præmium, quod Deus iis rependet, qui perseveraturi sunt in justitiâ, dicitur merces æterna. Sumitur 2. propriè, pro eo nimirùm, quod nec habuit initium, nec habiturum est finem.

Not. 2. Æternitas propriè sumpta sic definitur à Boetio lib. 5. de considerat. prosâ 6. *Æternitas est interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessio.* In eâ verò definitione vox hæc, *possessio*, æternitatis stabilitatem designat: nec mirum, ea enim quæ possidentur, firmiter ac constanter haberi solent. Hæ aliæ voces, *tota simul*, ab æternitate successionem excludunt; & in hoc differt à tempore, cujus partes non possunt esse simul, sed essentialiter sibi invicem succedunt. Hocce termino, *perfecta*, innuitur, quòd licèt æternitas sit prorsùs indivisibilis, contineat tamen eam perfectionem, quæ per mentem in duratione successivâ fingi posset. Hâc voce, *vitæ*, significatur, æternitatem se extendere non solùm ad rei substantiam, sed etiam ad illius operationem: nam idea, quæ huic voci *vivere*, respondet, & esse & operari complectitur. Tandem hoc verbo, *interminabilis*, significatur, æternitatem nullum prorsùs habere terminum, sive à parte antè, sive à parte pòst, seu

eam

eam & principio & fine carere. Ex eâ autem æternitatis ideâ Augustinus lib. 9. Confess. c. 10. concludit, Dei sapientiam esse æternam: *Et ipsa non fit* (inquit) *sed sic est ut fuit, & sic erit semper: cum potiùs fuisse, & futurum esse, non est in ea, sed esse solùm, quoniam æterna est: nam fuisse, & futurum esse, non est æternum.*

Not. 3. Æternitas est perfecta quædam durationis species; nempè, cum sit vitæ possessio, dicit, sicut & duratio, rei in suo esse perseverantiam. Ea verò duratio ab imbecilli hominis mente explicari non solet, nisi per comparationem ad alias durationes: sic dicimus, eam rem esse æternam, quæ extitit ante omne tempus, quæque post quælibet sæcula perdurabit: verùm licèt æternitas à nobis non explicetur, nisi per comparationem cum tempore, in se tamen est aliquid absolutum, & omninò independens à tempore.

Not. 4. Iis, claritatis causâ, de æternitate præmissis, quærunt theologi 1. utrum æternitas propriè sumpta Deo conveniat: 2. utrum Deo soli tribui possit.

CONCLUSIO I. Æternitas propriè sumpta convenit Deo.

Probatur 1. Scriptura variis in locis Deo æternitatem tribuit. Deuteronomii cap. 31. sic Deus ipse loquitur: *Vivo ego in æternum*. Danielis cap. 1. hæc leguntur: *Potestas ejus potestas æterna quæ non auferetur, & regnum ejus quod non corrumpetur*. Ad Hebræos 1. *Ipsi peribunt, tu autem permanes*.

Probatur iterùm conclusio variis rationibus theologicis.

Primò. Deus est ens, quo nec melius, nec perfectius fingi, cogitarique potest: atqui id falsum esset, si Deus non esset æternus: nempè posset aliud ens Deo perfectius cogitari, illud nimirùm cui æternitas propriè dicta conveniret.

Secundò. Deus est ens à se, seu à quolibet alio prorsùs indepédens, tum in esse, tum in conserva-

ri,

ri, tum in operari: Atqui ens à se debet esse æternum: Siquidem non potest esse ab alio ente, cùm esse ab alio expressè repugnet enti, quod est à se: non potest quoque esse à se ipso existente in nihilo, quia nihilum non potest operari, ac proinde non potest esse causa existentiæ.

Tertiò. Deus est essentialiter ens infinitum, proindèque omnes omninò perfectiones complectitur: atqui æternitas est perfectio: ergo in Deo reperitur.

Quartò. Deus, ut suo loco demonstratum est, est prorsus immutabilis: ergo non potuit transire à non esse ad esse, nec modò potest ab esse transire ad non esse, cum ille transitus maximam mutabilitatem includat: ergo & extitit, & extabit semper: *Summum bonum* (ait Augustinus initio libri de naturâ boni contra Manichæos) *quo superius non est, Deus est, ac per hoc incommutabile bonum est, & ideòverè æternum & verè immortale*.

Quæres, utrum gentiles inanibus diis æternitatem, quam Deo vero vindicamus, olim tribuerint.

Resp. 1. Poetis visum esse, Deos non esse æternos, scilicet asseruerunt, Jovem Deorum (inquiebant) hominumque parentem à Saturno fuisse procreatum; Saturnum esse cœli filium; cœlum verò à terrâ genitum fuisse.

Resp. 2. aliquos quidem ex veteribus philosophis Deo æternitatem adscripsisse: hinc Thales interrogatus, *quid esset antiquissimum*, apud Plutarchum in convivio respondit, Deum esse, quòd ortu careat. Sed illud responsum non potest intelligi de diis inanibus, sed de eo tantùm qui verus sit Deus, ut probant hæc Tertulliani verba: *Quis Deus novus* (ait lib. 1. contra Marchionem cap. 8.) *nisi falsus? ne Saturnum quidem tanta hodie antiquitas Deum probabit, quia & illum novitas aliquando produxerit, cum primùm consecravit*.

CON-

CONCLUSIO 2. Æternitas est ita propria Deo, ut nulli creaturæ communicari possit.

Probatur authoritate traditionis. *Primò*. Ex æternitate Verbi Patres sumpserunt argumentum, ut illius divinitatem contra Arianos assererent: atqui illud argumentum nullius omninò fuisset ponderis, si æternitas alicui enti creato convenire posset: *Habet ille* (inquit Athanasius in epist. ad Africanos, de Dei filio loquens) *æternitatem. Quæ creata sunt, æterna esse non possunt*.

Secundò. Tertullianus Hermogenem, cui visum est, materiam esse Deo coæternam, non alio refellit argumento, nisi quòd æternitas soli Deo convenire possit. *Quis enim* (ait lib. contra Hermogenem cap. 4.) *alius Dei census, quàm æternitas? quis alius æternitatis census, quàm semper fuisse & futurum esse, ex prærogativa nullius initii & nullius finis? hoc si Dei est proprium, solius Dei erit, cujus est proprissimum*.

Tertiò. Cuilibet enti, quod non sit Deus, essentiale est, ut creatum sit, seu, eductum ex nihilo: ergo nihilum præcedere debet existentiam cujuslibet entis creati: ergo nullum ens præter Deum potest æternum esse, cùm æternitas nihil aut tempore aut naturâ prius supponat. Athanasii est illud argumentum: *Res creatæ* (inquit apud Photium in secundâ disputatione contra Arianos) *æternæ esse non possunt, quia ex non extantibus sunt, & non erant, antequam fierent*.

Quæres, an sit de fide, quòd æternitas creaturis communicari non possit.

Resp. æternitatem esse duplicem, independentem nimirùm & dependentem. Prior tum ex immutabilitate, tum ex infinitate, tum ex aseitate nascitur; altera verò cum mutabilitate, infinitate, & dependentiâ cohæret, saltem secundùm aliquos.

His præmissis, dicendum est, fide catholicâ certum esse, quòd prior æternitas ita Deo conveniat, ut nulli enti creato communicari possit, cùm nullum

lum ens creatum possit fingi, & quod finitum, & mutabile, & dependens non sit. Dicendum est 2. non esse de fide, quòd altera æternitas creaturis communicari non possit: unde plures Thomistæ docent, mundum potuisse esse ab æterno secundùm entia successiva, hoc est, quorum unum ab alio generatur. Nixi sibi videntur illi scriptores modo loquendi Patrum, qui quidem (inquiunt) de independente tantùm æternitate locuti sunt, cum dixere, Deo eam esse propriam. Ut autem suam explicationem confirment, laudant hæc Augustini verba tractatu 25. in Joannem: *Quid est ergo, quod ait Apostolus de Deo: Qui solus habet immortalitatem: nisi quia hoc apertè dixit, solus habet incommutabilitatem, quia solus habet veram æternitatem?*

QUÆSTIO VI.

De immensitate Dei.

Not. 1. Immensitatis nomine intelligitur vis, seu aptitudo existendi in omnibus rebus, in omnibus locis; quæ vis, quæ aptitudo, ubi extabunt res, ubi loca existent, ad actum reducatur.

Not. 2. Duobus præsertim modis res, aliqua potest esse in loco, nempè aut ratione substantiæ ut sol in cœlis, aut ratione virtutis, ut idem sol in visceribus terræ.

Not. 3. Aliud est rem esse in loco & aliud ratio per quam res in loco constituitur. Rem esse in loco, denotat substantiam, quæ est in loco: ratio verò, per quam est in loco, denotat formam per quam in eo constituitur.

Not. 4. Locus duplex est, realis & imaginarius. Prior est idem cum quantitate reali, seu, est realis extensio in longum, latum & profundum.

dum. Poſterior eſt ſpatium, quod non exiſtit, niſi in ſolo apprehendentis ingenio.

Not. 5. Iis de immenſitatis ideâ ac diviſione præmiſſis, quæri poteſt 1. utrum Deus ſit ubique præſens ſubſtantialiter, an verò per virtutem tantùm: 2. per quid formaliter conſtituatur in loco: 3. utrum ſit in ſpatiis, quæ extra cœlos imaginamur: 4. quot modis à theologis dicatur eſſe in loco.

CAPUT I.

Vtrum Deus ſit ubique ſubſtantialiter præſens.

Not. 1. NOn una fuit de Dei immenſitate philoſophorum ſententia. Platonici docuerunt, Deum in mundo eſſe, ſicut nauta eſt in navi, quam regit. Stoicis viſum eſt, eum eſſe extra cœlum, ac inde univerſi molem torquere. Loca quibus duplex illud factum nititur, legere eſt in Tertulliani Apologetico. Judæi rudiores cenſebant, Deum eſſe in ſolo Hieroſolymorum templo: *Inviſibilem, & incorporalem, & incomprehenſibilem Deum* (inquit Hieronymus in c. *66.* Iſaiæ) *templo Hieruſalem poſſe concludi cenſuerunt.* Vorſtius Calviniſta docuit, Deum in cœlo tantùm eſſe ſubſtantialiter præſentem; extra cœlos autem virtualiter. Auguſtinus Steuchus Eugubinus (vir alioquin catholicus) abiit in Vorſtii ſententiam: nam in hæc Pſalmi verba: *Intellexiſti cogitationes meas de longè*, ſic loquitur: *Quanquam ſit ab omnibus remotiſſimus, ſedem enim habet celſiſſimam; perindè tamen omnia cernit, ac ſi præſens ſit. Ac videbatur pariter mirabile ipſi prophetæ, ut qui in oriente eſſet, videret quæ fierent in occaſu: atque Deus regnans in altiſſima regione, videat ſubjectas terras.*

Not. 2. Quamvis fide certum ſit, Deum eſſe ubique præſentem ſubſtantialiter; à nonnullis tamen

men dubitatur, an id argumentis è solâ ratione petitis demonstrari possit: quænam ea de re sit mens nostra, subsequentes conclusiones aperient.

CONCLUSIO I. Propositio qua asseritur Deum non esse ubique substantialiter præsentem, est hæretica.

Probatur. Ea propositio est hæretica, quæ adversatur expressæ tum Scripturarum, tum Patrum definitioni: atqui propositio, de qua est quæstio adversatur expressæ tum Scripturarum, tum Patrum definitioni: ergo est hæretica.

Minor propositio quoad priorem partem sic ostenditur: Jeremiæ 23. hæc habentur: *Si occultabitur vir in absconditis, & ego non videbo eum, dicit Dominus? Nunquid non cœlum & terram ego impleo? dicit Dominus.* In eo autem Prophetæ textu vox, *impleo*, intelligi non potest de mentis aut voluntatis actione; ac proinde nec de sola Dei virtute, cum Dei virtus non aliud sit, quàm actio aut mentis aut voluntatis.

Hæc quoque leguntur Psal. 138. *Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.* Eodem modo locus ille loquitur de præsentia Dei in inferis, quo de præsentia in cœlis: ergo, cum, ex adversariis, Deus sit in cœlis substantialiter præsens, est quoque substantialiter præsens in inferis, ac aliis omnibus locis.

Isajæ cap. 66. hæc leguntur: *Hæc dicit Dominus: cœlum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum.* Si ex eo loco colligatur, Deum esse substantialiter præsentem in cœlis, colligi quoque debet, illum eâdem ratione esse præsentem in terris; nec enim propheta aliquid profert, ex quo discrimen inferri possit: cum autem cœlum & terra sint, ut concipimus, orbis extrema, Isajas per Synecdochen totum universum complexus est: proindeque docere voluit, Deum esse ubique substantialiter præsentem.

Pau-

Paulus Actor. 17. in Areopago ſic differti : *Non longè eſt ab unoquoque noſtrum : in ipſo enim vivimus, movemur, & ſumus*. In eâ Apoſtoli argumentatione duo ſunt membra : primum, Deum eſſe nobis ſubſtantialiter præſentem : *Non longè eſt ab unoquoque noſtrum* ; alterum, præſentiam illam ſubſtantialem probari poſſe ex Deī operatione in nobis : *In ipſo enim vivimus, movemur & ſumus*.

Altera ejuſdem minoris propoſitionis pars, ſeu adverſari Patribus ſententiam, quæ negat, Deum eſſe ubique ſubſtantialiter præſentem, variis momentis oſtenditur.

Origenes hom. 12. in Geneſim exponens, quis eſſet locus, in quem Rebecca abiiſſe dicitur, ut conſuleret Dominum, ſic loquitur : *Quò abiit ? Ex eo loco, in quo non erat Dominus, abiit ad eum locum, in quo erat ? nonne ubique Dominus ? nonne ipſe dixit : Cælum & terram ego impleo ?*

Athanaſius orat. 3. contra Arianos aſſerit, ſtultum eſſe ac impium quærere : *Ubi ſit Deus*. Non eſſet tamen aut impium aut ſtultum, ſi Deus non ſit ubique ſubſtantialiter præſens. Athanaſio ſubſcribit Baſilius : *Ubique ſimul*, inquit contra Arianos agens, *extenſam filii hypoſtaſim reperies*. Baſilio igitur perſuaſum fuit, Verbum omnia replere, non tantùm per ſuam potentiam, ſed etiam per hypoſtaſim, ac proindè per naturam, cum natura in filio ab hypoſtaſi ſubſtantialiter non diſtinguatur.

Hieronymus in comment. ad Iſaiæ cap. 66. docet, hæc verba : *Cælum ſedes mea*, à Propheta ſcripta fuiſſe, ut argueret Judaicum errorem quem nota 1. huicce capiti præfixa retulimus. Auguſtini Epiſtola 57. tota eſt, ut dogma, de quo agitur, explicetur : *Subſtantialiter* (ait) *Deus ubique diffuſus*.

Ex iis autem Antiquorum textibus evidenter patet, veterem Eccleſiam unanimi conſenſu do-

cuisse Deum, non virtute tantùm, sed etiam substantiâ esse ubique præsentem.

Objicies 1. Scripturæ passim asserunt, Deum in cœlis esse, non autem in terris: *Cælum cæli Domino* (verba sunt Psal. 103.) *terram autem dedit filiis hominum*. At falsum id esset, si supponatur ubique substantialiter præsens: siquidem secundùm substantiam non minùs foret in terris præsens, quàm in cœlis.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. disting. ant. Non minùs foret præsens in terris secundùm substantiam, quàm sit in terris, conc. ant. secundùm modum substantiæ, neg. ant. nam in cœlis Deus, non autem in terris, ut solent homines, gloriam suam manifestat. *Ille locus* (inquit Damascenus lib. 1. cap. 16.) *magis particeps est operationis istius, & gratiæ*. Prætereà dici potest cum Athanasio lib. 1. contra Sabell. textum illum non debere propriè sumi, sed metaphoricè; seu, sic locutus est David, ut Dei majestatem, & hominum humilem statum exprimeret.

Objicies 2. S. Patres multa dixerunt, quibus evinci videtur, quòd Deus non sit ubique substantialiter præsens. Augustinus lib. 83. quæst. asserit, Deum *nusquam* esse. Chrysostomus hom. 5. in Epist. ad Colossens. scribit, eum *nullibi* esse.

Resp. ea & similia Patrum loca, quæ quidem hîc brevitatis causâ prætermittimus, intelligi de præsentiâ definitivâ, quę convenit spiritibus creatis, per quam nimirùm ens aliquod ita est in uno loco, ùt non sit alibi; vel exponi debent de præsentiâ circumscriptivâ, quæ propria est corporibus, hoc est, per quam ens coextenditur variis alicujus spatii partibus: *Non cum omnibus extensus complet omnia Deus* (ait Athanasius, adversùs Sabellianos agens) *hoc enim corporeum est, ut si quis aerem dixerit implevisse, quidquid inter cælum & terram interjacet*.

Objicies 3. Absurdum est asserere, Deum esse substantialiter præsentem in damnatis, dæmonibus,

nibus, & locis maximè sordidis: id tamen asseri deberet in systemate, quod in conclusione propugnatur.

Resp. neg. ant. Ratio est, quia si quid obstaret ne Deus sit substantialiter præsens in locis, quorum in objectione fit mentio, esset periculum contrahendi aut dæmonum malitiam, aut locorum sordes; sed fictitium est illud periculum: nam quemadmodum solis lumen nullâ ratione lutulentis locis læditur: ita nec Dei sanctitas dæmonibus, licèt illis sit substantialiter præsens.

CONCLUSIO 2. Ratione naturali demonstrari potest, Deum esse ubique substantialiter præsentem.

Probatur 1. Ratione naturali demonstrari potest, Deum esse infinitum, æternum, illius operationem esse idem cum illius substantiâ: ergo demonstrari quoque potest, eum esse immensum. Probatur conseq. *Primò*. Non est potior ratio, cur Deus sit infinitus secundùm essentiam, quàm secundùm præsentiam substantialem. *Secundò*. Non est quoque potior ratio, cur Deus sit substantialiter in omnibus temporibus existens, & non substantialiter præsens in omnibus locis. *Tertiò* Deus operatur ubique, quippè nullum est ens, quod ab eo non conservetur: ac proindè Deus est ubique per operationem: ergo & per substantiam, cum in Deo operatio entitativè sumpta, sit omninò idem cum illius naturâ: *In simplici & corporis experte natura eadem est* (inquit Basilius lib. 5. adversùs Eunomium) *ratio substantiæ & actionis*.

Confirmatur argumentum ex Scripturâ. Psalmo 138. Propheta regius substantialem Dei ubique præsentiam infert ex operatione, quam exercet ubique: *Si ascendero* (inquit) *in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*. Paulus Actor. 17. ut probet, Deum non longè esse ab unoquoque no-

strum, illius operatione tanquam certissimo medio utitur: *In ipso enim* (inquit) *vivimus, movemur, & sumus*.

Objicies 1. Ex actione Solis in visceribus terræ colligi non potest, quòd iis in locis sit substantialiter præsens: ergo neque ex eo, quòd Deus operetur ubique, colligi potest, eum esse ubique substantialiter præsentem. 2. Ex actione Christi per sacramenta novæ legis, malè inferretur, illius humanitatem esse substantialiter præsentem in aliis ab Eucharistiâ sacramentis: ergo, &c.

Resp. concessâ utrâque antecedentis parte, neg. conseq. Ratio disparitatis est, quia tum sol, tum Christi humanitas agunt per virtutem à se ipsis distinctam, ac proindè mirum non est, quòd ex illorum operatione non rectè colligatur eorum substantialis ubique præsentia: è contra Dei virtus ab ipsâ Dei substantiâ nequaquam actu distinguitur, proindèque fieri non potest, ut alicubi operetur, quin ibi sit substantialiter præsens.

CAPUT II.

Per quid Deus constituatur formaliter in loco.

Not. Circa propositam quæstionem duæ sunt authorum sententiæ. Thomistæ docent, Deum esse formaliter in loco per solam operationem ad extra; inde verò concludunt demonstrationem, quæ pro Dei præsentiâ ex illius operatione petitur, esse demonstrationem à priori, seu per causam. Aliis verò theologis placet, Deum esse præsentem in loco per sui indistantiam à rebus creatis: hinc autem inferunt demonstrationem, quæ pro Dei præsentiâ petitur ex illius operatione, esse demonstrationem à posteriori, hoc est, per effectum.

Conclusio. Deus constituitur formaliter

ter præsens in loco per operationem ad extra

Probatur 1. ex Scripturâ, quæ ubi loquitur de præsentiâ Dei in rebus, semper eam exprimit per Dei operationem ad extra: *Non longè est ab unoquoque nostrum* (inquit Apostolus): *in ipso enim vivimus, movemur & sumus*. Hæc etiam leguntur Psal. 138. *Si sumpsero pennas meas diluculò, & habitavero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*. Unde sic conficitur argumentum: Per id Deus constituitur formaliter in loco, per quod Scriptura substantialem illius præsentiam in rebus exprimit: Atqui Scriptura, ut ex locis mox laudatis patet, eam exprimit per operationem ad extra: ergo, &c.

Probatur 2. ex Patribus. Asserunt nimirùm *primò*, ideò Deum in omnibus rebus æqualiter non esse, quòd in eis æqualiter non operetur: ita ratiocinantur Gregorius Magnus hom. 8. in Ezechielem. Ex eo autem effato scholastici concludunt, Deum non moraliter tantùm, sed etiam physicè esse magis præsentem in justis, quàm in impiis: nam in istis (inquiunt) operatur tantùm ea, quæ ad naturam spectant; in illis verò operatur insuper ea, quæ ad gratiam pertinent. Asserunt *secundò*, præsentiæ substantialis modum reduci ad vim & potestatem, quas ubique Deus exercet: *Cæterum* (inquit Tertullianus lib. contra Praxeam, cap. 23.) *scimus Deum etiam intra abyssos esse, & ubique consistere, sed vi & potestate*. Augustinus lib. 2. ad Simplicianum quæst. 1. expendens hæc Scripturæ verba: *Spiritus Dei ferebatur super aquas*, ait, quòd superferebatur, non *locorum gradibus, intervallisque spatiorum, sed excellentia & eminentia dominantis super omnia voluntatis*. Ex iis autem locis sic conficitur argumentum. Ille est ubique formaliter præsens per operationem, qui secundùm majorem vel minorem operationē dicitur esse magis, vel minùs præsens in loco: Atqui (ut patet ex laudatis Patrum tex-

tibus) Deus ratione majoris vel minoris operationis, dicitur minùs vel magis præsens in rebus: ergo &c.

Probatur 3. variis rationibus. 1. Se habet extrinseca Dei operatio respectu Dei, sicut dimensio respectu corporis: atqui corpus est formaliter in loco per dimensionem, seu, per quantitatem: ergo & Deus per operationem extrinsecam. Major propositio est Gregorii Magni, qui ubi hom.8. in Ezechielem asseruit, *Deum ubique esse, & ubique totum esse*, mox subjungit, eam Dei præsentiam esse per divinæ virtutis contactum: *Omnia tangit* (inquit) *nec tamen æqualiter tangit. Quædam tangit ut sint: quædam tangit ut sint, & vivant: quædam tangit ut sint, vivant, & sentiant: quædam tangit ut sint, vivant, sentiant, & discernant*. Similia apud alios Patres legere est. 2. Deus non est in rebus *præcisè* ratione suæ essentiæ, quia essentia est ab æterno, licèt Deus ubique non sit ab æterno. Non est quoque in rebus *præcisè* ratione infinitatis, quippè infinitas non minùs est æterna, quàm essentia: nec etiam ratione indistantiæ; siquidem indistantia & contactus sunt omninò idem: ergo, cum rei spiritualis contactus sit illius operatio ad extra, Deus est indistans à rebus; ac proindè substantialiter in eis præsens, prout in eis operatur.

Objicies 1. Deus est ubique eo quòd sit immensus: atqui est immensus, quamvis actu nihil operetur ad extra: ergo est ubique formaliter præsens independenter ab actuali operatione.

Resp. neg. maj. Ratio est, quia immensitas non consistit in actuali Dei præsentiâ in rebus, sed tantùm in aptitudine, quam habet, ut in illis existat: unde si immensitas per actualem operationem ad extra non reducatur ad actum, non efficiet, ut Deus ubique sit substantialiter præsens.

Objicies 2. Deus non est formaliter alicubi præsens per id, quod in priori temporis, aut saltem naturæ, supponit illius præsentiam: Atqui

Dei

Dei in rem aliquam operatio supponit illius in eâ re præsentiam: siquidem prius est, rem esse alicubi, quàm ibi operari; si enim concipiatur operari ubi non est, concipietur agere in distans, hoc est, in subjectum, cui nullâ ratione conjungitur.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. nego, quòd prius sit, rem spiritualem alicubi esse præsentem, quàm ibi operari. Ad 3. neg. quòd inde sequatur, rem spiritualem agere in distans. Ratio est, quia per suam actionem intimè conjungitur rei in quâ agit. Hinc fit, ut *in ordine locandi*, verba sunt Cajetani, prior sit rei spiritualis operatio, quàm substantia, quamvis *in ordine essendi* prior sit substantia, quàm operatio. Confirmatur ex eo, quòd licèt Deus non esset in rebus, antequam eas eduxisset ex nihilo, in eis tamen operatus sit, dando nimirùm & conferendo esse, quo fruuntur.

Objicies 3. Necessarium non pendet ab eo quod est liberum: Atqui præsentia Dei in rebus est aliquid necessarium, operatio verò in iisdem rebus est libera: nam, licèt fieri non possit, ut Deus non sit in rebus, fieri tamen potest, ut in eis non operetur: ergo formalis præsentia Dei in rebus, non pendet ex illius operatione in iisdem rebus.

Resp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. disting. ant. fieri non potest, ut Deus aptitudine & potentiâ non sit præsens in rebus, conc. ant. id enim exigit illius immensitas: ut actu non sit in rebus, neg. ant. siquidem cum possit temperare ab earum conservatione, potest quoque in eis non operari.

Caput III.

Utrum Deus sit substantialiter præsens in spatiis imaginariis.

Not. 1. Per spatia imaginaria intelliguntur ea, quæ extra cœlos concipiuntur: nam

nam sicut cogitamus extitisse quandam vacuitatem, in quâ mundus conditus sit; sic extra cœlos inania fingimus spatia, in quibus alia entia creari possunt.

Not. 2. Duplex in rebus præsentia distinguitur, actualis & potentialis. Prior est ea, per quam res actu, & de facto est in loco; altera verò, per quam res non est quidem actu in loco, sed potest in eo esse.

Not. 3. Conveniunt omnes theologi, Deum præsentiâ potentiali & aptitudinali esse substantialiter in spatiis imaginariis præsentem, sed non conveniunt, an actu in eis sit. Qui censent, ea spatia existere independenter ab operatione intellectus, docent, Deum in illis spatiis esse substantialiter præsentem: Qui verò censent, ea spatia realiter non esse extra cœlos, sed tantùm in imaginatione cogitantis, contendunt, Deum in iis non esse præsentem substantialiter.

Conclusio. Deus non est substantialiter præsens in spatiis imaginariis.

Probatur 1. ex S. Patribus. Patres interrogati, ubinam esset Deus, antequàm mundum creasset, nusquam responderunt, eum fuisse in spatiis imaginariis, sed tantùm in se ipso: *Ante omnia* (inquit Tertullianus lib. adversus Praxeam c. 5.) *erat Deus solus, ipse sibi & mundus & locus & omnia*. Minucius Felix in Octavio eâdem ratione loquitur: *Palam est* (ait) *quòd ante mundum Deus fuerit ipse pro mundo*. Augustinus exponens hæc verba Psal. 122. *Qui habitat in cœlis*, sibi hancce quæstionem proponit: *Antequam faceret Deus cœlum & terram, ubi habitabat?* sic verò respondet: *In se habitat Deus, apud se habitabat, & apud se est Deus*.

Probatur variis rationibus. Esse in aliquo loco, est illi coexistere: atqui Deus non coexistit spatiis imaginariis: siquidem coexistentia supponit existentiam eorum, quæ sibi invicem coexistunt: sed spatia imaginaria nullam habent exi-

sten-

stentiam, quippè quæ sint mera errantis imaginationis figmenta, ut hisce verbis declarat Augustinus lib. 7. Confess. cap. 1. *Ita te vitam vitæ meæ grandem per infinita spatia undique cogitabam penetrare totam mundi molem, & extra eam quaquaversum per immensa sine termino, ut haberet te terra, haberet cælum, haberent omnia, & illa finirentur in te, tu verò nusquam. Ita suspicabar, quia aliud cogitare non poteram; nam falsum erat.*

Prætereà Deus, ut superiùs dictum est, non est substantialiter actu præsens alicui, nisi per suam operationem ad extra: ergo, cum extra cœlos nihil extrinsecum operetur, extra eos non potest esse substantialiter præsens.

Objicies 1. Qui non continetur hoc mundo, est extra mundum, ac proindè in spatiis imaginariis: atqui Deus non continetur hoc mundo: *An non cogitas* (inquit Scriptura, Job 22. cap. 1.) *quòd Deus excelsior cælo sit, & supra stellarum verticem sublimetur?* Isaias idem innuit cap. 4. ubi asserit, quòd Deus omnia pugillo vel palmo contineat: *Quis* (inquit) *mensus est pugillo aquas, & cælos palmo ponderavit? Quis appendit tribus digitis molem terræ?* Ergo, quemadmodum homo aliquid manu ponderans, est extra rem quam ponderat, & res ipsa est extra manum ponderantis; sic Deus est extra hoc universum: proindèque universo nequaquam continetur.

Resp. dist. maj. Qui non continetur hoc mundo, est extra ipsum, in potentiâ, conc. maj. actu, neg. maj. Et concessâ min. disting. pariter conseq. Ergo Deus est extra mundum, in potentiâ conc. conseq. actu, neg. conseq. Cum Scriptura docet, Deum mundo non contineri, hoc unum vult, Deum præter locum quem habet in mundo, esse actu in semetipso, & in potentiâ ubi nullæ sunt creaturæ: ibi enim potest creaturas producere, quemadmodum produxit in vacuitate, in

quâ fingimus, mundum fuisse à Deo constitutum.

Objicies 2. Augustinus lib. xi. de Civitat. Dei cap. v. docet *primò*, quòd sint aliqua spatia imaginaria: *Cogitent extra mundum infinita spatia locorum*. Docet 2. eos in vaniloquium progredi, qui asserunt, Deum *à tantis locorum extra mundum spatiis absentem esse*: ergo, ex Augustino, Deus est in spatiis imaginariis.

Resp. dist. ant. Augustinus docet, quòd sint spatia imaginaria, & quòd Deus in illis sit in sententiâ philosophorum, quos impugnat, conc. ant. in rei veritate & in propriâ Augustini sententiâ, neg. ant.

S. Doctor eo loci solvit argumentum, quo philosophi conabantur probare, mundum esse ab æterno: hujusmodi verò erat illud argumentum: *Si mundus non sit ab æterno, infinita tempora præcesserunt illius productionem: Sed id absurdum est: alioquin enim dicendum foret, Deum infinitis illis temporibus otio torpuisse*. Illud autem argumentum sic Augustinus impugnat: Si Deus per infinita tempora sit operatus, infinita fingi debebunt spatia, in quibus operatus fuerit; ac proindè non unus, sed infiniti mundi extabunt: quemadmodum igitur absurdum est infinita illa spatia cogitare, in quibus Deus de facto operatus sit, ita absurdum est fingere infinita tempora, in quibus fuerit operatus: *Nam* (verba sunt Augustini) *si infinita spatia temporis ante mundum cogitant, in quibus eis non videtur, Deus ab opere cessare potuisse; similiter ergo cogitent extra mundum infinita spatia locorum, in quibus si quisquam dicat non potuisse vacare omnipotentem, nonne consequens erit, ut innumerabiles mundos cum Epicuro somniare cogatur ..... Quòd si dicant, inanes esse hominum cogitationes, quibus infinita imaginantur loca, cum locus nullus sit præter mundum, respondetur eis, isto modo inaniter homines cogitare præterita tempora vacationis Dei, cum nullum tempus sit ante mundum*.

Obji-

Objicies 3. Si Deus non esset substantialiter præsens spatiis imaginariis, mutaretur, ubi in iis aliquod ens produceret: siquidem acquireret novam realem denominationem, præsentiæ nimirùm, quam anteà non habuisset: nova verò denominatio realis fit per formam de novo advenientem subjecto, de quo prædicatur.

Resp. dist. ant. Deus acquireret novam denominationem extrinsecam, conc. ant. intrinsecam, neg. ant. Denominatio præsentiæ in loco est denominatio extrinseca, quæ quidem in Deo nihil aliud dicit, quàm operationem, per quam aut producit, aut conservat subjectum, cui est præsens. Hinc autem patet, formam, per quam Deus de novo denominatur præsens, in Deo non recipi, sed tantùm in creaturâ, in quam agit.

Objicies 4. Nonnulla sequuntur absurda ex sententiâ quæ negat, Deum esse substantialiter præsentem spatiis imaginariis. Nam sequitur 1. divinam substantiam posse à semetipsâ dividi: nempè, si duo corpora à se invicem distantia produceret in spatiis imaginariis, esset intimè præsens duobus illis corporibus, & tamen non esset in spatio, quod inter duo illa corpora interjectum esset. Sequitur 2. Dei substantiam moveri, saltem per accidens, ad motum corporis, cui esset intimè præsens; sicut nauta movetur ad motum navis, quam regit.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. dicendum est, in allatâ suppositione, Deum non fore actu præsentem spatio, quod medium esset inter duo corpora producta in spatiis imaginariis: sed negandum est, quòd inde sequatur, divinam substantiam fore à se ipsâ divisam. Ratio est, quia substantia spiritualis non censetur divisa ex eo, quòd divisi sint illius effectus: at cum actu est præsens duobus corporibus à se invicem distantibus, & tamen non est præsens medio, accidit tantùm, ut illius effectus sint divisi, seu accidit, ut operetur in duobus cor-

poribus à se invicem distantibus, licèt in spatio intermedio non operetur.

Ad 3. respondendum est, non sequi, Deum per accidens moveri. Ratio est, quia ad motum etiam per accidens, requiritur, ut ens quod dicitur moveri, accedat ad terminum, in quo non est & ad quem tendit: sic cum dextra manus applicatur sinistræ, anima non dicitur moveri, quia non accedit ad terminum, in quo priùs non esset: ergo, cum Deus definitivè non sit in uno corpore, sed præterea sit simul in omnibus aliis, non censetur accedere ad alia corpora, proindèque nec ad illa moveri.

CAPUT IV.

Quomodo Deus sit ubique præsens.

Not. 1. RES potest esse in loco tribus modis, repletivè nimirùm, definitivè, circumscriptivè. Esse in loco repletivè, est, rem aliquam ita replere locum, ut tamen eo nec ambiatur, nec terminetur. Esse in loco definitivè, est rem totam esse in toto, & totam in qualibet parte loci; sed ita ut loco ambiatur, & terminetur, seu, non sit extra locum. Esse in loco circumscriptivè, est, rem ita occupare locum, ut ratione suarum partium variis loci partibus respondeat.

Not. 2. Certum est, Deum non esse in loco circumscriptivè: neque enim quantitatis adinstar habet partes, ratione quarum variis loci partibus respondeat: *Quanquam* (ait Augustinus Epist. 57.) *in eo ipso, quod dicitur Deus ubique diffusus, carnali resistendum est cogitationi, & mens à sensibus corporeis avocanda, ne quasi spatiosa magnitudine opinemur, Deum per cuncta diffundi, sicut fumus, aut aer, aut lux ista diffunditur. Omnis enim hujusmodi magnitudo minor est in sui parte quàm in toto; sed ita potiùs sicuti est magna sapientia, etiam in homine, cujus est corpus parvum.*

Not. 3.

Not. 3. Certum est quoque, Deum non esse in loco definitivè, ut sunt angeli: nempè divina immensitas exigit, ut Deus sic existat in uno loco, ut eo minimè terminetur: *Quid est omnipotens Deus* (inquit Augustinus serm. 1. de verbis Apostoli?) *quid nisi inæstimabilis, ineffabilis, incomprehensibilis, ultra omnia, extra omnia, præter omnia?*

Not. 4. Certum est etiam, Deum esse in omnibus locis repletivè, quippè totus est in toto loco, & totus in qualibet parte loci, ita tamen, ut sit etiam extra omnem locum; & quidem apud semetipsum & in se ipso, ubi erat tantùm, antequam aliquæ creaturæ eductæ fuissent ex nihilo: *Aliàs verò* (ait Bernardus lib. 5. de Conderat. c. 5.) *ubi erat antequam mundus fieret, ibi est. Non est, quòd quæras ultrà, ubi erat. Præter ipsum, nihil erat: ergo in se ipso erat.*

Not. 5. Qua ratione Deus ubique sit repletivè explicat S. Thom. cùm asserit, Deum esse ubique per essentiam, per potentiam, per præsentiam. Nonnulli sũt Scholastici, quibus post Durandum non probatur traditus ille à S. Thoma loquendi modus: quid autem nos de eo sentiamus, subsequens aperiet conclusio.

CONCLUSIO. S. Thomas meritò docuit Deum esse ubique præsentem per essentiam, per potentiam, per præsentiam.

Probatur. *Primò*. Ille est præsens per essentiam, cujus substantia cuique adest loco: atqui (ut contra Vorstium Calvinistam ostensum est) Dei substantia cuique adest loco. *Secundò*. Ille est ubique per potentiam, qui operatur in quocumque loco reali, & potest operari in imaginario: sed Deus operatur in quocunque loco reali, cum ibi creaturam conservet suam, potestque in spatiis imaginariis operari ratione suę immensitatis, ut suprà demonstratũ est. *Tertiò*. Ille est ubique per pręsentiam, cujus cognitioni omnia nuda sunt ac aperta; atqui Dei cognitioni omnia nuda

sunt

sunt ac aperta: *Procedis?* (ait Augustinus serm. 46. de verbis Domini) *videris. Intras? videris. Lucerna extincta est? videris. Cubile ingrederis? videris. In corde versaris? videt te.*

Objicies. Si cognitio, quam Deus habet de re aliqua, satis sit, ut dicatur esse in illa re, dici poterit, eum esse in rebus merè possibilibus, cum res possibiles non minùs noverit, quàm existentes; quod tamen est absurdum.

Resp. dist. ant. Dici poterit, quòd sit *secundùm quid* in rebus possibilibus, conc. ant. quòd sit in eis *simpliciter*, neg. ant. Esse simpliciter in rebus, est esse in eis substantialiter, quo quidem modo constat, Deum non esse in creaturis possibilibus. Esse verò secundùm quid, est esse secundùm aliquam virtutem, quæ quidem est aut scientia, aut omnipotentia; unde rectè dicitur, quòd Deus sit in creaturis possibilibus, modò addatur *per præsentiam*, aut *per omnipotentiam*.

Quæres, an præter triplicem illum modum, quo Deus à S. Thomà dicitur ubique præsens, sint aliqui alii speciales, quibus sit præsens creaturæ rationali.

Resp. affirmativè. Nam 1. in hominibus justis Deus est præsens per gratiam, aliaque dona supernaturalis ordinis. 2. Deus est per unionem hypostaticam in humanitate, quam Verbum per incarnationem assumpsit.

QUÆSTIO VII.
De perfectione Dei.

Not. 1. Perfectum id dicitur, quod habet omnes perfectiones, quæ suo esse conveniunt. Illud autem est perfectius, quod ex natura sua plures perfectiones exigit quàm aliud.

Not. 2. Ut cum methodo ea pertractentur quæ

ad

ad Dei perfectionem pertinent, quatuor expendenda sunt: 1. utrum Deus sit simpliciter & absolutè perfectus: 2. quomodo contineat rerum omnium perfectiones: 3. utrum simul cum creaturis conceptus sit extensivè perfectior, quàm cum solus, hoc est, à creaturis præcisus, consideratur.

CAPUT PRIMUM.

Vtrum Deus sit simpliciter & absolutè perfectus.

Not. Illud est discrimen inter perfectum simpliciter, & perfectum secundùm quid, quòd illud sit in omni genere perfectum; istud verò in aliquo tantùm genere, ut in esse bonitatis, in esse justitiæ.

CONCLUSIO. Deus est simpliciter & absolutè perfectus.

Probatur 1. Ille est simpliciter & absolutè perfectus, in quo est plenitudo totius esse; atqui in Deo est plenitudo totius esse: ergo Deus est simpliciter & absolutè perfectus. Major propositio certa est, quia is in quo est plenitudo totius esse habet omnes omninò perfectiones, cum perfectiones nihil aliud sint, quàm quædam participationes ipsius esse. Minor verò, in quâ posita est difficultas, variis argumentis ostenditur. *Primò* Scriptura sic Deum Moysi loquentem inducit: *Ego sum qui sum*: sic etiam inducit Moysem Dei vice Israelitas alloquentem: *Qui est, misit me ad vos*: quasi dixisset: *Ego qui sum ipsummet esse, præter quem nihil est, &c.* 2. Damascenus lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 12. asserit videri *omnium quæ de Deo dicuntur, nominum maximè proprium ens*: idque confirmat mox allato Scripturæ testimonio: *Quemadmodum Moysi respondens in monte dixit: Dic filiis Israel: Qui est, misit me. Totum enim in se ipso comprehendens habet esse, velut*

quod-

quoddam essentiæ pelagus infinitum, & interminatum. 3. Si in Deo non esset plenitudo totius esse, non esset Deus, quippè cogitari posset aliquod ens illo melius; illud nimirùm in quo plenitudo totius esse reperiretur.

Probatur 2. Ille est simpliciter & absolutè perfectus, qui est infinitus in omni prorsùs genere: atqui Deus est infinitus in omni prosùs genere: ergo Deus est simpliciter & absolutè perfectus. Major est evidens: nam qui infinitus est in omni genere, est infinitus in esse, in bonitate, in sapientia, & in omnibus omninò perfectionibus: unde probatur minor. 1. Deum esse infinitum in genere entis, constat ex eo, quòd (ut jam dictum est) in eo sit plenitudo totius esse. 2. Eum esse infinitum in omnibus modificationibus entis, seu in omni existendi modo, demonstratur ex eo, quòd modificationes, seu differentiæ, seu perfectiones entis verè sint ens, cum non sint nihil; ac proinde continentur in eo, quod est infinitum in ratione entis: nam infinitum in aliquo genere includit ea omnia quæ sub illo genere continentur, infinitum v. g. in sapientia includit omnem omninò, tum existentem, tum possibilem sapientiam.

Probatur 3. Ille est simpliciter & absolutè perfectus, qui totus est in actu: atqui Deus totus est in actu: ergo est simpliciter & absolutè perfectus. Major patet, quia enti, quod est totum in actu, nihil omninò deest; si enim ei quidpiam deesset, foret in potentia ad id quod deesset: proindeque non esset totum in actu, sed esset mixtum ex actu & potentia. Minor non minùs est evidens, nam, ut supra ostensum est, Deus est actus summè purus, & consequenter est expers cujuslibet potentialitatis: totus igitur est in actu.

Ca-

CAPUT II.

Quomodo Deus contineat rerum omnium perfectiones.

Not. I. DUplex est genus perfectionis. Quædam dicitur *simpliciter simplex*, alia verò dicitur perfectio *secundùm quid*. Prior est ea quæ in suo conceptu formali nullam imperfectionem includit, nec excludit aliam perfectiorem: hujus generis sunt sapientia, bonitas, vita, &c. Posterior, aut quidpiam imperfectum includit in suo conceptu, aut aliquid aliud perfectius excludit: hujusmodi sunt motus, discursus, & omnes creaturarum differentiæ, tum specificæ, tum numericæ. Desumpta est ea distinctio ex Anselmo, qui in Monologio cap. 14. docet, quasdam esse perfectiones, quæ meliores sunt ipsæ quàm non ipsæ; quasdam verò, quæ non meliores sunt ipsæ quàm non ipsæ.

Not. 2. Perfectio potest in aliquo subjecto contineri tripliciter, nimirùm formaliter, eminenter, virtualiter. Ea continetur formaliter, quæ continetur secundùm propriam formam: sic rationale formaliter continetur in homine. Illa verò eminenter continetur, quæ nobiliori modo continetur, quàm in subjecto, in quo reperitur secundùm propriam suam formam. Tandem ea perfectio continetur virtualiter, quæ ipsa quidem non est in subjecto, sed est alia æquivalens, quæ illius sit causa; sic planta in semine continetur.

CONCLUSIO I. Perfectiones creaturarum simpliciter simplices, in Deo formaliter continentur.

Probatur. Quod in suo conceptu, hoc est in ideâ, quam exhibet menti, dicit aliquam perfectionem, nec excludit aut majorem aut æqualem, continetur formaliter in Deo: atqui creaturarum perfectiones simpliciter simplices in suo cōceptu

(ut

(ut observatum est) dicunt aliquam perfectionem, nec excludunt aut majorem aut æqualem: ergo sunt formaliter in Deo.

Major est evidens, quia (ut demonstratum est superiori capite) Deus omnes omninò perfectiones includit: ergo includit esse formale omnium perfectionum, si illud esse formale, hoc est, si forma illarum perfectionum sit aliqua vera perfectio: Minor verò constat ex definitione perfectionum simpliciter simplicium. Hincque patet ratio, cur illæ perfectiones de Deo formaliter prædicentur: sic dicitur, quòd Deus sit formaliter justus, sapiens, bonus, ita tamen ut illæ formæ non sint in ipso accidentia, sicut in creaturis; hincque fit, ut in eo sint non tantùm formaliter, sed etiam eminenter, seu nobiliori modo, quàm sint in creaturis.

CONCLUSIO 2. Creaturarum perfectiones simplices secundùm quid, non sunt in Deo formaliter, sed eminenter.

Probatur prior conclusionis pars. Quod in suo conceptu, seu in sui ideâ, dicit aliquid imperfectum, non continetur formaliter in Deo: Sed perfectiones simplices secundùm quid dicunt aliquid imperfectum: ergo non continentur formaliter in Deo.

Major patet, cùm Deus sit ens, quo melius ac perfectius cogitari non potest. Unde sic minor ostenditur. *Primò*. Perfectiones simplices secundùm quid non sunt (ut utar Anselmi verbis) meliores ipsæ, quàm non ipsæ, & præterea excludunt majorem aut æqualem perfectionem: sic discurrere, cum sit illatio unius ab alio, excludit perfectiorem modum cognoscendi: sic etiam motus excludit subjectum, quod sit merè spirituale, quippè motus non alteri quàm corpori convenit. *Secundò*. Perfectiones, de quibus agitur, non possunt de Deo prædicari secundùm propriam suam formam; sic Deus non potest absolutè dici aurum, vel angelus, vel corpus: atqui quod absolutè

lutè de Deo non dicitur, sumptum secundùm propriam suam formam, importat imperfectionem: ergo, &c.

Probatur altera conclusionis pars. Contineri eminenter (ut patet ex observatis) est contineri nobiliori modo, quàm in subjecto, in quo reperitur secundùm propriam suam formam: atqui perfectiones simplices secundùm quid, in Deo continentur nobiliori modo, quàm in subjecto, in quo reperiuntur secundùm propriam suam formam: ergo in eo eminenter continentur.

Minor propositio sic probatur. Perfectiones, de quibus est quæstio, continentur in Deo secundùm id omne quod habet rationem boni, veri, ac pulchri: quippè Deus est causa tum efficiens tum exemplaris cujuscumque boni, cujuscumque veri, cujuscumque pulchri: ergo quodcumque in Dei effectibus habet rationem aut boni, aut veri, aut pulchri, in Deo præexistit, quia quælibet causa debet suum effectum præcontinere: in Deo autem illæ perfectiones non continentur secundùm defectum, quem in sui ideâ includunt, cum Deus capax non sit ejusmodi defectus: ergo nobiliori modo, ac proinde eminenter, in Deo præexistunt.

Confirmatur argumentum authoritate S. Augustini lib. I. de Trinitate cap. I. sic loquentis: *Sic intelligamus Deum, si possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia creatorem, sine situ præsentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione mutabilia facientem, nihilque patientem. Quisquis Deum ita cogitat, etsi nondum possit omnino invenire, quid sit, piè tamen cavet, quantùm potest, aliquid de eo sentire quod non sit.* Omnia igitur, remoto, quo in creatura sunt, imperfecto modo, Deo (ex Augustini mente) conveniunt; ac proinde in eo sunt, non formaliter quidem, ut ostensum est, sed eminenter tantùm.

Ca-

CAPUT III.

Utrum Deus simul cum creaturis conceptus, sit perfectior, quàm cum solus concipitur.

Not. 1. Certum est, Deum cum creaturis conceptum non esse quid perfectius intensivè, quàm si seorsim concipiatur: nam ut quid sit intensivè perfectius, requiritur, ut majorem perfectionum numerum, aut plures ejusdem perfectionis gradus contineat: atqui Deus cum creaturis simul conceptus non continet majorem perfectionum numerum, aut plures ejusdem perfectionis gradus, quàm si solitariè consideretur; siquidem (ut superiori capite demonstratum est) nulla omninò est in creaturis perfectio, quæ in Deo non sit, & quidem nobiliori modo, quàm in creaturis.

Not. 2. Durandus, nonnullique alii Scholastici censent, Deum cum creaturis consideratum, esse extensivè perfectiorem, quàm si ipse solus & solitariè consideretur: negant verò passim Thomistæ cum Angelico Doctore 1. 2. q. 34.

Not. 3. Difficultas quæ proposita fuit in titulo, moveri quoque potest de personis SS. Trinitatis; seu quæri potest, utrum tres personæ SS. Trinitatis simul conceptæ, sint extensivè perfectiores unâ, quæ solitariè & seorsim concipiatur.

CONCLUSIO I. Deus simul cum creaturis conceptus, non est extensivè perfectior, quàm cum seorsim concipitur.

Probatur 1. Augustinus tractatu 11. in Joannem sic loquitur: *Si fueris sine Deo, minor eris: Si fueris cum Deo, major Deus non erit. Non ex te ille major, sed tu sine illo minor.*

Probatur 2. Ut Deus simul cum creaturis conceptus esset, etiam extensivè, perfectior, requireretur, ut creaturarum perfectiones additæ Dei perfectionibus majorem numerum facerent: atqui

in

in illâ hypothesi non faceret numerum majorem: nam finitum in aliquo genere additum infinito in eodem genere non facit majorem numerum, quia illud finitum continetur in infinito: sed perfectiones creaturarum sunt finitæ, Deus verò est infinitus in eodem perfectionum genere, quod reperitur in creaturis: ergo &c.

Objicies. Perfectiones creaturarum numericè distinguuntur à Dei perfectionibus; nam sapientia creaturæ non est Dei sapientia: ergo, si illæ perfectiones addantur Dei perfectionibus, facient numerum majorem: nam duo distincta, si sibi invicem addita fuerint, faciunt majorem numerum; proindèque majorem extensionem, quippè major extensio resultat ex majori unitatum numero.

Resp. ad 1. neg. conseq. Ad 2. dist. ant. Duo distincta, sibi invicem addita, faciunt majorem numerum, ubi unum non continetur in alio, conc. ant. ubi in alio continetur, neg. ant. Solutio patet ex iis, quæ superiùs dicta sunt.

Conclusio 2. Una SS. Trinitatis persona seorsim considerata, non minùs est perfecta, quàm si cum aliis simul spectetur.

Probatur authoritate Augustini, qui lib. 6. de Trinit. cap. 8. sic loquitur: *Tantus est solus Pater, vel solus Filius, vel solus Spiritus Sanctus, quantus est simul Pater & Filius & Spiritus Sanctus.*

Nec dici potest, Augustinum loqui de perfectione intensivè sumptâ, non autem de perfectione, quæ extensivè tantùm sumitur: Nam, si una persona cum aliis concepta aliquid perfectionis adderet, Pater seorsim consideratus, non esset tantus, quantus est, si simul cum Filio & Spiritu Sancto perpendatur: quod tamen conceptis verbis negat Augustinus.

Confirmatur argumentum. Id quod majus est, etiam extensivè, est melius, seu majus bonum quàm id quod est extensivè minus: *In iis* (ait Augustinus) *quæ non mole magna sunt, hoc est, majus esse quod est melius esse*. Atqui dici non

potest

posset, quòd tres personæ SS. Trinitatis simul sumptæ, sint majus bonum, quàm una ex iisdem personis solitariè sumpta: unde mox laudatus doctor lib. 8. de Trinit. asserit, *tantam esse æqualitatem in SS. Trinitate, ut non solùm Pater non sit major quàm Filius, quod attinet ad Divinitatem; sed nec Pater & Filius simul magis aliquid sint, quàm Spiritus Sanctus; aut singula quæque persona quælibet trium minus aliquid sit, quàm ipsa Trinitas.*

Objicies. Illud est extensivè majus alio, quod plures quàm ipsum perfectiones includit: atqui SS. Trinitas plures perfectiones includit, quàm quælibet persona seorsim sumpta: ergo &c. Probatur min. Trinitas includit tres perfectiones personales; quælibet verò persona seorsim sumpta unam tantùm perfectionem relativam includit: ergo SS. Trinitas majorem perfectionum numerum includit, quàm una ejusdem SS. Trinitatis persona, quæ seorsim ac solitariè concipitur.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. dist. ant. Quælibet verò persona, unam tantùm includit, explicitè, conc. ant. implicitè, neg. ant. Ratio est, quia unaquæque persona est idem actu cum essentiâ divinâ, cum quâ tres personæ, licèt realiter inter se sint distinctæ, sunt tamen omninò idem, ob idque per circumincessionem (ut loquuntur scholastici) in se invicem esse dicuntur.

Confirmatur mox data responsio ex Augustino, qui lib. 6. de Trinitate cap. 7. sic loquitur: *Nec quoniam Trinitas est, ideò triplex putandus est: alioquin minor erit Pater solus, aut Filius solus, quàm simul Pater & Filius. Quanquam non inveniatur quomodo dici possit aut Pater solus, aut Filius solus, cum semper, atque inseparabiliter, & ille cum Filio sit, & ille cum Patre: non ut ambo sint Pater, aut ambo Filius: sed quia semper in invicem, neuter solus.*

QUAE-

QUÆSTIO VIII.
De bonitate Dei.

Not. 1. **B**Onitas genericè sumpta, est idem, ac convenientia: unde id bonum est quod est conveniens, quemadmodum id malum est, quod non convenit.

Not. 2. Convenientia, vel est absoluta, vel respectiva. Absoluta dividitur in essentialem & accidentalem. Essentialis est conformitas rei cum ideâ, quæ illius naturam debet constituere: accidentalis est conformitas rei cum ideâ, quæ naturam jam in suo esse constitutam perficere potest aut physicè, sicut calor solem, aut moraliter, sicut sanctitas hominem. Convenientia respectiva est conformitas cum voluntate; unde movet ad appetitum sui. Ex eâ autem multiplici convenientiæ divisione petitur varia bonitatis divisio: seu, cum bonitas sit convenientia, necesse est, ut totuplex sit bonitas, quotuplex est convenientia.

Not. 3. Aliquid potest esse bonum, hoc, est conveniens, vel per essentiam, vel per participationem. Prius, est bonum independenter ab alio; posterius, dependenter ab alio. Iis præmissis, quæcumque ad Dei bonitatem spectant, triplici conclusione exponemus.

CONCLUSIO I. Deus est bonus bonitate absolutâ essentiali.

Probatur. Ille est bonus bonitate absolutâ essentiali, cujus natura est conformis ideæ, quæ debet eum constituere: atqui natura Dei est conformis ideæ, quæ debet eam constituere: nam idea quæ debet Dei naturam constituere, est idea entis quo melius ac præstantius nec esse, nec fingi potest: Sed Dei natura est ejusmodi ideæ conformis, quippe superiùs ostensum est, Deum esse ens à se, hoc

hoc est, à quocumque alio independens: ente verò, quod est à se, nec melius, nec præstantius fingi potest.

CONCLUSIO 2. Deus est bonus bonitate absolutâ accidentali, tum physicâ, tum morali.

Probatur prior pars. Accidentalis bonitas physica posita est in formis, quæ subjecto advenientes illud in esse physico perficiunt: Atqui in Deo, secundùm nostrum concipiendi modum, sunt ejusmodi formæ: Siquidem, ut ostendimus agentes de distinctione attributorum ab essentiâ divinâ, in Deo sunt quædam formæ, quæ licèt sint idem realiter cum Dei essentiâ, concipiuntur à nobis advenire eidem essentiæ jam in suo esse constitutæ.

Probatur altera conclusionis pars. Bonitas absoluta moralis, est perfecta sanctitas: atqui perfecta sanctitas Deo convenit. Nam *primò*, Deus immunis est omninò à cujuslibet peccati labe: unde ipse ait in Scripturis: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum*, & Christus in Euangelio: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* quibus sententiis plures alias similes legere est in sacris codicibus. *Secundò*. Deus est prorsùs impeccabilis, neque enim potest à bono deficere: quippè peccandi potestas in aliquo, saltem remotè, petitur ex eo, quòd sit ens ex nihilo productum, quòd sit mutabile, quòd novas affectiones recipere possit: eorum verò neutrum Deo convenit; ac proindè prorsùs est impeccabilis.

Confirmatur argumentum authoritate Augustini, qui lib. I. contra Julianum cap. 8. de Manichæis agens, sic loquitur: *Quærunt itaque à nobis, unde sit malum: Respondemus ex bono, sed non summo & incommutabili bono. Ex bonis igitur inferioribus atque mutabilibus orta sunt mala, quæ mala licèt intelligamus non esse naturas, sed vitia naturarum: tamen simul intelligimus, ea nisi ex aliquibus, & in aliquibus naturis esse non posse, nec aliquid esse malum, nisi à bonitate defectum......*

Nec

Nec malam voluntatem natura habere posset, nisi mutabilis esset: mutabilis porrò natura non esset, si de nihilo facta non fuisset.

CONCLUSIO 3. Deus est bonus bonitate respectivâ.

Probatur. Bonitas respectiva posita est in convenientiâ rei cum voluntate; atqui Deus maximè convenit voluntati, tum propriæ, tum creatæ, cum sit bonum, ad cujus fruitionem creatura tendit; cum sit ultimus finis, in quo solo (ut dicetur infrà) creatura potest suam beatitudinem reperire.

CONCLUSIO 4. Deus est per essentiam bonus, tum bonitate absolutâ, tum bonitate respectivâ.

Probatur. Ex observatis, illud est bonum per essentiam, quod est bonum per se, & independenter ab alio; atqui Deus bonus est, tum bonitate absolutâ, tum respectivâ; ergo est per essentiam bonus utrâque illâ bonitate.

Minor ostenditur 1. authoritate Patrum: *Bonus natura Deus solus* (inquit Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 6.) *qui enim quod est, sine initio habet, non institutione habet illud, sed natura.* Sic etiam loquitur Augustinus epist. 54. *Nullius participatione bonus est, quoniam bonum, quo bonum est, ipse sibi est.*

Ostenditur 2. eadem minor propositio ratione theologicâ. Deus non est bonus per bonitatem à se realiter actu distinctam, ut ostensum est contrà Gilbertum Porretanum; ergo non est bonus dependenter ab aliquâ forma, quæ ab essentia realiter distincta sit. Non est quoque bonus dependenter ab alio, tanquam à causa efficiente; cum enim sit ens à se, necessariò habet à se omnem omninò bonitatem: *Omnia bona ipse fecit*, ait Augustinus in Psal. 134.) *ipse est bonus quem nemo fecit. Ille bono suo bonus est, non aliunde participato bono; non eguit à quo fieret bonus, sed eguerunt illo cetera, ut fierent bona.*

CONCLUSIO 5. Non quævis tantùm bonitas, sed quæ summa sit in quocumque genere boni, Deo convenit.

Probatur. Deus potest considerari vel intra se, vel extra se; atqui Deo tum intra se, tum extra se considerato, convenit summa bonitas. Et quidem *primò* summum est bonum intra se, cum (ut dictum est) sit ens à se, ens infinitum, ens immutabile, ens quo melius nec esse, nec fingi potest. *Secundò*. Deus est etiam summum bonum ad extra, cum sit ultimus finis, cui creatura, ut beata sit, debet inhærere, unicum objectum quo debet frui: *Beatitudinis causa est adhærere Deo* (inquit Augustinus lib. 12. de civitat. Dei cap. 1.) *miseriæ causa ex contrario est intelligenda, quòd est non adhærere Deo. Quamobrem si cum quæritur, quare illi* (de angelis & hominibus loquitur) *beati sint, rectè respondetur, quia adhærent Deo. Cum quæritur, cur isti sint miseri, rectè respondetur, quia non adhærent Deo; nam est creaturæ rationalis, vel intellectualis bonum, quo beata sit, Deus.*

Objicies. Si Deus esset quocumque in genere, quacumque in linea summum bonum, nullum malum, nullum peccatum esset, etiam extra Deum: Sed falsum est consequens: ergo, &c.

Probatur maj. Infinitum in aliquo genere, tum à subjecto in quo est, tum ab aliis extra ipsum positis, quodcumque contrarium excludit: ergo, si Deus sit summum in quocumque genere boni, debet excludere omne malum, tum à se, tum à quolibet alio ente. Antecedens probatur à pari. Si calor esset infinitus, & ubique diffusus à quocumque loco frigus excluderet: ergo infinitum in aliquo genere excludit ab omni subjecto quodcumque illi infinito contrarium fingi potest.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. dist. ant. Si illud infinitum agat necessariò, ut agit ignis, conc. ant. si agat liberè, ut Deus agit ad extra, neg. ant. Quæ à Deo necessariò procedunt, nihil omninò pos-

possunt habere mali: eò quòd ea non ex nihilo, sed ex se ipso producat, ut patet in Filio, & in Spiritu Sancto, quos Pater æternus ex sua substantia producit: è contrà quæ à Deo sunt contingenter, non ex ipsa Dei substantia, sed ex nihilo fiunt, ac proindè necessariò sunt mutabilia, hoc est, si ratione sunt prædita, sunt malitiæ & bonitatis capacia. Ab entium ejusmodi productione Deus temperare potuit, aut producta potest destruere, sed tamen produxit & producta conservat: *Melius enim* (inquit Augustinus in Enchiridio cap. 26.) *judicavit de malis benè facere, quàm mala nulla esse permittere.*

Quæstio IX.

De Dei omnipotentia.

QUæ spectant ad omnipotentiam Dei, reducemus ad hæc capita. Quæremus 1. utrum & unde Deus sit omnipotens: 2. an alia possit facere ab iis, quæ vult ac facit: 3. an meliora iis, quæ hactenùs operatur, possit operari.

Caput Primum.

Vtrum & unde Deus sit omnipotens.

Concl. I. Deus est omnipotens. Probatur 1. ex Scripturis. Marci 10. hæc habentur: *Apud Deum omnia possibilia sunt.* Matth. 14. sic Christus Patrem alloquitur: *Pater omnia tibi possibilia sunt.* Sic angelus apud Lucam cap. 1. *Non est impossibile apud Deum omne verbum.* Cum iis Scripturæ locis cohærent hæc symboli verba, *Credo in Deum Patrem omnipotentem.*

Probatur 2. ex Patribus. *Primò*. Desumpserunt argumentum ex omnipotentiâ Dei, ut argumentarentur contra Marcionem & Manichæos, qui admiserunt duo principia sibi invicem contraria, quorum unum esset causa mali, & aliud causa boni. Sic enim, ut videre est apud Tertullianum libro 1. contra Marcionem cap. 11. ratiocinati sunt: Si detur principium mali Deo contrarium, Deus non erit omnipotens, nempè ejusmodi principii nequam vim & operationem impedire non poterit. 2. Eodem argumento usi sunt contra Hermogenem aliosque veteres sectarios, qui contendebant, Deum præexistente ab æterno materiâ indiguisse, ut hancce mundi machinam fabricaret. *Patrem omnipotentem Deum negant* (ait Augustinus lib. de fide & symbolo c. 2.) *ut non eum credant mundum potuisse facere, nisi ad eum fabricandum alia natura, scilicet quæ jam fuerat, & quam non fecerat, uteretur*. 3. Eandem rationem adhibuere contra Arianos, qui voluerunt, Filium Dei à Patre conditum esse, velut instrumentum, quo ad cætera procreanda usus sit: Qui est omnipotens (ajunt apud Athanasium libro 3. contra Arianos) adjutore aut instrumento non indiget, quo opera sua moliatur.

Probatur 3. ratione theologicâ. 1. Omnipotentia est perfectio simpliciter simplex: ergo in Deo reperitur formaliter. 2. Deus est infinitus, ergo est omnipotens; nam qui infinitus est, habet infinitam virtutem: infinita verò virtus idem est ac omnipotentia.

Objicies. Sunt aliqua quæ Deus efficere non potest: ergo non est omnipotens. Probatur ant. 1. Deus nec mori nec peccare potest. 2. Facere non potest, ut quæ præterita sunt, reverà non præterierint, v.g. facere non potest, ut Judas Christum non prodiderit. 3. Ex quolibet non potest facere quodlibet, v.g. facere non potest ut lapis videat; proindèque nonnulla sunt, quæ ab ipso non possunt fieri.

Resp.

Resp. ad 1. posse mori, posse peccare, non arguere potestatem, sed infirmitatem; quippè posse mori, posse peccare, ingentes sunt defectus: *Iam ego dico* (verba sunt Augustini sermone 109. de tempore) *quanta non possit: non potest mori, non potest peccare, non potest mentiri, non potest falli: tanta non potest, quia si posset, non esset omnipotens.*

Resp. ad 2. Deum in sensu diviso posse facere ut præterita non fuerint, quia potuit ea non velle, antequam eorum futuritionem pro eo tempore, quo contigerunt, decerneret: non posse verò in sensu composito, quia facere, ut præterita non fuerint in sensu composito, est facere, ut præterita fuerint simul præterita, & non fuerint præterita; ac proindè est facere, ut verum sit falsum; quod quidem fieri non potest, nisi ab eo qui contrarius potest esse veritati: *Sententia* (ait Augustin. lib. 26. contra Faustum cap. 5.) *qua dicimus, aliquid fuisse, ideo vera est, quia illud de quo dicimus, jam non est. Hanc sententiam Deus falsam facere non potest, quia non est contrarius veritati.*

Resp. ad 3. Deum ex quolibet posse facere quodlibet in sensu diviso, seu cujuscumque rei naturam mutare potest in naturam alterius rei: sic olim aquam in vinum mutavit. Ratio est, quia si ex nihilo quidlibet creare potest, à fortiori quamlibet rem existentem potest in aliam convertere; sed non potest facere quidlibet ex quolibet in sensu composito; v. g. non potest ex lapide facere hominem, ita ut lapis simul lapidis naturam retineat, & acquirat naturam hominis; alioquin esset lapis, & non esset lapis simul, quod implicat.

Hinc patet, quo sensu possit facere, ut lapis videat: potest nempè, si eum mutet in animal vivens, non potest verò, si lapis remaneat lapis, quia videre est actio vitalis immanens, quæ non nisi à principio vivente produci potest.

Hinc iterùm constat, quid sit potentia obedientialis, quam theologi cuique rei creatæ inesse contendunt; posita est nimirùm 1. in eo, quòd res quælibet in aliam à Deo mutari possit: 2. in eo, quòd Deus eâ possit uti ad id operandum, quod illius vires naturales superat: 3. in eo, quòd illius naturæ indiderit inchoatum principium, ratione cujus ad quosdam, sed non ad omnes insolitos effectus ab eo elevari possit. *Ut autem* (ait Aug. lib. 9. de Gen. ad lit. cap. 17.) *lignum de terra excisum, aridum, perpolitum, sine radice ulla, sine terra & aqua repentè floreat, & fructum gignat; ut per juventam sterilis femina in senectute pariat, ut asina loquatur, & si quid ejusmodi est, dedit quidem naturis quæ creavit, ut ex eis, hæc fieri possent .... Verumtamen alio modo dedit, ut hoc non haberent in motu naturali, sed in eo quo ita creata essent, ut eorum natura voluntati potentiori amplius subjaceret.*

Conclusio 2. Dei omnipotentia nascitur ex ipsâ Dei essentiâ.

Probatur. Essentia Dei, ut suo loco dictum est, posita est in eo, quòd Deus sit ens à se, seu à quovis alio prorsùs independens: atqui ens à se essentialiter debet esse omnipotens: siquidem ab ente à se quidquid est, habet esse actu; quidquid esse potest, habet esse in potentia; proindèque ens à se potest facere id omne, quod fieri potest, sicque est omnipotens. Augustini est illud argumentum, sic enim lib. 26. contra Faustum cap. 5. loquitur: *Ille planè omnipotens verè solus dicitur, qui verè est, & à quo solo est, quidquid aliquo modo est, vel spirituale vel corporale.*

Ca-

CAPUT II.

Vtrum Deus possit facere alia ab iis quæ facit, & vult facere.

Not. 1. Bernardus Epist. 190. refert, Abaelardum sensisse, Deum non posse facere alia ab iis, quæ vult facere & actu facit, in eoque positam esse illius omnipotentiam. Dogma ejusmodi recantavit posteà in sua Apologia, quæ est inter ejus Epistolas vigesima, ubi hæc ait: Deum ea solummodò posse facere credo, quæ ipsum facere convenit: & quòd multa facere potest, quæ nunquam faciet.

Not. 2. Estius in lib. 1. sent. dist. 43. asserit, Calvino & Bucero idem visum fuisse, quod anteà Abaelardo; sed Estii assertum vix conciliari potest cum his, quæ habet Calvinus lib. *de vera Ecclesiæ reformandæ ratione*, ubi fatetur, Christum posse mutare panem in suum corpus, licèt illud reverà non mutet: *Rerum omnium conversionem fieri posse à Christo nos quoque fatemur.* Nec contrarium efficaciter probant verba quæ habet lib. 2. Institutionum cap. 7. §. ... *Fieri non potest, quod non futurum Scripturæ pronuntiant.* Ea enim verba non in sensu diviso, sed in sensu composito possunt intelligi. Non favent quoque hæc alia quæ habet lib. 3. Institutionum cap. 23. §. 5. *Commentum absolutæ potentiæ, sicuti profanum est, ita meritò nobis detestabile esse debet.* Siquidem non de omni extraordinaria potentia id intelligere videtur: sed de ea, qua causa redditur, cur Deus reprobos citra meritum puniat, in eos absolutam potestatem exercendo: quod tamen illius dictum cum ejus de reprobatione sententiâ cohærere non potest, ut suo loco dicetur.

CONCLUSIO. Deus potest facere alia ab iis, quæ vult facere & actu facit.

Probatur 1. ex Scriptura. Danielis 3. tres pueri

regi Nabuchodonosor dixisse leguntur: *Deus noster potest nos eripere de camino ignis, & de manibus tuis liberare: quod si noluerit, notum tibi sit &c.* Id dicunt (ait Estius) certi de potentiâ, incerti de voluntate. Secundi Machabæorum 8. Judas Machabæus ait, *Dominum posse universum mundum uno nutu delere*; & tamen sic non delebit. Matth. 26. Christus sic loquitur: *An putas quia non possum rogare patrem, & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim legiones angelorum?* at id Christus reverà non rogavit patrem. Ibidem cap. 3. hæc habentur, *Potens est Dominus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ*: non suscitabit tamen. Ergo Deus potest alia facere ab iis, quæ vult, & facit.

Probatur 2. ex traditione. Patres docent, Deum aliâ ratione, quàm per Verbi incarnationem, hominem potuisse redimere. *Poterat*, ait Athanasius lib. 3. contra Arianos, *etsi nunquam advenisset Christus, solummodo loqui Deus, & maledictionem solvere.* Concinit Bernardus: *Quis negat omnipotenti ad manum fuisse alios & alios modos nostræ redemptionis, justificationis, liberationis?* Idem apud Augustinum legere est lib. 26. contra Faustum cap. 7. Quod S. Doctor speciali incarnationis exemplo probarat, variis aliis ostendit in Epist. ad Marcellinum, iisque utitur, ut probet, quod ad eum scripserat: *fieri posse, ut sit homo sine peccato, si voluntas ejus non desit, ope adjuvante divina; quamvis nemo tam perfectæ justitiæ in hac vita vel fuerit, vel sit, vel futurus sit.* Lib. de naturâ & gratiâ contra Pelagianos cap. 7. ad id quod Pelagius scripserat: *Aliud esse quærere, an possit aliquid esse, quod ad solam possibilitatem pertinet: aliud utrumne sit*, sic respondet: *Hanc distinctionem veram esse nemo ambigit. Consequens est enim, ut quod est, esse potuerit; non est autem consequens, ut quod esse potest, etiam sit.*

Probatur 3. ratione. Deus est omninò à qualibet creaturâ independens: ergo ita eam producit

cit & circa eam agit, ut nō producere & circa eam non agere potuerit. Prætereà nulla creatura est summum bonum, summum perfectum: in qualibet igitur est aliquis defectus, seu imperfectio ratione cujus possit à Deo non eligi.

Objicies 1. ex Scripturâ. Genesis 19. hæc ait Deus ad Loth: *Non potero facere quidquam, donec ingrediaris illic*. Matth. 16. sic Christus Patrem alloquitur: *Si possibile est, transeat à me calix iste*: atqui ideò Deus ait, se non potuisse aliud facere, quia sic statuerat; ideò asserit Christus, impossibile esse Patri eum à morte liberare, quòd decrevisset non liberare: ergo ea tantùm Deus potest, quæ vult facere, & actu facit.

Resp. 1. dist. min. Atqui ideò Deus ait, se non potuisse aliud facere in sensu composito, quia sic statuerat, conc. min. in sensu diviso, neg. min. Sensus solutionis est, quòd Deus non potuerit conjungere privationem actionis cum ipsâ actione; seu ex suppositione, quòd decrevisset non opitulari Loth, nisi post illius egressum à Sodomitis, reverà non erat opitulaturus; proindèque dici non potest, quòd opitulaturus esset, id enim implicat; sed ita id statuerat, ut aliud statuere potuisset.

Resp. 2. disting. eamdem min. Ideò Deus ait se non potuisse potentiâ ordinatâ, quòd sic statuerat conc. min. potentiâ absolutâ, neg. min. Ista est potentia, quæ respicit res in se, secundùm suam naturam consideratas: illa verò est ea, per quam Deus respicit res, quas præscivit ac præordinavit. Absolutâ potentiâ potest, quidquid in se non implicat contradictionem, ut Judam salvare, damnare Petrum, reprobos liberare pœnis, electos è cœlo ejicere: ordinatâ verò potest ea solùm, quorum contrarium libero decreto non determinavit.

Objicies 2. ex traditione. Patres in eo tantùm videntur constituere omnipotentiam Dei, quòd omnia faciat, quæ vult facere: ergo censent, ipsum

non posse operari alia ab iis, quæ actu operatur, & vult operari. Probatur ant. Augustinus Enchiridii cap. 96. asserit, *Deum non ob aliud vocari omnipotentem, nisi quia quidquid vult, potest*. Fulgentius lib. 2. ad Trasimundum, docet, Dei potentiam non ad plura se extendere, quàm se extendat illius voluntas: *Propterea* (inquit) *in illo dignè plena potestas creditur, cui tantum posse, quantum velle, & tantum velle, quantum posse, naturaliter suffragatur*. Hieronymus in dialogo primo contra Pelagianos, asserit tantùm esse possibile, quod est futurum: *Qui ergo* (inquit) *ajunt, hominem posse esse absque peccato si velit, non poterunt hoc verum probare, nisi futurum docuerint*.

Resp. ad 1. dist. ant. In eo tantùm, &c. quæ aut potentiâ aut actu vult, conc. ant. actu tantùm, neg. ant. Seu Patres asserunt, Deum esse omnipotentem, non tantùm quòd faciat, quæ vult actu, sed etiam quòd possit facere, quæ juxtà divinæ suæ sapientiæ leges potest velle; ita ut divina illius voluntas nullo prorsùs impedimento superetur. Sic cum dicimus de homine qui sui juris est, quòd faciat, quæ vult, verbum *vult*, non strictè pro iis, quæ actu vult, sed latè pro iis, quæ potest velle, sumimus.

Resp. ad 2. dist. ant. Hieronymus asserit, id tantùm esse possibile homini, quod est futurum, conc. ant. possibile Deo, neg. ant. S. Doctor agit de vitandis ab homine viatore quibuslibet peccatis: probatque, vitari non posse, moraliter loquendo, quòd id (exceptâ tamen Virgine, de quâ, cùm de peccatis actualibus agitur, nolumus habere sermonem) nusquam factum fuerit, nec deinceps fieri debeat.

CAPUT III.

Vtrum Deus agere possit meliora iis quæ operatur.

Not. A Baelardus lib. 3. introductionis theologicæ cap. 5. docet, penès Deum non esse operari meliora iis, quæ actu operatur: contrarium unanimi consensu docent theologi.

CONCLUSIO. Deus potest facere meliora iis, quæ facit.

Probatur 1. Ille potest facere meliora iis, quæ actu operatur, qui potest producere creaturas perfectiores in infinitum iis, quas produxit olim & producit modò. Atqui Deus id potest; nam alioquin infinita illius sapientia, infinita illius potentia planè exhaurirentur iis, quæ actu vult, & operatur, quod est absurdum: neque enim infinitum per finitum potest exhauriri.

Probatur 2. Deus potuit modo, qui incarnatione imperfectior sit, humanum genus redimere, eum tamen non elegit: ergo potest operari minùs bona, relictis quæ meliora sunt. Probatur ant. ex Patribus: *Quis negat* (inquit Bernardus epist. 190.) *omnipotenti ad manum fuisse & alios modos nostræ redemptionis, justificationis, liberationis? Verùm hoc non præjudicat ejus, quam è multis elegit, efficaciæ.*

Objicies 1. Si Deus potuit meliora facere iis, quæ operatus est, invidus fuisset ea non faciendo: sed absurdum est consequens: ergo & ant. Probatur major. Si Deus noluisset filium æqualem sibi gignere, invidus fuisset: ergo à pari invidus fuisset, si cum potens fuerit operari meliora iis quæ produxit, ea tamen operatus non fuerit. Antecedens est Augustini, qui libro octoginta trium quæstionum sic loquitur quæstione 50. *Deus quem genuit, quoniam meliorem se gignere non potuit*

(*nihil enim Deo melius*) *generare debuit æqualem. Si enim voluit, & non potuit, infirmus est; si potuit, & non voluit, invidus est*. Consequentia est quoque ejusdem Augustini, cujus hæc sunt verba lib. 4. de Genesi ad litt. cap. 16. *Si bona facere posset Deus, nec faceret, magna esset invidentia*: ergo esset quoque invidentia, si posset facere meliora, & tamen ea non faceret.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. conc. ant. neg. conseq. Ratio disparitatis est, quia naturæ æqualitas filio debetur: quippè pater generare debet in similitudinem naturæ: proindèque invidus est, si filio neget æqualitatem. E contrà meliora non debentur creaturis: non est igitur, quòd Deum invidiæ insimulent, quòd cum meliora concedere possit, ea tamen non concedit. Ad 3. dico allatam ex Augustino sententiam ex iis esse, quas S. Pater lib. 2. retract. cap. 24. fatetur, non satis esse expertas à se in lib. ex quo desumptus est textus, qui nobis objicitur.

Objicies 2. Augustinus sæpiùs asserit, id quod Deus vult, esse semper melius: ergo non potest operari meliora. Probatur ant. Augustinus lib. 19. contra Faustum cap. 1. scribit, Verbum potuisse sine nativitate humanam carnem induere: *Sed* (inquit) *melius erat quod fecit*. Cap. 4. cum dixisset, Christum potuisse venire, etiamsi non ex fœmina nasceretur, hæc ait: Potuit, sed noluit, & hoc melius est, quod voluit: ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. ant. neg. conseq. Ratio est, quia Augustinus non dicit, quòd ea, quorum meminit lib. 19. contra Faustum, sint simpliciter & absolutè meliora, sed tantùm comparativè; seu docet, melius fuisse Christum nasci quàm non nasci, ut scilicet illius carnis veritas solidiùs adstrueretur; meliùs fuisse nasci ex fœmina, ne muliebrem sexum, ut ipse S. Doctor asserit, à salute repulisse videretur.

Objicies 3. Deus est optimus: ergo necesse est

ut

ut meliora semper operetur. Probatur ant. homo bonus bona agit, melior meliora: ergo Deus optimus, optima semper debet agere.

Resp. ad 1. neg. conseq. Ad 2. conc. ant. neg. conseq. Ratio disparitatis est, quia determinari nō potest aliquod Dei opus ad extra, quod sit optimum, ita ut nullum sit illo melius: siquidem dantur meliora, & meliora in infinitum.

Objicies 4. Hæc habet Damascenus lib. 2. de fide Orthod. cap. 19. *Necesse est, omnia quæ Dei providentia fiunt, secundùm rectam rationem, & optima & Deo decentissima fieri, ita ut nequeant meliora fieri*: ergo Deus non potest quin faciat meliora.

Resp. dist. ant. Necesse est fieri, optima secundùm modum, conc. ant. secundùm substantiam, neg. ant. Quæcunque facit Deus, optimè facit, seu, cùm sit sapientissimus, modo optimo operatur; sed non facit optima, eò quòd à quocumque assignabili opere sit prorsùs independens: unde aut illud eligere, aut omittere pro libito potest.

QUÆSTIO X.
De scientia Dei.

HAncce quæstionem in octo capita partiemur. Septem prioribus, existentiam, essentiam, objectum, medium, divisionem, causalitatem, & immutabilitatem explicabimus: in octavo autem dicemus de ideis divinis.

CAPUT I.
Vtrum in Deo sit scientia.

Not. SCientia sumitur 1. latissimè pro quâlibet cognitione in communi, sive sit incerta, sive

five certa; five evidens, five obscura; five discursiva, five non discursiva. Sumitur 2. minùs latè, pro cognitione certâ & evidente, sed quæ per discursum comparata fuerit. Sumitur 3. strictiùs, pro cognitione certâ & evidente, quæ non per discursum, sed unico actu habita sit. Sumitur 4. strictissimè, pro cognitione, quæ licèt non sit discursiva, rem tamen per ejus causas attingit.

Conclusio 1. Non est in Deo scientia duplici priore sensu sumpta.

Probatur. Quod involvit imperfectionem in suo conceptu, non reperitur in Deo, cum Deus sit ens, quo perfectius cogitari non potest: atqui scientia duplici priore sensu sumpta, imperfectionem includit. Et quidem 1. prout accipitur pro quâlibet cognitione in communi, quæ nimirùm abstrahit à certitudine aut incertitudine, ab obscuritate aut evidentiâ: nam quod est in Deo, non abstrahit ab incerto & obscuro, sed illud essentialiter excludit. 2. Scientia includit quoque imperfectionem, pro ut sumitur pro cognitione discursivâ per actus distinctos; quippè in Deo, cum sit ens simplicissimum, actus à se invicem non distinguuntur.

Conclusio 2. In Deo est scientia, prout sumitur pro cognitione simplici, certâ, & evidente.

Probatur 1. ex Scripturâ. Job cap. 28. hæc habentur: *Deus intelligit viam ejus* (sapientiæ) *& ipse novit locum illius; ipse enim fines mundi intuetur, & omnia quæ sub sole sunt, respicit.* Cap. ultimo: *Scio, quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.* Psalm. 138. *Ecce Domine tu cognovisti omnia novissima & antiqua.* Esther. cap. 14. *Domine qui habes omnium scientiam.* Idem in novo testamento sæpiùs legitur: sed hìc satis sit laudare textum 1. ad Corinth. 1. in quo Dei Filius appellatur, *Dei sapientia*: nec non ad Colossenses 2. ubi in Dei Filio dicuntur esse omnes thesauri

sapien-

sapientiæ, & scientiæ Dei. Eâ certâ ac evidente cognitione, de quâ agitur, nituntur ea omnia quæ tum in Scripturis, tum in traditione dicuntur de providentiâ & de prædestinatione.

Probatur 2. ratione theologicâ. Omnis perfectio simpliciter simplex, (ut superiùs ostensum est) reperitur in Deo: Atqui cognitio certa & evidens, est perfectio simpliciter simplex, quippè quæ nullam in suo formali conceptu imperfectionem involvat.

CONCLUSIO 3. In Deo est scientia strictissimè & maximè propriè sumpta.

Probatur contra Vasquez, aliosque nonnullos scholasticos. Cognitio certa & evidens rei per causam, est scientia strictissimè & maximè propriè dicta: atqui hujusmodi cognitio reperitur in Deo: ergo, &c. Minor constat ex eo, quòd Deus perfectè cognoscat dependentiam, quam effectus habent à suis causis, & vicissim connexionem, quæ inter causas, & earum effectus reperitur. Major verò patet ex eo, quòd cognitio de quâ agitur, ad nullum alium mentis habitum, quàm ad habitum scientiæ, referri possit.

Objicies 1. Ad rationem scientiæ maximè propriè sumptæ requiritur 1. discursus: 2. ut minùs notum cognoscatur per notius: atqui duo illa repugnant Dei scientiæ, cum maximam involvant imperfectionem: ergo, &c.

Resp. 1. neg. priorem partem majoris; quippè tantùm abest, ut discursus pertineat ad rationem seu essentiam scientiæ, quin potiùs sit ejus defectus, seu imperfectio.

Resp. 2. dist. alteram partem maj. Ad rationem scientiæ requiritur *ex parte rei cognitæ*, ut minùs notum cognoscatur per notius, conc. maj. *ex parte cognoscentis*, neg. maj. Quamvis Deus non minùs clarè unum quàm aliud cognoscat, ex parte tamen rei cognitæ unum est notius alio, quia per se magis cognoscibile est à priori, cum sit illius causa: at hoc satis est ad rationem scientiæ.

Obji-

Objicies 2. Deus non habet scientiam strictè sumptam, saltem suorum attributorum, cùm attributa non procedant ab essentiâ, tanquam à causâ: de ratione verò scientiæ sit procedere per causam.

Resp. ad. 1. neg. ant. Ad 2. dist. ant. Attributa divina non procedunt ab essentiâ, tanquam à causâ formali, conc. ant. cùm enim quodlibet attributum sit ens à se, non potest habere causam, à quâ reverà pendeat: tanquàm à causâ virtuali, neg. ant. Siquidem, unum esse causam virtualem alterius, nihil aliud est, quàm duo sic inter se comparari, ut si intercederet actualis distinctio, unum penderet ab alio; hocque reverà in attributis contingeret, si realiter actu distinguerentur ab essentiâ.

CAPUT II.

De essentia scientiæ Dei.

Not. UT essentia divinæ scientiæ explicetur, satis est, ut hic proponantur variæ differentiæ, quæ inter eam, & creatam reperiuntur: eas autem non esse exiguas numero, hisce verbis docet Augustinus lib. 2. ad Simplicianum, quæst. 2. *Longum est percurrere cætera discrimina scientiæ divinæ ab humana; & sunt innumerabilia, quibus ostenditur, multa divina iisdem nominibus appellari, quibus humana: cùm incomparabili diversitate sejuncta sint.*

CONCLUSIO. Quæ in Deo est scientia, in multis differt à scientiâ, quæ reperitur in creaturis.

Probatur. Perfectissima est Dei scientia, quippè caret iis omnibus imperfectionibus, quæ sunt in scientiâ, quâ creaturæ præditæ sunt.

Et quidem 1. scientia in Deo non est accidens, seu aliquid ipsi adventitium; est enim prorsùs idem cum illius essentiâ, & id quidem propter mira-

mirabilem illius simplicitatem, ubi, inquit S. Augustinus epist. 102. *non aliud est esse, aliud intelligere*.

Secundò. Non est habitus eo sensu, quòd aliquando suo actu privari possit. Quippè cùm Deus actus sit purissimus, totus est in actu, ac proinde omnem omninò potentialitatem excludit.

Tertiò. Præstantissimum habet objectum; versatur enim nontantùm circa esse, quod creaturæ habent in semetipsis, sed etiam, & quidem præcipuè, circa esse quod habent in Dei sapientiâ, quæ earum est artifex. *Ibi*, ait Augustinus lib. 6. de Trinit. cap. 10. de æternâ sapientiâ agens, *novit Deus omnia, quæ fecit per ipsam: & ideò cùm decedant & succedant tempora, non decedit aliquid, vel succedit scientiæ Dei*.

Quartò. Non habetur per discursum, sed per unicum, & quidem in instanti, intuitum. *Non more hominum*, inquit Augustinus, *quod futurum est, prospicit, vel quod præsens est, aspicit, vel quod præteritum, respicit: neque ejus cogitatio, de cogitatione in cogitationem transit, in cujus incorporeo intuitu adsunt cuncta quæ novit, quoniam tempora ita novit nullis suis temporalibus rationibus, quemadmodum temporalia movet nullis suis temporalibus motibus*.

Quintò. Dei scientia non est præcisiva, seu, naturam sine differentiis, ut solent homines, non attingit. Nec mirùm; cum enim sit infinita Dei scientia, statim id omne quod est idem cum naturâ, perspicit: *Infinitas itaque numeri, quamvis infinitorum numerorum nullus sit numerus: non est tamen* (ait Augustin. lib. 12. de civit. Dei cap. 18.) *incomprehensibilis ei, cujus intelligentiæ non est numerus. Quapropter si quid scientia comprehenditur, scientis comprehensione finitur; profectò & omnis infinitas quodam ineffabili modo Deo finita est, quia scientia ipsius incomprehensibilis non est*.

Sex-

Sextò. Dei ſcientia eſt omninò immutabilis; nec enim capax eſt, aut incrementi aut decrementi; nec de præterito ad præſens, nec de præſenti ad futurum tranſit. *Cum enim*, ait Auguſtin. in lib. 2. ad Simplicianum, quæſt. 2. *dempſero de humana ſcientia mutabilitatem, & tranſitus quoſdam à cogitatione in cogitationem .... inſinuatur mihi utcunque ſcientia Dei.* Verum de eâ, nonnulliſque aliis ſcientiæ divinæ dotibus, occurret ſermo inferiùs, cùm de illius immutabilitate, & cauſalitate dicetur.

CAPUT III.

De objecto divinæ ſcientiæ.

OBjectum alicujus habitus, ex logicis, eſt id circa quod habitus ille verſatur: ut igitur divinæ ſcientiæ objectum explicetur, dicendum eſt de iis, circa quæ verſatur: unde quærendum eſt, utrum Deus ſeipſum; non entia; mala; creaturas poſſibiles; præteritas & exiſtentes; demùm futura omnia cognoſcat.

ARTICULUS I.

Utrum Deus ſeipſum cognoſcat.

CONCLUS. DEus ſeipſum cognoſcit. Probatur 1. ex Scripturis: Hæc habentur Luc. 10. *Nemo ſcit, quis ſit Filius, niſi Pater; & quis ſit Pater, niſi Filius.* Hæc quoque leguntur 1. ad Corinth. 2. *Spiritus Dei ſcrutatur omnia, etiam profunda Dei.* Deinde: *Nemo novit quæ ſunt Dei, niſi Spiritus Dei.*

Probatur 2. ex SS. Patribus. Conſtans eſt Patrum aſſertio, Deum res omnes creatas videre in ſeipſo. *Novit omnia Deus Pater in ſeipſo*, ait Auguſtin. lib. 15. de Trinitate cap. 14. *novit in Filio, ſed in ſeipſo tanquam ſeipſum, in Filio tanquam verbum*

bum suum, quod est de his omnibus, quæ sunt in se ipso. Omnia similiter novit & Filius; in se scilicet tanquam ea, quæ nata sunt de iis, quæ Pater novit in seipso: in Patre autem tanquam ea, de quibus nata sunt, quæ ipse Filius novit in seipso: Ergo Deus seipsum cognoscit; siquidem ratio cætera cognoscendi, debet saltem in instanti rationis priùs cognosci, quàm ea quæ per eam cognoscuntur, juxta illud Logicorum axioma: Propter quod unumquodque tale, & illud magis.

Probatur 3. ratione. Scientia Dei est perfectissima: ergo debet habere objectum perfectissimum: atqui solus Deus est hujusmodi: ergo Deus ut in se est, debet esse objectum, circa quod versatur divina scientia.

CONCLUSIO 2. Deus seipsum ita cognoscit, ut perfectè comprehendat.

Probatur. Ad cognitionem comprehensivam requiritur 1. ut percipiantur quæcunque Deus potest facere: requiritur 2. (saltem secundùm aliquos scholasticos) ut tanta sit intensivè perfectio cognitionis, quanta est intensivè perfectio cognoscibilitatis in objecto, seu, tam perspicuâ, tamque perfectâ cognitione objectum percipiatur, quàm ipsum est perspicuum, ac perfectum: Atqui duo illa, Dei respectu, conveniunt divinæ scientiæ. Et quidem 1. cùm omnia quæ à Deo fieri possunt, in mente divinâ concipiantur secundùm ideas, ad quas exigi debent, necesse est, ut à Deo intelligantur. 2. Dei cognitio est infinita, non extensivè tantùm, sed etiam intensivè, cùm sit omninò idem cum essentiâ divinâ: ergo tam perfecta est intensivè, quàm ipsamet essentia, quàm attributa, quæ secundùm nostrum concipiendi modum, emanant ab essentiâ divinâ.

ARTICULUS II.

Vtrum, & qua ratione Deus cognoscat non entia, & mala omnia.

Not. 1. HIc non entium nomine, non intelligimus, 1. quæ verè possibilia sunt; de iis enim articulo sequente dicemus; sed quæ sunt omninò impossibilia, ut quòd homo sit lapis. Intelligimus 2. entia ficta, seu chimeras, aut, ut loquuntur, mera entia rationis.

Not. 2. Malum triplex est; naturæ, ut sunt monstra: pœnæ, ut calamitates, quas nonnunquam homines patiuntur; culpæ, ut sunt peccata.

CONCLUSIO 1. Deus cognoscit impossibilia, & entia rationis.

Probatur argumento S. Thomæ. Deus cognoscit, quæcunque cadere possunt in creatam cogitationem: atqui tam impossibilia, quàm entia rationis, cadunt nonnunquam in creatam cogitationem: homo nimirùm multa fingit, quæ realiter esse non possunt, & quæ non habent aliud esse, quàm in intellectu creaturæ cognoscentis.

Objicies 1. Si Deus cognosceret entia rationis, ipse ea faceret, sicut facit creatura; siquidem facere ens rationis, est illud cognoscere, cùm non alibi habeat existentiam, quàm in intellectu cogitantis.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dist. ant. Facere ens rationis, est illud cognoscere per modum entis realis, conc. ant. per modum impossibilis, neg. ant. Deus hoc, non autem illo modo cognoscit entia rationis, cum omnia cognoscat, ut sunt realiter; entia verò rationis sunt realiter impossibilia.

CONCLUSIO 2. Deus cognoscit mala omnia.

Probatur enumeratione. *Primò* quidem cognoscit mala naturæ, seu monstra; nam ea cognoscit,

scit, quæ ipse producit: atqui Deus producit monstra, cum sint entia vera, & realia: quodlibet autem ens verum & reale fit à Deo.

Secundò. Deus cognoscit mala pœnæ: siquidem, (ut mox dictum est) ea cognoscit Deus quæ verè ab ipso sunt: atqui mala pœnæ verè sunt à Deo: *Si erit malum in civitate*, inquit Scriptura Amos 3. *quod non fecerit Dominus*. Præterea quæ media sunt, quibus sua consilia Deus exequitur, ab ipso cognoscuntur. Sed mala pœnæ sunt media, quibus exequitur sua consilia: iis nimirùm utitur, ut suos electos probet, ut reprobos impediat à quibusdam exterioribus actibus, quibus ipsa Ecclesia funditùs everteretur.

Tertiò. Deus novit mala culpæ. Nam id Deus novit, quod castigat: atqui castigat mala culpæ; nonnunquam quidem in hoc sæculo variis calamitatibus, quibus peccatores lacessit; in altero verò cruciatibus, quibus ii torquentur, quos scelerum in hâc vitâ non pœnituit. Præterea id cognoscit, quod permittit, ut inde bona quamplurima colligat: atqui Deus permittit peccata, ut plurima ex iis bona colligat, ut dicetur in tractatu de Prædestinatione. *Melius*, inquit Augustinus in Enchiridio ad Laurent. *judicavit de malis benefacere, quàm mala nulla esse permittere*.

CONCLUSIO 3. Deus non cognoscit peccatum in ipso peccato, sed in rectitudine illi oppositâ.

Probatur prior pars. Deus non cognoscit aliquid in eo, quod non habet esse positivum; atqui peccatum, nullum habet esse positivum: nempè consistit in merâ boni privatione, (ut in tractatu de actibus humanis dicetur ex principiis Augustini, cujus satis sit hìc unam laudare sententiam.) *Quid est*, inquit in Enchiridio ad Laurentium, *aliud quod malum dicitur, nisi privatio boni?*

Probatur altera pars. Privatio cognoscitur in formâ, quæ illi est opposita; sic tenebræ cognoscuntur in luce, cujus sunt privatio: ergo, cùm, ex di-

dictis, malum culpæ, sive peccatum, sit privatio boni, cognoscitur in ipsâ bonitate formæ, seu rectitudinis, cujus est privatio.

Confirmatur ex S. Dionysio, qui cap. 2. de divinis nominibus, asserit, privationes in formis oppositis contineri, sicut tenebræ in luce continentur; ubi enim docuit, Deum omnia in seipso & in substantiâ suâ, tanquam eorum causâ, cognoscere, hæc subjicit: *Non ita tamen, ut per propriam cujusque speciem, & ideam, in unumquodque sit intentus; sed ut secundùm unicam causæ præstantiam, omnia norit, & contineat: quemadmodum lux, secundùm causæ rationem, in seipsa tenebrarum notitiam ante complectitur; non aliunde tenebras, quàm ex luce cognoscens.*

Hinc autem sequitur 1. malum à Deo non cognosci directè, sed indirectè tantùm. Sequitur 2. quòd licèt mala culpæ tanquàm objecta contineantur in Dei scientiâ, quæ ab ipso Deo ejusque substantiâ minimè differt, non sint tamen in Deo tanquàm in subjecto: nec enim comprehenduntur in ideâ, seu exemplari proprio, sed in ideâ, & exemplari alieno. Ea illatio est Augustini, qui lib. de naturâ boni, cap. 28. ait, quòd cum audimus *omnia ex ipso, & per ipsum, & in ipso, omnes utique naturas intelligere debemus quæ naturaliter sunt. Neque enim ex ipso sunt peccata, quæ naturam non servant, sed vitiant.*

ARTICULUS III.

Utrum Deus cognoscat omnes creaturas possibiles, tum præteritas, tum existentes.

Not. 1. NEgarunt, Deo omnia esse cognita Philosophi, qui negarunt illius providentiam ad hocce universum, aut saltem ad minimas quasque res, sese extendere.

Not. 2.

Not. 2. Creaturæ habent esse duplex; eminentiale in Deo, & formale in seipsis: his præmissis, sit.

CONCLUSIO. Deus cognoscit omnia tum possibilia, tum præterita, tum existentia.

Probatur prior pars. Ea Deus cognoscit, quorum habet ideas: atqui Deus habet ideas omnium possibilium: ergo eas cognoscit. Major constat: neque enim nos ob aliud dicimur rem aliquam cognoscere, quàm quòd illius ideam in mente nostrâ geramus: itaque probatur min. Se habet Deus respectu possibilium, sicut artifex respectu eorum, quæ per artem suam potest facere: Atqui artifex habet ideas eorum, quæ per artem suam potest facere: ergo & Deus possibilium. Augustini est illud argumentum: nam lib. 12. de civit. Dei cap. 20. asserit: *In una Dei sapientia esse immensos quosdam atque infinitos thesauros rerum intelligibilium, in quibus sunt omnes invisibiles, atque incommutabiles rationes rerum etiam visibilium, & mutabilium, quæ per istam factæ sunt.* Rationem reddit S. Doctor: *Quoniam*, inquit, *Deus non aliquid nesciens fecit, quod nec de quolibet homine artifice rectè dici potest. Porrò si sciens fecit omnia, ea utique fecit, quæ noverat.*

Probatur tum secunda, tum tertia pars conclusionis. Deus (ut mox demonstratum est) habet ideas rerum omnium possibilium: hincque meritò conclusum est, eum omnia prorsùs nosse possibilia: Atqui valet ea ratio & pro præteritis, & pro præsentibus: non enim per actualem tum præsentium, tum præteritorum productionem, amisit ideas, quas de iis habebat, antequam fierent: ergo non minùs ab eo cognoscuntur, quàm cum erant tantùm possibilia: *Ibi* (verba sunt Augustin. lib. 6. de Trinit. cap. 10.) *novit omnia Deus, quæ fecit per ipsam* (de sapientiâ æternâ loquitur, quam vocat artem omnipotentis Dei, (*& ideò cum decedant & succedant tempora,*

pora, non decedit aliquid, vel succedit scientiæ Dei.

Probantur iterùm omnes simul conclusionis partes. Deus (ut ostensum est suprà) seipsum perfectissimè comprehendit: ergo cognoscit omnia, ad quæ potest se extendere, ac de facto sese extendit divina illius virtus. Atqui potest se extendere ad omnia possibilia, & de facto extendit sese ad præterita & præsentia: ergo, &c.

Quæres, nùm sit de fide, quòd Deus vel minima quæque distinctè noverit?

Resp. affirmativè. Expresè nimirùm id tum Scriptura, tum traditio definiunt. Genes. cap. 1. dicitur, quòd Deus opera sua statim post eorum creationem sigillatim contemplatus sit, ac peracta probaverit: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.* Hæc habentur Job cap. 28. *Ipse enim fines mundi intuetur, & omnia quæ sub sole sunt, respicit.* Esther cap. 24. hæc leguntur: *Domine qui habes omnium scientiam.* Idem asserit Apostolus ad Hebr. 4. *Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: Omnia verò nuda sunt & aperta oculis ejus.* Huc pertinent quæ in Euangelio leguntur de curâ, quam Deus gerit liliorum agri, volatilium cœli. Hìc etiam laudari possunt textus, in quibus ipsæ vel occultissimæ hominis cogitationes dicuntur notæ esse Deo: *Intellexisti cogitationes meas de longè.*

Patres non minùs quàm Scripturæ expresè id de quo agitur, asserunt. Cyrillus Thesaur. lib. 15. refellit Arianos, contendentes, DeumPatrem Verbum suum produxisse velut instrumentum, quo ad res cæteras procreandas uteretur, eò quòd (inquiebant) res aliæ creatæ non potuerint ferre vim & efficientiam Dei ipsius. Refellit (inquam) ex eo, quòd indignum Deo non sit, minutissima quæque per cognitionem ac providentiam attingere. Ambrosius lib. de interpel. cap. 2. impios, qui Psal. 7. dicunt: *Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?* sic refellit: *Qui existimat*

mat ab eo qui omnia videt, non videri, & tenebris credit commiſſa ſua poſſe celàri, umbram prætendit: ſed fruſtrà latere ſe credit; cum oculus Domini lucidior ſole, occulta omnia deprehendat, tenebroſa illuminet, & intimi cordis penetret conſcientiam, atque in alta & profunda deſcendat.

Objicies. Hieronym. ad 1. cap. Habacuc, expreſsè negat, Deum minuta quæque cognoſcere; imò dicit, *Abſurdum eſſe, ad hoc Dei deducere majeſtatem, ut ſciat per momenta ſingula, quot naſcantur culices, quotve moriantur; quæ cimicum, & pulicum, & muſcarum ſit in terra multitudo; quanti piſces in aqua natent; & qui de minoribus, majorum prædæ cedere debeant.*

Reſp. diſt. ant. Hieronymus negat, Deum minuta quæque cognoſcere ea cognitionis ſpecie quæ conjuncta ſit cum eodem amore, eadem benevolentia, quibus homini per ſuam providentiam proſpicit, conc. ant. cognitione ſimpliciter ſumpta, neg. ant. Petitur ea reſponſio ex his verbis ab Hieronymo in objectione laudatis: Non ſimus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipſos injurioſi ſimus, eandem rationabilium quam irrationabilium providentiam eſse dicentes.

CONCLUSIO 2. Deus cognoſcit, tum eſse eminens, quod creaturæ habent in illius eſsentia, tum eſse formale, quod habent in ſeipſis.

Probatur prior pars. Eſse eminens, quod creaturæ habent in Dei eſsentia, eſt idem cum ipſa Dei eſsentia: Atqui (ut ſuo loco oſtenſum eſt) Deus perfectè novit ſuam eſſentiam: ergo novit quoque eſse eminens, quod ipſæ habent in illa.

Probatur altera concluſionis pars. Deus id omne cognoſcit, quod eſt cognoſcibile, quia vis cognoſcendi in Deo eſt infinita: Atqui eſse formale creaturarum eſt cognoſcibile, eſt enim verum ali-

quòd ens cum sit aliquid reale, ergo, &c. Confirmatur ex eo, quòd, si Deus cognosceret solum esse eminens, quod creaturæ habent in illo, non cognosceret creaturas, sed tantùm suam essentiam, cum (ut mox dictum est) esse eminens creaturarum non sit aliquid ab ipsâ divinâ essentiâ distinctum.

CAPUT IV.

Utrum Deus cognoscat futura.

Not. 1. FUturum duplex est; necessarium & contingens. Prius est illud, quod habet necessariam connexionem cum suâ causâ; sic necessariò futura est combustio paleæ, cui fax ardens admovebitur. Posterius subdividitur in contingens ab extrinseco, & contingens ab intrinseco. Contingens ab extrinseco, est illud, quod licèt oriatur à causâ intrinsecâ necessariâ, impediri tamen potest ab aliâ causâ extrinseca, ut patet in morbis, qui necessariò acciderent, nisi præoccuparentur medicamentorum virtute. Contingens verò ab intrinseco, est illud, quod oritur à causa extrinsecè contingente, seu quæ indifferens est, ut agat vel non agat; hujusmodi sunt sola futura libera.

Not. 2. Futura contingentia libera, nonnulla sunt absoluta, nempè quæ licèt sint à causa libera, absolutè tamen seu independenter ab aliqua conditione, habitura sunt existentiam in certa temporis differentia: alia verò sunt conditionata, quæ in certa temporis differentia non habitura sunt existentiam, nisi dependenter ab aliqua conditione: Ea autem conditio vel nunquam ponetur, ut miracula Christi apud Tyrios & Sidonios, qui conversi fuissent, si à Christo apud eos, sicut apud Judæos, patrata fuissent; vel ea conditio aliquando ponetur; sic futurus fuit Petri casus, si ab ancilla tentaretur.

CON-

CONCLUSIO I. Deus distinctè cognoscit futura necessaria.

Probatur. Ille distinctè cognoscit futura necessaria, qui distinctè cognoscit effectus, qui ex causis necessariis emanaturi sunt: Atqui Deus cognoscit: distinctè effectus, qui ex causis necessariis emanaturi sunt: Siquidem ille cognoscit effectus qui ex causis necessariis emanaturi sunt, qui cognoscit connexionem necessariam, quam cum illis habent: Sed Deus eam cognoscit: quippè comprehendit virtutem causarum, ac proindè ea omnia, quæ cum illis habent connexionem necessariam: hoc enim est comprehendere.

Confirmatur illud argumentum ex S. Patribus, qui docuerunt, hanc esse æternitatis rationem, ut omnia quodam in sensu, de quo dicetur inferiùs, sint præsentia, nec quidquam Dei respectu sit præteritum, aut futurum: *Ita ut* (ait Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 10.) *nec ea quæ dicuntur futura, quasi desint, expectentur, ut veniant; sed & præterita & futura cum præsentibus sint cuncta præsentia.*

CONCLUSIO 2. Deus distinctè cognoscit futura, quæ sunt ab extrinseco contingentia.

Probatur. Ille cognoscit futura, quæ sunt ab extrinseco contingentia, qui distinctè cognoscit seriem & ordinem omnium causarum, quæ necessariæ sunt, hoc est, ad unum determinatæ: atqui Deus eum ordinem, seriemque cognoscit: ergo, &c. Minor patet, quia ordo & series causarum necessariarum ab ipsomet Deo constituta sunt, cum nihil, illius respectu, casu & fortuitò fiat: unde probatur major. Qui cognoscit ordinem & seriem omnium causarum, cognoscit fore aliquas, quæ impediture sint effectus, qui per se ex causis necessariis alioquin emanaturi essent; novit quoque, quis futurus sit effectus ex causis, quæ aliarum vim ac virtutem impediture sunt. Sed illi effectus nihil aliud sunt, quàm futurum, quod est contingens ab extrinseco: ergo, &c.

CONCLUSIO 3. Deus distinctè cognoscit futura omnia libera absoluta.

Probatur 1. ex Scripturis. Danielis 13. capite Susanna sic Deum alloquitur: *Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia, antequam fiant*. Intelligitur verò textus ille de liberis hominum actionibus, quippè Susanna alludit ad impium senum in suam castitatem conatum. Psal. 138. hæc ait Propheta Regius: *Omnes vias meas prævidisti.... Tu cognovisti omnia, novissima & antiqua*. Plures alios similes textus reperire est in utroque Testamento: nempè multa sunt loca, quibus Deus, vel immediatè, vel mediatè per Angelos, per Prophetas, per Filium suum incarnatum humanas actiones prædixit, v. g. infidelitatem Judæorum, negationem Petri, proditionem Judæ, conversionem gentium.

Probatur 2. ex Patribus. Augustinus libro 5. de Civit. Dei cap. 9. sic loquitur: *Confiteri esse Deum, & negare præscium futurorum, apertissima insania est*. Asserit ibidem S. Doctor, Ciceronem, qui, ut consuleret humanæ libertati, negavit, Deum præscium esse futurorum liberorum, *dum vult facere liberos, fecisse sacrilegos*. Tertullianus vocat Prophetas, qui de contingentibus liberis vaticinati sunt, irrefragabiles divinitatis testes: *Tantos* (inquit lib. 2. contra Marcionem cap. 5.) *testes* Deus *habet, quantos fecit Prophetas*. Nec immeritò, cum apud Isaiam Dominus ipse demonstret, gentilium Deos falsa esse numina, quòd futura libera prædicere non valeant: *Accedant* (ait cap. 41.) *& nuntient nobis quæcumque ventura sunt. Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos*.

Probatur 3. rationibus Theologicis. 1. Si Deus futura, de quibus agitur, non noverit, illius providentia tolli debet de medio: 2. Deus seipsum non comprehenderet: 3. non haberet perfectissimam cognitionem, nempè eum plurima fugerent:

rent: 4. non erit Deus: *Aut enim* (ait Augustinus, contra Ciceronem agens) *Deum esse negat; aut si confitetur esse Deum, quem negat præscium futurorum, etiamsi dicit nihil aliud, quàm quod ille dixit insipiens in corde suo: Non est Deus: qui enim non est præscius futurorum, non est utique Deus.*

Objicies 1. Id non præscitur, quod non habet determinatam veritatem: atqui futura contingentia libera non habent determinatam veritatem: ergo, &c. Major constat, quia modus cognitionis sequitur modum objecti: ac proindè quod non est in se determinatè verum, non potest determinatè præsciri. Undè probatur minor: Quod est indifferens ad esse & ad non esse, non habet determinatam veritatem: atqui futura contingentia libera sunt hujusmodi; sic enim à Philosophis definiuntur: ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. dist. maj. Quod est indifferens ad esse, & ad non esse pro quolibet tempore, non habet determinatam veritatem, conc. maj. pro aliquo tantùm tempore, neg. maj. Distinguo pariter min. Futura contingentia libera sunt indifferentia ad esse & ad non esse pro aliquo tantùm tempore, præsenti nimirùm, conc. min. pro quolibet tempore, neg. min. sunt enim determinata ad esse aut ad non esse pro tempore futuro, pro quo futura aut non futura à Deo prævidentur.

Instabis. Futura contingentia non habent causam determinatam: ergo sunt omninò indeterminata pro quolibet tempore; neque enim effectus potest ab alio, quàm à causâ, habere suam determinationem. Probatur ant. Causa futurorum contingentium, v.g. proditionis Judæ, aut pœnitentiæ Petri, nondum existit eo tempore, quo futura illa supponuntur cognosci à Deo: cognoscuntur nimirùm ab æterno, cum tamen eorum causa, nempè creata voluntas, in tempore tantùm creata fuerit.

Resp. dist. ant. Futura contingentia non habent determinatam veritatem pro æterno, conc. ant. pro tempore, quo futura prævidentur, neg. ant. Futura libera non prævidentur futura independenter à suis causis; ac proindè Deus videt determinationem causarum futuram eo tempore, pro quo earum effectus præsciuntur futuri. In quo autem medio, an in ipsis causis, an in Dei decreto, videatur ea causarum futura] determinatio, dicetur inferiùs.

Objicies 2. Præscientia futurorum stare non potest cum libertate creata: ergo, &c. Probatur ant. Illud stare non potest cum libertate creata, quo posito, res præscita necessariò debet evenire: atqui posita Dei præscientia, res prævisa debet necessariò evenire: siquidem non potest non evenire: quippè si posset non evenire, posset supponi quòd revera non eveniret, quia possibili posito in actu, nulla sequitur implicantia: ac proindè falli posset Dei præscientia; quod est absurdum.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. concedo, quòd res prævisa possit non evenire, sed nego posse supponi, quòd reverà non eveniet. Ratio est, quia rei futuritio præsupponitur prævisioni: ideò nimirùm prævidetur, quòd sit futura. Hieronymi est illa solutio: nam in hæc Dei verba apud Ezechielem cap. 2. *Si fortè vel ipsi audiant*, sic loquitur: *Non enim, quia ille ventura cognoscit, necesse est facere quod ille præscivit, sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille novit futurum quasi Deus.*

CONCLUSIO 3. Deus determinatè prævidet futura omnia conditionata, sive conditio aliquando poni debeat, sive non debeat poni.

Probatur 1. ex Scriptura. Id Deus determinatè prævidet, quod prædixit futurum: atqui Deus prædixit futura libera conditionata, ea etiam quorum conditio nusquam poni debet. Nam primi Regum cap. 23. prædicitur futura Davidis

per

per Ceilitas proditio, si in eorum urbe remansurus fuisset: nempè roganti, *Si descendet Saul, sicut audivit servus tuus?* à Deo ipso responsum est, *Descendet*. Roganti iterùm, *Si tradent me viri Ceila, & viros qui sunt mecum, in manus Saul?* responsum est, *Tradent*: quo audito responso: *Surrexit David, & viri ejus quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti*. Matth. xi. Christus prædixit futuram Tyriorum & Sidoniorum pœnitentiam, si ipse apud eos eadem, quæ in Galilæâ, miracula patrasset: *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent*.

Probatur 2. ex S. Patribus. Id Deus certò ac determinatè novit, ad quod ipse exigit suam agendi rationem: atqui Deus ad futura conditionata, ea etiam, quorum conditio nusquam poni debet, exigit suam agendi rationem: ergo, &c.

Probatur minor. *Primò*, Augustinus libro de correptione & gratia cap. 8. asserit, quòd ejusmodi futurorum prævisione nitatur agendi modus, quem Deus servat in aliquos, qui sunt ex electorum numero; scilicet rapit eos ex hoc mundo, quòd prævideat eos lapsuros esse in crimina, si vitam ad provectam usque ætatem ducere permitterentur: *Sicut ergo* (inquit, postquàm laudavit hæc Sapientiæ verba: Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius) *coguntur* Pelagiani *fateri, Dei esse ut finiat homo vitam istam, antequam ex bono mutetur in malum*. Idem S. Doctor lib. de dono persever. cap. xi. docet, Deum noluisse, ut miracula patrarentur coram nonnullis gentibus, quas tamen, si patrata fuissent, prævidebat credituras: *His* (inquit) *quos prævidit, si apud eos facta essent, suis miraculis credituros, quibus noluit subvenire, non subvenisse: de quibus in sua prædestinatione occultè quidem, sed justè aliud judi-*

cavit. Libro primo quæstionum ad Simplicianum, quæstione secundâ, scribit reprobos quosdam oculto quidem, sed justo Dei judicio, non vocari eâ vocatione, cui Deus prævidet eos præbituros esse consensum: *Quis* (ait) *audeat dicere, defuisse Deo modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque conjungeret, in qua Iacob justificatus est*. Idem pluries repetit Augustinus in omnibus ferè libris, quos contra Pelagianos aut eorum reliquias exaravit.

Secundò, constans est antiquorum doctrina Deum permittere, ut electi variis modis vexentur, quòd alioquin eos lapsuros prævideat: *Quia* (inquit Gregorius Magnus lib. 23. Moralium c. 27.) *mera potentia prævidet, quòd si quieti ac liberi in tranquillitate persisterent, tentationes ferre adversarii non valentes, mentis prostrati vulneribus jacerent*.

Objicies 1. Augustinus lib. 1. de anima & ejus origine ad Renatum cap. 12. supponit, Deum non prævidere quod non est futurum, licèt alioquin positâ quâdam conditione futurum esset: utitur nimirùm eo principio, ut confutet Pelagianos, qui contendebant, parvulos ex hâc vitâ sine baptismate subtractos, ideò salutem non consequi, quòd Deus præsciret eos, si ad adultam usque ætatem vixissent, malè usuros esse libero arbitrio: *Quid* (inquit) *ipsa exinanitur omninò præscientia, si quod præscitur, non erit? quomodo enim rectè dicitur præsciri futurum, quod non est futurum?* ergo, &c.

Resp. dist. ant. Augustinus supponit, Deum non prævidere, &c. præscientiâ absolutâ, conc. ant. præscientiâ conditionatâ, neg. ant. Quamvis Pelagiani verbo tenùs contenderent, conditionatam esse præscientiam, quam Deo asserebant, respectu futuri mali usus liberi arbitrii in parvulis, qui sine baptismate moriuntur; reipsâ tamen supponebant, absolutam esse præscientiam, de

de quâ agitur; quippè (ut argumentatur Augustinus) necesse est, ut absoluta sit ea præscientia, quæ Deum movet, ut pœnas non præparet modò, sed etiam actu infligat; cum enim æquum non sit animadvertere in crimen, quod nondum commissum est, licèt aliquando committi debeat: à fortiori par non est, ut animadvertatur in crimen, quod nusquam debet admitti. Ad eum sententiæ Augustinianæ sensum reduci debent hæc Fulgentii verba libro primo de veritate prædestinationis: *Neque enim Dominus, rerum omnium conditor, facienda præscisset, quæ facienda non essent. Scimus namque, præscientiam Dei sic esse veram atque incommutabilem, ut quæ futura præscit, verè futura sint.* Nempè eo loci Fulgentius Pelagianos arguit, quòd assererent, Deum ideò sævire in parvulos, qui sine baptismate moriuntur, quòd si ad adultam usque ætatem vixissent, malè usuri fuissent libero arbitrio.

Objicies 2. Futura contingentia, tum absoluta, tum conditionata, nonnunquam dubitanter in Scripturis prædicuntur: ergò Deus ea certò non novit. Probatur ant. Ezechielis 2. hæc dicit Dominus: *Si fortè vel ipsi audiant.* Jeremiæ 26. *Noli subtrahere verbum, si fortè audiant.* Mat. 21. *Verebuntur fortè filium meum*: ergo Deus non certò, sed conjecturaliter tantùm cognoscit ejusmodi futura.

Resp. 1. neg. conseq. Ratio est, quia Scriptura eo loquendi modo utitur, ut rei, ex parte hominum, non autem ex parte Dei, incertitudinem significet. Resp. 2. adverbium illud, *fortè*, non significare rei, quæ prædicitur incertitudinem, sed ex parte hominum difficultatem maximam: ita censet Gregorius Magnus Hom. 18. in Ezechielem. Resp. 3. adhibitam fuisse eam loquendi rationem, ut denotaretur, id de quo agitur, esse penès liberum hominis arbitrium: ita visum est Hieronymo ad caput 26. Jeremiæ.

Caput IV.

De medio scientiæ Dei.

Not. Nomine medii hîc intelligitur id, in quo tanquam in ratione priùs cognitâ Deus ea novit, quæ per scientiam suam attingit. Attingit autem, ut dictum est superiùs, seipsum, peccata, possibilia, præterita, præsentia, futura omnia, tum libera, tum necessaria, tum absoluta, tum conditionata. Quærendum est igitur, quonam in medio cognoscantur.

Articulus I.

Quo in medio seipsum Deus cognoscat.

Not. In Deo est essentia, per quam constituitur: sunt etiam attributa, quæ ex essentia secundùm nostrum concipiendi modum sequuntur. Quæremus ergo 1. utrùm Deus cognoscat suam essentiam in aliquo medio: 2. utrum essentiâ sit medium, in quo attributa cognoscantur.

Conclusio 1. Deus non cognoscit suam essentiam in aliquo medio.

Probatur. Nullum fingi potest medium, in quo Deus suam essentiam cognoscat: ergo in nullo eam cognoscit. Probatur ant. Ut aliquid sit medium cognitionis, requiritur 1. ut sit prius quàm res, quæ in ipso cognoscitur: 2. ut sit illius causa, saltem secundùm nostrum concipiendi modum. Atqui nihil fingi potest prius essentiâ divinâ, nihil quoque potest esse illius causa, etiam secundùm nostrum concipiendi modum. Nempè essentia Dei (ut suo loco dictum est) posita est in eo, quòd Deus sit ens à se, & à quovis alio prorsùs independens: sed nihil prius

est

est ejusmodi ente, nihil fingi potest, quod illius respectu vel umbram habeat causæ; ac proinde excogitari non potest medium, in quo cognoscatur.

Conclusio 2. Deus in essentiâ suâ, tanquam in medio, cognoscit sua attributa.

Probatur. Duæ conditiones, quæ ad rationem medii requiruntur, reperiuntur in essentiâ divinâ respectu attributorum; nam 1. secundùm nostrum concipiendi modum, essentia est prior attributis, quia *esse simpliciter* prius est modis entis, ut sunt attributa respectu essentiæ: 2. Essentia, secundùm nostrum concipiendi modum, est causa, non actualis quidem, sed virtualis, attributorum; nempè singula attributa sequuntur ex independentiâ, per quam essentia divina constituitur.

Objicies. Ad rationem medii requiritur, ut priùs cognoscatur, quàm res, cujus est medium; atqui Deus non cognoscit suam essentiam priùs, quàm cognoscat sua attributa: utrumque enim attingit unico ac simplicissimo actu.

Resp. dist. maj. Requiritur, ut medium ex parte objecti cognoscatur priùs, quàm res cujus est medium, conc. maj. ex parte cognoscentis, neg. maj. hoc autem modo, non autem illo, Deus essentiam ante sua attributa cognoscit. Quamvis Deus uno ac simplicissimo actu tum essentiam, tum attributa simul cognoscat; videt tamen, esse quemdam ex parte objecti ordinem, ratione cujus essentia est radix attributorum, seu videt attributa sequi ex essentia. Hinc Sylvius concludit, scientiam, quam Deus habet de suis attributis, non minùs vocari posse *scientiam propter quid*, quàm ea quam habet de suis creaturis.

Articulus II.

Quo in medio Deus cognoscat possibilia.

Not. 1. Certum est apud omnes Theologos, Deum cognoscere creaturas possibiles in suâ essentiâ. Ratio est, quia alioquin intellectus divinus reciperet ab extrinseco species creaturarum: ac proindè ab ipsis perficeretur, quod est absurdum.

Not. 2. Dei essentia duobus modis spectari potest; vel prout est causa creaturarum possibilium, vel prout eas repræsentat in esse intelligibili. Nonnulli scholastici negant, Deum videre creaturas possibiles in sua essentiâ, tanquam in earum causâ. Contendunt alii, Deum eas videre tum in essentiâ divinâ, tanquam in causâ, tum in se ipsis, prout à divinâ essentiâ repræsentantur.

Conclusio 1. Deus videt in suâ essentiâ, tanquam in causâ, omnes creaturas possibiles.

Probatur. Qui comprehendit essentiam Dei, videt in eâ, tanquam in causâ, omnes creaturas possibiles: atqui (ut suo loco demonstratum est) Deus comprehendit suam essentiam: ergo, &c. Probatur maj. Comprehendere Dei essentiam est eam cognoscere, tum secundùm id quod est in se, tum secundùm id ad quod potest se extendere: atqui sic divinam essentiam cognoscere, est in eâ, tanquam in causa, cognoscere creaturas possibiles, cum reverà ad eas possit per creationem se extendere. Major constat, quia comprehendere, est rem cognoscere omni modo quo potest cognosci: ergo est eam cognoscere, tum secundùm id quod est in se, tum secundùm id ad quod potest se extendere.

Objicies 1. Id non cognoscitur in essentia Dei, tanquam in causa, cum quo divina essentia non

habet

habet connexionem necessariam: atqui essentia Dei non habet connexionem necessariam cum creaturis possibilibus; nam alioquin 1. ab iis penderet: 2. destructis creaturis, destrueretur Dei essentia, quod est absurdum.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. ant. Siquidem unum relativum est necessariò connexum cum alio, nec tamen ab eo pendet; quippè relativa sunt simul natura & cognitione. Ad 3. dist. ant. Destructis quoad existendi possibilitatem creaturis, destrueretur Dei essentia, conc. ant. illa enim creaturarum existendi possibilitas nihil est aliud, quàm vis eas producendi: ea autem vis est omninò idem cum Dei omnipotentia; proindeque cum essentia. Destructis quoad existentiam actualem creaturis, destrueretur Dei essentia, neg. ant. Ratio est, quia licèt creaturæ, ex suppositione quòd existant, habeant necessariam connexionem cum Dei omnipotentia; tamen Dei omnipotentia cum eis necessariò non connectitur: nempè liberè eas produxit, pro libito quoque potest eas ad nihilum redigere.

Objicies 2. Cognoscere effectum in causa, est discurrere: atqui Deus non discurrit: ergo creaturas possibiles non cognoscit in sua essentia, tanquam in causa. Probatur major. Cognoscere effectum in causa, est eum inferre ex causa; sed inferre effectum ex causa, est discurrere: ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. dist. min. Inferre effectum ex causa per plures actus, quorum unus causetur ab alio, est discurrere, conc. min. per unicum ac simplicem actum, ut fit in casu de quo agitur, neg. min.

CONCLUSIO 2. Deus videt creaturas possibiles non tantùm in essentia divina, prout est earum causa, sed etiam in se ipsis, prout in essentia divina, tanquam in specie, repræsentantur.

Probatur prior pars. Deus videt creaturas omni modo, quo videri possunt, quique Deum non dede-

dedecet: atqui creaturæ possibiles videri possunt in se ipsis, nec is videndi modus Deum dedecet; ergo, &c. Probatur minor. *Primò*, creaturæ possibiles habent verum esse, non tantùm in Dei essentiâ, tanquam in causâ sui esse, sed etiam in se ipsis; ergo in se ipsis videri possunt. *Secundò*, modus ille videndi Deum non dedecet, quia nullam includit imperfectionem, nec excludit perfectiorem cognoscendi modum, in essentiâ nimirùm tanquam in causâ.

Probatur altera pars. Ut aliquod ens cognoscatur, debet esse in cognoscente aut secundùm propriam formam, aut secundùm speciem, in quâ velut in speculo repræsententur: atqui esse quod creaturæ possibiles habent in se ipsis, non est in Deo secundùm propriam suam formam; ergo in eo sunt tantùm secundùm sui speciem: ea autem species non est transfusa à creaturis ad Deum: est igitur ipsamet essentia, in quâ tanquam in specie intelligibili infinitæ creaturæ repræsentantur.

Confirmatur argumentum ex Augustino. Docet S. Doctor, Dei essentiam exhibere creaturas, non tantùm secundùm esse eminentiale, quod in eâ habent, sed etiam secundùm esse, quod habent in se ipsis; hincque concludit, Angelos videre creaturas tum in essentiâ divinâ, prout est earum causa, tum in se ipsis, prout in essentiâ divinâ tanquam in speculo repræsentantur. Addit laudatus Pater, posteriorem hunc cognoscendi modum esse minùs perfectum, quàm sit prior, quem tamen non excludit: *Cognitio creaturæ in se ipsa* (ait lib. XI. de Civ. Dei c. 7.) *decoloratior est, ut ita dicam, quàm cùm in Dei sapientia cognoscitur, velut in arte, qua facta est*. Sic iterum loquitur cap. 29. *Omnia hæc aliter in Verbo Dei cognoscuntur ab Angelis, ubi habent causas, rationesque suas, id est, secundùm quas factæ sunt, incommutabiliter permanentes; aliter in se ipsis: illic clariore, hìc obscuriore cognitione, velut artis atque operum*.

Obji-

Objicies. 1. Si creaturæ possibiles viderentur in essentiâ divinâ, essent objectum specificativum, saltem inadæquatum, cognitionis divinæ; sed id dici non potest, siquidem objectum specificativum cognitionis ipsi cognitioni speciem tribuit; atqui creaturæ non possunt divinæ cognitioni speciem tribuere; alioquin divina cognitio ab iis penderet, cùm actus pendeat ab objecto, à quo suam speciem sumit.

Resp. ad 1. neg. maj. Ratio est, quia actus non specificatur ab objecto secundario, seu minùs præcipuo, ut sunt, respectu divinæ cognitionis, creaturæ possibiles; sed specificatur ab objecto primario; quod quidem objectum primarium est divina essentia, quæ independenter ab esse, quod creaturæ habent in se ipsis, perfectè terminat cognitionem divinam, prout est earumdem creaturarum causa.

Objicies. 2. Si creaturæ possibiles à Deo viderentur in se ipsis, moverent divinum intellectum ad sui cognitionem: atqui id asseri nequit: ergo, &c. Major constat, quia potentia movetur ab objecto, quod attingit: unde probatur minor. Ita se habet veritas creata ad intellectum divinum, sicut bonitas creata ad voluntatem divinam: atqui bonitas creata nequit movere divinam voluntatem: ergo neque veritas creata potest intellectum divinum movere. Probatur minor authoritate S. Thomæ, qui 1. p. q. 19. art. 2. ad 2. sic loquitur: *In his quæ volumus propter finem, tota ratio movendi est finis, & hoc est quod movet voluntatem: unde cùm Deus alia à se non velit, nisi propter finem, qui est sua bonitas, non sequitur, quòd aliquid aliud moveat voluntatem suam, nisi bonitas sua; & sic sicut alia à se intelligit intelligendo essentiam suam, ita alia à se vult volendo bonitatem suam.*

Resp. 1. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. conc. maj. dist. min. Bonitas creata non potest movere voluntatem divinam, tanquam motivum præcipuum, conc. min. tanquam motivum secunda-

rium,

rium, neg. min. Idem dici debet de veritate creata respectu divini intellectus; nec aliud loco in objectione laudato S. Thomas voluisse videtur.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. maj. Ratio disparitatis est, quia veritas creata non movet intellectum divinum, tanquam aliquid Deo extrinsecum, sed tantùm quatenùs in essentiâ divinâ tanquam in speculo, seu specie intelligibili, repræsentatur; è contra creata bonitas, si in se amaretur à Deo, ipsius voluntatem moveret tanquam aliquid Deo extrinsecum.

Confirmatur ea responsio authoritate S. Thomæ, qui 1. p. q. 14. art. 5. sic loquitur: *Deus se ipsum videt in se ipso, quia se ipsum videt per essentiam suam; alia autem à se videt non in ipsis* (seu in speciebus emendicatis à rebus ipsis) *sed in se ipso, in quantùm essentia sua continet similitudinem aliorum ab ipsa.*

ARTICULUS III.

Quo in medio Deus cognoscat præterita, præsentia, & futura.

Not. 1. Certum est, Deum præsentia & præterita videre in essentiâ suâ, tanquam in medio: nec mirum: nam essentia divina per sui communicationem est præsentium ac præteritorum causa. Certum est prætereà, Deum ea videre in suâ divinâ essentiâ, tanquam in specie; quippè in eâ repræsentatur realis eorum existentia. Certum est quoque, futura necessaria à Deo videri in essentia divina, prout ad illorum futuram productionem determinata est per decretum efficax, quod de eorum productione in tempore facienda latum est ab æterno.

Not. 2. Cajetanus, non paucique alii contendunt, Deum videre futura libera, cujusque sint generis, sive sint conditionata, sive absoluta, in reali eorum coexistentia cum æternitate. Nempe

ii authores volunt, futura eodem modo ab æterno esse Deo præsentia, ac res quæ de facto existunt, hoc est, non tantùm secundùm eorum ideas objectivas, sed etiam secundùm realem sui existentiam. Cùm enim (inquiunt) æternitas sit tota simul, seu cùm sit omninò indivisibilis, rerum omnium tum præteritarum, tum præsentium, tum futurarum existentiam actualem & realem complectitur.

Not. 3. Ludovici Molinæ discipuli docent, futura de quibus agitur, sive sint ordinis naturalis, sive ordinis supernaturalis; sive pertineant ad statum naturæ innocentis, sive ad statum naturæ lapsæ, à Deo videri in se ipsis immediatè, non quidem quòd Deus ab illis species emendicet, sed quòd in illius essentiâ, tanquam in speculo, repræsententur.

Not. 4. Pluribus Thomistis placet, efficax Dei decretum esse medium, in quo Deus videt futura omnia, ad quemcumque statum, & ad quemcumque ordinem pertineant. Ratio est (inquiunt illi Thomistæ) quòd nihil omninò sit futurum independenter à decreto, per quod Deus efficaciter decernat illius futuritionem, statuatque se in tempore physicè prædeterminaturum creaturam liberam, ut hos, vel illos actus eliciat.

Not. 5. Alii Theologi, inter juratos Molinæ discipulos & Thomistas rigidiores, media incedunt via: Nempè docent 1. cum Molinæ discipulis, Deum futura libera tum ordinis naturalis, tum ordinis supernaturalis, sed ad naturæ innocentis statum pertinentia, videre in ipsis futuris immediatè, & non in aliquo decreto, quod sit eorum causa. Docent 2. cum Thomistis rigidioribus, Deum videre, tanquam in causa, futura libera ordinis supernaturalis ad statum naturæ lapsæ pertinentia, in suo de eorum futuritione absoluto ac efficaci decreto. Cuinam ex propositis opinionibus subscribamus, subsequentibus paragraphis aperiemus.

Utrum

§. I.

Vtrum Deus videat futura libera in reali coexistentia cum æternitate.

CONCL. Deus non videt futura libera in reali eorum coexistentiâ cum æternitate. Est contrà Cajetanum.

Probatur. Ut Deus videat futura libera in reali eorum coexistentiâ cum æternitate, necesse est ut realiter coexistant æternitati: atqui illi realiter non coexistunt: nam id realiter non coexistit æternitati, quod secundùm suum esse proprium non existit ab æterno: sed futura libera non existunt ab æterno secundùm suum esse proprium: ergo, &c. Major videtur certa: siquidem duorum coexistentia nihil aliud est, quàm simultanea eorum existentia, cùm sit relatio, cujus aliud fundamentum assignari non potest, quàm simultanea utriusque extremi existentia. Minor videtur quoque certa, quia futura libera nondum sunt extra suam causam proximam, voluntatem nempè creatam, quæ quidem aut nondum existit, aut si existat, nondum (ut suppono) determinata est ad actum futurum; imò nec de illo quidem cogitavit.

Objicies 1. Ideò dicitur Deum, non videre futura libera in reali eorum coexistentiâ cum æternitate, quòd reverà illi non coexistant: atqui id falsum est, quippè Patres docuerunt 1. Dei respectu nihil esse aut præteritum, aut futurum. Docuerunt 2. præterita & futura ipsi esse maximè præsentia: *Cui* (inquit Hieronymus initio Commentariorum in Jeremiam) *nedum facta jam facta sunt, secundùm illud quod Apostolus loquitur: Quis vocavit ea quæ non erant, quasi ea quæ essent?* Similia habet Augustinus lib. 15. de Trinitate cap. 7. *Quis ergo hominum* (inquit) *habere potest illam sapientiam, quâ novit Deus omnia: ita ut nec ea quæ di-*

dicuntur futura, quasi desint, expectentur, ut veniant? sed & præterita & futura cum præsentibus sint cuncta præsentia, nec singula cogitentur, & ab aliis ad alia cogitando transeatur, sed in uno conspectu simul præsto sint universa? ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. dist. ant. Patres docuerunt, futura esse Deo præsentia, cognitione, conc. ant. existentiâ reali, neg. ant. Omnia, ex S. Patribus, sunt quidem præsentia Deo objectivè, quia Deus habet in suâ essentiâ notiones, seu ideas præteritorum, præsentium, & futurorum; sed non sunt ipsi præsentia per existentiam realem & propriam, quippè (ut jam observavimus) futura nondum facta sunt: proindeque non habent actu realem existentiam.

Confirmatur responsio ex ipsis sanctis Patribus, quorum authoritate adversarii abutuntur: *Unde illud* (inquit Augustinus lib. ad Orosium contra Priscillianistas, & Origenistas, cap. 8.) *quod ajunt, in ejus sapientia jam fuisse facta omnia, antequam in ipsas formas & modos proprios proferrentur, atque in suis ordinibus apparerent, non sobriè dicitur; facta enim quando essent, antequam facta essent? Sed in Dei sapientia omnium faciendarum rationes esse potuerunt, non tamen factæ.* Sic etiam loquitur Ambrosius lib. 1. de fide, cap. 7. *Quomodo ergo facta sunt quæ futura sunt, nisi quia operatoria virtus & scientia comprehendit numerum omnium sæculorum?*

Confirmatur iterùm hoc argumento. Si Scholastici, quos impugnamus, ex eo concludant futura coexistere Deo actu & realiter, quòd Patres asseruerint, futura esse Deo præsentia, concludere pariter debent ea jam non existere, sed desiisse existere, ex eo quòd iidem Patres scripserint ea quæ futura sunt, Dei respectu esse præterita. Quemadmodùm igitur hoc ultimum interpretari coguntur in sensu metaphorico, ita & primum; hoc est, futura dicuntur præterita Dei respectu, quia eorum cognitio Deo non minùs est certa ac evi-

evidens, quàm cognitio rerum præsentium: *Hoc autem* (ait Hieronymns in 2. caput Epist. ad Ephesios, ubi rationem reddit, cur Scriptura futurum per præteritum nonnunquam exprimat) *ideò ne quia futura semper incerta sunt, hominum spes fluctuet & vacillet, ea quæ Deus futura cognovit, apud quem nihil ambiguum est, quasi jam facta memorantur. Vt quia præterita, secundùm Philosophos quoque, fieri infecta non possunt, quia audierunt qui audierunt, quasi jam facta habeant quæ futura sunt.*

Objicies 2. Illud realiter coexistit æternitati, quod æternitas complectitur: atqui æternitas complectitur omnia simul tempora, præterita, præsentia, & futura: ergo, &c. Probatur minor. Infinita & indivisibilis duratio complectitur omnia omninò tempora: sed æternitas est infinita & indivisibilis duratio: ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. dist. maj. Infinita & indivisibilis duratio complectitur omnia simul tempora, quæ reverà sunt, conc. maj. quæ reverà non sunt, neg. maj. Porrò futurum nondum est, ac proindè mirum non est, quòd æternitas, licèt sit infinita & indivisibilis duratio, illud actu non complectatur.

Confirmatur responsum exemplo petito à Dei immensitate, quæ quidem licèt sit infinita & indivisibilis, non complectitur tamen spatium, quod non est reale, nec corpus, quod nondum est extra causas.

§. II.

Vtrum Deus in suo decreto efficaci videat futura libera ordinis naturalis.

CONCL. Deus non videt in suo decreto absoluto ac efficaci futura libera, quæ sunt ordinis naturalis; nec ea quæ sunt ordinis supernaturalis, si ad statum naturæ innocentis pertineant. Est contra plures Thomistas.

Pro-

Probatur. Deus non videt futura libera in decreto, quod ipſe nuſquam tulit: atqui Deus nullum unquam tulit decretum abſolutum & efficax de futuritione actus liberi, qui ordinis eſt naturalis; aut qui ſupernaturalis quidem eſt, ſed ad ſtatum naturæ innocentis pertinet: ergo, &c.

Probatur minor. De illius actus futuritione Deus nullum unquam tulit decretum abſolutum ac efficax, quod eſt futurum independenter ab ejuſmodi decreto: atqui actus de quo agitur, eſt futurus independenter à Dei decreto abſoluto ac efficaci: ſiquidem illud eſt futurum independenter ab abſoluto Dei decreto, quod eſt futurum independenter ab eo, per quod Deus in tempore exequitur decreta abſoluta ac efficacia, quæ tulit ab æterno; ſed actus liber, de quo eſt hìc quæſtio, eſt futurus independenter ab eo, per quod Deus in tempore exequitur decreta abſoluta ac efficacia, quæ tulit ab æterno.

Nempè actus liber ordinis naturalis, futurus independenter à præmotione phyſicâ; actus liber ordinis ſupernaturalis, qui ad ſtatum naturæ innocentis pertinet, eſt quoque futurus, & reverâ in ſanctis Angelis exiſtit independenter à gratiâ per ſe efficaci: per præmotionem tamen phyſicam, per gratiam ex ſe efficacem, Deus in tempore ſolet exequi decreta, quæ tulit ab æterno, de rebus ordinis naturalis, aut de rebus ordinis ſupernaturalis: ergo, &c.

Antecedens fusè à nobis probabitur inferiùs ubi agemus de Dei voluntate, nec non in Tractatu de gratiâ, ubi oſtenſuri ſumus, Angelos ſanctos reipsà in juſtitiâ perſeveraſſe per gratiam verſatilem, ſeu quæ non determinaverit voluntatem: imò quæ in priori naturæ, præviam angelicæ voluntatis determinationem expectaverit. Ibidem quoque dicetur, Adamum innocentem non indiguiſſe gratiâ efficaci, ſeu determinante, ut in ſanctitate divinitùs acceptâ perſeveraret.

Vtrum

§. III.

Vtrum Deus videat in creata voluntate futura libera ordinis naturalis.

CONCLUSIO. Deus videt in voluntate creata, tanquam in medio, futura libera ordinis naturalis; in ea quoque vidit ab æterno futura libera ordinis supernaturalis, ad statum naturæ innocentis pertinentia. Ita passim Molinæ discipuli.

Probatur 1. In eo, tanquam in medio, Deus vidit ab æterno futura libera, de quibus agitur, quod est prius cognitum, quodque est eorum causa: atqui voluntas creata priùs, secundùm nostrum concipiendi modum, est à Deo cognita, quàm futura libera, estque eorum causa: ergo, &c.

Respondebis, voluntatem creatam non esse causam necessariam futurorum liberorum, de quibus agitur: quod tamen requiritur, ut respectu ejusmodi futurorum sit certum cognitionis medium.

Sed contra sic arguitur. Quamvis causa contingens, ut est voluntas creata, non habeat necessariam connexionem cum suo effectu, habet tamen infallibilem: eam verò infallibilem connexionem, licèt ab intellectu creato non attingatur, attingit tamen intellectus divinus, eò quòd perfectissimè comprehendat causæ contingentis, tum naturam, tum propensionem; ac proinde certò novit, ad quid se se determinatura sit in his aut illis circumstantiis posita: ea ratione Deus ab æterno prævidit angelorum apostatarum lapsum, & sanctorum perseverantiam.

Probatur 2. Deus non videt futura, de quibus est quæstio, in reali eorum coexistentia cum æternitate: neque in decreto absoluto de conferendis in tempore aut physica præmotione, aut gratia

per

per se efficaci; neque in ipsissmet futuris ante voluntatis determinationem, cùm ideo futura sint quòd voluntas ad ea se se in tempore determinatura sit: ergo futura, de quibus agitur, videntur in ipsâ voluntate creatâ. Antecedens patet tum ex iis quæ dicta sunt superiùs, ubi ostensum est, fictitiam esse realem actuum liberorum æternitati coexistentiam; tum etiam ex iis quæ præcedenti paragrapho dicta sunt circa decreta ad actus liberos ordinis supernaturalis, imò & supernaturalis, ad statum naturæ integræ pertinentia: patet quoque ex eo, quòd futura illa non habeant esse objectivum in essentiâ divinâ, antequam, secundùm nostrum concipiendi modum, ad ea se se voluntas creata determinaverit.

Quæ contra conclusionem moveri possunt argumenta, partim soluta fuerunt iis locis, in quibus actum est de medio, in quo Deus videt creaturas possibiles, partim quoque solventur inferiùs, cùm agetur de efficaciâ divinæ voluntatis.

§. IV.

Utrum Deus in decreto absoluto videat futura libera ordinis supernaturalis, ad statum naturæ lapsæ pertinentia.

Not. Futura libera, alia sunt absolutè futura, alia conditionatè: de medio in quo utraque cognoscuntur, est hìc agendum.

Conclus. i. Deus in decreto absoluto de conferendâ gratiâ per se efficaci, tanquam in medio, videt futura libera absoluta ordinis supernaturalis, ad statum naturæ lapsæ pertinentia. Ita Thomistæ omnes contra Ludovici Molinæ discipulos.

Probatur. In eo, tanquam in medio, Deus videt futura libera ordinis supernaturalis, ad statum naturæ lapsæ pertinentia, in quo ejusmodi futurorum

rum

rum respectu, reperiuntur omnes conditiones ad medium requisitæ: atqui reperiuntur in decreto absoluto de conferenda gratia per se efficaci: ergo in illo decreto, tanquam in medio, Deus videt futura libera ordinis supernaturalis, ad statum naturæ lapsæ pertinentia. Probatur minor. Tres conditiones requiruntur, ut aliquid sit alterius respectu, medium cognitionis, nempè, ut reverà detur; ut priùs sit cognitum, quàm res cujus est medium, ut sit ejusdem rei causa: Sed tres illæ conditiones reperiuntur in decreto, de quo agitur: ergo &c.

Primò. Illud decretum reverà datur: siquidem Deus, ex mero beneplacito, homini lapso collaturus est in tempore gratiam per se efficacem ad opera supernaturalis ordinis, quia (ut dicetur in tractatu de gratia) auxilium per se efficax est homini lapso necessarium ad singulos pietatis actus: ergo Deus ab æterno tulit absolutum decretum de conferenda homini lapso ejusmodi gratiâ: nihil enim à Deo fit in tempore, quod ab æterno non fuerit ab eo decretum.

Secundò. Decretum illud absolutum priùs à Deo cognoscitur, quàm futura libera, de quibus est quæstio: nam secundùm nostrum concipiendi modum, illud à Deo priùs cognoscitur, quod ex parte objecti prius est, quàm aliud, nempè ob eam rationem sol cognoscitur ante calorem: atqui decretum absolutum prius est ex parte objecti, quàm futuritio actuum liberorum ordinis supernaturalis in statu naturæ lapsæ, quippè nullus ejusmodi actus futurus est, nisi post illud decretum, cùm nullus sit futurus independenter à gratiâ per se efficaci, quæ quidem (ut mox dictum est) præsupponit æternum illud decretum.

Tertiò. Decretum absolutum est causa futuritionis actuum, de quibus est quæstio: scilicet est causa, cur Deus in tempore gratiam per se efficacem largiatur: quippè ideò Deus eam largitur in tempore, quòd ab æterno eam dare decreverit:

gra-

gratia autem efficax est in tempore causa actuum de quibus agitur; cum (ut docet Augustinus) indeclinabiliter & insuperabiliter lapsam voluntatem determinet ad actuum supernaturalium productionem.

Ex his patet, tres conditiones requisitas, ut aliquid sit medium cognitionis, reperiri in decreto absoluto de conferendâ homini lapso gratiâ per se efficaci: ac proindè sequitur, quòd in illo decreto, tanquam in medio, Deus videat futura opera ordinis supernaturalis, quæ ad statum naturæ lapsæ pertinent.

Conclusio 2. Deus in decreto ex parte Dei absoluto, & ex parte objecti conditionato, videt, tanquam in medio, futura ordinis supernaturalis, quæ aliquando erunt, si ponatur aliqua conditio, v. g. si prædicetur Euangelium, aut patretur aliquod miraculum, aut quid simile fiat, homo ille convertetur.

Probatur. Deus ejusmodi futura non videt independenter à futurâ collatione gratiæ per se efficacis, quia (ut jam observatum est) auxilium per se efficax, est homini lapso simpliciter necessarium ad quemlibet pietatis actum: ergo Deus ea futura non videt independenter à decreto de conferendo in tempore ejusmodi auxilio. Illud verò decretum, licèt ex parte Dei sit absolutum, tamen aliquam conditionem supponit ex parte objecti, ut est aut prædicatio Euangelii, aut quòd patretur aliquod miraculum: igitur illud decretum est ex parte objecti, seu ex parte creaturæ, conditionatum.

Conclusio 3. Ea quæ nusquam erunt, sed essent, si poneretur aliqua conditio, videntur in essentiâ divinâ.

Probatur. Ea de quibus agitur, sunt merè possibilia, ut capite sequenti dicetur: atqui merè possibilia, ut suprà ostensum est, videntur in essentiâ divinâ, quæ possibilium omnium rationes, notiones, ideas, continet.

Caput V.

Quotuplex sit in Deo scientia.

Not. 1. A Parte rei non multiplex, sed una tantùm, & quidem simplicissima, est in Deo scientia: nec mirum, cum (ut suo loco dictum est) Dei perfectiones sint omninò idem cum illius essentia, juxta illud Patrum axioma: Quidquid est in Deo, Deus est.

Not. 2. Licèt à parte rei una sit, & quidem simplex in Deo scientia: tamen humanus intellectus multiplicem cum fundamento distinguit; ex multiplicitate nimirùm objectorum, ad quæ divina cognitio sese extendit.

Not. 3. Ex suppositione, quòd multiplex in Deo scientia distingui possit, quærunt theologi quotuplex distingui debeat. Circa celebrem eam quæstionem, duplex est authorum sententia: Thomistæ docent, duplicem tantùm admitti debere: Simplicis nimirùm intelligentiæ, & Visionis: Prioris autem nomine eam intelligunt, per quam Deus videt res merè possibiles præcisè sub ratione possibilitatis, seu abstrahendo ab omni existentia, sive præterita, sive præsente, sive futura. Alteram asserunt eam esse, per quam Deus intuetur res existentes in aliqua temporis differentia, seu quæ sunt aut præteritæ, aut præsentes, aut futuræ. Ludovicus Molina in sua Concordia quæst. 23. art. 4. præter duplicem illam scientiæ speciem contendit, admitti debere tertiam, quam *mediam* vocat. Ratio (inquit) est, quia inter res merè possibiles, & res existentes in aliqua temporis differentia, datur tertia species rerum, earum nempè quæ existerent, si poneretur aliqua conditio. Hinc concludit, Deum per eam *mediam* scientiam cognovisse futuram Davidis per Ceilitas proditionem, si in urbe Ceila usque ad Saulis adventum remansisset: Concludit iterum, Deum

per

per eandem *mediam* ſcientiam cognoviſſe Sidoniorum & Tyriorum futuram converſionem, ſi Chriſtus apud eos prædicaſſet, feciſſetque virtutes, quas apud Judæos patrarat.

Not. 4. Pluribus è ſchola theologis placet, quòd licèt daretur, illam *mediam* ſcientiam, cujus nomen Molina excogitavit, habere locum reſpectu futurorum liberorum ordinis naturalis, imò & reſpectu ſupernaturalium in ſtatu naturæ innocentis; nullum tamen locum habere poſſit reſpectu actuum ſupernaturalium, qui ab homine lapſo elici poſſunt. Ratio eſt (inquiunt) quia iſti actus non autem illi, futuri non ſunt, etiam conditionatè, niſi dependenter à gratiâ per ſe efficaci, ac proindè dependenter à decreto abſoluto de conferendâ hujuſmodi gratia ſi Chriſtus prædicaret Euangelium, aut patraret miracula, aut ejuſmodi aliquod aliud extrinſecum contingeret.

Not. 5. Ut cum methodo hæc celebris quæſtio pertractetur, quintum hoc caput partiemur in plures articulos: in priore quærendum eſt, an adæquata ſit diviſio divinæ ſcientiæ in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ & in ſcientiam viſionis: in altero, expendendum eſt, quid de ſcientia media ſenſerit Auguſtinus: in tertio ſolventur argumenta, quæ Molinæ diſcipuli pro ſua ſcientia media proferunt.

ARTICULUS I.

Vtrum adæquata ſit divinæ ſcientiæ diviſio in ſcientiam Simplicis intelligentiæ & in ſcientiam Viſionis.

CONCL. Scientia Dei adæquatè dividitur in ſcientiam Simplicis intelligentiæ & in ſcientiam Viſionis.

Probatur. Scientia Dei in eas ſpecies adæquatè dividitur, quæ complectuntur totum ac adæquatum objectum, quod Dei ſcientia poteſt attinge-

re: atqui scientia simplicis intelligentiæ & scientia visionis complectuntur totum ac adæquatum objectum, quod scientia Dei potest attingere: ergo, &c. Major constat, nam, ex Logicis, tunc adæquata est divisio, quando membra dividentia simul sumpta totum divisum exhauriunt: itaque probatur minor. Res possibiles & res in aliquâ temporis differentiâ existentes, constituunt adæquatum objectum scientiæ Dei: sed, ex observatis superiùs, scientia simplicis intelligentiæ & scientia visionis complectuntur, tum res possibiles, tum res in aliquâ temporis differentiâ existentes: ergo, &c. Probaur maj. Quidquid Deus cognoscit, vel existit in aliquâ temporis differentiâ, vel non existit: nam inter existere, & non existere non datur medium, cum sint contradictoria. Si primum, est res vel præterita, vel præsens, vel futura: si secundum, est res merè possibilis: ergo res possibiles, & res existentes constituunt adæquatum objectum scientiæ Dei.

Respondent adversarii, inter existens & non existens dari medium, illud nimirùm, quod nec est, nec erit, sed futurum esset, si poneretur aliqua conditio: ejusmodi est (inquiunt) Davidis per Ceilitas proditio, si in eorum urbe usque ad Saulis adventum remansisset.

Sed contra illam responsionem sic argui potest. Vel illa conditio aliquando ponetur, vel nusquam ponetur. Si primum, id quod pendet ab eâ conditione, est aliquando futurum; ac proindè est objectum scientiæ visionis. Si secundum, est simpliciter possibile, atque adeò est objectum scientiæ simplicis intelligentiæ.

Objicies 1. Futura conversio Tyriorum sub conditione prædicationis Euangelii; proditio Davidis à Ceilitis futura, si diutiùs remansisset in eorum urbe; peccatum in iis futurum, quos Deus rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, non pertinent ad scientiam visionis: neque enim habitura sunt existentiam in aliquâ temporis

ris differentiâ: non pertinent quoque ad scientiam simplicis intelligentiæ, cum non sint aliquid merè possibile: quippè Scriptura non dicit, Tyrios potuisse converti, si Christus apud eos fecisset signa, quæ apud Judæos operatus est, sed dicit, eos reverà convertendos fuisse: non ait quoque, Davidem prodi potuisse, sed prodendum: ergò ea omnia pertinent ad scientiam mediam: adæquata igitur non est divinæ scientiæ divisiò in scientiam simplicis intelligentiæ, & in scientiam visionis.

Resp. ad 1. neg. ant. seu contendimus, ea de quibus in argumento, esse merè possibilia. Ad 2. neg. ant. Nec enim refert, quòd Scriptura dicat eventura fuisse, si posita fuisset conditio: quippè humano more Deum inducit loquentem: verùm inde non sequitur, quòd Deus humano more cognoscat, seu non sequitur, quòd hypotheticè rem cognoscat, ex eo quòd rem sic futuram enuntiet, quemadmodum non sequitur, Dei scientiam esse dubiam ex eo, quòd Scriptura eum nonnunquam dubio modo loquentem inducat, ut Genes. 4. ubi Deus sic Cainum fratricidam interrogat: *Ubi est Abel frater tuus?*

Objicies 2. Futurum sub conditione, quæ nunquam ponetur, plus habet actualitatis, quàm id quod est merè possibile: siquidem proditio Davidis per Ceilitas, si usque ad Saulis adventum remansisset in eorum urbe, necnon conversio Tyriorum, si Christus ipsis prædicasset euangelium, magis erant futura, quàm alter mundus possibilis. Et sanè, si non magis fuissent futura, ut quid David Saulis in urbem Ceilam descensum pertimuisset? ut quid in universali judicio Corozaitæ & Betsaitæ graviùs castigandi sunt, quàm Tyrii & Sidonii?

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. pariter ant. Ad 3. neg. utramque sequelam. Ratio est, 1. quia, cum Deus Davidi non revelasset, num Saul descensurus esset in Ceilam, sed hoc unum, nempè

iniquum Saulis in Davidem affectum, David non perpendit Saulis descensum tanquam merè possibilem, ut erat reverà, sed tanquam probabilem: ac proindè sapienter sibi per discessum consuluit. 2. Non ideò Tyrii & Sidonii mitiùs excipientur in die judicii, quòd eorum conversio magis fuerit futura, quàm conversio Corozaitarum & Bethsaitarum; sed quòd magis in prava cordis dispositione indurati & obcœcati fuerint.

ARTICULUS II.

Quid de scientia media senserit Augustinus.

Not. QUærendum est hîc 1. utrum scientia media adversetur Augustini principiis: 2. an dogma fuerit à Semi-Pelagianis propugnatum: 3. utrum Augustinus eam in Semi-Pelagianis impugnaverit.

CONCL. 1. Scientia media adversatur Augustini principiis.

Probatur. Scientia media, prout ab illius defensoribus traditur, est ea, per quam Deus independenter à decreto de conferenda gratia per se efficaci, videt creatam voluntatem sese cum auxilio versatili & indifferente determinaturam esse aut ad conversionem, aut ad perseverantiam, aut ad aliquem pietatis actum, si in his aut in illis circumstantiis poneretur, v. g. si audiret concionatorem, si ipsi prædicaretur euangelium: Atqui ejusmodi scientia adversatur Augustini principiis: ergo, &c.

Minor, in qua est difficultas, sic ostenditur. Palmarium Augustini in gratiæ quæstionibus principium est, quòd Deus non videat futuram voluntatis determinationem ad aliquem pietatis actum independenter à decreto de conferenda gratia per se efficaci: nempè (ut dicetur in tractatu de gratia) Augustinus constanter contra Pelagianos ac

eorum

eorum reliquias asseruit, creatam voluntatem ; propter infirmitatem, quam per peccatum originale contraxit, indigere gratia per se efficaci, à qua, tanquam per causam quæ in instanti naturæ præcedat, realiter ac physicè determinetur ad quemcumque pietatis actum, imò & ad tenue illius desiderium.

Conclusio 2. Scientia media respectu actuum ordinis supernaturalis, in statu naturæ lapsæ elicitorum, dogma est, quod Pelagiani & Semi-Pelagiani propugnarunt.

Probatur. Pelagiani docuerunt *primò*, prædestinationem non aliud esse, quàm præscientiam : *Mirum est* (inquit Augustin. epist. 105. quæ est ad Sixtum) *cum his coarctantur angustiis, in quanta se abrupta præcipitent, metuentes retia veritatis. Ideò (inquiunt) nondum natorum alium oderat, scilicet Esau, & Iacob diligebat, quia futura eorum opera prævidebat, & ex ipsorum operibus Deum habere aut odium aut misericordiam*: Atqui mera illa præscientia non aliud est, quàm scientia media, seu cognitio operum, ad quæ voluntas creata sese determinatura esset, si in his aut illis circumstantiis poneretur.

Iidem hæretici docuerunt *secundò*, per scientiam mediam solvi debere argumentum, quod pro gratuita prædestinatione catholici desumebant ex duobus parvulis, quorum unus mox post acceptum baptisma moritur, alter verò antequam eo Sacramento renasci potuerit: Nempè respondebant, Deum ante baptismum rapere infantem de quo est quæstio, quòd prævideat illum, si ad adultam usque ætatem viveret, malè usurum libero arbitrio : *Deus* (inquiunt apud Augustin. epist. 105.) *quem hinc aufert, prævidit, quemadmodum victurus esset, si viveret: & ideò quem nequiter novit esse victurum, sine baptismo facit & mori, sic in eo puniens opera mala, non quæ fecit, sed quæ facturus fuit.*

Semi-Pelagiani non minùs apertè quàm Pela-

giani soliti erant ad scientiam mediam confugere ut Catholicorum argumenta eluderent, quoties iidem Catholici ab eis quærebant, quomodo sui dogma de collatione gratiæ iis tantùm, quibus inesset aliquod bonæ voluntatis initium, conciliare possent cum exemplo petito ex parvulis, quorum aliqui baptisma paulò ante mortem recipiunt, licèt æquè sint rei, ac ii qui, eo non recepto, moriuntur. Nimirùm respondebant (teste Prospero ad Augustin. scribente) *Tales perdi, talesque salvari, quales futuros illos in annis majoribus, si ad adultam servarentur ætatem, scientia divina præviderit*. Idem proferebant responsum ad aliud Catholicorum argumentum petitum ex duobus adultis, quorum, licèt æqualiter rei sint, nec habeant aliquod bonæ voluntatis initium, unus audit Euangelium, quod alteri, Deo sic disponente, non annuntiatur. Scilicet dicebant, id accidere, quòd is, cui annuntiatum non fuit euangelium, prævisus fuisset non crediturus, si fuisset annuntiatum: è contra alter prævisus esset crediturus: *Cum autem dicitur eis* (inquit Hilarius in sua ad Augustinum epist.) *quare aliis vel alicubi prædicetur, vel nō prædicetur euangelium: dicunt, id esse præscientiæ divinæ, ut eo tēpore & ibi & illis veritas annuntiaretur, quando & ubi prænoscebatur esse credenda.*

Ex iis autem quæ hucusque dicta sunt, sic conficitur argumentum. Scientia media est ea, per quam Deus independenter à decreto absoluto videt futura libera conditionatè futura: atqui tum Pelagiani, tum Semi-Pelagiani admiserunt eam scientiam: ea nimirùm usi sunt, ut explicarent, cur Deus efficiat, ut è duobus parvulis uni detur baptisma ante mortem, non detur verò alteri: cur ex duobus adultis gentilibus uni non autem alteri euangelii auditus procuretur: ergo tum Pelagiani, tum Semi-Pelagiani admiserunt scientiam mediam.

CONCLUSIO 3. S. Augustinus in Pelagianis & Semi-Pelagianis impugnavit scientiam mediam

diam respectu actuum supernaturalium naturæ per peccatum lapsæ.

Probatur. In scientiâ mediâ, quam Pelagiani & Semi-Pel. admiserunt, duo distingui possunt, usus, & substantia: atqui Augustinus in scientiâ mediâ, quam Pelagiani & Semi-Pelagiani admiserunt, impugnavit usum & substantiam: ergo, &c.

Prior minoris propositionis pars sic ostenditur. Pelagiani, & Semi-Pelagiani utebantur scientiâ mediâ, ut unius hominis, tum parvuli, tum adult i discretionem ab alio refunderent, non in Dei, sed in hominis voluntatem, itaut opera conditionatè prævisa, quæ tamen actu facienda non erant, Deum moverent ad concedendam baptismi collationem, aut euangelii prædicationem: Sed eam unius ab alio discretionem impugnavit Augustinus: sic enim loquitur libro de prædestinatione SS. cap. 13. *Iudicari autem quemquam non secundùm merita quæ habuit, quamdiù fuit in corpore, sed secundùm merita, quæ fuerat habiturus, si diutiùs fuisset in corpore; unde opinari potuerunt homines quorum ingenia non esse contemptibilia vestræ indicant literæ, & mirans & stupens reperire possum, nec credere auderem, nisi vobis non credere non auderem.*

Altera ejusdem minoris propositionis pars sic etiam ostenditur. Scientia media, secundùm substantiam sumpta, est ea per quam Deus independenter ab absoluto decreto prævidet pietatis opera futura sub conditione, quæ se teneat ex parte objecti: v. g. conversionem Petri, si in his aut illis circumstantiis detur illi auxilium versatile, & ex naturâ suâ indifferens: Atqui Augustinus eam scientiam impugnavit in Pelagianis & Semi-Pelagianis: ergo impugnavit scientiam mediam, etiam secundùm substantiam acceptam. Probatur minor. Augustinus contra Pelagianos & Semi-Pelagianos asseruit, Deum nullum in hominibus præscire futurum pietatis opus, quod ab æterno

absolutè non decreverit se operaturum esse in nobis: ergo in Pelagianis & Semi-Pelagianis impugnavit scientiam, quâ pietatis opera conditionatè prævidentur independenter ab absoluto illius decreto. Minor, in quam vertitur difficultatis cardo, variis Augustini textibus ostenditur.

Primò. S. Doctor sic loquitur cap. 10. lib. de prædestinatione Sanctorum, quo respondet ad Prosperi, & Hilarii Epistolas: *Prædestinatione quippè ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus*.

Secundò. Ejusdem libri de prædestinatione Sanctorum cap. 9. solvit hoc argumentum, quod, ut scribit Hilarius, Semi-Pelagiani desumpserant ex illius libro de sex quæstionibus paganorum: ubi asseruerat, *tunc voluisse hominibus apparere Christum, quando sciebat, qui in eum fuerant credituri.* Dicit igitur 1. se id quod objiciebatur, dixisse *sine præjudicio latentis consilii Dei, aliarumque causarum.* Dicit 2. latens illud Dei consilium, cujus ad paganos respondens non meminerat, esse æternam fidei prædestinationem: *Utrum* (inquit) *tantummodo eos præsciverit, an etiam prædestinaverit Deus credituros, quærere ac disserere tunc non putavi*. Dicit 3. Deum eam fidem non in omnibus, sed in aliquibus tantùm ideò prædestinasse quòd non omnes, sed aliqui tantùm essent ex Electorum numero: *Proinde quod dixi, tunc voluisse apparere Christum, & apud eos prædicare doctrinam suam, quando sciebat, & ubi sciebat, qui in eum fuerant credituri, posset etiam dici, tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & ubi sciebat, qui electi fuerant in ipso ante mundi constitutionem*. Atqui Augustinus immeritò sic solvisset argumentum, quod Semi-Pelagiani desumpserant ex Augustini libro de sex quæstionibus paganorum, si ipsi persuasum non fuisset, Deum non præscire fidem, etiam sub conditione, quæ se teneat ex parte objecti, futuram, nisi ab æterno

eam

eam prædestinarit: nam quid præter prædestinationem, hoc est, prædefinitionem absolutam, esset latens illud consilium, sine cujus præjudicio quæstionem sibi à paganis propositam solverat? cur asseruit, se tunc non definiisse, quid esset latens illud consilium, si per illud non aliud quàm præscientiam intellexerit? cur definiit, aliquos credere eo, quòd ab æterno fides sit eis prædestinata, si independenter ab eâ fidei prædestinatione credituri à Deo præsciti fuerint?

Tertiò. Idem S. Pater quæsitus à Prospero: *An ea* (loquitur de bonis operibus) *quæ sunt à Deo præscita, sint etiam prædestinata*, respondet ea esse prædestinata: *An fortè* (inquit libro de dono perseverantiæ cap. 17.) *nec ipsa dicuntur prædestinata?* Responsum suum confirmat ex eo quòd alioquin non essent Dei donum: aut si essent Dei donum, Deus nesciret, se ea daturum: *Ergo* (inquit) *nec dantur à Deo, aut ea se daturum esse nescivit. Quòd si dantur, & ea se daturum esse præscivit, profectò prædestinavit*. Ergo, ex Augustino, in iis quæ ad salutem pertinent, Deus nihil præscit, nisi fuerit ab ipso prædestinatum: ex quo ulteriùs sequitur, decretum prædestinans, seu prædefiniens, esse prius in instanti naturæ Dei præscientia.

Quartò. Idem Augustinus lib. de dono persev. cap. 18. docet, quòd cum in Scriptura aut in Patribus legitur *præscientiæ* nomen, & agitur de vocatione electorum, debeat intelligi prædestinatio. *Deum* (inquit) *prædestinasse, & hoc præscisse, quod fuerat ipse facturus. Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi tractatores legimus Dei præscientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem prædestinationem intelligere?* Unde sic contra scientiam mediam arguitur: Ex Augustino, nullum pietatis opus est præscitum, sive conditionatè, sive absolutè, nisi sit prædestinatum, hoc est, absoluto decreto prædefinitum; cum, ut patet ex loco mox relato, in rebus quæ

spectant ad salutem hominis per peccatum lapsi, præscire & prædestinare sint unum & idem. Atqui id falsum esset, si daretur scientia media: Siquidem (ex adversariis) objectum scientiæ mediæ, seu actus liber præsciretur conditionatè futurus, licèt non prædestinaretur, ut futurus esset: quippè (ex iisdem adversariis) objectum scientiæ mediæ est actus liber conditionatè futurus independenter à Dei decreto prædestinante.

Articulus III.

Solvuntur argumenta quæ pro scientia media proferuntur.

Objicies 1. Scientia media est necessaria ad dirigendum Deum in suis decretis circa actus supernaturales hominis per peccatum lapsi: ergo debet admitti.

Probatur ant. Illud est necessarium ad dirigendum Deum in suis decretis, sine quo Deus nihil certum & infallibile statuere potest circa pietatis opera, quæ ad hominis lapsi salutem spectant: atqui Deus absque scientiâ mediâ nihil certum & infallibile statuere potest circa pietatis opera hominis per peccatum lapsi: ergo scientia media est necessaria ad dirigendum Deum in suis decretis. Probatur minor. Ut Deus certum aliquid & infallibile statuat circa pietatis opera, *primò*, debet explorare, ad quid humana voluntas sese ex innatâ sibi libertate determinatura esset, si cum auxilio indifferenti & versatili in his aut illis circumstantiis poneretur. *Secundò*, debet statuere, se positurum humanam voluntatem in illis circumstantiis, in quibus priùs in instanti rationis præviderat eam sese cum auxilio indifferente determinaturam esse ad pietatis opus, si in illis circumstantiis poneretur. *Tertiò*, certò videt absolutè futurum pietatis opus, quod antea præviderat futurum

turum tantùm sub conditione: conversionem v.g. Petri, quam viderat futuram, si Petrus in his aut illis circumstantiis poneretur, post decretum de Petro in illis circumstantiis constituendo, videt absolutè futuram. *Quartò*, post illam conversionis, ac perseverantiæ absolutam prævisionem, Petro decernit æternam gloriam, tanquam ejusdem conversionis ac perseverantiæ mercedem. Ergo scientia media, prout à Molinæ discipulis exponitur, necessaria est ad dirigendum Deum in suis decretis circa pietatis opera, quæ in hac vita ab hominibus lapsis eliciuntur.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. neg. ant. Ratio est, quia ita infirma est hominis per peccatum lapsi voluntas, ut nisi sanetur per medicinale ac efficax Christi auxilium, nusquam, licèt adjuta auxilio versatili, sese ad aliquod pietatis opus determinatura sit; idque omni argumentorum genere in tractatu de gratia probabitur. Dicendum est igitur, Deum in formandis suis decretis sufficienter dirigi per scientiam simplicis intelligentiæ: quippè per eam scientiæ speciem comprehendit suam omnipotentiam, proindeque in ea videt infinita auxilia, quibus fortiter & suaviter *rebelles* (ut ecclesia in suis orationibus profitetur) potest *ad se propitius compellere voluntates*. Qui id auderet negare, facilè hacce Augustini sententia revinceretur: *Quis tam impiè desipiat* (ait S. Doctor Ench. c.98.) *ut dicat, Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere?*

Objicies 2. In eorum etiam sententia; quibus placet, voluntatem hominis per peccatum lapsi indigere auxilio per se efficaci, ut ad aliquod pietatis opus determinetur, videtur, quòd admitti debeat scientia media: Siquidem hujus futuri conditionati veritatem, *Si Deus det Petro gratiam per se efficacem, Petrus convertetur*, Deus certò cognoscit: atqui non cognoscit 1. per scientiam simplicis intelligentiæ, quia scientia simplicis intelli-

gen-

gentiæ non versatur circa res contingentes ac liberas, ut est Petri conversio, sed tantùm circa res naturales ac necessarias: 2. non cognoscit quoque per scientiam visionis, eò quòd scientia visionis feratur circa res, non conditionatè, sed tantùm absolutè futuras: ergo Deus per scientiam mediam cognoscit veritatem, de qua agitur.

Resp. ad 1. veritatem, de qua est quæstio, cognosci per scientiam simplicis intelligentiæ. Ad 2. dist. ant. Petri conversio est contingens & libera in se, conc. ant. in vi illationis, neg. ant. id est, hæc illatio: *Petrus converteretur, si recipiat gratiam per se efficacem*, est omninò necessaria, quia sequitur ex isto certissimo principio: *Quidquid Deus vult efficaciter, eveniet infallibiliter*: verùm licèt illatio sit omninò necessaria, consequens tamen, seu Petri conversio, est omninò contingens ac libera, eò quòd quamvis Deus velit ut re ipsa eveniat, vult tamen, ut eveniat contingenter ac liberè: *Si Deus prævidit* (inquit S. Thomas lib. 3. contra gentes c. 94.) *quòd illud erit futurum contingenter, sequitur infallibiliter, quod erit contingenter & non necessariò*.

Confirmatur solutio ex eo, quòd ipsimet scientiæ mediæ defensores, nostram solutionem afferre cogantur, cùm ipsis objicitur hæc propositio: *Si Deus præscit Petrum convertendum, Petrus convertetur*; nam in ea propositione conversio Petri (ut fatentur adversarii) est in se contingens & libera, quamvis necessariò sequatur ex hoc antecedente conditionali: *Si Deus præscit Petrum convertendum*.

Objicies 3. Scientia media est necessaria ad conciliandam hominis libertatem cum divina prædestinatione: vix enim concipi potest, hominem esse liberum, nisi per scientiam mediam prævideatur consensus, quem præbiturus esset gratiæ si in his aut illis circumstantiis interiùs excitaretur aut ad conversionem, aut ad perseverantiam,

tiam, aut ad aliquod aliud pietatis opus: ergo, &c.

Resp. neg. ant. Ratio est, quia licèt S. Patres in Pelagianorum, ac Semi-Pelagianorum scriptis eum, de quo est quæstio, legerint conciliandæ libertatis cum divinâ prædestinatione modum; eum tamen nusquam adhibuere, ut variis momentis demonstrari potest.

Primò, id conceptis terminis asserit Ludovicus Molina; sic enim de scientiâ mediâ, cujus inventione gloriatur, loquitur in Concordiâ Ulyssipone editâ anno 1588. *Si ea data & explanata fuisset ab Augustino, fortè nusquam Pelagiana hæresis fuisset exorta, neque Lutherani tam impudenter libertatem arbitrii nostri fuissent ausi negare, obtendentes, cum divina gratia & prædestinatione cohærere non posse: neque ex Augustini opinione, concertationibusque ejus cum Pelagianis, tot fideles fuissent turbati, nec ad Pelagianos defecissent; facilèque reliquiæ illæ Pelagianorum in Gallia, quarum in epistolis Prosperi & Hilarii fit mentio, fuissent extinctæ*. Ex eo Ludovici Molinæ textu patet, persuasum illi fuisse, Augustinum nusquam usum fuisse scientiâ mediâ, ut hominis libertatem cum divinâ gratiâ ac prædestinatione conciliaret.

Secundò. Modus quo, ex S. Patribus, creata libertas conciliatur cum medicinali Christi gratiâ, & cum divinâ ad quodlibet pietatis opus prædestinatione, perdifficilis est: non est igitur idem cum eo, qui ex scientiâ mediâ petitur: quippè illo nihil facilius excogitari potest: *Ista quæstio* (ait Auguginus lib. 4. contra Julianum c. 8.) *ubi de arbitrio libertatis & Dei gratia* (& prædestinatione) *disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur: quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri*. E contrà verò perfacilis est modus conciliandi libertatem cum divinâ gratiâ, si petatur ex usu

scien-

scientiæ mediæ : quid enim facilius est, quàm concipere, non tolli libertatem à decreto, quod non habet effectum, nisi ex prævia in instanti naturæ voluntatis determinatione?

Tertiò. Modus conciliandi libertatem cum Dei tum gratia tum prædestinatione, secundùm Augustini principia, desumitur ex omnipotentissima Dei potestate & supremo dominio, quod habet in humanas voluntates. *Sine dubio* (inquit Augustinus lib. de correp. & grat. cap. 14.) *habens humanorum cordium, quò placeret, inclinandorum omnipotentissimam potestatem*. Paulò post sic iterùm loquitur: *Si ergo cùm voluerit reges in terra Deus constituere, magis habet in potestate voluntates hominum, quàm ipsi suas: quis alius facit ut salubris sit correptio, & fiat in correpti corde correptio, ut cælesti constituatur in regno?* Atqui modus libertatem cum Dei prædestinatione conciliandi ex usu scientiæ mediæ, non petitur ex omnipotentissima Dei potestate, sed ex humana voluntate: ergo modus ille non est Augustinianus.

Quartò. Augustinus asserit, conciliationem libertatis cum divina gratia esse mysterium; ac illud Apostoli, *O altitudo*, usurpandum esse quoties tentatur ea conciliatio: *Cur ille credat* (ait epist. 105. quæ est ad Sixtum) *ille non credat, cùm ambo idem audiunt, etsi miraculum in eorum conspectu fiat, ambo idem vident: altitudo est divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, cujus inscrutabilia sunt judicia, & apud quem non est iniquitas, dum cujus vult, miseretur, & quem vult, obdurat*. Eodem modo loquitur lib. de spiritu & littera cap. 34. *Si ad illam* (inquit) *profunditatem scrutandam nos quisquam coarctat, cur illi ita suadeatur, ut persuadeatur, illi autem non ita, duo sola occurrerent interim, quæ respondere mihi placeat: O altitudo divitiarum scientiæ & sapientiæ Dei. Et, Nunquid est iniquitas apud Deum? Cui responsio*

ista

ista displicet, quærat doctiores, sed caveat, ne inveniat præsumptiores. Atqui in libertate cum divinis decretis, cum Dei gratia, cum prædestinatione concilianda ex usu scientiæ mediæ, nullum prorsùs est mysterium, quippè vel maximè plumbeis hominibus constat, non lædi libertatem per decretũ, cujus executio pendet tanquã à causa, ex prævisa voluntatis determinatione.

Quintò. Modus conciliandi libertatem cum efficacibus decretis, desumi debet ex actione Dei quæ cum sit à causa universali, causis particularibus motum imprimit, modo qui eorum naturæ conveniat; libero quidem, si causæ particulares sint liberæ, necessario verò, si causæ sint necessariæ. Desumitur quoque ex ejusdem divinæ actionis infinitate, nam ex eo quòd sit infinita, sese extendit non tantùm ad substantiam actus creatæ voluntatis, sed etiam ad illius modum: ac proinde efficit non tantùm, ut actus existat, sed etiam ut existat liberè: *Ex hoc quòd nihil divinæ voluntati resistit* (inquit S. Thomas 1. p. q. 19. art. 8. ad 2.) *sequitur, quòd non solùm fiant ea, quæ Deus vult fieri; sed quòd fiant contingenter, vel necessariò, quia sic vult fieri Deus.*

Objicies 4. Conversio Tyriorum & Sidoniorum futura sub conditione prædicationis & miraculorum Christi, infallibiliter à Deo cognita fuit, ut patet ex Euangelio Matth. cap. 11. *Væ tibi Corozain, væ tibi Betsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pænitentiam egissent.* Atqui conversio Tyriorum & Sidoniorum non fuit cognita per scientiam simplicis intelligentiæ, cum non fuerit merè possibilis: nec per scientiam visionis cùm absolutè non fuerit futura: ergo per scientiam mediam, proindèque in statu naturæ lapsæ scientia media admittenda est respectu actuum ordinis supernaturalis.

Resp. jam superiùs ad illud argumentum fuisse dictum, eam, de qua agitur, conversionem fuisse à

Deo

Deo cognitam per scientiam simplicis intelligentiæ, eò quòd cùm conditio sit merè possibilis, merè pariter tanquam possibilis visa sit Tyriorum conversio.

Confirmatur. Ut aliquid videatur per scientiam mediam, necesse est, ex adversariis, ut cognoscatur independenter à decreto absoluto de conferenda gratia efficaci, si conditio, ex cujus suppositione videtur futurum, ponatur ex parte objecti. Sed Tyriorum conversio non fuit cognita independenter ab illo decreto, ut superiùs probatum est: ergo, &c.

Instabis. Si valeat mox data solutio, æqua non fuisset Christi objurgatio adversùs Judæos; respondere nimirùm potuissent, se pariter convertendos, si miraculis & prædicationi Deus conjunxisset gratiam efficacem, quam Tyriis & Sidoniis largiturus erat sub conditione prædicationis & miraculorum Christi.

Resp. 1. Judæos non potuisse id, quod objiciunt adversarii, Christo respondere. Siquidem gratia, quæ ex se & ab intrinseco futura fuisset efficax in Tyriis & Sidoniis, non fuisset futura efficax in Judæis, quia (ut jam dictum est superiùs) major erat excœcatio & induratio Judæorum, quàm Tyriorum & Sidoniorum: sicque auxilium, quod Tyriorum excœcationem superasset, vicissetque obdurationem, re ipsa non superaturum fuisset ac victurum excœcationem, ac obdurationem Judæorum. Augustini est ea solutio, hæc enim scribit lib. de dono persever. cap. 14. *Non ergo erant sic excæcati oculi, nec sic induratum cor Tyriorum & Sidoniorum, quoniam credidissent, si qualia viderunt isti, signa vidissent.* Eidem solutioni lux affulgebit maxima ex tractatu de gratia, ubi ostendemus, efficaciam gratiæ esse relativam, ita ut idem auxilium pro majore vel minore hominum quibus confertur, cupiditate, in aliquibus sit efficax, hoc est, superet subjecti resistentiam, illudque aptum actum determinet; in aliis verò sit inef-

inefficax, id est, licèt excitet ad actum pium, ita tamen non superat hominis resistentiam, quæ ex majori illius cupiditate nascitur, ut illum ad eundem pietatis actum determinet.

Resp. 2. adversariorum argumentum sic in eos retorqueri posse: Judæi Tyriis pares non erant in auxilio, sicut pares fuissent in prædicatione Euangelii: nempè Tyriis, si apud eos Christus prædicasset, data fuisset (ut docent adversarii) gratia congrua, seu in iis circumstantiis, in quibus prævisi fuissent, quòd ipsi daturi essent consensum: ea tamen gratia congrua Judæis data non fuit: nam si Judæi eam habuissent, cùm Christus ipsis annuntiavit Euangelium, reipsa pœnitentiam egissent, quippè ex adversariis gratia congrua nusquam suo frustratur effectu; hincque patet, Judæos potuisse respondere Christo objurganti, se non minùs, quàm Tyrii & Sidonii, acturos fuisse pœnitentiam, si gratiam congruam eis largitus fuisset, quam fuisset Tyriis ac Sydoniis largiturus, si apud eos prædicasset Euangelium.

Objicies 5. Doctis quibusdam theologis videtur, quòd scientia media possit admitti respectu actuum, etiam supernaturalium, hominis innocentis: ergo pariter debet admitti respectu actuum supernaturalium hominis per peccatum lapsi: non enim videtur esse potior ratio de uno quàm de altero.

Resp. ex suppositione, quòd (ut docent Augustini discipuli, quibus subscribemus in tractatu de gratia) creatura innocens ad actus liberos, etiam ordinis supernaturalis, non indiguerit gratia per se efficaci, & ab intrinseco determinativa, parvi referre, an respectu status innocentiæ, admitti debeat aut rejici scientia media.

Ratio est, quia in eâ suppositione certum erit quòd Deus viderit futura sub conditione pietatis opera, angelorum v. g. perseverantiam independenter à decreto absoluto de conferenda gra-

tia

tia *per se* efficaci, & ab intrinseco determinativa. An autem scientia, per quam Deus in statu innocentiæ pietatis opera prævidit, reducenda sit ad scientiam, quam Scholastici vocant scientiam simplicis intelligentiæ, an ad eam, quam dicunt scientiam visionis, aut utrum ad tertiam, quæ inter eos mediet, quæq; ob id à Molinâ primùm dicta est *scientia media*, quæstio est metaphysica potiùs quàm theologica, quæ fidei explicandæ nec obest, nec prodest, seu (ut loquuntur) quæ eidem fidei explicandæ est omninò impertinens.

E contra, ex suppositione, quòd (ut fusè suo loco ex Scripturâ, ex Patribus, & præsertim Augustino, cujus doctrinam Romana sequitur Ecclesia, demonstrabitur) homo lapsus gratiâ per se efficaci & ab intrinseco determinativâ indigeat ad quemlibet pietatis actum, vel inchoatum, ac maximè imperfectum, multi refert, an in Deo respectu actuum supernaturalium hominis lapsi admittenda sit, aut rejicienda scientia media.

Et sanè si admittatur, non stabit suppositio, seu verum non erit, quòd homo lapsus indigeat auxilio per se efficaci ad quodcumque pietatis opus: quippè, cum scientia media, prout ab illius authoribus & defensoribus traditur, sit operis sub conditione futuri cognitio independens à decreto de conferendâ gratiâ victrice, pium opus prævisum erit ab æterno futurum independenter ab eâdem gratiâ victrice: ac proinde gratia victrix non erit homini lapso ad quodcumque pietatis opus necessaria: quippè independenter ab ejus collatione futurum erit aliquod pietatis opus.

Iis quæ hucusque dicta sunt, præmissis, ad objectionem adversariorum, respondemus in formâ, dato antecedente, negando conseq. Ratio disparitatis est, quia pietatis opera in statu naturæ innocentis, tum absolutè tum conditionatè futura erant independenter à decreto de determinan-

nandâ in tempore per gratiam ex se efficacem voluntate creatâ; cùm enim, ut suo loco dicetur, voluntas creata tunc sana esset ac robusta, ad operandum non indigebat medicinali, & efficaci auxilio, sed semetipsam pro libito poterat cum auxilio versatili determinare ad quodcumque voluisset pietatis opus. E contra verò in statu naturæ lapsæ nullum omninò pietatis opus est futurum, sive absolutè, sive conditionatè, independenter à decreto de determinanda in tempore voluntate creatâ: quippè cum ægra sit ac debilis, satis non habet virum, ut cum auxilio versatili, quâcumque illi in circumstantia detur, sese ad aliquod, licèt maximè imperfectum, pietatis opus determinet.

Ex his patet, theologicos, qui non tantùm pro statu naturæ innocentis, sed etiam pro statu naturæ lapsæ, scientiam mediam admittunt, supponere, hominem lapsum eâdem frui sanitate, iisdem pollere viribus, quibus homo innocens fruebatur. Non ob aliud Augustinus totus fuit in impugnandâ illâ mediâ scientiâ in Semi-Pelagianis, qui non minùs pro statu naturæ lapsæ, quàm pro statu naturæ innocentis illam defendebant tanquam cardinem, in quem eorum de gratiâ Salvatoris systema volveretur.

Objicies 6. Doctrina de usu scientiæ mediæ, ad libertatem cum divinâ gratiâ conciliandam, à Dominicanis delata fuit ad summos Pontifices Clementem VIII. & Paulum V. de eâque diligenter actum fuit in celeberrimis congregationibus quæ vulgò *De auxiliis* appellantur; & tamen nulla ipsi inusta fuit censura: unde sic arguitur. Doctrina quæ diligenter examinata fuit coram Summis Pontificibus, quæque post diligens examen nulla censura perstricta fuit, censetur approbata ab Ecclesiâ Romanâ: atqui, &c. ergo, &c.

Resp. neg. maj. Ratio est, quia approbatio dicit litis intentatæ definitionem: ubi ergo non in-

tet-

tervenit ea definitio, nulla quoque est approbatio. Hinc colligitur, Ludovici Molinæ de scientiâ media doctrinam, eodem esse in statu, in quo erat, cùm primùm delata est ad summos Pontifices.

Confirmatur ea responsio *primò* authoritate Alexandri Papæ VII. à quo proscripta fuit hæc propositio: *Si liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede apostolica tanquam improbabilem*. Si, ut patet ex illius propositionis damnatione, Sedis Romanæ silentium non conciliat probabilitatem alicui opinioni, à fortiori alicui doctrinæ non conciliat authoritatem ac approbationem.

Confirmatur *secundò* ea responsio ex decreto quod die 15. Jul. ann. 1697. auctoritate Episcopali latum est Remis adversùs hanc cujusdam theologi propositionem, publicis in thesibus propositam: *Doctrina Ludovici Molinæ aliorumque theologorum, qui concordiam libertatis humanæ cum gratia divina ope scientiæ mediæ tradere enucleatiùs tentarunt, ita ab errore Calvini, aliorumque hujus ætatis sectariorum recedit, ut ad opinionem Pelagianorum nullo modo accedat. Et ideò tam validè impetita, toties à diversi generis hostibus impugnata, & coram summis Pontificibus tam diligenter agitata, tanquam aurum in fornace probata, purior inventa est, ut ait Maurolicus; & cum honore ex tot disputationum fluctibus emersit*: Sic autem gallicè habet illud decretum: *Nous avons condamnè & condamnons la premiere position de la troisieme colonne de la These du cinquieme de Decembre dernier, que nous avons cydessus rapportèe, comme fausse, temeraire, scandaleuse, captieuse & induisante en erreur*: hoc est: *Damnavimus & damnamus primam positionem tertiæ columnæ theseos, tanquam falsam, temerariam, scandalosam, & quæ in errorem inducat*. Rationes gravissimas, quibus ea condemnatio nititur, legere est in ipsiusmet

con-

condemnationis exemplari, quod tertiò editum est Parisiis apud Anissonium regiæ typographiæ præfectum. Eò autem majoris est ponderis illud decretum, quòd ubique summo omnium ordinum plausu receptum sit, ac latum ab illustrissimo Carolo Mauricio le Tellier Remensium Archiepiscopo, qui nulli orbis præsuli, nulli ecclesiæ doctori in Scripturæ & Patrum peritiâ secundus est, quique semper sedulò curavit, ut ab Ecclesia, cui tanta cum laude præest, tum laxior disciplina, tum quælibet, sive in fide, sive in moribus, novitates exularent.

CAPUT VI.

De causalitate scientiæ Dei.

Not. STatus quæstionis est 1. utrum scientia Dei sit causa rerum: 2. utrum sit earum causa efficiens: 3. cuinam divinæ scientiæ id competat: 4. utrum res ideò sint futuræ, quòd sciantur à Deo; an verò sciantur, quòd sint futuræ.

CONCLUSIO 1. Scientia Dei est causa rerum, tum directiva, tum efficiens.

Probatur 1. Scientia Dei influit in rerum productionem juxta illud Psal. 103. *Omnia in sapientia fecisti*. 2. Scientia Dei se habet respectu rerum producendarum, sicut prudentia & ars in artifice respectu factibilium; nimirùm suppeditat rerum ideas, inclinatque, ut ad earum exemplar, opus externum fiat.

CONCLUSIO 2. Nec scientia visionis, nec scientia media, si quæ detur; sed sola scientia simplicis intelligentiæ, est causa rerum.

Probatur prior pars. Quod præsupponit futuritionem rerum, non est earum causa, cùm essentiale sit causæ, ut sit prior suo effectu: atqui scientia visionis præsupponit futuritionem rerum: ergo non est earum causa.

Et

Et quidem. *Primò*, præsupponit futuritionem rerum necessariarum, quia præsupponit decretum absolutum, quo earum futuritio decernitur: est enim eo decreto posterior, cum (ut suo loco dictum est) illud decretum sit medium, in quo futura necessaria à Deo videntur. *Secundò*, scientia visionis præsupponit quoque, saltem respectu status naturæ lapsæ, futuritionem actuum liberorum ordinis supernaturalis: quippè quòd actus illi sint futuri ex decreto absoluto, quod Deus ab æterno tulit de eorum futuritione: unde (ut superiùs probatum est) illud decretum est medium, in quo à Deo sciuntur; medium verò prius est cognitione objecto, cujus est medium. *Tertiò*, actus liberi ordinis naturalis, imò & supernaturalis in statu naturæ innocentis, præsupponuntur quoque futuri, antequam à Deo cognoscantur. Cùm enim (ut ostendetur in tractatu de gratia) Deus eos non operetur per decretum absolutum & efficax, scientia Dei ad eorum productionem non concurrit efficienter.

Probatur altera pars. Ex authoribus ac defensoribus scientiæ mediæ, futura sub conditione præcedunt Dei cognitionem: per eam nimirùm (inquiunt) Deus videt, ad quid voluntas sese ex innata libertate determinatura sit, si in his aut in illis circumstantiis à Deo ponatur.

Probatur tertia conclusionis pars. Sola scientia simplicis intelligentiæ præcedit futuritionem rerum: sola in eas influit per modum prudentiæ & artis; prudentiæ quidem, inducens Dei voluntatem, ut hoc vel illud operari velit; artis verò, ostendens, post determinationem voluntatis, modum quo res faciendæ sunt.

Objicies 1. Scientia simplicis intelligentiæ est merè speculativa, tota nimirùm occupatur in contemplanda rerum possibilitate: atqui (ut patet) habitus merè speculativus non est causa efficiens rerum: ergo, &c.

Resp. dist. maj. Scientia simplicis intelligen-

tiæ

tiæ non applicata per actum divinę voluntatis, eſt merè ſpeculativa, conc. maj. applicata per actum voluntatis, neg. maj. Conceſsâ minore, diſt.conſeq. Ergo ſcientia ſimplicis intelligentiæ non applicata per actum divinæ voluntatis, non eſt cauſa efficiens rerum, conc. conſeq. applicata per actum divinæ voluntatis, neg. conſeq.

Ut ſolutio intelligatur, tria rationis inſtantia diſtinguenda ſunt; in primo Deus habet ideas rerum omnium poſſibilium; in altero ſeſe determinat ad producendum hominem, v. g. juxta ideam hominis, quam in primo inſtanti gerebat in mente; in tertio denique videt hominem exiſtentem: in priore ex iis inſtantibus ſcientia ſimplicis intelligentiæ eſt merè ſpeculativa, at in altero eſt practica, quia dirigit Deum, ut ſe determinet ad hominis productionem, ad eamque concurrit per modum cauſæ exemplaris.

Objicies 2. Impoſſibile eſt, aliquam ſcientiam eſſe cauſam rei, quam non cognoſcit: non enim eſt cauſa, niſi cognoſcendo: atqui ſcientia ſimplicis intelligentiæ non cognoſcit futura: ſiquidem illius, prout Specie diſtinguitur à cæteris divinis ſcientiis, objectum non eſt ens, quod exiſtat in aliquâ temporis differentiâ, ſed quod ab omni differentiâ temporis præſcindit.

Reſp. ad 1. diſting. maj. Si nec ipſam rem futuram, nec ideam, ad quam fieri debet, cognoſcat, conc. maj. ſi cognoſcat ideam, ad quam fieri debet, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Atqui ſcientia ſimplicis intelligentiæ non cognoſcit futura, ſed cognoſcit ideam, ad quam fieri debent, conc. min. & non cognoſcit illam ideam, neg. min. Ars in artifice non cognoſcit ipſum opus quod artifex operari voluerit, ſed cognoſcit ideam ad quam, ex ſuppoſitione quòd fiat, exigi debet; ea tamen ars eſt cauſa operis: ergo pariter ſcientia ſimplicis intelligentiæ ideò eſt cauſa rerum futurarum, quòd cognoſcat ideam, ad quam futura, ſi fiant, exigi debent.

CONCLUSIO 4. Non ideò res futuræ sunt quòd à Deo præsciantur: sed ideò præsciuntur quòd futuræ sint.

Probatur. Futura vel sunt necessaria, vel libera: atqui neutra ideò futura sunt, quòd à Deo præsciantur; imò ideò præsciuntur, quòd sint futura.

Et quidem *primò*, entia necessaria non præsciuntur, nisi post decretum absolutum & efficax de eorum futuritione: quippè (ut superiùs dictum fuit) illud decretum est medium, in quo cognoscuntur: proindèque eorum futuritio præcedit, secundùm nostrum concipiendi modum, Dei prævisionem.

Secundò. Futura libera sunt vel peccata, vel bona opera, vel actus ex se indifferentes: atqui neutrum ex iis futurum est, quòd à Deo præsciatur: siquidem ex iis futuris nullum est, cujus futuritio non præcedat in instanti rationis, Dei scientiam.

De peccatis id planè certum est: *Non ideò* (inquit Hieronymus Dialogo 3. adversùs Pelagianos) *peccavit Adam, quia Deus hoc futurum noverat; sed præscivit Deus, quod ille erat propria voluntate facturus.*

De pietatis operibus idem quoque constat: Siquidem pia opera in statu naturæ lapsæ sunt futura per decretum de conferendâ gratiâ efficaci per quam in tempore futura sunt: atqui illud decretum præcedit, secundùm nostrum concipiendi modum, Dei præscientiam; cum, ut suo loco probatum est, sit medium, in quo pietatis opera, ad naturæ lapsę statum pertinentia, à Deo præsciuntur.

De actibus ex se, hoc est, secundùm speciem, indifferentibus, idem pariter evidens est. Nam vel illi actus à voluntate creatâ eliciuntur absque præmotione, seu prædeterminatione physicâ, & sum solo simultaneo Dei concursu, vel non eliciuntur sine physicâ præmotione, seu prædetermina-

minatione: si primum, non prævidentur futura, nisi ex suppositione, quòd voluntas adjuta concursu simultaneo, sese ad eos determinatura sit: ergo in eâ suppositione priùs, in instanti saltem rationis, illi actus futuri sunt, quàm à Deo præsciantur. Si secundum, actus, de quibus agitur, non præsciuntur, nisi in instanti rationis ac naturæ, post decretum de conferendâ prædeterminatione physicâ, cui illi actus suam debent futuritionem.

Objicies 1. Patres docuisse videntur, ideò res esse futuras, quòd Deus eas præscierit, non è contra. Augustinus lib. 13. Confess. cap. 38. sic loquitur: *Nos ista quæ fecisti, videmus, quia sunt; Tu autem quia vides ea, sunt.* Eodem modo loquitur lib. 6. de Trinit. cap. 10. lib. 15. cap. 13. Similia habet Gregorius lib. 20. Mor. c. 24.

Resp. iis textibus Patres non aliud velle, quàm quòd Deus non, ut solent creaturæ, cœperit videre res, cum in tempore eductæ sunt ex nihilo, sed è contra eas ab æterno viderit in essentiâ divinâ, in quâ, etiam secundùm proprium suum esse, repræsentantur.

Objicies 2. Si ideò res à Deo cognoscerentur, quòd in priori naturæ futuræ sint, essent causa divinæ scientiæ: sed hoc est falsum; nam alioquin à rebus creatis penderet: ergo, &c.

Resp. neg. maj. Ratio est, quia ut aliquid sit causa alterius, debet illi dare esse: at res futuræ non dant esse divinæ scientiæ, sed tantùm eam terminant, sicut objectum terminat actum oculi corporei.

QUÆSTIO XL.
De voluntate Dei.

Not. UT. quæ ad Dei voluntatem spectant, cum methodo pertractentur, quæstio-

nem hanc partiemur in plura capita, in quibus divinæ voluntatis existentiam, divisionem, objectum, causalitatem, efficaciam, & libertatem expendemus.

Caput I.

Vtrum in Deo sit voluntas.

Concl. Existit voluntas in Deo.

Probatur 1. Scripturæ Deo voluntatem adscribunt. Psal. 113. *Omnia quæcumque voluit, fecit.* Matth. 6. jubente Christo sic Deum oramus: *Fiat voluntas tua.* Ad Rom. 9. *Voluntati ejus quis resistit?*

Probatur 2. In Deo existit intellectus, cum, ut præcedenti quæstione demonstratum est, in eo sit scientia; scientia verò sit actus intellectus: ergo in eo est etiam voluntas: siquidem intellectus ex se ordinatur ad voluntatem: nam ideò alicui substantiæ cognitio conceditur, ut cognitum possit vel appetere, si sibi sit conveniens, vel, si disconveniat, fugere.

Quæres 1. an voluntas sit in Deo propriè, an metaphoricè tantùm.

Resp. voluntatem esse in Deo propriè, & non metaphoricè. Ratio est, quia, ex dictis, omnis perfectio simpliciter simplex est in Deo propriè, hoc est, secundùm suam propriam formam: Atqui voluntas est ejusmodi, quippè, ut loquuntur, melior est ipsa, quàm non ipsa.

Quæres 2. utrum voluntas sit in Deo per modum potentiæ, quæ in substantiâ divinâ recipiatur, quemadmodum in homine recipitur in animâ.

Resp. voluntatem à parte rei esse omninò idem cum divinâ substantiâ: quia, sicut contra Abaelardum suo loco dictum est, quidquid est in Deo, realiter Deus est: sed secundùm nostrum concipiendi modum, in Dei substantiâ recipitur, quòd nimi-

nimirùm id fiat in rebus creatis, ad quarum normam de divinis judicare solemus.

Caput II.

De divisione divinæ voluntatis.

Not. 1. NOn est hìc quæstio de voluntate prout est à parte rei: quippè constat ex dictis, quòd sic sumpta, sit una tantùm & non multiplex: sed est quæstio de voluntate Dei prout à nobis viatoribus concipitur.

Not. 2. Celebris est in scholâ divisio divinæ voluntatis in voluntatem Signi & in voluntatem Beneplaciti: tum in voluntatem Antecedentem & in voluntatem Consequentem. De duplici illâ divisione subsequentibus articulis est agendum.

Articulus I.

De divisione divinæ voluntatis in voluntatem signi & in voluntatem beneplaciti.

Not. HIc quæri potest 1. utrum reverâ admittenda sit divisio divinæ voluntatis in voluntatem signi & in voluntatem beneplaciti: 2. quot sint species voluntatis signi.

Conclusio 1. Admittenda est divisio divinæ voluntatis in voluntatem signi & in voluntatem beneplaciti.

Probatur. Admittenda est divinæ voluntatis divisio ex parte modi, quo Deus vult res: atqui exigit ille modus, ut Dei voluntas dividatur in voluntatem signi, & in voluntatem beneplaciti: Nam Deus vult res vel impropriè, ut Isaaci occisionem ab Abrahamo; vel propriè, ut conservationem universi. Si primum, constituitur voluntas signi: si verò secundum, constituitur voluntas beneplaciti.

Hinc patet 1. voluntatem signi esse tantùm metaphoricè in Deo, voluntatem verò beneplaciti, formaliter. Patet 2. voluntatem signi nihil aliud esse, quàm signum temporarium, quo judicamus Deum aliquid velle: voluntatem verò beneplaciti esse veram ac sinceram Dei in objectum aliquod propensionem. De prioris voluntatis specie intelliguntur hæc Psal. 15. verba: *Mirificavit omnes voluntates meas in eis*: de posteriori verò hæc Pauli ad Rom. 9. *Voluntati ejus quis resistit?*

Objicies. Divisio, de quâ in conclusione, admitti non debet: Siquidem non valet divisio totius in partes, quarum una includit aliam, cum ex logicis divisio fieri debeat in opposita membra: atqui pars allatæ divisionis includit aliam; quippè omnis voluntas signi est etiam voluntas beneplaciti: alioquin signum divinæ voluntatis esset falsum, quippè Deus præciperet, aut suaderet, quod reverà non vellet: ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ad 3. dist. ant. Alioquin signum divinæ voluntatis esset falsum, si esset à Deo positum, ut testaretur Deum reverà velle id, quod aut præcipit, aut suadet, aut permittit, conc. ant. si significaret, Deum velle aliud, neg. ant. Consilium, præceptum, permissio, aliaque divinæ voluntatis signa non semper à Deo ponuntur, ut significent, Deum reverà velle, quod aut suadet, aut præcipit, aut permittit; sed nonnunquam ponuntur, ut significent, Deum velle aliquid omninò distinctum ac diversum ab eo, quod aut suadet, aut præcipit, aut permittit: v. g. cum aliquid præcipit, sincerè vult, ut homines ad id teneantur, quod injungit; cum aliquid permittit, vult reverà, ut id sit in ejus potestate, cui permittitur. Sic, cum Deus Abrahamo præcepit Isaaci cædem, non præcepit, tanquam signum, quo testaretur, se reverà velle eam cædem, sed eam præcepit, tanquam signum, quo volebat, ut Abrahamus signifi-

caret

caret, se paratum animum habere ad Isaaci cædem. Idem sæpiùs apud homines contingit: nempè multa præcipiunt, quæ reverà nolunt fieri: sed tantùm ut eorum, quibus imperant, exploratam habeant voluntatem.

Conclusio 2. Quinque sunt species voluntatis signi, scilicet præceptum, consilium, prohibitio, permissio, operatio.

Probatur. Tot sunt species voluntatis signi, quot sunt species signorum; quibus judicamus Deum aliquid velle: atqui signorum ejusmodi sunt quinque species: nam tot sunt signa quibus judicamus, Deum aliquid velle, quot sunt, quibus judicamus, creaturas aliquid velle: quippè Deum hìc non apprehendimus, ut in se est, sed de eo raciocinamur, ut solemus de rebus creatis: atqui sunt quinque signorum species, quibus judicamus creatam voluntatem aliquid velle, aut nolle: velle quidem cum præcipit, aut suadet, aut permittit, aut operatur: nolle verò cum prohibet.

Articulus II.

De divisione divinæ voluntatis in antecedentem & consequentem.

Not. UT difficultas, de quâ agitur, clarè expendatur, tria quærenda sunt 1. utrum admittenda sit divinæ voluntatis divisio in Antecedentem, & Consequentem: 2. undè ejusmodi divisio petatur: 3. an utraque illa voluntas sit in Deo propriè ac formaliter.

§. I.

Vtrum admitti debeat divinæ voluntatis divisio in antecedentem & consequentem.

Not. Quid antecedentis & consequentis voluntatis nomine debeat intelligi, supponimus ex hujusce capitis paragrapho secundo.

Conclusio. Admitti debet divinæ voluntatis divisio in antecedentem & consequentem.

Probatur. Ea divisio est admittenda, cujus Patres meminerunt: atqui Patres meminerunt divisionis voluntatis divinæ in antecedentem & consequentem: ergo, &c. Minor variis Patrum testimoniis ostenditur.

Chrysostomus hom. 1. in epist. ad Ephesios distinguit in Deo voluntatem primam, & voluntatem secundam: *Prima* (inquit) *est, ut non pereant, qui non peccarunt. Voluntas secunda est, ut qui facti sunt mali, pereant*: atqui prima & secunda voluntas idem planè sunt cum voluntate antecedente & consequente, ut ex mox dicendis patebit.

S. Joannes Damascenus lib. 2. de fide cap. 29. expressè meminit divisionis, de quâ agitur: *Prima quidem voluntate* (ait) *Deus vult omnes homines servari, ac regni sui compotes esse: neque enim supplicii ac cruciatus causa, verùm ad hoc ut bonitatis ipsius participes simus, nos effinxit: ut justus autem iis quoque qui peccant, pœnam infert, hoc est voluntate consequenti, seu secundaria.*

S. Thomas eandem divisionem refert 1. p. q. 19. art. 6. ubi solvens argumentum, ex hâc Apostoli sententiâ petitum: *Deus vult omnes homines salvos fieri*, sic loquitur: *Tertiò secundùm Damascenum intelligitur de voluntate antecedente, non de voluntate consequente.*

§. II.

§. II.

Vnde petatur divisio divinæ voluntatis in antecedentem & consequentem.

Not. 1. Licèt omnes theologi admittant divisionem divinæ voluntatis in antecedentem, & consequentem, dissentiunt tamen quammaximè circa id unde petatur.

Not. 2. Qui jurant in verba Ludovici Molinæ, docent eam, de quâ agitur, divisionem peti ex vario respectu, quem habet divina voluntas ad creaturæ rationalis voluntatem: Antecedens Dei voluntas (inquiunt) est ea, quæ intelligitur præcedere creaturæ rationalis consensum: Consequens verò quæ intelligitur eundem consensum supponere.

Not. 3. Eam interpretationem laudati scriptores commenti sunt, ut declinarent argumentum quod ex eâ divisione petitur adversùs illorum systema de prædestinatione & gratiâ: Si enim voluntas consequens in instanti naturæ præcedat futurum creatæ voluntatis consensum, ac semper (ut docet S. Thomas) impleatur, voluntas Dei erit per se efficax, seu independenter à prævisione consensus voluntatis; erit pariter in Deo voluntas efficax & absoluta salvandi quosdam homines independenter à prævisione meritorum: ac proinde prædestinatio erit gratuita, non tantùm ad gratiam, sed etiam ad gloriam; quod tamen negant authores de quibus agitur.

Not. 4. Theologi qui sunt extra Molinæ scholam, unanimi consensu docent, divisionem, de qua est quæstio; non peti ex aliquo respectu, quem Dei voluntas dicat ad prævisum aut non prævisum voluntatis createç consensum; sed ex diverso statu, in quo creatura rationalis potest considerari. Potest autem considerari, vel in se, hoc est, abstra-

hendo à circumstantiis cum quibus existit à parte rei, vel in circumstantiis in quibus à parte rei existit.

Conclusio 1. Voluntas Dei non dicitur antecedens ex eo, quòd antecedat consensum quem creata voluntas aut præbitura est, aut negatura gratiæ excitanti: non dicitur quoque consequens ex eo, quòd supponat prævium ejusdem creatæ voluntatis consensum: hoc est Dei voluntas non dicitur aut antecedens aut consequens, quòd aut præcedat aut subsequatur meritorum vel demeritorum prævisionem.

Probatur 1. Si valeret adversariorum sententia, divisio, de qua agitur, non esset in membra opposita: utraque nimirùm Dei voluntas præcederet in instanti naturæ nostrum divinæ gratiæ consensum aut dissensum: antecedens quidem ex ipsis adversariis; consequens etiam, quia (ut suo loco dicetur) est in statu naturæ lapsæ causa nostri consensus, ad eumque voluntatem infallibiliter determinat: unde (ut ait S. Thomas) ea consequens Dei voluntas semper impletur.

Probatur 2. Si veritate niteretur expositio, quam Molinæ discipuli affingunt ei loquendi modo, quo S. Joannes Chrysostomus, S. Joannes Damascenus, & S. Thomas usi sunt, eam expositionem laudati Patres tradidissent, cum explicarunt, quid intelligerent nomine voluntatis antecedentis & consequentis: atqui eam nequaquam tradiderunt, imò ne vel illius apex apud illos scriptores legitur: ergo, &c.

Conclusio 2. Divinæ voluntatis in antecedentem & consequentem divisio, quam Patres tradiderunt, sumitur ex diverso statu, in quo objectum aliquod potest considerari; ita ut antecedens sit ea, quæ versatur circa objectum, ut est in specie, seu præcisum & abstractum à circumstantiis particularibus, in quibus in individuo & à parte rei reperitur: consequens è contra sit ea

quæ

quæ versatur circa objectum, non tantùm in specie consideratum, sed etiam in individuo, seu, cum omnibus circumstantiis, in quibus in individuo & à parte rei existit.

Probatur authoritate S. Thomæ, qui 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. sic loquitur: *Ad cujus divisionis* voluntatis divinę in antecedentem & consequentem *intellectum, considerandum est, quòd unumquodque secundùm quod bonum est, sic est volitum à Deo: aliquid autem potest esse in prima sui consideratione, secundùm quod absolutè consideratur, bonum vel malum, quod tamen prout cum aliquo adjuncto consideratur, quæ est consequens consideratio ejus, è contrario se habet. Sicut hominem vivere est bonum, & hominem occidi, est malum secundùm absolutam considerationem; sed si addatur circa aliquem hominem, quòd sit homicida, vel vivens in periculum multitudinis, sic bonum est, eum occidi, & malum est eum vivere; unde potest dici, quòd judex justus antecedenter vult hominem vivere, sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter Deus antecedenter vult, omnem hominem salvari, sed consequenter vult quosdam damnari secundùm exigentiam suæ justitiæ.* Eâdem ratione loquitur S. Doctor quæstione 23. de veritate, nec non lectione 1. in caput secundum prioris ad Timoth. epistolæ.

Objicies. Damascenus lib. 2. de fide cap. 29. innuere videtur, antecedentem Dei voluntatem esse illam, quæ non præsupponit operationem creaturæ, consequentem verò quæ eam præsupponit: *Voluntas antecedens* (inquit) *est acceptio Dei ex ipso existens, & consequens est concessio ex causa nostra.* Idem docet S. Thomas: *Voluntas consequens*, inquit in I. Sent. dist. 46. art. 1. *præsupponit præscientiam operum.*

Resp. dist. ant. Voluntas consequens justitiæ de quâ non est hìc quæstio, supponit præscientiam operum, conc. ant. voluntas consequens misericordiæ, de quâ hîc agitur, neg. ant. Ratio discriminis est, quia voluntas consequens justitiæ, neces-

necessariò præsupponit demeritum, non quidem præcisè ex eo, quòd sit voluntas consequens, sed quòd sit pœnæ inflictiva; justè verò infligi pœna non possit, nisi demeritum præcesserit: è contra voluntas consequens misericordiæ, cum non sit ex ratione debiti, non præsupponit meritum, quod præcesserit.

§. III.

Vtrum voluntas antecedens sit in Deo propriè.

Not. 1. Status quæstionis est, utrum Deus propriè, hoc est, interiùs, velit id quod dicitur velle per voluntatem antecedentem: an verò tantùm impropriè, id est exteriùs, nempè aut quòd nos id velle faciat, aut quòd præcipiat, ut id velimus.

Not. 2. Circa eam quæstionem duplex est authorum sententia. Prior quæ à pluribus Thomistis, & ab omnibus Molinæ discipulis defenditur, docet, voluntatem antecedentem esse in Deo propriè & non tantùm metaphoricè. Altera est Bannesii multorumque veterum Thomistarum, quibus subscribit Estius in 1. Sent. dist. 46. §. 3. ubi sic loquitur: *Cæterum longè probabiliùs sentiunt qui negant, in Deo formaliter & propriè esse voluntatem antecedentem*. Iisdem ferè terminis subscribit etiam Sylvius in 1. p. S. Thomæ q. 19. art. 6.

Not. 3. Quæstio de qua agitur, potest considerari vel speculativè, vel practicè, seu vel in se ipsa, vel in ordine ad prædestinationem & gratiam: hoc est, quæri potest, utrum sententia sive affirmans, sive negans, voluntatem antecedentem esse in Deo formaliter & propriè, quidquam conferat ad prædestinationis & gratiæ mysterium.

Conclusio I. Voluntas antecedens est pro-

propriè in Deo, & non metaphoricè tantùm.

Probatur 1. authoritate S. Thomæ. Lectione 1. in cap. 2. prioris ep. ad Timoth. S. Doctor antecedentem Dei voluntatem comparat cum voluntate, quam habet mercator servandi suas merces, quas tamen projicit in mare, ut sæviente tempestate, vitet naufragium: atqui ea voluntas est propriè in mercatore: ergo, &c. Idem S. Thom. q. 23. de veritate art. 3. asserit, beneplaciti voluntatem, quæ propriè est in Deo, *dividi per antecedentem & consequentem*. Idem docet in 4. Sent. dist. 47. art. 2. ubi hæc habet: *Possumus ergo loqui de voluntate beneplaciti vel signi, & de voluntate beneplaciti vel consequente vel antecedente:* voluntas verò beneplaciti est propriè in Deo.

Probatur 2. ratione. Ea voluntas est propriè in Deo, cujus objectum est in se bonum: nam cùm Dei voluntas sit infinita, verè ac propriè amat id omne, quod bonum est: atqui objectum voluntatis antecedentis est in se bonum: v. g. bonum est hominem in se sumptum salvari, hoc est prout est ad imaginem Dei conditus, & abstrahendo à peccati statu, in quo versatur.

Objicies 1. S. Thomas in opusculo de præscientiâ & prædestinatione expressè asserit, Dei voluntatem antecedentem nõ reduci ad voluntatem beneplaciti, sed tantùm ad voluntatem signi: atqui voluntas signi non est propriè in Deo: ergo nec voluntas antecedens.

Resp. non convenire omnes, quòd illud opusculum sit germanus fœtus S. Thomæ, unde in prioribus illius operum editionibus non legitur.

Objicies 2. Verum est quidem, S. Thomam in prioribus suis operibus docuisse, antecedentem voluntatem esse propriè in Deo: sed id, sicut & multa alia, retractavit in suâ Summâ theologicâ. Nam 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. docet, voluntatem antecedentem non esse voluntatem simpliciter, sed tantùm secundùm quid: esse meram velleitatem: *Unde* (inquit) *magis potest dici velleitas, quàm sim-*

simplex voluntas. Prætereà S. Doctor, qui in Sent. scribens, diviserat voluntatem beneplaciti in voluntatem antecedentem & consequentem, in Summâ nusquam eam divisionem proposuit: atqui voluntas secundùm quid, velleitas, non sunt propriè in Deo: ergo, &c.

Resp. dist. maj. S. Thomas docet voluntatem antecedentem respectivè sumptam, hoc est, comparatam cum voluntate consequente, esse voluntatem secundùm quid, esse velleitatem, conc. maj. quia consequens est semper efficax, nusquam verò antecedens. Esse voluntatem secundùm quid, esse velleitatem, absolutè & in se sumptam, neg. maj. quippè, ut dictum est, se habet sicut in mercatore voluntas conservandi suas merces, quas tamen, ut vitet naufragium, in mare projicit.

Conclusio 2. Sententia sive affirmans sive negans, voluntatem antecedentem esse in Deo propriè, nullam habet connexionem cum prædestinationis aut gratiæ mysterio.

Probatur. Illud nullam habet connexionem cum prædestinationis aut gratiæ mysterio, quod Deum non movet, ut aliquid aut definiat, aut operetur circa creaturam rationalem: atqui voluntas antecedens est ejusmodi: nam (teste S. Thomâ) se habet in Deo voluntas antecedens respectu hominis lapsi, sicut se habet in judice voluntas antecedens salvandi hominem alicujus flagitii reum: atqui antecedens voluntas non movet judicem, ut aliquid aut definiat, aut operetur circa illum hominem: nempè ex vi illius voluntatis judex non eligit media, quibus illius vitæ consulat: imò ne eligat ejusmodi media, impedimento est voluntas consequens, vi cujus in eum fert mortis decretum, imperatque tortori, ut illud mandet executioni: ergo, &c.

Objicies. Si voluntas antecedens in Deo sit propriè, Deus habebit veram, sinceram, & propriè dictā voluntatem salvandi omnes in individuo

duo homines: quippè circa omnium in individuo hominum salutem habet voluntatem antecedentem; ergo singulis in individuo hominibus actu conferret gratias ad salutem necessarias: siquidem qui verè, sincerè ac voluntate propriè dictâ, vult conferre finem, debet eadem voluntate velle conferre media, ad illum finem comparandum absolutè necessaria: ergo, &c.

Resp. ad 1. conc. ant. neg. conseq. Ad 2. dist. ant. Si velit finem voluntate consequente, conc. ant. si voluntate tantùm antecedente, neg. ant. Ratio est, quia media conferuntur subjecto prout est à parte rei, non autem prout consideratur in statu, in quo reverà non est: at (ut ex suprà dictis patet) voluntas antecedens non respicit subjectum prout est à parte rei, sed tantùm prout consideratur in statu, in quo reverà non est, præcisum nimirùm à circumstantiis particularibus, in quibus reverà reperitur: unde, cum Deus per voluntatem antecedentem velit salutem hominis, ut homo est, abstrahendo, an sit reus, ut est tamen reverà post peccatum primi parentis; mirum non est, quòd hujusmodi voluntatis media, ad salutem sufficientia, illi actu & de facto non conferat. Id patet judicis exemplo, quo ipse S. Thomas utitur; patet etiam exemplo, Abrahami, qui licèt voluntate antecedente verè ac propriè vellet Isaaci vitam, prout filius erat innocens, non adhibuit tamen media, quibus illi consuleret: imo quòd voluntate consequente propter Dei mandatum vellet ejus mortem, distrinxit gladium, ut illi vitam eriperet. Sed de his satis: de iis enim redibit sermo in nostro tractatu de gratiâ.

Caput III.

De objecto divinæ voluntatis.

Not. 1. Quemadmodum objectum intellectus est verum, ita objectum voluntatis est bonum: unde id omne quod habet rationem boni, est objectum divinæ voluntatis. Ratio verò boni reperitur in Deo; in creaturis existentibus in aliquâ temporis differentiâ; in iis etiam, saltem aliquâ ratione, quæ sunt merè possibiles. Hìc igitur quærendum est, utrum Dei voluntas versetur circa Deum ipsum, creaturas existentes in aliquâ temporis differentiâ, & creaturas merè possibiles.

Not. 2. Objectum, ex logicis, duplex est, materiale & formale. Prius à potentiâ non attingitur propter se, sed tantùm propter aliud: è contra posterius propter se, absque ordine ad aliud attingitur.

Conclusio 1. Objectum materiale divinæ voluntatis sunt Deus ipse; creaturæ quæ existunt in aliquâ temporis differentiâ, non verò quæ merè sunt possibiles.

Probatur prior pars. Voluntas infinita debet habere pro objecto bonum infinitum, quippè objectum debet esse proportionatum facultati, per quam attingitur: atqui Deus in se sumptus est bonum infinitum: ergo Deus ipse est objectum materiale divinæ voluntatis.

Probatur altera pars. Voluntas Dei habet pro objecto materiale id omne, cui inest aliqua ratio boni: alioquin vis illius non esset infinita, quippè daretur aliquod bonum, quod non attingeret: atqui creaturis existentibus in aliquâ temporis differentiâ inest aliqua ratio boni, participata nimirùm: ergo, &c.

Probatur tertia pars: In tantùm Deus amat aliquid, in quantùm illi bonitatem tribuit, quia Dei amor

amor non est affectivus tantùm, sed etiam effectivus, ita ut impertiatur objecto bonum, quod in eo amat: atqui Deus nullam omninò bonitatem tribuit, nec tribuet unquam creaturis merè possibilibus: hoc est, quæ nunquam existent in aliquâ temporis differentiâ: ergo Deus non amat creaturas possibiles.

Objicies 1. Id Deus amat, quod necessariò connexum est cum aliquo ex illius attributis, quippè quod sic connexum est, confert ad ejusmodi attributi bonitatem: atqui creaturæ, etiam merè possibiles, sunt connexæ cum aliquo ex attributis divinis, nempè cum omnipotentiâ: si enim nullæ creaturæ essent possibiles, in Deo nulla esset omnipotentia: ergo, &c.

Resp. dist. maj. Deus amat id omne, quod est connexum *à priori* cum aliquo ex illius attributis, conc. maj. quod est connexum tantùm *à posteriori*, neg. maj. Hoc, non autem illo modo, creaturæ merè possibiles connexæ sunt cum Dei omnipotentiâ: neque enim sunt causa aut conditio quòd in Deo detur omnipotentia: sed potiùs ideò sunt possibiles, quòd in Deo sit omnipotentia: se habent enim illius respectu per modum termini & effectus.

Objicies 2. Creaturæ merè possibiles habent aliquam bonitatem, nimirùm essentialem partiũ integritatem: nam essentia abstrahit ab existentiâ: ergo amantur à Deo: cùm nullum sit bonum quod ab ejus voluntate non attingatur.

Resp. dist. ant. Habent bonitatem objectivam, hoc est, in mente hominis abstrahentis, conc. ant. bonitatem realem, seu à parte rei existentem, neg. ant. Hanc non autem illam attingit Dei voluntas.

CONCLUSIO 2. Creaturæ non sunt objectum formale amoris divini, sed sola illius bonitas increata.

Probatur. Quod à Deo non amatur ratione sui non est objectum formale divini amoris: atqui

crea-

creaturæ à Deo non amantur ratione sui; siquidem amantur tantùm ratione bonitatis increatæ; seu, prout sunt illius aut participatio aut manifestatio. Prætereà creaturæ non possunt movere Deum ad sui amorem per modum finis, quia alioquin Deus moveretur ab aliquo extra se posito; quod est absurdum: ita ratiocinatur S. Thomas 1. p. q. 19. art. 2. ad 2. 2.

Objicies 1. Si sola bonitas increata esset objectum formale amoris divini, unica esset in Deo virtus, charitas nimirùm, quæ versatur circa Deum, prout in se bonus est. Nam in eo est unica virtus, in quo unica ratio formalis omnium actuum & habituum, nempe multiplicitas actuũ aut habituum, sumitur à multiplicitate rationum formalium, quæ in iis tum actibus, tum habitibus reperiri possunt: atqui esset unica ratio formalis omnium Dei actuum, increata nimirùm illius bonitas, à quâ solâ moveri posset: ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. dist. maj. Si illa ratio formalis non contineat eminenter rationem formalem omnium aliarum virtutum, conc. maj. si contineat, neg. maj. Increata Dei bonitas, prout est ratio miserendi, parit in Deo virtutem misericordiæ: prout est ratio præmiandi, parit virtutem justitiæ; & ita de cæteris: hinc patet, increatam Dei bonitatem esse rationem volendi actum cujuscumque virtutis particularis.

Objicies 2. Voluntas divina amat creaturas, non tantùm prout earum bonitas in bonitate divinâ continetur; sed prout sunt bonæ in se ipsis: ergo creaturæ sunt objectum formale divinæ voluntatis.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Ratio est, quia, licèt res amentur, prout sunt in se ipsis, se habent tamen per modum objecti materialis: non enim earum bonitas est ratio formalis, sub quâ à Deo amantur.

Caput IV.

Vtrum Dei voluntas fit caufa rerum.

Not. Hic duo quæremus: 1. utrum Deus fit caufa rerum per fuam voluntatem: 2. utrum fit caufa mali.

Conclusio 1. Deus eft caufa rerum per fuam voluntatem.

Probatur 1. ex Scripturâ. Pfal. 134. *Omnia quæcumque voluit, fecit*. Ad Ephef. 1. *Operatur omnia fecundùm confilium voluntatis fuæ*. Sapientiæ 2. *Quomodo poteft aliquid permanere, nifi tu voluiffes?* Hinc Auguftin. lib. 13. de Trinit. cap. 4. omnes omninò tum fpecies tum motiones reducit ad Dei voluntatem, tanquam ad fummam & primam rerum omnium caufam.

Probatur 2. ratione. Ille eft caufa rerum per voluntatem, qui eft agens per intellectum: nam actio intellectus eft propter actionem voluntatis, cum intellectus fit radix ac fundamentum voluntatis: atqui Deus agit per actionem intellectus, cognofcendo nimirùm res producendas, & fuppeditando ideas, ad quas exigi debent, ut efformentur: ergo, &c.

Quæres, utrum Deus magis immediatè operetur per voluntatem, quàm per intellectum.

Refp. affirmativè. Ratio eft, quia quod determinat aliud ad operandum, magis immediatè operatur: atqui, fecundùm noftrum concipiendi modum, divina voluntas determinat intellectum ad operandum: quippè intellectus ex fe eft indifferens ad opus, cum nihil aliud efficiat, quàm præbere ideam, ad quam opus exigatur.

Conclusio 2. Dei voluntas eft caufa mali tum naturæ, tum pœnæ: fed non eft caufa mali culpæ.

Probatur prior pars. Malum naturæ eft defectus

ctus, qui in rebus naturalibus contingit: atqui Dei voluntas est causa defectus hujusmodi: nempè ille defectus habet rationem boni; confert enim aut ad decus aut ad conservationem universi, ut in rerum generationibus & corruptionibus videre est.

Probatur altera pars ex Scripturâ: *Si erit malum in civitate* (inquit Amos cap. 3.) *quod Dominus non fecerit?* Apud Isaiam cap. 45. sic Deus ipse loquitur: *Ego Dominus faciens pacem & creans malum*. Eccles. 11. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt*. Præterea, mala pœnæ ordinari possunt ad bonum, scilicet ad justitiæ conservationem, ad coercitionem impietatis, ad fructum boni operis: ergo Deus potest amare mala pœnæ sub iis rationibus considerata.

Probatur tertia pars. Deus non est causa ejus quod non est ens: atqui malum culpæ, seu peccatum, non est ens: siquidem malum culpæ non est aliquid positivum, sed mera bonitatis privatio: *Quid est autem aliud* (inquit Augustinus in Enchiridio ad Laurentium cap. 11.) *quod malum dicitur, nisi privatio boni?* Lib. 1. contra Julianum cap. 8. idem S. Doctor asserit: *Et hoc* (ait) *non est aliquid, quoniam penitùs nihil est: & ideò non potest authorem habere, quod nihil est.*

CAPUT V.

Utrum Dei voluntas semper impleatur.

Not. 1. Non est hîc quæstio de voluntate signi: quippè experientia compertum est, eam non esse efficacem: multa enim aut consuluntur, aut præcipiuntur à Deo, quæ à creatura rationali executioni non mandantur.

Not. 2. Non est quoque quæstio de voluntate ante-

antecedente: nam 1. si (ut volunt Estius, Sylvius, aliique theologi, quorum argumenta hujusce quæstionis cap. 2. art. 2. §. 3. retulimus) voluntas antecedens sit idem cum voluntate signi, evidens est, eam non semper impleri. 2. Quamvis (ut aliis authoribus placet) voluntas antecedens sit voluntas beneplaciti, constat quoque, eam non impleri, quia, ut ibidem observavimus, posita est in affectione, quæ nullius effectus est productiva: eò quòd nulla assumat media, ut id exequatur, circa quod versatur: igitur tota difficultas est de voluntate beneplaciti, quæ sit etiam consequens voluntas.

Conclusio. Dei voluntas beneplaciti, quæ dicitur voluntas simpliciter, voluntas consequens, semper impletur. Ita S. Thomas 1. p. q. 19. art. 6.

Probatur 1. ex Scriptura. Isaiæ 46. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Vox illa: *Omnis*, formaliter universalis est; ac proindè omnem omninò consequentem Dei voluntatem complectitur. Estheris 13. *Non est qui possit tuæ resistere voluntati.* Si autem nihil (vincendo saltem) resistat divinæ voluntati, sequitur, quòd semper impleatur. Danielis 4. *Iuxta voluntatem suam facit, tam in virtutibus cœli, quàm in habitatoribus terræ, & non est qui resistat manui ejus, & dicat ei: quare fecisti?*

Probatur 2. ex S. Patribus, inter quos Augustinus Ench. cap. 95. asserit *primò*, certam, efficacem, & immutabilem esse Dei voluntatem. Asserit *secundò*, quòd si quæ Dei voluntas non fiat, falsum erit illud Scripturæ: *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit.* Ejusdem libri cap. 96. id ex eo confirmat, quòd alioquin Deus non foret omnipotens: *Neque* (inquit) *veraciter ob aliud vocatur omnipotens, nisi quia quidquid vult, potest: nec voluntate cujuspiam creaturæ, voluntatis omnipotentis impeditur effectus.* Hieronymus in illa verba Isaiæ 14. *Hoc consilium quod cogitavi, &c.*

docet,

docet, hoc Deum inter & creaturam discrimen esse, quòd creaturæ, non autem Dei, virtus impediatur: *Sola* (inquit) *perfecta virtus in nullo impeditur, quo minùs quod velit & faciat.*

Probatur 3. ratione. Si Dei voluntas non semper impletur, id contingit vel ex parte Dei qui mutet sententiam, vel ex parte creaturæ quæ illi resistat: atqui neutrum dici potest: non primum: cùm enim Deus sit immutabilis, lata à se decreta non rescindit: non secundum, quia cum virtus creaturæ finita sit, superare non potest infinitam Dei virtutem: *Et quod est indignius* (verba sunt Augustini in Enchiridio cap. 95.) *ideò non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat omnipotens, voluntas hominis impedivit.*

Solvitur argumentum desumptum ex Matth. cap. 23.

Objicies. Christus Matth. 23. sic civitatem Hierosolymitanam alloquitur: *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* unde sic arguitur: Deus voluit Judæorum conversionem: id enim denotat textus ex Matthæo laudatus: non accidit tamen ea conversio: ergo quoad id voluntas Dei non fuit impleta.

Respondent 1. nonnulli, illud verbum, *Volui*, intelligi de Christi humanâ voluntate, non absolutâ quidem: ea enim Christi humana voluntas semper impletur, ipsomet Christo teste, qui apud Joannem sic Patrem alloquitur: *Sciebam, quia semper me audis*: sed intelligi de voluntate optativâ, quam vocant velleitatem, seu inefficacem voluntatem, ei similem quæ respectu conservationis mercium reperitur in mercatore easdem merces projiciente in mare, ut sæviente tempestate vitet naufragium.

Sed contra est, quia licèt, ut docent theologi, naturales ejusmodi velleitates fuerint in humanâ Christi voluntate: de iis tamen intelligi non potest laudatus ex Matthæo locus: nam hoc adver-

bium:

bium: *Quoties*, non sumitur tantùm pro eo tempore quo Christus apud Judæos vixit; sed, Hieronymo interprete, sumitur quoque pro iis sæculis quæ præcesserunt Verbi incarnationem: iis nimirùm sæculis Deus per prophetas à se missos tentavit sæpiùs Judæorum conversionem.

Respondent 2. alii, reverà conversos fuisse Judæos, quos Deus per voluntatem beneplaciti converti voluit, licèt impia civitas, quam ob id objurgatur Christus, eorum conversioni sæpiùs obstiterit.

Sed videtur, quòd ea responsio stare non possit cum hisce verbis Ezechielis 14. *Mundare te volui, & non es mundata*: quibus quidem verbis Deus non alloquitur eos, qui conversi sunt, sed qui converti renuerunt.

Respondent 3. alii, quibus subscribit Estius, vocem, *Volui*, de quâ est quæstio, non intelligi de voluntate beneplaciti, sed tantùm de voluntate signi: quatenùs (inquit) Deus fecit, ut sancti homines quos ad Judæos misit, voluerint eorum conversionem, eique suam operam contulerint: vel quatenùs ipse per Moysem cæterosque prophetas Judæis pręcepit, ut suæ conversioni sedulò incumberent.

Respondent tandem 4. alii qui supponunt, antecedentem Dei voluntatem distingui à voluntate signi, & reduci ad voluntatem beneplaciti: respondent (inquam) verbum, *Volui*, intelligi debere de voluntate antecedente, non autem de voluntate consequente. Quæcumque ex iis responsionibus adhibeatur, immota stat nostra conclusio: quippè intelligitur tantùm de Dei voluntate, quæ est voluntas simpliciter, quæque voluntas consequens à S. Thomâ dicitur.

Solvitur argumentum sumptum ex prioris epist. ad Timoth. cap. 2.

Objicies. In Deo est voluntas de omnium hominum salute. *Qui vult* (inquit Apostolus 1. ad

ad Timoth. 2.) *omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*: Atqui ea voluntas non impletur: neque enim omnes homines salvi fiunt: ergo Dei voluntas non semper impletur.

Respondent 1. nonnulli, Dei voluntatem de omnium hominum salute, esse conditionatam, non autem absolutam: hoc est, Deum velle omnium hominum salutem, si tamen in priori naturæ, ipsi cum auxilio versatili eam velint.

Sed *Primò*, id adversatur Apostolo dicenti: *Deus est qui operatur velle & perficere pro bona voluntate*: nemo igitur potest velle suam salutem, quin Deus in priori naturæ eam voluntatem operetur; ac proinde qui respondent, *Deum velle hominum salutem, si ipsi eam velint*, proferunt responsionem, quæ à parte rei est identica: nempè, Deum velle hominum salutem, si ipse Deus eam reverà velit. *Secundò*, illud responsum in sensu quo profertur ab adversariis, manifestè repugnat Apostoli scopo: nam Apostolus utitur hâc ratione: *Qui vult omnes homines salvos fieri*, ut probet, orandum esse pro omnibus hominibus: at inepta prorsùs esset ea ratio, si Deus velit hominum salutem dependenter ab hâc conditione: *Si adjuti auxilio versatili eam ipsi velint*: siquidem in eâ suppositione oporteret homines hortari, ut velint suam salutem, non autem orare Deum, ut eam velit ac operetur. *Tertiò*, illud responsum manifestæ falsitatis convincitur exemplo parvulorum, qui moriuntur, antequam baptismum recipere potuerint; ex quo quidem exemplo hancce conclusionem infert Augustinus epist. 107. *Vnde manifestum est, eos qui huic resistunt tam perspicuæ veritati, non intelligere omninò, qua locutione sit dictum, quòd Deus omnes homines vult salvos fieri, cùm tam multi salvi non fiant, non quia ipsi, sed quia Deus non vult.*

Respondent 2. alii vocem, *Omnes*, quâ Apostolus utitur, non sumi pro singulis generum, sed pro generibus singulorum, seu Deum velle salu-

tem

tem hominum ex omni gente, populo, natione: non velle verò salutem omnium in individuo hominum, qui sunt apud diversas gentes, populos, nationes: ita docet S. Thomas 1. p. quæst. 19. art. 6.

Sed, licèt nihil falsi relata expositio contineat, non videtur tamen satis esse ad scopum quem sibi proponit Apostolus: neque enim Apostolus vult, ut oremus tantùm pro omni hominum genere, sed etiam pro omnibus in individuo, ita ut quemque, saltem in genere, in nostrâ oratione complectamur.

Respondent 3. alii, vocem *Omnes* intelligi universaliter, universalitate non absoluta quidem, sed accommoda, ita ut sensus sit, *Deum velle salvos fieri omnes qui salvantur*: *seu, ut nullus salvetur quem Deus non velit salvum fieri*: ita Augustin. Enchiridii cap. 103. ita etiam S. Thomas loco proximè laudato.

Verùm illi responso obstat secundùm aliquos quòd, ut jam observatum est, Apostolus velit ut oremus non tantùm pro iis, qui reverà salvi fient, sed pro omnibus omninò hominibus, saltem in genere.

Respondent 4. alii, Deum velle omnium omninò hominum salutem voluntate antecedente, non autem voluntate consequente: *Tertiò* (inquit) S. Thomas 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. *secundùm Damascenum intelligitur de voluntate antecedente, non de voluntate consequente*.

Sed quamvis certum sit, quòd Deus omnium hominum salutem velit voluntate antecedente: tamen ea voluntas non videtur esse satis, ut fideles (quod tamen sibi proponit Apostolus) moveat ad orandum pro omnibus hominibus. Nam *primò* non magis ea voluntas, etiamsi supponatur esse in Deo (ut loquuntur) formaliter & propriè, debet movere fideles ad orandum, quàm ipsum Deum moveat ad auxilium aliquod hominibus actu cōferendum: atqui (ut superiùs ostensum est) vo-

luntas antecedens salvandi omnes homines Deum non movet ad aliquod auxilium hominibus actu conferendum: ergo, &c. *Secundò*, ea antecedens voluntas abstrahit (ut suo loco observatum est) à naturæ lapsæ statu, in quo homines post primi parentis peccatum versantur: est enim ejusmodi, *Vellem omnium hominum salutem, si non essent rei*: ergo movere non potest ad orandum pro hominibus, qui verè rei sunt: quippè non aliud suadet, quàm quod ipsa habet pro objecto. *Tertiò*, voluntas antecedens (ut notatum fuit superiùs) est sæpè contraria voluntati consequenti: siquidem plerumque Deus vult voluntate consequente damnare eos, quos vult salvare voluntate antecedente: non potest igitur movere ad orandum pro omnibus hominibus; quippè fideles praxim suam potiùs exigere debent ad voluntatem consequentem, si ipsis innotesceret, quàm ad voluntatem antecedentem.

Respondent denique alii theologi, apostolicam vocem, *Vult*, intelligi non tantùm antecedenter, sed etiam causaliter: ita ut sensus sit Deum velle omnium hominum salutem, quòd velit & faciat, ut pii homines eam velint, ac desiderent: *Potest etiam sic intelligi* (inquit Augustin. lib. de Correp. & Gratiâ, cap. 15.) *quòd omnes homines Deus vult salvos fieri, quoniam nos facit velle, sicut misit Spiritum Filii sui clamantem, Abba Pater, id est, nos clamare facientem. De ipso quippè Spiritu alio loco* (ad Rom. 8:) *dicit: Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Nos ergo clamamus, sed ille clamare dictus est, qui efficit, ut clamemus. Si ergo clamantem Spiritum rectè dixit Scriptura, à quo efficitur ut clamemus, rectè etiam & volentem Deum, à quo efficitur ut velimus.*

Confirmant illi authores suam responsionem ex eo, quòd ea explicatio maximè cohærere videatur cum Apostoli tum contextu, tum scopo. Apostolus (inquiunt) fidelibus injunxerat, ut

pro

pro omnibus orarent: *Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus*: id verò jam probat ex eo, quòd Deus velit, ut omnium salutem desideremus, imò illius desiderium in nobis operetur: *Hoc enim bonum est* (inquit) *& acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*.

Ut solvamus argumentum desumptum ex apostolicâ sententiâ, necesse non est, ut hic definiamus quænam ex relatis expositionibus alteri sit præferenda: quippè utra admittatur, stabit nostra conclusio, quâ nimirùm cum S. Thomâ statuimus, Dei voluntatem semper impleri.

Et quidem 1. si vox *Omnes* sumatur pro generibus singulorum, certum est, plures ex quolibet genere salutem consequi; proindèque adimpleri divinam de earum salute voluntatem. 2. Si sumatur pro distributione accommodâ, constat, nullum salvum fieri, quem Deus non velit salvum fieri. 3. Si verbum *Vult* intelligatur de voluntate antecedente, argumentum non est ad rem: nam quæstio est in nostrâ conclusione de voluntate, quæ sit voluntas simpliciter, & non secundùm quid; quæ sit voluntas absoluta, & non velleitas; quæ sit voluntas consequens, & non antecedens: eâ autem voluntate Deum non velle omnium hominum salutem, omnes theologi docent post S. Thomam.

Tandem 5. si verbum *Vult* intelligatur *causaliter*, inferri quidem poterit, id omne, quod Deus præcipit, aut cujus desiderium in nobis per suam gratiam operatur, non fieri; non antem id quod ipse velit voluntate absolutâ, voluntate consequente, de quâ est hìc quæstio.

Solvitur argumentum desumptum ex Constitutione Innocentii Papæ X. lata anno 1653.

Objicies. Voluntas divina non habet semper suum effectum: ergo non semper impletur.

O 2 Pro-

Probatur ant. Illud non semper habet suum effectum, cui interdùm resistitur: atqui divinæ voluntati interdùm resistitur: ergo, &c. Probatur minor: Resistere interiori gratiæ, est resistere divinæ voluntati: sed interdùm resistitur interiori gratiæ: siquidem Innocentius Papa X. pridiè Kal. Junii ann. 1653. inter propositiones sibi ab Episcopis Gallis oblatas, occasione impressionis libri, cujus titulus est: *Augustinus Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis*, hanc, quæ numero est secundo, solemni constitutione tanquam hæreticam proscripsit: *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur*: ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. dist. maj. Resistere interiori gratiæ, est resistere divinæ voluntati aut signi, aut antecedenti conc. maj. voluntati aut beneplaciti, aut consequenti, neg. maj. Et deindè concessâ minore, cujus contradictoriam cum Innocentio X. damnamus tanquam hæreticam, dist. conseq. Ergo resistitur divinæ voluntati aut signi, aut antecedenti, conc. conseq. voluntati beneplaciti, quæ sit consequens, neg. conseq.

Explicatur mox data solutio. Deus præcipit homini, quem per gratiam interiorem movet, ut integrum, ad quem excitatur & movetur, pietatis actum operetur; ut faciat pium opus, ad quod gratia per quam excitatur, ex naturâ suâ ordinatur: v. g. cum Deus hominem movet, & excitat adversùs tentationem quâ urgetur, præcipit ei, ut de facto tentationem superet: proindèque cum eam non superat, resistit interiori gratiæ qua movetur: nec enim tunc habet illa gratia effectum ad quem excitat, & ad quem ex naturâ suâ destinatur: ac proindè resistit voluntati signi, quâ victoria præcipitur; resistit voluntati antecedenti, quâ Deus vult bonum in genere, abstrahendo à circumstantiis particularibus: sed contendo, eum non resistere voluntati, quam S. Thomas hîc vocat voluntatem simpliciter, absolutam, consequentē.

Ra-

Ratio solutionis est, quia quamvis gratia, quam antiqui Patres excitantem, adjuvantem, prævenientem, hodierni verò theologi sufficientem vocant quæque complet voluntatem, ut *possit*; perfectum ac integrum pietatis opus ad quod excitatur, peragere; quamvis inquam, præ nimiâ voluntatis obstinatione in malo, non semper habeat effectum ad quem excitat, ad quem ex naturâ suâ per Dei voluntatem antecedentem ordinatur; habet tamen semper effectum (imperfectum nempè & inchoatum virtutis desiderium) ad quem effectum per beneplaciti absolutam & consequentem voluntatem confertur.

Thomistarum eo de articulo doctrinam Reverendissimus Gilbertus de Choisevil, primùm Convenarum, ac posteà Tornacensium Episcopus, clarè explicat in Epistolâ, quam nomine multorum Archiepiscoporum ac Episcoporum regni Galliæ ad Alexandrum Papam VII. conscripsit; sic autem habet ea epistola numero 2. *Gratia interior duplex est: alia efficax, quæ semper producit illum effectum, ad quem impellit voluntatem; alia inefficax, quæ voluntatem excitat ad effectum, quem non producit. Prima gratia est ea, &c. Secunda autem ea est, quam tum excitantem, tum inefficacem, tum sufficientem, idem significantibus verbis vocant. Huic verò resistit ac obnititur voluntas, eamque eo effectu privat ad quem excitat, & ad quem potestatem largitur superiùs explicato Thomistarum sensu sufficientem.*

Sic, explicato utriusque gratiæ discrimine, prosequitur idem doctissimus Episcopus: *Sed quamvis illa gratia per se spectata effectu illo careat ad quem tendit, ad quem voluntatem excitat, & ad quem per antecedentem Dei voluntatem destinatur, adeoque falsum sit hoc sensu, omnem Christi gratiam semper habere eum effectum quem Deus vult: si tamen spectetur ut cum absoluta Dei voluntate conjuncta, meritò hoc sensu efficax dici potest, quia semper id in corde hominis operatur,*

tur, quod Deus absoluta voluntate intendit.

Quæ mox dicta sunt, confirmat idem Præsul tritâ apud Thomistas doctrinâ: *Certum est enim* inquit, *apud Thomistas, auxilium sufficiens, respectu unius actus, semper esse efficax respectu alterius ad quem efficiendum decreto absoluto divinæ voluntatis destinatur: adeoque apud illos omnis gratia est efficax alicujus effectus, ejus nimirùm ad quem proximè ordinatur, & Deus absoluta voluntate intendit, juxta illud Isaiæ: Verbum quod egreditur de ore meo, non revertetur ad me vacuum; sed faciet quæcumque volui.*

Joannes Baptista Gonetus sui Clypei Thomistici tomo 1. editionis Parisiensis pag. 378. scribit relatum mox articulum, cum quatuor aliis ad gratiam per se efficacem spectantibus, probatum fuisse ab Alexandro Papa VII. quippè qui (inquit) Brevi dato Romæ die 29. Julii anno 1661. ad Gallicanos Episcopos rescripserit, se eis gratulari, quòd eorum exemplo, consilio & operâ plures (ii haud dubiè qui à quibusdam ad eum summum Pontificem delati fuerant, quasi gratiam per se efficacem Calvinistico sensu tuerentur) ad saniorem doctrinam inducti fuissent. Illud Breve de verbo ad verbum descriptum legere est apud eundem authorem p. 378.

CAPUT VI.

Vtrum Dei voluntas sit absoluta.

Not. 1. Status quæstionis est, utrum Deus quascumque causarum secundarum operationes velit non præcisâ nec præsuppositâ in instanti naturæ earumdem causarum determinatione: an verò eas velit tantùm post prævisam ac præsuppositam ejusmodi determinationem.

Not. 2. Circa eam quæstionem triplex est authorum sententia. Nonnulli recentiores, quibus præi-

præivit Ludovicus Molina, docent, Deum non velle absolutè, sed tantùm conditionatè, actus liberos creaturæ rationalis, sive sint naturales, sive sint supernaturales.

E contrà plures Thomistæ, post Bannem & Alvarem, contendunt, Deum absolutè velle quascumque creaturæ operationes, sive sint ordinis naturalis, sive supernaturalis; sive ad statum naturæ innocentis pertineant, sive ad statum naturæ per peccatum corruptæ. Alii Theologi mediâ incedunt viâ, scilicet fatentur, Deum absolutè voluisse ab æterno creaturarum actus necessarios, imò & liberos, qui in statu naturæ lapsæ ordinis sunt supernaturalis: sed negant, idem ferri debere judicium de actibus liberis ordinis naturalis, aut supernaturalis, si ad naturæ innocentis statum pertineant: hincque concludunt, Deum ab æterno non prædefiniisse absolutè, sed tantùm conditionatè, sanctorum Angelorum perseverantiam, Adami casum etiam physicè sumptum; hodiernam Petri deambulationem, & ita de cæteris: concludunt è contrà, nullum in statu naturæ lapsæ fieri opus supernaturale, quod Deus ab æterno absolutè non voluerit, ac prædefinierit. Quid nos de eâ controversiâ sentiamus, subsequentibus articulis aperietur.

ARTICULUS I.

An Deus absolutè prædefinierit causarum necessariarum effectus.

CONCL. DEus absolutè prædefiniit ab æterno quoscumque causarum necessariarum effectus.

Probatur. Id Deus absolutè ab æterno voluit ac prædefiniit, ad quod in tempore physicè prædeterminat: atqui in tempore physicè prædeterminat ad operationes causarum, quæ necessariæ sunt: siquidem causæ necessariæ se ipsas determi-

nare non possunt: nam, ex physicis, non operantur, nisi per motum localem: se ipsas verò determinare non possunt ad motum localem; quippè quantumcumque subtiles supponantur, remanent intra materialitatis gradum; proindèque si semel sint sine motu, sic permanebunt semper, donec ab aliquâ causa extrinseca moveantur.

ARTICULUS II.

Utrum Deus absolutè prædefinierit actus liberos creatæ voluntatis.

CONCL. I. Deus ab æterno absolutè prædefiniit operationes supernaturales voluntatis per peccatum lapsæ.

Probatur. Ex mox dictis, id Deus ab æterno absolutè voluit ac prædefiniit, ad quod in tempore physicè prædeterminat: atqui Deus in tempore physicè prædeterminat voluntatem lapsam ad quoscumque actus supernaturales: quippè (ut dicemus in Tractatu de gratia) voluntas per peccatum lapsa nullum prorsùs pietatis actum elicit, nisi ad eum per gratiam ex natura sua efficacem realiter ac physicè prædeterminetur.

CONCLUSIO 2. Deus ab æterno absolutè nec voluit, nec prædefiniit actus liberos ordinis naturalis: imò nec supernaturalis, qui ad innocentis naturæ statum pertinent.

Probatur. Deus in tempore non prædeterminat voluntatem lapsam ad actus ordinis naturalis, nec innocentem prædeterminavit olim ad eos, qui erant ordinis supernaturalis: ergo Deus ab æterno absolutè nec voluit, nec prædefiniit illos actus. Consequentia patet ex eo, quòd si Deus quidquam prædefiniat, ad cujus tamen executionem expectet in tempore præviam voluntatis creatæ determinationem, non erit omninò certus de futuritione rei, quam absolutè prædefinierit: quippè voluntas sibi relicta, ad aliud in illo prio-

priori Deo incognitum fortè se determinatura est.

Antecedens quoad secundam partem fusè probabitur in tractatu de gratia: Quoad priorem autem ostenditur ex inutilitate physicæ præmotionis, aut prædeterminationis, respectu actuum liberorum ordinis naturalis: quippè ideò tantùm admitteretur, aut ad salvandam causarum secundarum subordinationem ad primam, aut ad fundandam divinæ scientiæ certitudinem de illorum actuum futuritione: atqui nulla est duplex illa ratio; nam 1. creatura sat intelligitur Deo subordinata tum per summam, quæ illi essentialis est, dependentiam, in eo positam, quòd habeat esse à Deo & per creationem & per jugem conservationem, quæ (ut ajunt philosophi) continua est rei productio: tum etiam per concursum simultaneum, quo, secundùm tritam in scholis sententiam, indiget ad omnes & singulos actus, etiam ad ipsam sui determinationem. 2. Deus (ut superiùs ostensum est) ab æterno prævidit futuros actus liberos ordinis naturalis in se ipsis prout in essentia divina repræsentantur: ergo, &c.

Objicies 1. Creatura rationalis non potest semetipsam determinare ad actus liberos ordinis naturalis: ergo necesse est, ut ad eos à Deo prædeterminetur. Probatur ant. Causa indifferens ad agendum & non agendum, non potest semetipsam determinare: atqui creatura rationalis est indifferens ad agendum & non agendum: ergo, &c. Major sic ostenditur. Quod est indifferens ad esse & ad non esse, non potest sibimet dare esse: eo enim principio nituntur argumenta, quibus tum theologi, tum philosophi probant existentiam entis cujusdam necessariò existentis, à quo contingentia existentiam acceperint: ergo à pari, quod est indifferens ad agendum & non agendum, semetipsum determinare non potest.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. maj. Ad 3. neg. conseq. Ratio disparitatis est, quia quod non existit, non habet esse, nec illius principium, cum nihilum nihil omninò possit: è contra potentia indifferens ad agendum & non agendum habet in suo esse principium suæ determinationis, cùm, si sit rationalis & libera, ut supponitur, possit essentialiter agere, aut non agere.

Objicies 2. Si Deus absolutè non prædefiniat actus liberos etiam ordinis naturalis, determinatio voluntatis creatæ concipietur futura in instanti rationis ante Dei prædefinitionem: atqui id absurdum est; siquidem illa determinatio esset à Deo independens: eam enim Deus non causaret, cum non sit rerum causa, nisi per prædefinitionem absolutam.

Resp. ad 1. conc. maj. n. min. Ad 2. & 3. neg. ant. Ratio est, quia licèt creaturæ determinatio non causetur à prædefinitione absolutâ, causatur tamen saltem mediatè à Deo, à quo illius causa, creata nempè voluntas, essentialiter pendet; imò & immediatè, per conservationem nimirùm & per concursum simultaneum.

Objicies 3. Determinatio creaturæ ad agendum, est novum aliquod ens; non enim est nihil: ergo debet immediatè causari à Deo; quippè Deus est immediata causa omnium entium: Atqui à Deo immediatè causari non potest, nisi per prædefinitionem absolutam, & per physicam præmotionem: neque enim per creatæ voluntatis conservationem, aut per concursum simultaneum, causari potest: siquidem nec conservatio, nec concursus sunt causa determinationis, licèt eam comitentur.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. nego non dari medium inter ens & nihil: datur nimirùm modus entis, seu certa ratio existendi: id patet in cerâ, cujus figura non est ens reale, ab ipsâ ceræ substantiâ distinctum; neque etiam est merum nihil, sed est modus quo cera existit. Sic determinatio

crea-

creatæ voluntatis non est ens aliquod reale, ab ipsâ creatâ voluntate physicè distinctum; non est etiam nihil, sed aliquid medium, nempè modus, qui de novo advenit voluntati, seu (ut loquuntur) nova illius modificatio.

Objicies 4. Sententia, quæ asserit, Deum non prædefinire absolutè, nec physicè prædeterminare actus liberos ordinis naturalis, repugnat principiis S. Thomæ: ergo est rejicienda. Probatur ant. 1. S. Thomas asserit, nullam dari causam divinæ voluntatis: *Cum* (inquit 1. p. q. 19. art. 5.) *Deus unico & simplicissimo actu velit omnia in sua bonitate, ejus voluntatis nulla prorsùs causa est*. Atqui daretur illius causa: si enim quæratur, cur Deus voluerit ab æterno, & velit in tempore actus liberos ordinis naturalis, respondendum erit, ipsum eos quondam voluisse & nunc velle, quòd in priori naturæ ad eos se se determinatura sit creata voluntas. 2. Idem S. Doctor reducit actuum libertatem non solùm ad creatam voluntatem, sed etiam ad ipsam voluntatem divinam, tanquam ad primam illius radicem: *Quòd* (inquit 6. Metaph. lect. 3.) *res sit necessariò, vel contingenter, dependet ex causa altiori, quæ est causa entis in quantùm ens, à qua ordo necessitatis & contingentiæ provenit*. Si autem divina voluntas sit prima radix libertatis, quæ reperitur in actibus voluntatis creatæ, necesse est, ut in instanti naturæ agat ante voluntatem creatam: ac consequenter, ut prædefiniat, & prædeterminet illius actum: *Voluntate Dei* (ait S. Thomas 1. ad Annib. dist. 47. quæst. unicâ, art. 4.) *non solùm res in esse producuntur, sed etiam rebus producendis modum, quo producantur, prædeterminavit*.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad cujus priorem probationem, dist. ant. Voluntatis divinæ nulla est causa necessaria, conc. ant. nulla est causa libera, neg. ant. Determinatio creaturæ non est causa necessaria divinæ voluntatis, seu cur Deus velit

hunc vel illum creaturæ rationalis actum: sed est causa libera, quam scilicet elegit ipse; voluit enim se se adstringere ad concurrendum ad actum, ad quem se se determinatura esset creata voluntas. Ad alteram probationem, dist. ant. Deus, ex S. Thoma, prędeterminavit in ipsis causis modum quo res producuntur, conc. ant. in causarum operationibus, neg. ant. hoc est, Deus sic causas disposuit, ut ex aliquibus causis effectus orirentur contingenter, ex aliis verò necessariò: *Vult autem Deus* (inquit S. Doctor 1. p. q. 19. art. 8.) *quædam fieri necessariò, quædam contingenter; & ideò quibusdam effectibus aptavit causas necessarias, quæ deficere non possunt, ex quibus effectus de necessitate proveniunt: quibusdam autem aptavit causas contingentes defectibiles, ex quibus effectus contingenter eveniunt.*

ARTICULUS III.

Vtrum Deus absolutè prædefinierit materiale peccati.

CONCL. Deus absolutè non prædefiniit ab æterno materiale peccati.

Probatur 1. Ex dictis articulo superiore, Deus ab æterno nullum actum liberum ordinis naturalis absolutè prædefiniit: atqui materiale peccati est actus liber ordinis naturalis: ergo Deus illum ab æterno absolutè non prædefiniit.

Probatur 2. Videtur, quòd Deus foret causa peccati, sumpti etiam secundùm formale: quippè ille censetur esse causa peccati, sumpti etiam secundùm formale, qui absolutè prædefinit id quod cum eo est necessariò conjunctum: non enim ob aliam rationem homo, qui in fornicationem incidit, est causa fornicationis, sumptæ etiam secundùm malitiam, quàm quòd velit id quod cum ea malitia est necessariò conjunctum.

Pro-

Probatur. 3. Deus in tempore non prædeterminat physicè ad materiale peccati: ergo ab æterno absolutè illud non prædefiniit. Probatur ant. Si Deus physicè prædeterminaret ad materiale peccati, magis quàm diabolus provocaret hominem ad peccatum, sumptum etiam secundùm formale: atqui impium est consequens: ergo & antecedens. Probatur maj. Ille magis provocat ad formale peccati, cujus actio magis est apta ad inclinandum ad formale peccati: sed actio Dei magis esset apta ad inclinandum ad formale peccati, quàm actio diaboli: nam actio physica & ex se efficax, magis est apta ad inclinandum ad formale peccati, quàm actio mortalis, quæ per se non est efficax: atqui actio Dei esset actio physica & ex se efficax, cùm è contra actio diaboli sit tantùm moralis, & minimè efficax, posita nimirùm in externâ suasione, quæ ab eo fit, dum imaginationi proponit objecta, quibus ad eorum desiderium voluntas titilletur.

Confirmatur ex eo, quòd nemo qui præoccupatione liber fuerit, negabit, prædeterminationem physicam ad actum venereum, scilicet motum externum membrorum ad eum actum, magis aptum esse ad inclinandum hominem ad malitiam luxuriæ, quàm externa tantùm ejusmodi actus repræsentatio in imaginatione; non inficiabitur, actum physicum quo quis indeclinabiliter & insuperabiliter sæpiùs ori vinum infunderet, magis aptum esse ad inclinandum hominem ad ebrietatem, quàm actus quo quis repetitum vini haustum tanquam gratum in imaginatione repræsentaret; non dubitabit asserere, quin is qui manum impellit ad impingendum inimico colaphum, magis provocet ad vindictam, quàm is qui id externè tantùm suadet: idem quoque dici debet de homicidio, ac cæteris tum facinoribus, tum flagitiis.

Probatur 3. In systemate de quo est quæstio, Adamus prędeterminatus ad physicum vetiti fru-

ctus esum, hac ratione de Deo conqueri potuisset: Cur me inopinantem, inconsultum, nullâ habita ratione internæ meæ dispositionis, determinasti ad capiendum vetitum fructum, ad decerpendum eum ex arbore, ad immittendum in os, ad atterendum dentibus? Liberè quidem consensi tuæ prædeterminationi, sed penès me non fuit efficere, ut actus ille physicus, quem te præmovente exercui, non fuerit vetitus; nempè tua præmotio contigit post factam à te illius actus prohibitionem. Prætereà tantùm abest, ut Deus esum fructus vetiti castigare debuerit in Adamo, quin potiùs eum ipsi debuit laudi vertere: siquidem propter id Deus Adamum castigare non debuit, sed potiùs compensare, in quo Adamus divinæ voluntati se se conformem exhibuit: atqui Adamus in esu fructus vetiti se se conformem exhibuit divinæ voluntati: nam reverà Deus voluit actum, ad quem præmovit ac prædeterminavit. Adeò divina voluntas, etiam beneplaciti, si nobis certò innotescat, ut innotesceret per præmotionem physicam, est morum regula, ut doceat Augustinus, Ecclesiam non oraturam pro aliquo homine in hac vita degente, si illius reprobatio ei certò constaret: *Si de aliquibus* (inquit lib. 21. de Civit. Dei cap. 24.) *ita Ecclesia certa esset, ut qui sunt illi, etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in ignem æternum ire cum diabolo, tam pro eis non oraret quàm pro ipso.*

Probatur 4. variis Augustini principiis. S. Doctor. lib. de prædestinatione SS. non semel asserit 1. hoc esse discrimen inter prædestinationem & præscientiam, quòd præscientia latiùs pateat quàm prædestinatio, hoc est, quòd quæcumque Deus prædestinavit, præscierit quoque; sed quæcumque præscivit, non prædestinarit. Asserit 2. Deum ea tantùm ab æterno prædestinasse, quæ ipsemet facturus erat in tempore. Atqui si Deus ad materiale, seu ad actum physi-

cum

cum peccati physicè prædeterminaret, fictitium esset illud discrimen: nihil enim esset præscitum quod ante non fuisset prædestinatum. 3. Idem Sanctus Augustinus in Enchiridio cap.95. docet bipartitam esse divinam providentiam, quatenùs vult, facitque alia, & hæc sunt bona: alia veró nec velit, nec faciat, sed solùm fieri permittat, & ista sunt mala: atqui, in adversariorum systemate, falsa foret Augustiniana illa providentiæ divisio: siquidem nihil esset, quod à Deo non fieret, quodve permitteretur tantùm ab ipso fieri. 4. Idem S. Doctor libro 8. de Genesi ad litteram sic distinguit inter naturas & voluntates, ut Deus omnes naturas creet, è voluntatibus verò bonas adjuvet ac amet, cùm è contra malas nec adjuvet nec amet: atqui id falsum esset, quippè & bonas & malas adjuvaret; utrasque nimirùm physicè prædeterminaret ad quemcumque sive bonum sive malum actum.

Nec valet solutio adversariorum contendentium, id quod ex Augustino præscitur, & non prædestinatur, esse non actum physicum, sed malitiam peccati; malas voluntates, quoad illam malitiam, non adjuvari à Deo: permitti eam, non autem effici.

Non valet, inquam: nam 1. Augustinus in exemplum eorum, quæ à Deo fiunt ac prædestinantur, adducit supernaturalia pietatis opera: censuit ergo, quæ naturalis sunt ordinis, ut est materiale peccati, ad prædestinationem non pertinere: 2. Cum asserit, permitti à Deo peccata, nusquam distinguit inter actum physicum, & malitiam quæ ex eo resultat: 3. Id Deus non censetur tantùm permittere, quod impedire non potest: atqui ex suppositione, quòd prædestinet ac prædeterminet ad actum physicum peccati, non potest impedire, quin malitia ex eo resultet: v. g. positâ prædeterminatione hominis soluti ad actum venereum, non potest impedire, quin ex illo actu venereo malitia resultet.

Objicies 1. Augustinus lib. 3. de Trinit. cap. 4. asserit, Deum esse causam primam omnium omninò motionum, sive corporeæ sint, sive spirituales: ergo est causa physicæ motionis, seu actus physici, qui in peccato reperitur.

Resp. dist. ant. Est omnium causa, quòd nihil fiat præter ejus voluntatem, conc. ant. quòd ad omnia prædeterminet ac prædestinet, neg. ant. hoc est, voluit Augustinus, nihil fieri nisi à Deo aut jubente, aut permittente.

Objicies 2. Augustinus non raro docet, Deum ordinare non tantùm bona, sed etiam mala opera: illius voluntatem semper esse invictam ac efficacem: atqui ea non sunt vera, nisi ex suppositione, quòd Deus ad omnia, ad ipsum etiam peccatum sumptum secundùm materiale, prædestinet ac prædeterminet: ergo, &c.

Resp. conc. maj. neg. min. Nam 1. ordinat mala, quòd impii non sinantur, quodcumque voluerint, flagitium committere, sed in hoc tantùm aut in illud ruant pro Dei voluntatis beneplacito: ita lib. de prædestin. SS. c. 16. ipsemet Augustin. respondet. 2. Eodem Augustino teste, Enchiridii cap. 100. eo tantùm sensu invicta semper est Dei voluntas, quòd aut non fiant mala, quæ voluntate beneplaciti non vult fieri; aut si, eo permittente, fiant, impunita non remaneant.

QUÆSTIO XII.

De Dei libertate.

Not. Methodi causâ hìc quæremus 1. utrum libertas Deo conveniat: 2. per quid Deus constituatur liber: 3. quodnam sit divinæ libertatis objectum.

Ca-

CAPUT PRIMUM.

Vtrum libertas Deo conveniat.

CONCL. Libertas convenit Deo.

Probatur 1. ex Scripturâ, quâ docemur, vim electivam, quæ est idem cum libertate, Deo convenire: *Quæcumque* (verba sunt Psal. 134.) *Dominus voluit, fecit*. Ad Rom. 9. *Cujus vult miseretur, & quem vult, indurat*. Epistolæ Jacobi c. 1. *Voluntariè genuit nos verbo veritatis*.

Probatur 2. ex Patribus, qui passim asserunt Deum potuisse non condere mundum quem condidit: non induere humanam carnem quam induit: & ita de cæteris Dei operibus ad extra: ergo docuerunt, Deum esse liberum, etiam ex suppositione, quòd libertas in suo conceptu indifferentiam activam, seu agendi aut non agendi potestatem, importet.

Probatur 3. rationibus theologicis. 1. Deus (ut suo loco dictum fuit) omnes omninò perfectiones complectitur: atqui libertas est perfectio: ergo, &c. 2. Ubi est indifferentia judicii, est libertas: atqui respectu plurium operum est in Deo indifferentia judicii, seu in plerisque suis operibus non videt omnem rationem boni: ergo, &c.

Objicies. Libertas dicit electionem: atqui, ex Damasceno, de fide orthodox. cap. 22. in Deo non est electio: ergo, &c.

Resp. conc. maj. dist. min. Non est electio prout in nobis viatoribus reperitur, conc. min. simpliciter & absolutè, neg. min. In nobis viatoribus electio dicit consultationem, seu rei ignotæ inquisitionem; in Deo verò eam non includit: quippè Deus omnes appositæ partis rationes uno velut intuitu percipit.

CAPUT II.

Per quid Deus constituatur liber.

Not. 1. CUm Dei voluntas (ut præcedenti capite dictum est) denominetur libera, necesse est, ut ea denominatio ab aliqua forma petatur: quænam verò sit ea forma, hìc cum scholasticis inquirimus.

Not. 2. Difficultas, de qua agitur, evanescit in eorum philosophorum sententia, qui contendunt, omnem actum voluntatis elicitum ex deliberatâ ratione, esse liberum libertate essentiali: nam, eâ opinione suppositâ, constat, formam per quam Dei voluntas est essentialiter libera, esse ipsum Dei velle, seu actum, qui licèt necessariò, deliberatè tamen à voluntate procedit.

Not. 3. Nodus qui planè evanescit in systemate quod modo retulimus, multùm torquet authores quibus placet, indifferentiam activam, seu potestatem agendi aut non agendi, quam exercitii seu contradictionis appellant, esse de essentia libertatis: oportet nimirùm, ut in Deo reperiant actum necessarium (cùm quidquid est in Deo, ipsi necessariò competat,) qui tamen efficiat, ut Dei voluntas sit indifferens, seu potens sit ad agendum aut non agendum.

Not. 4. Aureolus, cui nonnulli subscripsere, ut se eâ difficultate liberet, contendit, Deum constitui formaliter liberum per denominationem extrinsecam, ortam ex actione Dei in creaturis receptâ. Thomistarum schola passim docet, id fieri per ipsummet actum necessarium, seu volitionem, non quidem in se & absolutè sumptam, sed prout respicit creaturas, ac eas connotat per modum termini: Unde, ex illis theologis, libertas Dei duo dicit, unum in recto, nempè actum necessarium; & alterum in obliquo, scilicet creaturas.

CON-

Conclusio 1. Deus non constituitur formaliter liber per actionem Dei transeuntem, in creaturis receptam.

Probatur. Antequàm Deus aliquid ageret ad extra, erat verè liber: quippè libertas ei convenit ab æterno, actio verò ad extra ei tantùm convenit in tempore: ergo, &c.

Conclusio 2. Forma, per quam Deus constituitur liber, est actus immanens, seu velle; non quidem prout terminatur ad bonitatem divinam, sed prout terminatur ad creaturas.

Probatur prior pars. Dei libertas constituitur per aliquid Deo intrinsecum, cùm sit perfectio ipsi intrinseca: atqui solus actus immanens est Deo intrinsecus: ergo, &c.

Probatur altera pars. Actus immanens, prout ad divinam bonitatem terminatur, est necessarius: neque enim Deus potest non amare suam bonitatem: atqui actus, prout necessarius, non constituit libertatem, cùm liberum opponatur necessario. E contra Dei velle, prout ad creaturas terminatur, verè est liberum; ita enim creaturas habet pro termino, ut eas potuerit non habere: quippè non est in Deo aliquis actus, qui à creaturis non sit omninò independens: ergo, &c.

Objicies 1. Actus Dei immanens non potest deficere: 2. prout terminatur ad creaturas, est Deo extrinsecus: ergo non potest esse forma, quæ illum intrinsecè constituat liberum: 3. libertas in creatis distinguitur ab actu necessario: ergo & in Deo.

Resp. ad 1. actum Dei immanentem posse deficere secundùm id quod dicit in obliquo, seu secundùm terminum, licèt deficere non possit secundùm id quod dicit in recto: priori tantùm ratione, non autem posteriore consideratus, Dei libertatem constituit.

Resp. ad 2. conc. ant. neg. conseq. idque patet

in

in mysterio Incarnationis, in quo Verbum denominatur intrinsecè unitum humanitati per actionem, quæ non ipso Verbo, sed in sola humanitate recipitur.

Resp. ad 3. conc. ant. neg. conseq. Ratio disparitatis est, quia Deus est actus purissimus; proindèque nihil potest in eo esse, quod se habeat per modum potentiæ & actus, seu recepti & recipientis.

CAPUT III.

Quodnam sit objectum divinæ libertatis.

Not. 1. PLures sunt theologi, qui docent, essentiam libertatis nullam includere indifferentiam sive specificationis, sive exercitii, seu, ut alii loquuntur, contrarietatis, aut contradictionis: sed contendunt, positam esse in sola volitione deliberata, quamvis omninò necessaria, id est, quamvis non possit non esse.

Qui sic sentiunt theologi, concludunt, Deum esse liberum non tantùm circa operationes ad extra, sed etiam circa operationes ad intra; Verbi nimirùm generationem, productionem Spiritus sancti, amorem justitiæ, ac aliorum divinorum attributorum.

Nec id mirum est (inquiunt) nam Deus verum habet dominium in illas operationes, quippè fiunt, quando vult; & si per impossibile, nollet, non fierent; eliciuntur cum reflexione, cum advertentia, cum electione: ita ut si (ut jam dictum est) per impossibile Patri daretur optio non generandi Verbum, ipsum tamen generare eligeret.

Not. 2. Aliis theologis passim videtur, quòd libertas non tantùm secundùm statum in quo, viatorum respectu, reperitur, sed etiam secundùm essentiam, stare non possit sine indifferentia, seu potestate agendi, vel non agendi, aut eligendi objectum, vel ejus contrarium, servato ordine

dine finis, hoc est, in iis quæ ex se ultimo fini non opponuntur.

Inde verò concludunt 1. Deum non esse liberum circa operationes ad intra, ut sunt generatio Verbi, amor divinæ essentiæ, licèt eæ operationes sint voluntariæ,& cum reflexione fiant. Concludunt 2. Deum esse tantùm liberum in operationibus ad extra, circa media quæ conferunt ad illius gloriam; quamvis circa ipsum finem, id est, circa suæ gloriæ amorem liber minimè sit.

Not. 3. Authoribus hujusce postremæ opinionis adhæremus. Rationes quibus nitimur, lector fusè pertractatas reperiet inferiùs in nostro Tractatu de actibus humanis in genere.

Quæstio XIII.

De providentia.

Not. Quæ spectant ad Dei in res creatas providentiam, ad hæc capita reducuntur: 1. quid sit providentia: 2. utrum detur: 3. quodnam sit illius objectum: 4. utrùm semper suum finem assequatur.

Caput Primum.

Quid sit, & utrum detur providentia.

Concl. 1. Providentia rectè definitur Ratio præexistens in mente divinâ ordinis rerum in finem.

Explicatur definitio. Vox ista, *Ratio*, idem significat ac idea, seu cognitio. Hæ aliæ, *Præexistens in mente divina*, significant, providentiam esse priorem rebus,quæ in finem diriguntur. Ista, *Ordinis*, ostendit, rationem illam quæ in mente divina præexistit, esse cognitionem practicam, quâ nimirùm res ad aliud diriguntur. Tandem iste terminus, *In finem*, intelligitur de ultimo: hunc

hunc Deus, cùm sit provisor generalis, sibi proponere debet.

Jam verò ea definitio sic probatur. Per eam providentia differt 1. à scientiâ practicâ, quòd hæc æquè sit de fine ac de mediis, ista verò de solis mediis: 2. differt ab ideis, quòd ideæ sint rei exemplar, providentia sit rei relatio, seu directio in finem: 3. differt à lege æternâ, quòd lex æterna secundùm nostrum concipiendi modum, in Deo præcedat providentiam, sicut causa præcedit effectum; quippè Deus per providentiam res ordinat in finem ex æternæ legis impulsu & motione: suadet nimirùm lex æterna, ut creata omnia in debitum finem ordinentur.

Conclusio 2. Tum fide, tum rationis lumine, constat dari in Deo providentiam.

Probatur 1. iis omnibus argumentis, quibus hujusce Institutionum nostrarum tomi initio Dei existentiam adstruximus: adstrui nimirùm non potest Dei existentia, quin asseratur illius in res creatas providentia.

Probatur 2. iis Scripturæ locis, quibus docemur, omnia Dei oculis patere, omnia ab eo gubernari, ipsum de omnibus judicare: nam omnia videre, regere, de omnibus judicare, idem est, ac rebus providere.

Probatur 3. Inditum à naturâ testimonium non potest esse falsum, quippè naturæ author nec falli nec fallere potest: atqui à naturâ inditum est nobis providentiæ testimonium; nam anima præjudiciis libera Deum timet, vult eum sibi esse propitium: is autem timor, illud desiderium, præsupponunt innatam nobis providentiæ præsensionem; unde, ut advertit Tertullianus, anima in hos erumpit motus: *Deus videt omnia: Deo commendo: Deus reddet: Deus inter nos judicabit.*

Caput II.

De objecto divinæ providentiæ.

Not. Hic objecti nomine intelliguntur ea, ad quæ se extendit Dei providentia: quærendum est igitur 1. utrum se extendat ad res necessarias: 2. utrum ad liberas: 3. an ad ipsa etiam peccata.

Conclusio 1. Omnes creaturæ necessariæ subjacent Dei providentiæ.

Probatur. Creaturæ necessariæ duobus modis possunt considerari, in genere nimirùm, & secundùm speciem: atqui quovis modo considerentur, divinæ providentiæ subjacent.

Primò. Mirabilis ac constans ordo qui elucet in Universi partibus, nec esse, nec cogitari potest absque sapientiâ quæ illis præsit, easque gubernet.

Secundò. Euangelium sic Dei providentiam commendat, ut vel minima & maximè vilia illi subjiciat: *Respicite* (inquit Christus Matth. 6.) *volatitia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa .... Considerate lilia agri ..... Si autem fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, &c.* Eandem Dei curam ad passeres & hominis capillos extendit: *Nonne* (ait cap. 10.) *duo passeres asse væneunt, & unus ex illis non cadet super terram, sine Patre vestro? Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.* Idem argumentum prosequuntur Patres, ut videre est apud Irenæum lib. 2. cap. 45. Augustinum libris 10. 11. de Civit. Dei.

Tertiò. Deus est omnium ac singularum rerum non tantùm causa efficiens, sed etiam ultimus finis: ergo quemadmodum nulla res est, cui non det esse, ita quoque nulla est, quam in finem non dirigat; non enim minùs est infinitus in ratione

cau-

causæ finalis, quàm in ratione causæ efficientis.

Conclusio 2. Quælibet creatura libera tum secundùm substantiam, tum secundùm suos actus liberos, divinæ subjacet providentiæ.

Probatur prior pars. Si (ut superiori conclusione demonstratum est) Dei providentia ad minima quæque ac maximè vilia se extendat, à fortiori extendit sese ad substantiam, seu ad corpus & animam hominis. Christi ipsius est illud argumentum: *Nonne* (inquit) *vos magis pluris estis illis?.... Quantò magis vos modicæ fidei?*

Probatur altera pars. Scripturæ testantur, actus liberos esse sub Dei potestate: *Cor regis* (verba sunt Proverbiorum 21.) *in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud*. Dei voluntati adscribunt omnes humanos eventus: *Non est hominis via ejus* (Jeremiæ 10.) *nec viri, ut dirigat gressus suos*. Asserunt Deum, aut remuneraturum, aut castigaturum libera hominis opera: *Reddet unicuique secundùm opera ejus:* atqui ea quæ sunt sub Dei potestate, quæ à Deo diriguntur, quorum Deus est judex, subjacent divinæ providentiæ: ergo, &c.

Conclusio 3. Peccata tum secundùm materiale, tum secundùm formale sumpta, subjacent Dei providentiæ.

Probatur. *Primò*. Peccata, secundùm esse materiale sumpta, sunt actus humani ac liberi: atqui (ut superiùs dictum est) actus liberi subjacent divinæ providentiæ: ergo, &c. *Secundò*. Peccata sumpta, secundùm formale, nihil aliud sunt, quàm privatio debitæ rectitudinis: sed ea privatio subjacet Dei providentiæ; nam quamvis Deus nec eam jubeat, nec in eam influat, tamen permittit, ac ordinat in bonum: *Neque enim Deus omnipotens* (inquit Augustinus Ench. cap. XI.) *ullo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi usque adeò esset omnipotens & bonus, ut benefaceret etiam de malo*.

Ob-

Objicies 1. Si generalis in res omnes providentia admitteretur, nihil fieret casu & fortuitò: atqui multa fiunt casu & fortuitò: ergo, &c.

Resp. dist. min. Multa casu & fortuitò fiunt secundùm opinionem nostram; plerumque enim ignoramus finem, ad quem ex intentione Dei diriguntur, conc. min. secundùm rei veritatem, neg. min. quippè nihil omninò fit, quod (ut ait Augustinus) non de aulâ summi imperatoris aut jubeatur, aut permittatur: hincque concludit fortunæ nomen usurpari non debere à Christianis, quibus persuasum est, omnia Dei nutu gubernari: hinc lib. 1. retract. cap. 1. eum pœnitet, quòd adversùs Academicos scribens, nonnunquam fortunæ nomen usurpasset.

Objicies 2. Multa frustrà fiunt in rerum naturâ: ergo omnia & singula non subjacent divinæ providentiæ.

Resp. dist. ant. Multa fiunt frustrà per respectum ad causas particulares, conc. ant. per respectum ad provisorem generalem, neg. ant. Causæ particularis defectus est effectus ipsiusmet providentiæ, quæ sic res ordinavit, ut dum aliquæ starent, aliæ deficerent: is autem defectus idem præstat in Universo, quod umbræ in tabellis conferunt: *Divisit Deus inter lucem & tenebras* (inquit Augustinus lib. de Genesi ad litteram c. 5.) *ne vel ipsæ privationes non haberent ordinem, Deo cuncta regente, atque administrante .... Umbræ in picturis eminentiora quæque distinguunt, ac non specie, sed ordine placent.*

Objicies 3. Impii ut plurimùm agunt prosperè, divitiis affluunt, nec ullam penè in partem veniunt molestiarum, quibus obsidetur vita: pii è contrà adversis premuntur, in summâ versantur rerum inopiâ, morbis, aliisque vitæ calamitatibus premuntur: atqui, si Deus humanis rebus provideret, id minimè contingeret; alioquin injustus foret, quippè solis nocentibus debitam pœnam, infligeret piis & innoxiis: ergo, &c.

Resp. conc. maj. neg. min. Ratio est, quia ejusmodi agendi rationis gravissimæ sunt causæ. Nempè sic se Deus gerit, vel ut piorum virtus variis probata casibus illustrior fiat, ut in Job, Tobiâ, aliisque similibus contigit; vel ut pii iis miseriis cautiores, seu humiliores fiant, ut in Apostolo videre est, qui ne revelationibus, ac miraculis insolesceret, permissus est (ut ipsemet ait) à Satanâ colaphizari: vel tandem sic se gerit Deus, ut viri frugi doceantur, sæculum hoc tot aspersum miseriis, diligi non debere, sed alterum solicitè debere desiderari, ad Pauli exemplum: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.*

Objicies 4. Providentia ad minima quæque non extenditur; id enim negare videtur Apostolus 1. ad Corinth. 9. ubi ait: *Numquid de bobus cura est Deo?* Id etiam negat Hieronymus in primum caput Habacuc: *Cæterum* (inquit) *absurdum est, ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat, per momenta singula quot nascantur culices, quotve moriantur:* ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad cujus priorem probationem, dist. ant. de bobus Deo cura non est præcipuè, conc. ant. minùs præcipuè, neg. ant. hoc est, Paulus docet in textu quem laudat ex veteri Testamento: *Non alligabis os bovi trituranti*, Deum præcipuè non attendisse ad bovem, sed ad Ecclesiæ ministros, quibus jus est accipiendi, quæ ad victum necessaria sunt, ab iis quibus spiritualia largiuntur. Ratio solutionis petitur ex ipsomet Apostolo, qui laudatis in argumento verbis hæc alia subjicit: *An propter nos utique hoc dicit? nam propter nos scripta sunt. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus.*

Ad alteram probationem, dist. ant. Hieronymus negat *comparativè* Dei providentiam in res maximè viles, conc. ant. negat *absolutè*, neg. ant. hoc est, Hieronymus non negat, quòd absolutè non sit providentia respectu rerum maximè vilium;

lium; sed tantùm asserit, quòd ita differt ab eâ quæ circa homines versatur, ut illius comparatione, generalis tantùm, ac fermè nulla esse videatur. Hinc S. Doctor eos stultitiæ damnat, qui singulis rebus proprios in custodiam Angelos assignant: hinc etiam textum, de quo est quæstio, hâcce claudit sententiâ: *Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationabilium quàm irrationabilium providentiam esse dicentes.*

Caput III.

An providentia semper suum finem assequatur.

Not. Finis alicujus rei duplex est, simplex nimirùm, seu absolutus, & comparativus, sive relativus. Prior convenit rei in se sumptæ: alter verò comparatæ ad aliam.

Conclusio. Dei providentia semper assequitur propositum sibi finem.

Probatur. Causæ, quibus Deus providet, sunt vel necessariæ, vel contingentes, vel liberæ: atqui Dei providentia in tribus illis causarum speciebus semper assequitur propositum sibi finem: ergo, &c.

Primò. Si causæ necessariæ impeditæ non fuerint ab extrinseco, semper operantur secundùm innatam sibi virtutem; ac proindè convenientem sibi finem assequuntur. Si verò impediantur ab extrinseco, non consequuntur quidem finem sibi ipsis absolutè consideratis convenientẽ, sed consequuntur eum qui ipsis convenit, quatenùs sunt pars Universi; quippè bonum Universi exigit, ut causarum particularium virtus nonnunquam impediatur; unde Deus, cum sit provisor universalis, impedimenta providet, quibus causarum particularium virtus coerceatur.

Secundò. Causæ contingentes ideò modò deficiunt, modò non deficiunt, quòd ex Dei ordinatione sint defectibiles: ergo illarum defectus à Deo provisi sunt.

Tertiò. Causæ liberæ, aut sunt ex creaturarum electarum numero, aut non sunt. Si primum, beatitudinem, ad quam specialiter prærordinatæ sunt, consequuntur; & quidem per media quæ ex speciali providentiâ effectu non careant. Si secundum, non consequuntur quidem finem qui sibi conveniat, sed eum tantùm, quem sibi providentia proposuit; nimirùm divinæ justitiæ in alterâ vitâ manifestationem; in istâ verò electorum per eas exercitium, aut in laboribus subsidium.

Caput IV.

Vtrum providentia rebus provisis necessitatem imponat.

Not. Platonici, pluresque ex veteribus Philosophi admisêre quidem specialem Dei providentiam respectu rerum necessariarum: sed negarunt, eandem providentiam se se ad humanæ voluntatis actus extendere, quòd (inquiebant) actuum libertas cum eâ providentiâ stare minimè possit.

Conclusio. Dei providentia aliquibus quidem causis, sed non omnibus, necessitatem imponit.

Probatur. Deus providet causis secundùm earum naturam & conditionem: atqui aliquarum causarum natura exigit, ut providentia eis necessitatem imponat: exigit verò aliarum natura ut eis non imponat necessitatem: ergo, &c. Probatur minor. Nonnullæ causæ sunt necessariæ, seu quæ, quòd ad unum per innatam sibi naturam determinatæ sint, operantur necessariò: aliæ è contrà sunt liberæ, seu ideò non operantur necessariò,

sariò, quod per naturam ad unum determinatæ non sint: ergo aliquarum, sed non omnium causarum natura exigit, ut providentia eis necessitatem imponat.

Objicies. Actus provisi non possunt non fieri: ergo fiunt necessariò, proindèque non sunt liberi. Probatur ant. Si actus provisi possent non fieri, providentia divina posset frustrari effectu, quem sibi proposuit; sed non potest: ergo, &c.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ratio est, quia ipsamet providentia divina fert, ut effectus ponatur quidem, sed ita ut possit non poni: *Effectus divinæ providentiæ* (inquit S. Thomas 1. p. q. 22. art. 4. ad 1.) *non solùm est aliquid evenire quoquo modo, sed aliquid evenire vel contingenter* (quâ voce etiam complectitur evenire liberè, cum libertas sit quædam contingentiæ species) *vel necessariò: & ideò evenit infallibiliter & necessariò quod divina providentia disponit evenire infallibiliter & necessariò; & evenit contingenter, quod divinæ providentiæ ratio habet, ut contingenter eveniat.*

Quæstio XIV.

De prædestinatione.

Quæ ad prædestinationis materiam spectant, ad hæc capita reducuntur. *Primò*. Agendum est de prædestinationis nomine: 2. de discrimine, quod inter prædestinationem, electionem, & dilectionem reperitur: 3. de variis prædestinatorum nominibus: 4. de prædestinationis essentiâ: 5. expendemus, an omnes salvandi, fuerint prædestinati: 6. dicemus de prædestinationis causis: 7. de illius effectibus: 8. tandem de illius proprietatibus.

Caput Primum.

De nomine prædestinationis.

Not. 1. Evidens est, hanc vocem, *Prædestinatio*, esse vocem compositam ex præpositione *Præ*, & verbo *Destino*. Ut igitur adæquatè explicetur, necesse est, quid per præpositionem *Præ*, quid per verbum *Destino*, intelligatur, exponere.

Not. 2. Ambrosius Catharinus docuit, per præpositionem *Præ*, in verbo *Prædestino*, non significari prioritatem temporis, sed dignitatis: hoc est, voluit, prædestinatorum nomine Scripturam non intelligere eos omnes, qui ante mundi constitutionem electi sunt ad gloriam, sed eos tantùm, qui præ salvandis electi sunt ad altiorem tum sanctitatis tum gloriæ gradum.

Not. 3. Verbum *Destino*, nonnulli interpretantur de merâ præcognitione, ita ut velint, Deum prædestinare, nihil aliud esse, quàm Deum cognoscere, quinam salvari debeant, antequàm actu salventur.

Not. 4. Tria fingi possunt pro termino verbi *Prædestino*, scilicèt gratia quæ in hoc sæculo confertur, gloria quâ donabimur in altero, mala tum istius tum alterius vitæ.

Not. 5. Ex iis quæ hucusque observata sunt, patet, hoc in capite expendendum esse 1. utrum in verbo *Prædestino*, præpositio *Præ*, significet temporis, an dignitatis prioritatem: 2. utrum verbum *Destino*, intelligatur de merâ rei futuræ præcognitione: 3. utrum idem verbum *Prædestino*, habeat pro termino hujus vitæ gratiam, gloriam alterius, mala tum præsentis vitæ tum futuræ.

Conclusio. In prædestinationis nomine præpositio *Præ*, non significat prioritatem dignitatis, sed temporis.

Pro-

Probatur 1. Immeritò (ut dicetur capite 4.) Catharinus supponit, omnes salvandos non esse prædestinatos: id tamen verum esset, si præpositio *Præ*, in prædestinationis nomine non significaret prioritatem temporis, sed dignitatis tantùm.

Probatur 2. Non minùs, cum de salvandis agitur, præpositio *Præ*, significat prioritatem temporis, quàm cum agitur de aliis rebus: atqui cum agitur de aliis rebus, præpositio *Præ*, conjuncta cum verbo *Destino*, significat prioritatem temporis: *Loquimur* (inquit Apostolus 1. ad Cor. 2.) *Dei sapientiam, quam prædestinavit Deus ante sæcula*. Eodem sensu sumitur ad Ephesios 1. *Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum*.

Probatur 3. Alii Scripturæ termini, quibus prædestinatio exprimitur, significant prioritatem non dignitatis, sed temporis: ergo significatur quoque ipso prædestinationis nomine. Probatur ant. Matthæi. 25. prædestinatio exprimitur per regni cœlestis præparationem: *Possidete* (ait Christus prædestinatos alloquens) *paratum vobis regnum à constitutione mundi*. Ad Ephesios 1. significatur per electionem: *Elegit nos in ipso* (ait Apostolus) *ante constitutionem mundi*. Ad Rom. 8. prædestinatio conjungitur cum præscientiâ, ut verbum *Prædestino*, per verbum *Præscivit*, intelligatur: *Quos præscivit & prædestinavit*. Atqui (ut patet ex laudatis textibus) illi termini intelliguntur de prioritate temporis: ergo de eâ quoque intelligitur præpositio *Præ*, quæ in verbo *Prædestino*, reperitur.

CONCLUSIO 2. Verbum *Destino*, præter actum intellectus) dicit voluntatis actum, decretum, propositum.

Probatur 1. ex 2. Machabæorum cap. 2. *Destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem*. 2. ex secundâ ad Corinth. cap. 9. *Vnusquisque prout destinavit in corde suo*: atqui iis locis per

verbum *Destinavit*, non intelligitur solus actus intellectus, sed firmum voluntatis propositum: ergo, &c.

Confirmatur ex aliis locis, ubi illud voluntatis propositum exprimitur per verba simplicia *Destino*, *Definio*: *Et quidem filius hominis, secundùm quod definitum est, vadit*. Actuum 4. *Convenerunt facere, quæ manus tua, & consilium decreverunt fieri*: quem quidem locum sic legit Augustinus lib. de prædestinatione SS. cap. 6. *Convenerunt facere, quanta manus tua & considelium prædestinavit fieri*. Nec id mirum est, quia quodlibet Dei decretum est æternum, ac proindè præcedit temporalem eventum, qui decretus est: *Illud prædestinandum erat* (inquit Augustinus tract. 105. in Joannem) *quod nondum erat, ut sic suo tempore fieret, quemadmodum ante omnia tempora prædestinatum erat, ut fieret*.

CONCLUSIO 3. Prædestinatio est tum de donis hujus vitæ, tum de gloriâ alterius, tum de malis pœnæ, sive ad hanc præsentem, sive ad futuram vitam spectantibus: strictè tamen à theologis sumitur pro solâ ad gloriâ prædestinatione.

Probatur prior pars. Prædestinatio est de iis omnibus quæ in tempore sunt Dei effectus: atqui tum gratia hujus vitæ; tum alterius gloria; tum mala pœnæ, sive ad præsens sæculum, sive ad futurum spectent, sunt Dei effectus: ergo à Deo prædestinantur. Major constat ex Augustino, qui lib. de prædestinatione SS. sic loquitur: *Prædestinatio sine præscientia non potest esse; potest autem esse sine prædestinatione præscientia; prædestinatione quippè Deus ea præscivit, quæ fuit ipse facturus*. Hæc etiam habet lib. de dono persev. cap. 17. *In sua, quæ falli, mutarique non potest, præscientia opera sua disponere, id omninò nec aliud quidquam est prædestinare*. Probatur min. Gratia hujus vitæ, gloria alterius, donantur à Deo; malum pœnæ tum hujus, tum futuri sæculi, ab eo infligitur: ergo sunt Dei effectus.

Ante-

Antecedentis prior pars ostenditur ex Augustino, qui ex constanti Ecclesiæ fide, libro de prædestinatione SS. & libro de dono persev. contra Massilienses, demonstrat, initium fidei, conversionem, pietatis opera, perseverantiam usque in finem, esse specialia Dei dona, esse æternæ prædestinationis effectum: *Inter gratiam & prædestinationem hoc tantùm interest* (inquit lib. de prædest. SS. cap. 10.) *quòd prædestinatio est gratię preparatio, gratia verò ipsa donatio .... Gratia est predestinationis effectus.* Libro de dono persever. cap. 17. concludit, divinæ gratiæ dona, per quæ in operibus bonis ab exordio usque ad finem vitæ ambulamus, non prædestinari, si non sint Dei dona; & è contra necessariò prædestinari, si sint dona Dei: *An fortè* (inquit) *nec ipsa dicuntur predestinata? Ergo nec dantur à Deo, aut ea se daturum esse nescivit. Quòd si & dantur, & ea se daturum esse prescivit, profectò predestinavit.*

Altera ejusdem antecedentis pars, hoc est, æternam gloriam esse Dei donum, non minùs est certa; nam Deum oramus, ut nobis cœleste regnum largiatur; quippè ad ipsum quotidiè clamamus: *Adveniat regnum tuum*: ergo regnum cœleste est Dei donum, Dei effectus; siquidem oratio certissimum est argumentum, rem quam postulamus, esse divinæ gratiæ & prædestinationis effectum: *Hęc igitur* (ait Augustinus lib. de dono persever. cap. 23.) *quę poscit à Domino, & semper ex quo esse cœpit, poposcit Ecclesia, ista Deus vocatis suis daturum se esse prescivit, & in ipsa predestinatione jam dedit.*

Tertia ejusdem antecedentis pars ostenditur 1. ex eo, quòd (ut supra dictum est) Deus sit vera causa efficiens cujuslibet mali pœnæ, sive ad hanc vitam, sive ad alteram pertineat: ergo illud malum fuit ab æterno prædestinatum, cum Deus nihil exequatur in tempore, quod non prædefinierit, seu non prædestinarit ab æterno. Ostenditur 2. ex Augustino, qui in Enchiridio ad Lau-

rentium cap. 100. sic loquitur: *Benè utens & malis, tanquam summè bonus, ad eorum damnationem, quos justè prædestinavit ad pœnam*. Ostenditur 3. ex S. Fulgentio, qui libro ad Monimum non solùm id asserit, quod hîc proferimus, sed prætereà reddit illius rationem; hæc enim habet: *Quod nunquam est in opere ejus, nunquam fuit in prædestinatione ejus. Non ergo prædestinati sunt mali ad hoc, quod malè operantur à concupiscentia sua abstracti & illecti, sed ad hoc quod justè patiuntur inviti*. Ostenditur 4. ex Concilio Valentino, quod sub Lothario celebratum est: nempè illud Concilium tanquam fidei articulum definiit duplicem esse hominum prædestinationem; unam ad vitam, alteram ad mortem: *Fidenter fatemur* (ait can. 3.) *prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem*.

Probatur denique ultima conclusionis pars, seu prædestinationis nomen, passim & ordinariè à theologis sumi pro prædestinatione ad gloriam. *Primò*, ita fert tritus apud hodiernos theologos loquendi modus. *Secundò*, media quæ ad vitam æternam infallibiliter perducunt, ideò tantùm prædestinantur, quòd ipsa vita æterna, ad quam tanquam ad finem illa media ordinantur, prædestinata fuerit. *Tertiò*, qui apud Augustinum absolutè ac sine addito dicuntur prædestinati, ii sunt tantùm qui ad vitam æternam electi sunt; qui à peccatis, cæterisque, quas hîc patimur, miseriis, debent aliquando esse omninò liberi; hos enim præcipuè complectitur definitio prædestinationis in bono, quam Augustinus, tanquam sui de gratiâ systematis principium, tradidit: *Præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur*.

CAPUT II.

Quomodo differant Prædestinatio, Dilectio, Electio, Propositum, Discretio, Præparatio.

CONCL. I. Nomina de quibus est quæstio, in Scripturis & Patribus pro uno ac eodem sæpiùs usurpantur.

Probatur 1. Ubi Paulus ad Ephesios 1. Electionis nomine usus est: *Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus,* statim adhibet prædestinationis nomen: *Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum.* In Epistola ad Rom. cap. 8. eos, *qui secundùm propositum vocati sunt sancti,* vocat prædestinatos: *Nam quos præscivit & prædestinavit:* vocat etiam electos: *Quis accusabit adversùs electos Dei?*

Probatur 2. In Epistola Prosperi ad Augustinum illa nomina promiscuè pro eodem usurpantur: *Hoc autem propositum* (inquiunt) *quo ante mundi constitutionem eligendorum & rejiciendorum dicitur facta discretio, ut secundùm quod placuit Creatori, alii vasa honoris, alii vasa contumeliæ fierent, causam resurgendi adimere, cum, si aliud habeat prædestinantis electio, cassa sit annitentis intentio. Removeri itaque industriam, si Dei constitutio humanas præveniat voluntates.*

Probatur 3. ex Augustino, apud quem eadem, de quibus agitur, nomina idem planè significant: *Quomodo* (inquit libro de prædestinatione SS. cap. 18.) *eligeret eos, qui nondum nati erant, nisi prædestinando? Elegit ergo prædestinans nos. Fecit autem hoc secundùm placitum voluntatis suæ, ut nemo de sua, sed illius erga se voluntate glorietur .... In quo sortem consecuti sumus prædestinati secundùm propositum, non nostrum, sed ejus qui universa operatur .... Ex hoc proposito ejus est illa* ele-

electorum propria vocatio, quibus omnia cooperantur in bonum, quia secundùm propositum vocati sunt sancti.

CONCLUSIO 2. Quamvis ea nomina sæpiùs apud Patres pro eodem usurpentur, videntur tamen habere, secundùm nostrum concipiendi modum, ordinem prioris & posterioris.

Probatur. Prædestinatio (ex S. Thomâ 1. p. q. 23. art. 4.) est ordinatio rationis in finem: ergo præsupponit ejusdem finis voluntatem; velle autem alicui creaturæ finem ultimum, est ipsam diligere; ipsi præ cæteris velle idem bonum, est eligere. Ordinis, qui inter illos actus reperitur, rationem habuit Apostolus ad Rom. 8. *Quos præscivit* (præscientiâ approbationis, seu dilectionis) *& prædestinavit.*

CAPUT III.

De variis prædestinatorum nominibus.

CONCL. I. IN Scripturâ, & Patribus prædestinati variis nominibus appellantur.

Probatur enumeratione. *Primò*, ad Rom. 8. & ad Eph. 1. vocantur, *prædestinati*. Estius observat vocem Græcam, quæ Latinæ, *prædestinati*, respondet, verti posse per has alias, *præfiniti, prædeterminati.*

Secundò, vocantur, *dilecti, electi*, quæ quidem nomina, licèt (ut superiore capite demonstratum est) reipsâ convertantur; tamen, secundùm nostrum concipiendi modum, inter se differunt: *Omnia* (inquit Apostolus 2. ad Timotheum 2.) *sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur.*

Tertiò, in alterâ ad Timoth. epist. cap. 2. *Cogniti, præcogniti* dicuntur: *Cognovit Dominus qui sunt ejus.* De iis quoque ad Rom. 8. loquitur Paulus: *Quos præscivit.* Eorum quoque in perso-

nâ

nâ Christi, cujus sunt membra, fit mentio 1. Petri 1. *Præcogniti ante mundi constitutionem*. Porrò iis in locis verba *cognoscere*, *præcognoscere*, significant *dilectionem*, *prædilectionem*: nam (ut supra dictum est) cognitio, præcognitio sunt prædestinationis causa: *Non repulit Deus* (inquit Paulus ad Rom. XI.) *plebem suam quam præscivit*: hoc est, quam ab æterno dilexit. De ea etiam, quæ amoris est, cognitione, intelligi debent hæc Christi verba Joannis 10. *Cognosco oves meas*.

Quartò, dicuntur *probati*: quæ quidem vox non minùs, quàm voces *cogniti præcogniti*, dilectionem significant: è contra reprobati ii sunt qui odio habentur: *Oportet & hæreses esse* (ait Apostolus 1. ad Corinth. 11.) *ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis*.

Quintò vocantur, *præordinati in vitam æternam*; Actor. 13. *Et crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam*.

Sextò, dicuntur, *præparati in gloriam*, scilicet æterno Dei decreto, ut ostenderet, ait Apostolus ad Rom. 9. *divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam*.

Septimò dicuntur, *vocati*, non quidem simpliciter, quippè constat ex Euangelio, multos esse vocatos, paucos verò electos; sed cum hoc addito, *Secundùm propositum*. Ad Rom. 8. *Omnia cooperantur in bonum iis, qui secundùm propositum vocati sunt sancti*. Ad Ephes. 1. termino *vocati*, additur *sorte*. Ad Hebræos 9. simpliciter quidem dicuntur, *vocati*, sed quæ ibidem dicit Apostolus, apertè innuunt, vocatos de quibus agit, esse prædestinatos: *Ut* (inquit) *repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis*.

Octavò, ad Rom. 9. dicuntur, *Vasa misericordiæ*. 2. ad Timoth. 2. *Vasa in honorem*.

Nonò, præter ea nomina, multa alia habent in Scripturis. Matth. 25. dicuntur *Benedicti*. Joannis 10. *Oves* quas nemo rapturus est è Chisti manibus.

bus. Tandem Joannis 11. per antonomasiam, *Filii Dei* appellantur: *ut* (ait Euangelium) *filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum*.

CAPUT IV.

Vtrum sint aliqui salvandi, qui prædestinati non fuerint.

Not. 1. PLures Pelagiani docuerunt, olim Apostolos & nonnullos alios sublimioris dignitatis viros, specialiter ad gloriam cœlestem fuisse prædestinatos, ob idque dum viverent, in justitiâ confirmatos fuisse per gratiam ab intrinseco & ex naturâ suâ efficacem: sed illud prædestinationis privilegium ad cæteros, licèt salutem consecuturi sint, non extenderunt. Illam Pelagianorum doctrinam legere est apud Augustinum in calce libri 6. Hypognotici, cujus author (qui haud dubiè non est Augustinus) sic loquitur: *Prædestinationem igitur negare, quam apud Deum esse, breviter probavimus, immanis blasphemia est, quam non tantùm, sicut soletis dicere, in Apostolis debemus accipere, sed in Patriarchis & Prophetis, & Martyribus & Confessoribus, in omnibus sanctis, & dignè servientibus Deo.*

Not. 2. Ambrosius Catharinus, ut jam supra fuit observatum, elapso proximè sæculo in eandem abiit sententiam. Duplicem nimirùm statuit salvandorū classem: in priore collocat Virginem Deiparam, Apostolos, Prophetas & nonnullos alios eximiæ sanctitatis viros, quos contendit, sine ullâ meritorum prævisione à Deo, per singulare privilegium, ad gloriam electos fuisse; ob idque ità in gratiâ fuisse confirmatos, ut ab eâ excidere minimè potuerint: In alterâ salvandorum classe collocat minoris perfectionis sanctos, qui salutem, aut jam consecuti sunt, aut consequentur aliquando: hos communi providentiæ relictos docet salutem consequi per gratiæ auxilia,

sed quæ nullam specialem prædilectionem arguant. Inde autem concludit 1. prædestinatos omnes certò consequi salutem, nec eorum perire quemquam: concludit 2. multos, qui reverà prædestinati non fuerunt, ad eam quoque pervenire.

CONCLUSIO. Nullus est salvandus qui prædestinatus non fuerit, seu soli prædestinati sunt salvandi.

Probatur ex Scripturâ. Omnes salvandi sunt electi: atqui omnes electi sunt prædestinati: ergo omnes salvandi sunt prædestinati; ac proinde soli prædestinati salutem consequentur. Minor propositio patet ex proximè superiori capite, ubi ostensum est, electorum & prædestinatorum nomine idem tum in Scripturis, tum in Patribus significari: unde probatur maj. *Primò* apud Matth. cap.22. vocati, qui non sunt ex electorum numero, mittuntur in tenebras exteriores: ergo qui in eas non mittuntur, seu qui consequuntur salutem, sunt electi. *Secundò*, apud eundem Euangelistam cap. 24. Electi opponuntur reprobis, de quibus dicitur: *Tunc plangent omnes tribus terræ*: ergo inter electos & reprobos nulli alii sunt medii: qui autem salvantur, non sunt ex reproborum numero: ergo sunt ex numero electorum: ac proinde omnes salvandi sunt electi, seu prædestinati. *Tertiò*, Matth. 25. omnes salvandi erunt in extremo judicio à dextris Christi: Sed qui erunt à dextris Christi, sunt prædestinati: quippè iis ab origine mundi paratum est cœleste regnum: *Tunc dicet Rex his, qui à dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi*: ergo, abstrahendo, an prædestinatio sit independens à prævisis meritis per gratiam comparandis, de eo enim capite hìc nondum agitur: omnes salvandi sunt è prædestinatorum numero.

Probatur 2. ex Patribus. Augustinus omnem

in

in salvandos providentiam refundit in æternam prædestinationem; seu docet, ideò salvandos salvari, quòd ab æterno fuerint prædestinati.

Ubi quæsiit, cur è duobus parvulis alter antè mortem baptismum recipiat, alter verò non recipiat, respondet, id fieri, quòd unus sit ex numero prædestinatorum, alter verò ex numero reproborum: *Ex his*, inquit lib. 4. contra Julianum cap. 4. *nemo perit, quacumque ætate moriatur; absit enim ut prædestinatio ad vitam sine sacramento mediatoris finire permittatur hanc vitam*. Multa loca similia referentur inferiùs, ubi agemus de causis prædestinationis.

Idem S. Doctor reddens rationem, cur plures de adultis, qui in peccato vixere, non moriantur antequam egerint pœnitentiam, asserit, id contingere, quòd sint ex prædestinatorum numero. Juliano objicienti locum Apostoli: *Bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit*, ut probaret, Deum omnibus omninò hominibus, quantùm in se est, procurare pœnitentiam, sic respondet: *Verum esse constat, sed quem prædestinavit, adducit*.

Libro de corrept. & gratiâ scribit, causam, cur nonnullis correptio sit utilis, aliis verò non prosit, repeti debere ex æternâ illorum, non autem istorum prædestinatione. *Correptio* (inquit cap. 14.) *medicinaliter adhibetur, etiamsi salus ægrotantis incerta sit, ut si is qui corripitur, ad prædestinatorum numerum pertinet, sit ei correptio salubre medicamentum; si autem non pertinet, sit ei correptio pœnale tormentum*.

Ejusdem libri cap. 1. rationem, cur aliqui justi ad finem usque perseverent, alii verò minimè perseverent, refundit in mysterium prædestinationis: *Nec hos moveat, quòd filiis suis quibusdam Deus non det istam perseverantiam: absit enim ut ita esset, si de illis prædestinatis essent & secundùm propositum vocatis, qui verè sunt filii promissionis*: Ergo Augustinus docuit, nullum è salvandis esse, qui

non

non ſit etiam de prædeſtinatorum numero: ac proinde cenſuit, ſalvandos, & prædeſtinatos non duas claſſes, ut Catharino viſum eſt, ſed unam dumtaxat conſtituere.

Auguſtino ſubſcribit Fulgentius: nam lib. de fide ad Petrum cap.35. negat, aliquem ex iis quos Deus non prædeſtinavit ad vitam, ſalutem eſſe conſecuturum. Concilium Tridentinum ſeſſ.6. cap.12. pro eodem quoque ſalvandos ac prædeſtinatos ſumit: *Nemo quoque* (ait) *quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædeſtinationis myſterio uſque adeò præſumere debet, ut certò ſtatuat, ſe omninò eſſe in numero prædeſtinatorum*.

Solvuntur argumenta Catharini.

Objicies 1. In Scripturis regnum cœleſte nonnullis paratum dicitur ante conſtitutionem mundi, aliis verò (ut videre eſt Matth. 25.) à conſtitutione mundi: atqui is diverſus loquendi modus ſupponit, nonnullos ſalvari qui prædeſtinati non ſint; ii nempè quibus à conſtitutione mundi tantùm, & non ab æterno regnum cœleſte paratum eſt.

Reſp. neg. min. Ratio eſt, quia hæc verba: *A conſtitutione mundi*: *Ante mundi conſtitutionem*, idem omninò ſignificant, cùm Deus nihil in tempore aut temporis initio decernat, quod ab æterno non decreverit.

Confirmatur ſolutio ex eo, quòd idem quod Matth. 25. dicitur, *à conſtitutione mundi*, ad Epheſ. 1. dicatur, *ante mundi conſtitutionem*, & prioris ad Timoth. cap. 1. *ante tempora ſæcularia*.

Objicies 2. Matth. 20. de vocatis, licèt minimè electis, dicitur, quòd futuri ſint in regno cœlorum, ſed noviſſimi, hoc eſt, ultimum occupantes locum: è contra de electis dicitur, quòd ſint futuri primi: *Sic erunt noviſſimi primi, & primi noviſſimi*.

mi. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi: ergo duplex est salvandorum ordo, eorum scilicet qui vocati sunt, non tamen electi: & eorum qui simul & vocati & electi sunt.

Resp. neg. ant. Ratio est, quia hæc vox: *Novissimi*, reddi debet per hanc aliam: *Non erunt*: unde sensus est, quòd Judæi qui erant primi, hoc est qui videbantur sanctiores gentibus, sunt novissimi, id est, nulli futuri sint in regno cœlorum. Confirmatur ex Luca, apud quem cap. 13. qui *Novissimi* dicuntur, ejiciendi sunt foras, futurique ex eorum numero, quibus in extremo judicio dicetur: *Nescio vos*. Confirmatur iterùm ex Matth. cap. 5. ubi *minimus* in regno cœlorum is dicitur, qui reverâ in ipso nusquam erit.

Objicies 3. Vocatis in vineam, de quibus dicitur: *Et primi novissimi*, non sunt electi: & tamen merces eis à patrefamilias rependitur: ergo supponuntur in justitiâ perseverasse usque ad finem: ac proinde non soli electi, sed etiam plures alii sunt è salvandorum numero.

Resp. dist. ant. Rependitur merces in lege per Moysem promissa, conc. ant. in euangelio per Christum promissa, neg. ant. Laborantes in vineâ, de quibus parabola loquitur, sunt Judæi, ac Gentiles: illis, quòd carnales essent, Moyses promiserat temporalem mercedem, quam reverà consecuti sunt, quæque significatur per denarium, qui vocatis, licèt non electis, datus est à patrefamilias: istis verò, non vocatis tantùm, sed etiam electis, Christus pollicitus est mercedem spiritualem, quâ reverà donati sunt, quæque adumbratur per denarium, cujus parabola meminit. Alium ejusdem parabolæ sensum iis locis videre est, ubi agemus de inæqualitate intuitivæ Dei visionis.

CAPUT V.

De essentia prædestinationis.

Not. Circa essentiam prædestinationis, duplex est authorum sententia. Nonnulli post Augustinum contendunt, eam hâc definitione contineri: *Præscientia*, seu *Præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur*. Aliis placet hæc definitio: *Ordinatio*, seu *transmissio creaturæ rationalis in finem ultimum supernaturalem*. Horum autem ratio est 1. quòd prior definitio videatur tantùm complecti prædestinationem ad gratiam, de quâ tamen non est hìc præcipua quæstio: 2. quòd sanctis angelis convenire minimè possit; nec enim (ajunt authores illi (aliquando liberati fuerunt, cum nusquam fuerint miseri.

Conclusio. Essentia prædestinationis hâc illius definitione continetur: Prædestinatio est præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur.

Explicatur Conclusio. *Primò*, per hæc definitionis verba: *Quibus certissimè liberantur*, angeli sancti excluduntur à prædestinatione: cùm enim nusquam miseri fuerint, dici non potest, quòd aliquando fuerint liberati: unde inferiùs fusè à nobis ostendetur, quòd prædestinatio gratuita, hoc est, independens à prævisione meritorum, quam Augustinus vocat *gratiæ* prædestinationem, quamque alteri opponit, quam vocat *meritorum* prædestinationem, nullum prorsùs in angelis locum habuerit.

Secundò, per hæc eadem verba: *Quibus certissimè liberantur*, ostenditur, *gratiæ* prædestinationem, de quâ est hìc quæstio, supponere peccati originalis prævisionem: neque enim creatura rationalis, si nullius sit peccati rea, potest concipi jacere in miseria: quippè sub Deo justo nemo miser est, nisi mereatur: unde Augustinus non

raro

rarò prædestinationem vocat discretionem à massâ perditionis: *Et ideò dicit* (verba sunt S. Doctoris in hanc Pauli sententiam: *Quis enim te discernit*, ad Valentinum scribentis,) *quia de massa illius perditionis, quæ facta est ex Adam, non discernit hominem, ut eum faciat vas in honorem non in contumeliam, nisi Deus*: E contrà verò reprobationem idem Augustinus nuncupat derelictionem in massâ perditionis: *Non enim* (inquit lib. de Corrept. & gratia cap.7. de iis agens qui vel sine baptismo moriuntur, vel non perseverant in gratiâ sanctificante, per regenerationis sacramentum acceptâ) *sunt à massa illa perditionis præscientia Dei & prædestinatione discreti: & ideò non secundùm propositum vocati*.

Tertiò, per hanc vocem: *Præparatio*, prædestinatio differt à gratiâ, quam Deus in tempore largitur: *Inter gratiam porrò*, ait Augustinus lib. de prædestinatione sanctorum, cap. 10. *& prædestinationem, hoc tantùm interest, quòd prædestinatio est gratiæ præparatio, gratia verò jam ipsa donatio*. Per eandem vocem prædestinatio differt quoque à præscientiâ, quippè præscientia, si in instanti rationis ante decretum perpendatur, non dicit alicujus gratiæ præparationem, sed meram rei prævisionem: *Prædestinatio*, inquit ibidem laudatus Doctor, *est quæ sine præscientia non potest esse: potest autem esse sine prædestinatione præscientia*: Ejus autem discriminis hanc idem Augustinus rationem reddit: *Prædestinatione quippè Deus ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus: unde dictum est: Fecit quæ futura sunt. Præscire autem potens est etiam quæ ipse non facit, sicut quæcumque peccata*.

Tandem *Quartò*, per hæc ultima verba: *Quibus certissimè liberantur quicumque liberantur*, intelligitur 1. quæ in hâc vitâ incipit liberatio per fidem, spem, charitatem, perseverantiam: intelligitur 2. consummata ac perfecta liberatio, quæ fiet per gloriæ cœlestis adeptionem. Nempè qui

ante

ante mundi constitutionem electi sunt in Christo, prædestinati fuerunt ad utramque illam, inchoatam & perfectam, liberationem; nam, ut jam sæpiùs observatum est, electis nullum in tempore beneficium confertur, quod non sit æternæ prædestinationis effectus: *Prædestinatio Dei, quæ in bono est* (ait Augustinus lib. de prædestin. SS. cap.10.) *gratiæ est, ut dixi, præparatio, gratia verò est ipsius prædestinationis effectus*.

Utramque illam liberationem hisce verbis complectitur lib.6. contra Julianum cap.14. *Qua gratia liberatus sum à reatu omnium peccatorum, vel quæ nascendo traxeram, vel quæ malè vivendo contraxeram: qua gratia liberor, ut scio, ne intrem in tentationem à concupiscentia mea abstractus, & illectus, atque ut exordiar dicens cum consortibus meis: Dimitte nobis debita nostra: qua gratia liberabor, ut spero, in æternum, ubi jam nulla lex in membris meis repugnet legi mentis meæ*.

Eandem utramque illam liberationem Patrem qui in cœlis est, rogamus hâc duplici orationis Dominicæ petitione; *Dimitte nobis debita nostra: Ne nos inducas in tentationem*. Ita nimirùm docet Augustinus lib. de peccatorum meritis, cap.4. *Sic ergo*, inquit, *totum hoc in tribus beneficiis positum breviter peti potest: Ignosce nobis ea in quibus sumus abstracti à concupiscentia. Adjuva ne abstrahamur à concupiscentia. Aufer à nobis* per gloriæ concessionem *concupiscentiam*.

Sic autem explicata conclusio, probatur 1. authoritate S. Augustini, à quo expressis verbis, lib. de dono perseverantiæ, cap.14. à nobis exposita definitio traditur.

Probatur 2. Definitio de quâ agitur, maximè congruit cum scopo, quem Augustinus contra Semi-pelagianos in libris de prędestinatione Sanctorum & de dono perseverantiæ sibi proposuerat. Contendebant illi, initium fidei, & perseverãtiam usque in finẽ, & ipsum etiam ultimum finem ex meritis fuisse ab æterno præparatũ, ac in tempore

pore de facto conferri: Atqui definitio, de quâ est quæstio, aptissima est ad evertendum illum errorem; nam si ad ea omnia homo gratis prædestinetur, sequitur necessariò, quòd non sint ex meritis creaturæ, sed ex misericordiâ creatoris: *An quisquam dicere audebit*, ait Augustinus immediatè antè illatam definitionem, *Deum non præscisse, quibus esset daturus, ut crederent? aut quos daturus esset filio suo, ut ex eis non perderet quemquam? quæ utique sic præscivit, profectò beneficia, quibus nos dignatur liberare, præscivit.*

Quæres 1. quam Dei scientiam Augustinus intelligat per præscientiam, cujus meminit in definitione prædestinationis.

Respondent 1. nonnulli, Augustinum intellexisse scientiam simplicis intelligentiæ. Ratio est, inquiunt, quia S. Doctor loquitur de scientiâ quæ Dei voluntatem, ipsi proponendo objecta, dirigat, ut ferre possit suum de hominis prædestinatione decretum; neque enim, addunt, cœco modo Deus fert sua libera decreta. Confirmant ex eo, quòd Augustinus lib. de dono perseverantiæ cap. 17. hâc loquendi ratione sæpiùs utatur: *Dona sua in præscientia præparavit. Prædestinare nihil aliud est, quàm in sua, quæ falli mutarique non potest, præscientia opera sua futura disponere.*

Respondent 2. alii, præscientiæ nomine Augustinum intellexisse scientiam mediam, per quam scilicet Deus cognoscit, quænam auxilia, quis auxiliorum ordo justificationem, perseverantiam usque in finem, ipsius etiam finis possessionem collatura sint alicui, si ei conferantur; aut quid aliquis acturus sit, si cum hâc aut illâ gratiâ versatili, in his aut illis circumstantiis ponatur.

Respondent 3. alii, quibus subscribimus, præscientiæ nomine S. Augustinum intellexisse scientiam visionis. Ratio est 1. quia Augustinus non intellexit eorum scientiam, quæ merè possibilia sunt, nec quæ essent si poneretur aliqua condi-

ditio; sed quæ reverà futura sunt, quæque ipsemet in electorum cordibus operaturus est: *Prædestinatione quippè Deus præscivit*, inquit ipse lib. de prædest. SS. cap. 10. *quæ fuerat ipse facturus*. Ibidem exponens promissionem de dandis Abrahæ filiis, hæc habet, quæ nec de scientiâ simplicis intelligentiæ, nec de scientiâ mediâ intelligi possunt: *Non de nostræ voluntatis potestate, sed de sua prædestinatione promisit: promisit enim quod ipse facturus fuerat, non quod homines*.

Nec obstat 1. quòd Augustinus asserat, Deum dona sua præparare atque disponere in suâ præscientiâ: nam S. Doctor non minùs asserit, quòd Deus eadem dona præsciat in sua prædestinatione. *Propterea*, inquit epist. 170. *Deus ut omnia opera in prædestinatione præsciverit, sic illa disposuit*. Lib. de prædest. SS. cap. 17. hæc etiam habet: *Electi sunt ante mundi constitutionem ea prædestinatione, in qua Deus sua facta præscivit*. Similes textus legi possunt iis locis, ubi superiùs actum est de divinæ scientiæ medio.

Non obstat 2. quòd scientia visionis, cum sit prædestinatione posterior, ad illam nihil omninò conferat. Si quidem Augustinus meminit scientiæ visionis, eò quòd ad illius contra Semipelagianos scopum maximè conferat. Contendebant illi, fidem & perseverantiam præsciri quidem à Deo, sed negabant prædestinari: Contra verò docet Augustinus, utramque & prædestinari, & præsciri à Deo; prædestinari quidem, quòd utramque in hominibus lapsis per sua dona operari debeat in tempore; præsciri verò in ipsa prædestinatione: *Ipsi enim putant* (ut lib. de prædestinatione SS. cap. 17.) *acceptis præceptis, jam per nos ipsos fieri liberæ voluntatis arbitrio sanctos & immaculatos in conspectu ejus in charitate; quod futurum Deus quoniam præscivit, inquiunt, ideò nos ante mundi constitutionem elegit & prædestinavit in Christo: Cum dicat Apostolus: Non quia futuros tales nos esse præscivit, sed ut essemus tales, per*

ipsam

ipsam electionem gratiæ suæ ..... Cùm ergo nos prædestinavit, opus suum præscivit, quo nos sanctos & immaculatos facit.

Quæres 2. cujusnam mentis potentiæ, secundùm nostrum concipiendi modum, actus sit prædestinatio, an intellectus, an voluntatis?

Respondent nonnulli, prædestinationem esse actum intellectus, eò quòd (inquiunt) Augustinus sæpiùs illam vocet præscientiam.

Respondent alii, eam esse actum voluntatis, & quidem meritò. Nam 1. Augustinus non rarò prædestinationem vocat electionem; *Electi sunt* (inquit lib. de prædestin. SS. cap. 10.) *ante mundi constitutionem ea prædestinatione, in qua Deus sua, futura facta præscivit*. Ejusdem libri cap. 18. ut prædestinationem explicet, utitur verbis: *Statuendi, Constituendi, Decernendi*. Libro de dono persever. cap. 22. eam appellat definitam divinæ voluntatis sententiam: *Ita se habet* (ait de prædestinatione) *definita sententia voluntatis Dei*. Atqui electio, statum, constitutio, decretum, definita sententia sunt actus voluntatis, non autem intellectus: ergo, &c.

Confirmatur data mox responsio ex Massiliensibus Augustini adversariis. Illi enim (ut constat ex epistolis Prosperi & Hilarii ad Augustinum) prædestinationem, quam defendebat S. Doctor sæpiùs vocant *Propositum Dei quo fit hominum discretio, definitionem; prædestinantis electionem; constitutionem Dei; propositum, & consilium voluntatis Dei*. Eadem loquendi ratione utitur S. Fulgentius: *Utrumque* (ait lib. 1. ad Maximum) *prædestinando Deus præparavit in illa incommutabili voluntate, in qua sic futurum effectum hominis renovandi disposuit, ut ejus voluntas in opere novo nova esse non possit.*

Caput VI.

De causis prædestinationis.

Not. Non est hîc quæstio de causâ efficiente: quippè certum est prædestinationem, cum sit beneficiorum, præparatio, à Deo esse tanquam à causa efficiente. Non agitur quoque de causa finali: nam apud omnes constat, ultimum, *cujus gratia*, prædestinationis finem, esse Dei gloriam: *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus*. Itaque difficultas est solùm de causâ meritoriâ: hoc est, quæritur 1. utrum in hominibus lapsis Deus aliqua merita præviderit, quæ eum ad illos prædestinandos moverint: 2. utrum in angelis eadem fuerit prædestinationis ratio, quæ in hominibus lapsis: seu quæritur, an tum in hominibus lapsis, tum in sanctis angelis prædestinatio fuerit gratuita.

Not. 2. Prædestinatio vel est ad gratiam, sive actualem, sive habitualem; vel est ad gloriam. De prædestinatione secundùm duplicem illum terminum considerata & in hominibus lapsis, & in sanctis angelis, hîc à nobis est differendum.

Articulus I.

Utrum prædestinatio ad gratiam sit gratuita.

Not. 1. Circa eam quæstionem errarunt Pelagiani. Contendebant nimirùm 1. hominem ad gratiam tum actualem tum habitualem prædestinari ex prævisis liberi arbitrii meritis: 2. Contendebant, ea prævisa merita esse ex solis naturæ viribus. Contendebant denique 3. illis meritis per naturæ vires comparatis deberi gratiam & vitam æternam, non tantùm de congruo, sed etiam de condigno, id est, summo jure:

ita ut si Deus ejusmodi merita habenti, gratiam aut gloriam non conferret, esset injustus.

Not. 2. Semipelagiani docebant; hominem prædestinari ad primam gratiam ex prævisâ fide, cujus initium contendebant pendere ex creatæ voluntatis arbitrio: volebant quoque, prædestinationem ad perseverantiam esse ex ejusdem voluntatis meritis.

Not. 3. Ludovici Molinæ discipuli asserunt prædestinationem ad primam gratiam esse nonnunquam ex prævisione operum, quæ passim appellantur opera moraliter bona: ita ut ex viribus naturæ facienti, quod in se est, Deus primam gratiam non deneget: illa verò merita per naturæ vires comparata, sunt (inquiunt) merita de congruo, non autem de condigno, ut olim Pelagianis visum est.

Conclusio 1. Homo lapsus non prædestinatur ad gratiam ex prævisis meritis, per solas naturæ vires comparatis.

Probatur iis omnibus argumentis, quibus *in* tractatu de gratiâ theologi catholici contra Pelagianos probant, gratiam secundùm merita non dari; opera solis naturæ viribus elicita, nullâ ratione mereri ea, quæ ad salutem spectant. Ejusmodi autem argumenta fusè pertractat Augustinus epistolis 59. 105. 106. in Enchiridio à capite centesimo usque ad centesimum septimum, lib. de corrept. & gratia, ac passim aliis contra Pelagianos operibus.

Conclusio 2. Homo lapsus non prædestinatur ad gratiam ex prævisâ fide, cujus initium sit ex nobis, aut ad perseverantiam ex meritis, quæ sint ex naturæ viribus.

Probatur 1. authoritate Augustini, qui ex professo duplex illud Semi-Pelagianismi caput, tanquam catholicę fidei contrarium, confutavit libris de prædestinatione sanctorum, & de dono perseverantiæ. Ibi expresse S. Doctor asserit eam, quam adversùs Semi-Pelagianos adstruit, prædestina-

stinationem, ad fidem catholicam pertinere: *Hoc scio*, inquit lib. de dono persev. cap. 19. *neminem contra istam prædestinationem, quam secundùm Scripturas sanctas defendimus, nisi errando disputare potuisse*. Contendit, Ecclesiam quovis sæculo eam fidem professam fuisse: *Ille itaque* (ait ibidem cap. 12.) *dicat, Ecclesiam aliquando in fide sua non habuisse veritatem prædestinationis hujus & gratiæ, quæ nunc contra novos hæreticos cura diligentiore defenditur; ille, inquam, hoc dicat, qui dicere audet, aliquando eam non orasse, vel non veraciter orasse, sive ut crederent infideles, sive ut perseverarent fideles*.

Probatur 2. authoritate Concilii Arausicani II. Tridentini seff. 6. Summorum Pontificum Innocentii I. Zozimi, Bonifacii, Hormisdæ, Adriani I. in epist. 97. quæ est ad Egillam, extatque tomo 3. historiæ Franciæ Francisci Duchesne: *Opus misericordiæ præparavit Deus in æternitate incommutabilitatis suæ, & sicut futurorum operum suorum nunquam fuit ignarus, sic in eorundem operum præparatione nunquam improvidus. Præparavit ergo justificatis hominibus merita, præparavit eisdem glorificandis præmia ...... Hæc est æterna prædestinatio futurorum operum Dei, quam sicut nobis apostolica doctrina semper insinuari cognoscimus, sic etiam fideliter prædicamus .... Teneatur ergo à fidelibus cunctis, quia quisquis divinum non credit in hac prædestinatione consilium, non perveniet ad gloriosum ejusdem prædestinationis effectum*.

Conclusio 3. Homo lapsus non prædestinatur ad primam gratiam ex prævisione operum, quæ moraliter bona sunt, quæque de congruo Deum moveant ad conferendam fidei gratiam.

Probatur, quia nihil eâ sententiâ capitaliùs opponitur doctrinæ, quàm totius Ecclesiæ nomine Augustinus asseruit libris de prædestinatione sanctorum,& de dono perseverantiæ: totus nimi-

rùm in iis libris est S. Pater, ut probet, gratiam non esse gratuitam, si in nobis aliquid sit, quod Deum moveat, ut nobis eam largiatur: unde in nostro tractatu de gratia fusè ostendemus, eam sententiam non videri nobis multùm discrepare à Semipelagianorum errore, solvemusque argumenta, quæ in ejus defensionem proferri solent.

Ex hactenùs dictis colligitur, quàm meritò illustrissimus ac doctissimus Carolus Mauricius *Le Tellier* Archiepiscopus Remensis hæc capita ad prædestinationem spectantia, tanquam totidem fidei articulos Academiæ Remensi commendaverit. *Primò*: Deus quibusdam hominibus, quos Scriptura electos appellat, præparavit specialia beneficia, per quæ tum à peccato tum ab æterna damnatione certò liberantur. *Secundò*: si certò liberentur, id fit per media quæ effectu suo non frustrantur. *Tertiò*: si ea specialia & infallibilia media Deus omnibus præparasset, omnes, nullo excepto, liberarentur. *Quartò*: Nullo, quod sit ex parte hominis, merito Deus movetur, ut illa auxilia præparet. *Quintò*: Non solùm prima gratia gratuitò præparatur ac prædestinatur, sed etiam connexio specialium beneficiorum, quibus certa fit electorum æterna liberatio.

Ea capita, nec non principia quibus nituntur, solidè ac fusè pertractata legere est in decreto, quo laudatus Archiepiscopus, die 15. Julii anno 1697. animadvertit in thesim, qua quidam theologiæ professor, cujus nomini ac instituto parcimus, Augustini de gratuitâ prædestinatione doctrinam propugnans, visus fuerat eam defendisse tantùm tanquam probabilem, non autem tanquam omninò certum ac constans Ecclesiæ catholicæ dogma, à quo nemo possit nisi errando discedere: *De arbitrio tamen libero & gratia Dei* (inquit Hormisda Papa epist. 70.) *quod Romana, hoc est, Catholica, sequatur & asseveret Ecclesia, licet in variis libris B. Augustini, & maximè ad Hilarium & Prosperum possit cognosci, &c.*

A R-

ARTICULUS II.

Vtrum Prædestinatio ad gloriam sit gratuita.

Not. 1. PElagiani & Semi-Pelagiani negarunt prædestinationem ad gloriam esse gratuitam: nec mirum; nam cum assererent, prędestinationem ad media, hoc est, auxilia supernaturalia, quibus æterna gloria comparatur, non esse (ut præcedente articulo dictum est) gratuitam, consequens erat, ut idem de prædestinatione ad gloriam docerent.

Not. 2. Semi-Pelagianos inter & Pelagianos hoc fuit discrimen, quòd illi, non autem isti, contenderent, Deum ad gloriam prædestinare non tantùm ex prævisione meritorum, quæ quis reverà comparaturus erat, sed nonnunquam etiam ex prævisione eorum, quæ quis comparasset, nisi præmaturâ morte ex hoc sæculo raptus fuisset. Id Semipelagiani commenti sunt, ut liberarent se argumento, quod pro gratuita prædestinatione catholici petebant exemplo duorum parvulorum quorum alter moritur statim post baptismum, alter verò antequam illud recipere potuerit: nempè ejusmodi argumento respondebant, ex iis infantibus alterum ad baptismum & ad gloriam fuisse prædestinatum ex meritis, quæ Deus prędiderat eum comparaturum esse, si ad adultam usque ętatem vixisset: alterum verò non recepisse baptisma & exclusum fuisse à gloria propter demerita, quæ Deus præviderat ab eo contrahenda, si vitam ad adultam ætatem protraxisset.

Not. 3. Qui defendunt Ludov. Molinæ sententiam, in eo cum Pelagianis & Semi-Pelagianis conveniunt, quòd velint, prædestinationem ad æternam gloriam non esse gratuitam; sed in eo differunt, quòd cum Pelagiani docerent, prædestinationem ad gloriam esse ex meritis per naturæ vires comparandis, illi è contra doceant

esse ex meritis comparandis per cooperationem quam homines gratiæ versatili præbituri prævidentur. Ut autem suam sententiam explicent, hunc inter divina decreta ordinem, secundùm nostrum concipiendi modum, statuunt. *Primò*, inquiunt, Deus creaturam eduxit ex nihilo: *Secundò*, prævidit illius peccatum: *Tertiò*, statuit illi conferre gratiam versatilem, seu non determinantem, ultrà quam aliâ non indigeat, sive ut à peccato resurgat, sive ut in justitiâ ad finem usque perseveret: *Quartò*, prævidit ab æterno consensum, quem creata voluntas illi gratię versatili præbitura erat in tempore: *Quintò*, propter prævisum illum consensum, Deus tum hominem lapsum, tum angelum elegit ac prædestinavit ad æternam gloriam.

Not. 4. S. Augustinus, & S. Thomas, quibus subscripsere theologi omnes, qui à debellatis Pelagianis & Semi-Pelagianis ad Molinæ tempora scripserunt, docent, hominis lapsi prædestinationem ad gloriam esse omninò gratuitam, hoc *est*, independentem à quorumlibet meritorum sive per, gratiam, sive sine gratiâ comparandorum prævisione. Nec id mirum est, quippè cum velint, gratuitam esse prædestinationem ad specialia Dei beneficia, quæ solis electis dantur, quæque infallibilem connexionem habent cum gloriâ, hoc est ad quam certò semper perducunt: consequens est, ut doceant, prædestinationem ad gloriam esse omninò gratuitam, id est à prævisione quorumlibet meritorum prorsùs independentem.

Not. 5. Ex S. Augustini & S. Thomæ discipulis nonnulli sunt, qui inter divina decreta de hominis lapsi prædestinatione, etiam secundùm nostrum concipiendi modum, nullum prioris & posterioris ordinem statuunt; nempè volunt, uno & eodem actu, simul & semel Deum ad merita & ad gloriam gratuitò prædestinasse: ita ut unum non fuerit alterius causa. Alii è contra contendunt,

dunt, statui debere aliquem ordinem inter divina de prædestinatione decreta: hunc verò statuunt. *Primò* (inquiunt) Deus creaturam, quam videt in peccati sordibus jacere, absoluto decreto eligit, seu prædestinat ad æternam gloriam: *Secundò*, ex vi ejusmodi electionis, creaturæ electæ præparat auxilia efficacia, quæ eam determinent ad pietatis opera, quibus justificationem assequatur, & quibus in acceptâ justificatione in finem usque perseveret: *Tertiò*, prævidet futuram ex auxilio illo efficaci creaturæ tum justificationem, tum in finem usque perseverantiam: *Quartò*, in illius perseverantiæ ab æterno prævisæ mercedem, statuit se in tempore donaturum cœlesti beatitudine creaturam lapsam, quam gratuitò, hoc est independenter à prævisâ illâ perseverantiâ, ab æterno ad cœlestem beatitudinem elegerat, seu prædestinarat.

Not. 6. Nihil hîc dicemus de Pelagianorum aut Semi-Pelagianorum doctrinâ circa adultorum prædestinationem ad gloriam: quippè hujusce capitis articulo primo sat convellimus fundamentum, quo nititur: toti ergo erimus, ut confutemus 1. Semi-Pelagianorum systema circa parvulorum prædestinationem ad gloriam: 2. Veterum authorum de gratuitâ ad gloriam prædestinatione sententiam defendemus: 3. Quæremus an inter Dei decreta de conferendis gratiâ & gloriâ sit aliquis ordo prioris & posterioris.

§. I.

Confutatur Semi-Pelagianorum error de parvulorum prædestinatione ad gloriam.

Conclusio. Deus ad gloriam non prædestinat, nec ab ea excludit parvulos ante usum rationis morientes, ex prævisione operum, quæ egissent, si usque ad adultam ætatem vixissent.

Probatur. *Primò*. Augustinus desumit argumentum ex c. 5. prioris ad Corinthios, ubi Apostolus scribit, manifestari nos oportere ante Christi tribunal, ut unusquisque referat, prout gessit in corpore suo, sive bonum sive malum: In eam autem sententiam Augustinus lib. de prædestin. SS. cap. 12. advertit, Paulum ideò dixisse *Gessit*, non autem *Gesturus fuisset*, ut innuat, ea quæ verè gesta sunt, non autem quæ agenda essent, præbere Dei aut misericordiæ aut justitiæ locum.

Secundò. Deus per lavacrum regenerationis parcit peccatum, quo infantes verè rei sunt: ergo à fortiori per idem sacramentum deberet parcere peccata, quorum si viverent, futuri fuissent rei: ac proindè neminem debet reprobare propter prævisa sub conditione vitæ longioris peccata.

Tertiò. Si Deus prædestinaret aut reprobaret propter prævisa sub conditione vitæ longioris opera, nemo damnaretur propter peccatum originale, sed tantùm propter actuale: *Attendant, si ita est* (inquit Augustinus lib. de prædest. SS. c. 13.) *non jam parvulis sine baptismate morientibus peccata originalia vindicari, sed sua cujusque futura, si viveret.*

Quartò. In Semi-Pelagianorum systemate probari non posset existentia peccati originalis: nam catholici hoc præsertim medio: *Infantes qui sine baptismo moriuntur, æterna pœna* (quæcumque tandem sit) *damnantur*, probant existentiam peccati originalis: atqui inane esset illud medium: nam qui negant existentiam peccati originalis, respondere possent, infantes non damnari propter peccatum originale, sed propter actualia, in quæ prævisi sunt ruituri, si ad adultam usque ætatem vixissent. Inane pariter esset pro peccato originali argumentum desumptum ex eo, quòd Ecclesia parvulos baptizet in remissionem peccatorum; nimirùm Pelagiani, quorum errores Semi-Pelagiani

giani detestabantur, respondere potuissent, parvulos baptizari quidem in remissionem peccatorum, sed actualium tantùm, quæ Deus prævideratab iis committenda esse, si vixissent : ita lib. de prædest. Sanct. cap. 13. Augustinus ratiocinatur.

Quintò. Cyprianus lib. de mortalitate, ut probet, mortem à Christiano tanquam aliquod malum haberi non debere, hanc affert rationem, quòd hominem à peccandi periculis subtrahat, eumque constituat in securitate non peccandi: atqui, si vera sit Semi-Pelagianorum doctrina, corruet illa ratio; quippè Deus castigat non tantùm præterita peccata, sed etiam quæ sub conditione longioris vitę futura essent: *Sed quid prodest* (ait Augustinus c. 14.) *si etiam futura quæ commissa non sunt, peccata puniantur?*

Confirmatur argumentum ex eo, quòd (ut habetur Sapientię cap. 4.) Deus justos aliquos ex hac vita rapiat, ne malitia mutet intellectum eorum: Sed id frustrà fieret: *Si enim* (ait Augustinus de dono persev. cap. 14.) *judicarentur homines pro meritis suæ vitæ, quæ non habuerunt morte præventi, sed habituri essent si viverent, nihil prodesset ei, qui raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus: nihil prodesset eis, qui lapsi moriuntur, si ante morerentur : quod nullus dicere Christianus audebit.*

Sextò. Si opera, non quæ reverà fient, sed quę fierent ex supposita aliqua conditione, quæ numquam ponetur, Deum moverent, ut aliquem aut prędestinet aut reprobet, frustrà infidelibus prędicaretur Euangelium : nempè Deus decretum aut absolutionis aut condemnationis ferret, secundùm contumaciam vel obedientiam, quam pręvidet eos habituros si reipsa, Euangelium audirent. Augustini quoque est illud argumentum libro de dono perseverantię cap. 9. Id verò quàm falsum sit, confirmat exemplo Tyriorum, & Sidoniorum, quos constat pœnis ęternis addictos

 esse,

esse, quamvis Deus præsciverit, eos acturos fuisse pœnitentiam, si Christus apud illos patrasset miracula, quæ apud Judeos patrarat.

Septimò, Augustinus argumentatur ex responsione cujusdam (ut ipse vocat) disputatoris catholici, qui exponens Christi de Tyro & Sidone verba, asserebat, ideò Christum noluisse apud Tyrios & Sidonios patrare miracula, quòd sciret, eos post actam semel pœnitentiam, ad pristinam infidelitatem redituros fuisse; indèque concludebat Christum ex summâ in eos misericordiâ nec ipsis annuntiasse euangelium nec patrasse miracula. Si prævisa (argumentum est S. Doctoris lib. de dono persever. cap. 10.) opera sub conditione, quæ nunquam ponetur, futura Deum moverent ad prædestinandum aut reprobandum, Deus deberet castigare severiùs Tyrios & Sidonios, quàm castiget: nimirùm opera futura sub conditione, quæ nunquam ponetur, non minùs reddunt eos nocentes, quàm fuerint Judæi, apud quos Christus prædicavit Euangelium & patravit miracula: atqui id falsum est: ergo, &c.

§. II.

Defenditur doctrina de gratuita prædestinatione ad gloriam.

Conclusio. Homo lapsus non prædestinatur ad gloriam ex prævisis meritis per auxilium gratiæ comparandis, seu (ut loquuntur theologi) prædestinatio ad gloriam est omninò gratuita.

Probari potest 1. authoritate Euangelii: 2. authoritate Apostoli: 3. confutando quæ tum ad Euangelii tum ad Apostoli textus adversarii respondent: 4. authoritate S. Augustini: 5. authoritate Patrum qui post Augustinum scripsere; 6. denique solvendo, quæ tum ex Scripturâ, tum

ex

ex Patribus, tum ex philosophicis rationibus objiciuntur argumenta.

Proponitur argumentum desumptum ex Evangelio pro gratuita prædestinatione ad gloriam.

Primò. Christus Lucæ 12. sic loquitur: *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Verba illa, *Pusillus grex*, ostendunt, Christum alloqui solos prædestinatos, nempè prædestinati, reproborum respectu, sunt valdè pusillus grex. Hæc alia, *Dare vobis regnum*, demonstrant, non agi de prædestinatione ad gratiam, sed de prædestinatione ad gloriam. Tandem ista, *Complacuit Patri vestro*, non obscurè innuunt, prędestinationem illam oriri ex mero Patris beneplacito, non autem ex aliquorum, cujuscumque sint generis, meritorum pręvisione.

Confirmatur ex scopo, quem Christus eo loci sibi proposuit. Nempè Salvator, ut Apostolos amoveret à rerum temporalium curâ, argumentatur à majori ad minus. Si (sensus est argumenti) Deo Patri complacuit dare vobis regnum, ergo à fortiori providebit vobis de vitę temporali necessariis; unde sic in formâ conficitur argumentum: Pusillus grex gratis, seu non ex pręvisis meritis, sed solo Dei beneplacito, prędestinatur ad regnum cœleste: atqui pusillus grex sunt omnes prędestinati: ergo, &c.

Secundò, Joannis 15. sic Christus Apostolos, & in eorum persona electos omnes alloquitur: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat*. Ille locus non intelligitur tantùm de incompleta prędestinatione, hoc est de sola prędestinatione ad gratiam, sed etiam de prędestinatione completa, id est de ea quę simul est ad gratiam & gloriam: id enim significant verba ista: *Et fructus vester maneat*, in ęternâ nimirùm gloria. Atqui Christus

non elegisset Apostolos, ac proindè nec prædestinatos, si eos ex aliquorum meritorum per gratiam versatilem comparandorum prævisione elegisset: imò Apostoli, cooperando illi gratiæ versatili & perseverando in eâ usque in finem, Christum elegissent.

Tertiò, hæc habentur Joannis 6. *Hæc est voluntas Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam, sed resuscitem in novissimo die*. Hæc quoque leguntur cap. 10. *Nemo rapiet eas* (oves) *de manu mea*. Et iterum: *Nemo potest rapere de manu Patris mei: Ego & Pater unum sumus*. Evidens est agi iis in locis de prædestinatione ad gloriam: quippè reprobi in baptismate justificati, si de Christi & Patris manu rapiũtur, gloriosa resurrectione non resurgent in die novissimo: Atqui ratio, propter quam dicuntur prædestinati, non est quòd prævideantur facturi pietatis opera, sed quòd Christo traditi sint à Patre: ratio, propter quam dicuntur non rapiendi de Christi manibus, non est, quòd prævisi sint perseveraturi, sed quòd Christus eos elegerit simul cum Patre, cum quo unus est Deus: *Ego & Pater unum sumus*: ergo, &c.

Proponitur argumentum desumptum ex Apostolo, pro gratuita prædestinatione ad gloriam.

Apostolus in suis epistolis totus est in asserenda gratuita prædestinatione ad gloriam.

Primò. Ad Ephes. cap. 1. prædestinationem non refundit in opera prævisa, sed è contra opera refundit in prædestinationem, tanquam ad radicem & causam: *Elegit nos*, inquit, *in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus.... Prædestinavit nos in adoptionem filiorum*. Cur autem Deus nos elegerit, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus, cur prædestinarit nos in adoptionem filiorum, rationem reddit Apostolus: *Secundùm*, ait, *proposi-*

poſitum voluntatis ſuæ, hoc eſt, ut firmum maneret de conferenda gloria æternum Dei Patris decretum, quod quidem non eſt aliud quàm æterna prædeſtinatio. Ejuſmodi explicationi robur addi poteſt ex his verbis, quæ eodem in capite habet idem Apoſtolus: *In quo*, Chriſto, *etiam & nos vocati ſumus, prædeſtinati ſecundùm propoſitum ejus*.

Secundò. Idem Apoſtolus prædeſtinationem ad gloriam, independenter à præviſione meritorum per gratiam verſatilem comparandorum, clariſſimè docet in epiſtola ad Romanos. Ejuſmodi gratuitæ prædeſtinationis exemplum proponit in Jacob & Eſau: *Cum enim*, inquit cap. 9. *nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali, ut ſecundùm electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei*, Rebeccæ: *Quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui*. Ex eo autem textu ſic conficitur argumentum: Se habet prædeſtinatio ad gloriam, ſicut ſe habet Dei dilectio in Jacob: illius enim dilectio eſt figura prædeſtinationis: atqui Dei in Jacob dilectio non eſt ex operibus præviſis, ſed ex gratuito Dei propoſito: ergo nec hominis lapſi prædeſtinatio ad gloriam eſt ex præviſis meritis.

Confirmatur argumentum *primò*, ex objectione quam ibidē ſibi proponit, & ſolvit Apoſtolus; ſic autem habet ea objectio: Si Deus elegit Jacob & odio habuit Eſau, antequam aliquid boni aut mali egiſſent, in Deo locum habebit acceptio perſonarum: *Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum?* Si perſuaſum fuiſſet Apoſtolo Deum dilexiſſe Jacob, & odio habuiſſe Eſau, quòd illius futura bona opera, iſtius verò mala prævidiſſet, debuiſſet ad ejuſmodi opera confugere, ut ſibi propoſitam objectionem ſolveret, cū ea reſponſio veluti ſpontè ſe offerat ei, cui ratum eſt electionē illam eſſe ex præviſis meritis, ſive naturę viribus, ſive auxilio gratiæ verſatilis, comparandis:

dis: ad eam tamen Apostolus non confugit, sed ad merum Dei beneplacitum: *Absit*, inquit, *Moysi enim dicit: Miserebor, cujus misereor, & misericordiam præstabo, cujus miserebor*. Imò responsionem ex operum prævisione petitam expressè rejicit: *Igitur*, ait, *non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*.

Confirmatur 2. idem argumentum ex aliâ objectione, quam idem Apostolus sibi proponit ac resolvit: est autem ejusmodi: Si Dei in Jacob dilectio, non in prævisa illius opera, sed in solam Dei voluntatem refundatur, Deus injustè conqueritur de hominibus, qui in massa perditionis cum Esau derelinquuntur. Ut illi argumento respondeat, non recurrit ad opera prævisa, seu non dicit, discretionem, electionem unius præ alio, non debere sumi ex mero Dei beneplacito (ut supponit argumentum quod objicitur) sed ex operibus prævisis: quod sanè responderent discipuli Molinæ, si ipsis illud, quod Apostolo propositum est, argumentum opponeretur. Atqui Apostolus ad eam solutionem non reccurrit; satis esse putat, si suam de mero hâc in causa Dei beneplacito thesim confirmet similitudine petitâ ex figulo, dicatque, quòd sicut nihil est in luto quod figulum movere possit ad faciendum vas in honorem potiùs quàm in contumeliam; ita nec quidquam in massa per peccatum corruptâ fingi potest, quod Deum movere possit, ut ex eâ per electionem unum eruat præ alio: *O homo*, inquit, *tu quis es qui respondeas Deo? nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, Quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?*

Confirmatur 3. idem argumentum ex eo, quòd Apostolus afferat, Deum in suâ erga Jacob dilectione voluisse ostendere divinam suam misericordiam, & è contra manifestare suam justitiam in suo adversùs Esau odio: *Quòd si* (inquit) *Deus vo-*

volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam,&c. Atqui si (ut placet adversariis) electio Jacob ac aliorum prædestinatorum, cujus est imago, ex prævisis meritis facta fuerit, corruet Apostoli ratio: neque enim in illâ electione Deus hominibus suam probasset misericordiam, sed justitiam tantùm; ex justitiâ nimirùm, non autem ex misericordiâ eliguntur ii, qui prædestinantur dependenter à prævisis meritis.

Confirmatur 4. argumentum ex iis quæ scribit idem Apostolus cap. XI. epistolæ ad Roman. de quâ est hìc quæstio. *Primò*, asserit Deum ex æternâ hæreditate non ideò non repulisse omnes Israelitas, quòd nonnullorum præviderit futura cum auxilio versatili bona opera; sed tantùm quòd aliquos per suam prędestinationem dilexerit: *Non repulit plebem suam, quam* (præscientiâ dilectionis) *præscivit*. *Secundò*, ubi id probavit exemplo septem millium virorum, quos Eliæ temporibus Deus ab idololatria innocuos sibi servaverat, iterùm confugit non ad opera prævisa, sed ad solam electionem gratuitam: *Si ergo* inquit, *& in tempore reliquiæ secundùm electionem gratiæ*, non meritorum, *salvæ factæ sunt*. *Tertiò*, redit ad argumentum, quod capite 9. sibi solvendum proposuerat, seu quærit causam, cur Deus tum ex gentibus, tum ex Judæis nonnullos elegerit, alios verò reliquerit in incredulitate. Non utitur autem hâc facili, & cuique perviâ responsione; eo nimirùm modo Deum se gessisse, quòd aliquos tum ex Judæis tum ex gentibus præviderit gratiæ consensuros esse, alios verò minimè consensuros: sed recurrit ad impenetrabilia Dei consilia: totum enim, quod capitibus 9. 10. & 11. versarat argumentum, hâc exclamatione concludit: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei; quàm incomprehensibilia*

sunt

sunt judicia ejus & investigabiles viæ ejus! Addit, ita abstrusa esse Dei prędestinātis aut reprobantis cōsilia, ut nulli mortaliū pateant: *Quis enim* (inquit) *cognovit sensū Domini? aut quis consiliarius ejus fuit?*

Ex iis omnibus, quibus confirmatum est argumentum petitum ex ęternâ Dei in Jacob dilectione, sic in formâ argui potest. *Primò* Apostolus cōtra Dei prædilectionem in Jacob objicit, ex eâ sequi, quòd in Deo sit vitium quod appellatur acceptio personarū: At ea objectio impertinens est si Apostolus, ut adversarii docent, crediderit Deum ab æterno Jacob præ Esau dilexisse, quòd ab æterno istius mala, illius verò bona opera pręviderit. 2. Ut idem Apostolus eam objectionem solveret, impertinenter recurrisset ad merum Dei beneplacitum; alia quippè, & quidem contraria, fuisset ratio, nimirùm bona opera prævisa. 3. Ineptè Apostolus suos adversarios induceret objicientes, Deum fore injustum, quòd omnes homines cum Jacob non elegerit: ineptè pariter ipse recurreret ad Dei beneplacitum, ut eam objectionem solveret: immeritò Deum compararet cum figulo, qui pro libito vas ex luto aut in honorem aut in contumeliam fingit: malè quoque respondisset, Deum suâ in Jacob prædilectione voluisse hominibus probare infinitam suam misericordiā, sicut suo in Esau odio suam justitiam probavit: immeritò denique ex iis omnibus, quæ capitibus 9. 10. & 11. dixerat, conclusisset, inscrutabilia esse Dei de prædestinatione aut reprobatione judicia; nam nihil menti magis obvium est, seu nihil faciliùs potest concipi, quàm istud, Deum nempè unum præ alio elegisse ab æterno, quòd eum non autem alium, gratiæ suæ in tempore consensurum præviderit.

Ostenditur inanes esse ad laudata Scripturæ loca responsiones eorum, qui negant gratuitam esse prædestinationem ad gloriam.

Ad loca quæ tum ex Euangelio, tum ex Apo-

sto-

stolo protulimus pro gratuitâ ad gloriam prædestinatione, seu independenter â prævisis meritis, tres sunt adversariorum solutiones.

Respondent nimirùm 1. iis in locis agi de prædestinatione, de electione incompletâ, non autem de prædestinatione, de electione completâ, hoc est, agi de prædestinatione ad fidem, ad gratiam, non autem de prædestinatione ad gloriam: unde, inquiunt, ex iis locis rectè colligitur, quòd prædestinatio, quòd electio ad fidem, ad gratiam, sit omninò gratuita; non colligitur verò, quòd gratuita sit prædestinatio ad gloriam.

Respondent 2. alii, agi quidem iis locis de prædestinatione ad gloriam, sed operum nomine quæ in eâ non habent locum, intelligi debere opera facta ex naturæ viribus, non autem ea quæ facta fuerint ex auxilio gratiæ. Hinc inferunt, eo sensu gratuitam esse prędestinationem, quòd non fiat dependenter à prævisis meritis per vires naturæ comparandis, non autem quòd sit independens à prævisis meritis per gratiam acquirendis.

Respondent 3. nonnulli, hæc Apostoli verba, *Major serviet minori*, non intelligi de personis illis singularibus Jacob & Esau, sed de duobus populis, Israelitico & Idumæo: Illa verò: *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*, non intelligi de reprobatione aut prædestinatione in ordine ad bona spiritualia alterius vitæ, sed tantùm in ordine ad bona temporalia vitæ præsentis. Ratio, inquiunt, est, quia cùm Rebecca, Genesis 25. Deum consuleret, cur parvuli quos gestabat in utero, pugnarent inter se, hoc audiit responsum: *Duæ gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividentur, populusque populum superabit, & major serviet minori*. Malachiæ 1. cùm Deus dixisset: *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*, statim hisce verbis explicat, quo sensu illum dilexerit & oderit istum: *Posui montes ejus* (Esau) *in solitudinem & hæreditatem ejus in dracones deserti*. Inde verò adversarii colligunt, malè ex illo Apostoli

stoli loco inferri, gratuitam esse prædestinationem ad gloriam.

Verùm facilè ostenditur, solutiones illas non esse responsiones, sed meras evasiones, quæ haud difficili negotio præcluduntur.

Primò, quod ad priorem spectat, stare non potest cum Euangelio, quippè locus in nostro argumento laudatus ex Lucæ 22. capite, expressè loquitur de prædestinatione ad cœleste regnum. *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Textus qui prolatus est ex Joannis 6. capite, de iis loquitur, quos nemo rapiet de Christi manibus: at ii sunt soli prædestinati ad gloriam, quippè prædestinati ad solam gratiam non rarò ex eis rapiuntur. Prætereà in Euangelio, electi opponuntur vocatis: *Multi sunt vocati, pauci verò electi*: ergo, cum vocat sint ii qui prædestinantur ad temporalem gratiam, fidem nimirùm, spem, & charitatem; è contra electi debent esse ii qui prædestinantur ad gloriam.

Non potest quoque eadem prior responsio stare cum Apostolo: nam voces *Electi, Prædestinati*, sine addito apud Apostolum leguntur: atqui quoties sic absolutè leguntur, significant electionem & prædestinationem ad gloriam: Quem enim unquam hominem similem Judæ proditori, qui ad gratiam prædestinatus fuerat, Scriptura simpliciter & absolutè electum aut prædestinatum appellavit?

Ii de quibus loquitur Apostolus, dicuntur vocati, non simpliciter, sed cum hoc addito, *secundùm propositum*, dicuntur prædestinati, non simpliciter, quod tamen satis esset ad confirmandam sententiam, quam defendimus, sed prædestinati *secundùm propositum*. Atqui vocati *secundùm propositum*, prædestinati *secundùm propositum*, ii sunt qui electi & prædestinati fuerunt ad gloriam: neque enim qui damnandi sunt, in Scripturis aut in Patribus unquam dicti sunt, *vocati secundùm propositum*, *prædestinati secundùm propositum*:

situm: unde Apostolus scribit, eos omnes quos Deus sic elegit, sic prædestinavit, ab eo fuisse glorificatos: *Quos autem prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit*. Ex eodem principio hæc ait Augustinus libro de correpț. & gratia cap. 17. *Illi ergo electi, ut sæpè dictum est, qui secundùm propositum vocati, qui etiam prædestinati atque præsciti: horum si quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus*.

Præterea, Apostolo teste, vocatis secundùm propositum omnia cooperantur in bonum: *Scimus autem*, inquit ad Rom. 8. *quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundùm propositum vocati sunt sancti*: quibus verbis hæc alia adduntur ab Augustino, *ipsa etiam peccata*: At iis qui non sunt vocati secundùm propositum, omnia non cooperantur in bonum, ut patet in morte, quâ jacentes in peccato, præveniuntur: patet etiam in tentationibus, in quibus victi, nusquam resurgunt.

Tandem sententia quæ vocationem, electionem, prædestinationem secundùm propositum, exponit de vocatione, electione, prædestinatione ad gratiam, non autem ad gloriam, non cohæret cum scopo quem Paulus sibi proposuit in verbis quæ ad Rom. cap. 8. subdit iis, quibus versu 19. prædestinationem explicuit: *Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Quis accusabit adversus electos Dei? Quis ergo nos separabit à Charitate Christi?* Ibi nimirùm hortatur tum Judæos electos & prædestinatos, ne ad legis insufficientiam, cujus mentionem fecerat, tum gentiles ne ad propriam infirmitatem, de quâ etiam locutus fuerat, deficerent animo. Ad eum autem scopum apta non fuisset Apostoli sententia: *Quid ergo dicemus, &c.* si verbis præcedentibus de vocatione, seu prædestinatione ad gratiam disseruisset; potuissent nimirùm respondere vocati

& præ-

prædestinati ad gratiam, se propter infirmitatem quam experiebantur, desperare, num in eâ gratiâ perseveraturi essent usque in finem: è contra si (ut contendimus) de prædestinatione ad gloriam cap. 8. & cap. 9. disseruit Apostolus, aptè omninò ex eâ prædestinatione sumit argumentum, ut illos in futuræ perseverantiæ ac beatitudinis spe corroboret. Ejusmodi nimirùm est Dei cura erga sic electos & prædestinatos, ut eos vocatos, justificatos, ad perseverantiam & ad gloriam usque deducat. Ex eâ prædestinatione simile argumentum ad augendam fidelium spem sumit Augustinus Serm. de S. Laurentio in appendice: *Spera*, inquit, *in Domino qui te prædestinavit, qui te elegit, qui te justificavit. Ad illum pertines, & times? Si Deus pro nobis, quis contra nos?*

Dices, hæc nomina, *Electi, Prædestinati, Vocati secundùm propositum*, ab Apostolo integris Ecclesiis tribuuntur, in quibus tamen plures erant qui non erant electi & prędestinati eo sensu, quòd electi & prædestinati salventur: ergo ex iis vocibus, quibus idem Apostolus utitur in epistolis tum ad Ephesios, tum ad Romanos, malè colligitur, quòd iis in epistolis agatur de vocatione, de electione, de prædestinatione ad gloriam.

Sed contra est, quia iis in epistolis voces, de quibus agitur, eos solos significant qui ex ordinatione divinâ salutem æternam consequentur: nec obstat, quòd ex Ecclesiis ad quas diriguntur, essent aliqui reprobi: nam ea est Scripturarum consuetudo, ut in commendando, omnes supponant bonos, sicut & in vituperando, omnes malos supponunt: *Scripturæ non est*, inquit Augustin. epist. 99. *ita loqui de parte tanquam de toto: sic Corinthios in primis suæ epistolæ partibus ita laudat tanquam omnes tales sint, cum essent laudabiles quidam eorum: & posteà in nonnullis ipsius epistolæ locis ita reprehendit, tanquam omnes culpabiles essent propter quosdam qui tales erant. Illam divinarum Scri-*

Scripturarum consuetudinem per omne corpus litterarum ejus creberrimè sparsam quisquis diligenter adverterit, multa dissolvit, quæ inter se videntur contraria.

Confirmatur ex eo, quòd postulet ęquitas, ut in bonam partem de proximo feramus judicium; ac proindè omnes qui piè vivunt, tanquam si prædestinati essent, alloqui debemus: *Appellamus ergo eos & electos Christi discipulos, & Dei filios,* inquit Augustinus de corrept. & gratia c. 9. *quia sic appellandi sunt, quos regeneratos piè vivere cernimus. Sed tunc verè sunt, quod appellantur, si manserint in eo, propter quod sic appellantur.*

Secundò, quoad alteram adversariorum responsionem spectat, facilè evertitur iis omnibus locis in quibus Apostolum argumentantem, & objectiones eorum, quos impugnat, solventem induximus. Et sanè si hoc unum fuerit intentum Apostoli; sola nimirùm opera, quæ fiunt ex viribus naturæ, excludendi à motivo prædestinationis, non autem opera, quæ fiunt ex gratia versatili, 1. frustra sibi objicit, Deum fore iniquum, seu personarum acceptorem: 2. impertinenter, ut illi objectioni respondeat, recurrit ad merum Dei beneplacitum, quo unius prę altero, qui ęqualiter reus est, miseretur: 3. immeritò ex iis, quæ capitibus 8. 9. 10. & 11. dixerat, conclusisset, inscrutabile esse omninò prędestinationis mysterium. Quasi verò vir, licèt maximè plebejus, non capiat, ea omnia locum non habere, si prędestinatio ad gloriam fiat ex pręvisis meritis, etiam per gratiam comparandis: *Quis,* inquit August. epist. 105. quę est ad Sixtum, *illum acutissimum sensum* (Pelagianorum contendentium, Deum ideò Jacob dilexisse & odisse Esau, licèt nondum natos, quia eorum futura opera pręvidebat) *defuisse Apostolo non miretur? Hoc quippè ille non vidit, quando sibi velut adversantis objecti quæstione, non id potiùs tam breve, tam apertum, sicut isti putant, verum, absolutumque respondit.*

Cum

Cum enim rem stupendam proposuisset, quomodo de nondum natis, nec aliquid agentibus boni aut mali, rectè dici potuerit, quòd unum Deus dilexerit, alium odio habuerit, ipse sibi objecta quæstione motum exprimens auditoris: Quid ergo dicemus? (inquit) Numquid iniquitas apud Deum? Absit. Hic ergo erat locus, ut diceret quod isti sentiunt. Futura enim Deus opera prævidebat, quando minori majorem serviturum esse dicebat.

Tertiò. Non minùs vana est, quæ traditur ab adversariis, tertia responsio. Nam prætermissa quæstione de Genesis aut Malachiæ loco, utpotè ad rem de quâ agitur, nullatenùs spectante, certissimum est, Apostolum illos tum Geneseos tum Malachiæ textus explicare in sensu mystico. Nempè per Esau intelligit reprobos, per Jacob electos; per terram promissionis, æternam cum Deo vitam; per solitudines draconum, æternam mortem cum diabolo: hincque concludit, quòd quemadmodum nulla meritorum prævisio præcessit, etiam secundùm nostrum concipiendi modum, Dei in Jacob dilectionem: sic nullorum etiam, cujuscumque sint generis, prævisio, præcedit, secundùm nostrm concipiendi modum, æternam Dei in electos dilectionem, seu prædestinationem. Legendus est Augustinus in epistolâ ad Sixtum, ubi fusè illud argumentum pertractat.

Nec alicujus est momenti quod reponunt, eo quidem sensu, quo dictum est, Apostoluminterpretatum fuisse Geneseos & Malachiæ textus, sed eam interpretationem esse non literalem, sed mysticam: ex mysticâ verò interpretatione, ajunt, erui non potest argumentum, quo fides invictè probetur.

Non est (inquam) alicujus momenti. Nam licèt ex sensu mystico, quod aliquis doctor privatus finxerit, erui non possit pro fide abstruenda efficax argumentum; ineluctabile tamen eruitur ex sensu mystico, quem Spiritus Sanctus per os alicu-

alicujus Apostoli tradiderit, ut contigit in casu de quo agitur. Ex quo sequitur, illum sensum mysticum non esse tantùm mysticum, sed etiam literalem, utpotè principaliter intentum in locis quæ tum ex Genesi tum ex Malachia laudavit Apostolus: hincque etiam factum est, ut ab Apostoli temporibus ad hanc usque ætatem unanimis Patrum traditio eos veteris testamenti textus de prædestinatione & reprobatione intellexerit.

Gratuita prædestinatio ad gloriam ostenditur ex traditione Patrum.

Not. 1. Qui ante Augustinum scripsere Patres, parcè admodùm de gratuita prædestinatione locuti sunt: nec mirum; quippè nulli adhuc aut in Ecclesia aut extra Ecclesiam authores in eam insurrexerant: unde licèt Augustinus à Massiliensibus de Patrum circa hocce caput sententia postulatus, Cyprianum, Ambrosium & Gregorium Nazianzenum laudaverit; asseruit tamen, se ab iis Patribus appellandis potuisse temperare sine ulllo causæ catholicæ dispendio: *Quid opus est* (inquit lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 14.) *ut eorum scrutemur opuscula, qui priusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum quæstione versari? quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerentur. Vnde factum est, ut de gratia Dei quid sentirent, breviter quibusdam scriptorum suorum locis & transeuntes attingerent, immorarenturque in eis, quæ adversùs alios inimicos Ecclesiæ disputabant, & in exhortationibus ad quasque virtutes, quibus Deo vivo & vero pro adipiscenda vita æterna & vera felicitate servitur.*

Not. 2. Licèt nec apertè nec fusè de prædestinatione disputarit Augustinus in suis contra Pelagianos operibus, implicitè tamen & breviter in iisdem operibus illam asseruit: quippè ea quæ contra hæreticos ejusmodi de veritate & necessitate medicinalis gratiæ Christi docuerat, ex præ-

desti-

destinatione tanquam ex causa & origine pendent. Connexionem illam primi omnium perspexerunt in Africa monachi Adrumetani: cùm autem Augustini eo de capite doctrina abuterentur, ut fatum inducerent, correptionesque tollerent de medio, judicavit Augustinus, necessarium esse de prædestinatione divina scribere ac apertè docere, quod implicitè tantùm antea docuerat. Eam ob rem librum conscripsit de correptione & gratia, ubi plena luce prædestinationis mysterium explicuit. Eo libro redacti sunt quidem in ordinem Adrumetani monachi, sed pluribus Gallis, Massiliensibus præsertim presbyteris, fuit offendiculo. Horum querelis, acceptis à Prospero & Hilario literis, respondit Augustinus duobus libris, quorum priorem inscripsit de prædestinatione Sanctorum, alterum verò de dono perseverantiæ, in quibus nihil ex iis omittit quæ ad mysterium, de quo agitur, explicandum ac stabiliendum pertinent. Non compescuere tamen omnium animos illa Augustini scripta. Nonnullorum, quæ adhuc post illius mortem perdurabant, querimoniæ delatæ sunt ad Celestinum Papam, qui ubi mirificè extulit Augustini doctrinam, hisce verbis rescripsit ad Galliarum episcopos: *Unde resistendum talibus, quos malè crescere videmus*. Pelagianorum reliquiæ, quæ Hormisdæ Papæ temporibus adhuc in Galliis grassabantur, contendebant, probatos quidem fuisse à summis Pontificibus libros, quos Augustinus adversùs Pelagianos exaraverat, non verò quos de prædestinatione SS. & de dono perseverantiæ scripserat contra Massilienses: sed iis itum est obviam ab Hormisda Papa, à quo expressè ii libri probati sunt: *De arbitrio tamen libero & gratia Dei* (inquit ad Possessorem episcopum rescribens) *quid Romana, hoc est, Catholica sequatur & servet Ecclesia, licèt in variis libris B. Augustini & maximè ad Prosperum & Hilarium abundè possit cognosci, tamen & in scriniis* eccle-

Ecclesiasticis expressa capitula continentur.

Not. 3. Nonnullos hoc sæculo reperire est, qui subscribunt quidem lato ab Hormisdâ decreto, hoc est, qui fatentur, in Augustini libris de prædestinatione Sanctorum ac de dono perseverantiæ contineri, quæ de gratiâ & libero arbitrio Romana sequitur & servat Ecclesia: sed contendunt id intelligi debere tantùm de necessitate gratiæ tum ad initium fidei, tum ad perseverantiam usque in finem: de quâ necessitate solùm (inquiunt) inter Ecclesiam catholicam & Massilienses erat controversia: ergo (addunt) si quæ alia intercurrant, dum hæc ab Augustino confirmantur, nec habeant necessariam connexionem cum iis quæ potissimùm intenduntur, non est mentis Pontificis, ut eis firmiter adhæreamus.

Illi authores suam sententiam confirmant 1. ex eo, quòd Hormisdas loquatur tantùm *de gratia & libero arbitrio*: proindèque latum ab eo judicium extendi non debet, aut ad gratuitam prædestinationem ad gloriam, aut ad modum, quo gratia operatur, aut ad eum quo libertas debet cum eâdem gratiâ, aut prædestinatione conciliari.

Confirmant 2. ex Celestini Papæ ad Galliarum Episcopos Epistolâ, quæ hisce (ajunt) verbis clauditur: *Profundiores verò, difficilioresque partes incurrentium quæstionum, quas latiùs pertractarunt, qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere.* Quibus quidem verbis (inquiunt) Celestinus significat, se nolle aut adstruere, aut contemnere Augustini sententias ab iis distinctas capitulis, quæ in suâ ad Gallos Epistolâ recensentur, quæque iis verbis clauduntur: *Profundiores verò, &c.*

Sed falsum est illud recentiorum de Augustini scriptis judicium. Nam id, de quo agitur in Hormisdæ ad Possessorem Epistolâ, non complectitur solum caput de necessitate gratiæ ad initium fidei & perseverantiam usque in finem, sed etiam

alia omnia, quæ in Fausti Episcopi Regiensis operibus contraria erant iis, quæ Augustinus in libris de prædestinatione Sanctorum & de dono perseverantiæ scripserat: Nempè damnat Pontifex Fausti libros inscriptos de gratiâ & libero arbitrio; approbat verò de eodem argumento ab Augustino ad Prosperum & Hilarium scriptos, proindèque defendi vult *omnes* propositiones, quæ in iis libris adversantur Fausti propositionibus: atqui eæ Augustini propositiones non sunt tantùm de necessitate gratiæ ad initium fidei, aut ad perseverantiam usque in finem; sed complectuntur etiam plurima alia capita, & præsertim gratuitam prædestinationem, quam Faustus in suis operibus sibi inprimis impugnandam proposuerat; ut hisce verbis testatur Petrus Diaconus ad calcem libri de Incarnatione & gratiâ: *Libros Fausti Galliarum Episcopi, qui de monasterio Lirinensi provectus est, quos contra prædestinationis sententiam scriptos esse non est dubium.*

Prætereà Hormisdas non approbat solos Augustini de prædestinatione & de dono perseverantiæ libros, sed alios omnes, quos contra gratiæ inimicos idem S. Pater scripserat: *Licèt* (inquit Papa) *in variis libris B. Augustini, & maximè ad Prosperum & Hilarium, abundè cognosci possit, &c.* Atqui in aliis ejusmodi libris non agitur solùm de gratiæ, aut ad fidei initium, aut ad perseverantiam usque in finem, necessitate, sed de multis aliis, & præsertim (ut videre est in libro de correptione & gratiâ) de gratuitâ prædestinatione, quæ (ut ex eodem libro patet) Adrumetanis Monachis fuerat offendiculo.

Ad priorem confirmationem dicendum est, falsò à recentioribus supponi, inter Augustinum & Massilienses controversiam solùm fuisse de necessitate gratiæ ad initium fidei & ad perseverantiam usque in finem; sed prætereà quæstio fuit de multis aliis articulis, ac præsertim (ut hoc in paragrapho probabitur) de gratuitâ prædestinatione

ad

ad gloriam: ac proindè hæc Hormisdæ verba, *De gratia & libero arbitrio*, restringi non debent ad solum caput de necessitate gratiæ ad initium fidei, & ad perseverantiam usque in finem.

Ad alteram confirmationem dicendum est cum Baronio ad annum 431. verba quæ recentiores laudant ex Celestino, non esse ipsiusmet Celestini, ac proindè non esse partem Epistolæ, quam ad Gallicanos Præsules scripsit pro Augustini doctrinâ. Et sanè *primò*, si Celestini essent, cur S. Prosper, qui contra Collatorem cap. x. probaturus, *bonarum voluntatum initia Dei inspiratione generari*, laudat Innocentii, Zozimi, & Concilii Carthaginensis testimonia, non laudasset Celestino adscripta capitula, in quibus quæstio illa apertè dirimitur, quæque clauduntur verbis quæ ab adversariis objiciuntur? *Secundò*, qua ratione Vincentius Lirinensis, Faustus Regiensis, nonnullique alii Galliarum tum Episcopi, tum Presbyteri, alioquin communione catholici, ausi fuissent asserere, *fidem ex nobis nasci*, cum id apertè in Pseudo-Celestinis illis capitulis damnetur? *Tertiò*, Celestini ad Gallos Epistola hisce verbis in fine capitis secundi concluditur: *Deus vos incolumes custodiat, fratres charissimi*: at non erat, cur Celestinus eâ salute epistolam clauderet, si immediatè post capitula, de quibus agitur, assuere valuisset. *Quartò*, Prosperi esse ea capitula gravissimis argumentis probant doctissimi Cardinales, Baronius ad annum 431. & De Noris in vindiciis Augustinianis pag. 134.

Ad eandem confirmationem dicendum est iterùm, quòd licèt adversariis detur, ea de quibus agitur capitula, eorumque clausulam: *Profundiores verò, &c.* Celestini esse, non sequi, probatam à Celestino & Hormisdâ Augustini doctrinam restringi debere ad caput de necessitate gratiæ ad initium fidei, & ad perseverantiam usque in finem: siquidem hæc verba, quæ Celestino tribuuntur: *Profundiores verò, &c.* non intelligun-

tur de prædestinatione, de modo operandi gratiæ, de modo libertatem cum iisdem, tum prædestinatione, tum gratiâ, conciliandi: sed explicari debent de peccato originali, de modo, quo propagatur, de concupiscentiâ, aliisve, quæ ex eo sequuntur, miseriis. Ea verò Celestinus dixit: *Non necesse habemus adstruere*, hoc est, nolle se de iis canones edere, quia nihil ad præsentem contra Massilienses controversiam conferebant: quippè Massilienses, quorum querimonias Prosper ad Celestinum detulerat, iis omnibus capitibus contra Pelagianos jam expresè ab Apostolicâ Sede definitis assentiebantur.

Not. 4. Ex iis, quæ mox laudata sunt, monumentis hancce conclusionem infert Bellarminus lib. 2. de gratiâ & libero arbitrio cap. 11. *Itaque* (inquit.) *Sedes Apostolica non tantùm semel, sed etiam secundò, & tertiò adversus Pelagianorum reliquias pro defensoribus gratiæ, & prædestinationis sententiam tulit, ut jam hæc sententia non quorumvis doctorum opinio, sed fides Ecclesiæ Catholicæ dici debeat.*

Not. 5. Iis quoque nixus monumentis Illustrissimus LUDOVICUS ANTONIUS DE NOAILES, Archiepiscopus Parisiensis, prohibuit, ne quis in diœcesi, cui tantâ cum luce, tantâ cum pietate, tanto cum zelo præest, aliam aut de gratiâ aut de prædestinatione doctrinam fideles doceat, quàm eam quæ legitur in Augustini operibus, iis præsertim quæ de SS. prædestinatione & de dono perseverantiæ inscribuntur: *Qu'on se garde bien de penser* (verba sunt gallica Instructionis Pastoralis à doctissimo illo & maximè pio Archiepiscopo, die 20. Aug. ann. 1696. solemniter adversùs inquietos quosdam promulgatæ) *que les saints Peres, qui nous ont donne ces verites saintes, & en particulier S. Augustin ayent excede, puisqu'au contraire les Papes declarent, que ce Pere dans sa doctrine toujours approuvee par leurs saints predecesseurs, n'a jamais ete*

atteint

atteint du moindre soupçon desavantageux : & bien loing qu'il y ait rein d'excessif dans les derniers livres, dont les ennemis de la grace ont, paru le plus emeus, ce-sont-ceux ou un sçavant, Pape a voulu principalement que l'on apprit sur la grace & sur le libre arbitre les sentimens de l'Eglise Romaine ...... Nous exhortons les Predicateurs & les Confesseurs, & leur ordonnons par l'autorite du S. Esprit, qui nous a etabli Pasteur pour gouverner l'Eglise de Dieu, de s'attacher fidelement à la saine doctrine, que nous leur proposons.

Not. 6. Ex iisdem monumentis hanc etiam nos conclusionem inferimus; nempè, invictissimè demonstratam esse sententiam de gratuitâ prædestinatione ad gloriam, ubi ostensum fuerit, eam ab Augustino in suis contra Semi-Pelagianos operibus propugnatam fuisse.

Primum Augustini argumentum pro gratuita prædestinatione ad gloriam.

Augustinus eam de prædestinatione sententiam docuit, quam in eo Semi-Pelagiani arguerunt: atqui Semi-Pelagiani arguerunt in Augustino sententiam de gratuitâ prædestinatione ad gloriam: ergo Augustinus docuit gratuitam prædestinationem ad gloriam.

Major argumenti propositio constat 1. ex eo quòd nunquam S. Doctor conquestus sit, quòd in prædestinationis causâ sibi à Semi-Pelagianis imponeretur. 2. Doctrinam de prædestinatione à Prospero & Hilario propositam Semi-Pelagianorum nomine, suam agnoscit, eamque in libris de prædestinatione Sanctorum, & de dono perseverantiæ, tum Scripturarum tum Patrum argumentis confirmat. 3. Respondet ad objectiones, quæ eorundem Semi-Pelagianorum nomine Prosper & Hilarius ad eum detulerant. Tota igitur prioris hujus argumenti difficultas est in minori pro-

positione, quæ sic ostenditur: Gratuita prædestinatio ad gloriam nihil aliud est, quàm Dei propositum, quo certus numerus salvandorum, reliquis pereuntibus, à massâ perditionis discernitur; nihil est aliud, quàm electorum vocatio secundùm Dei propositum; quàm constitutio quæ humanas voluntates præveniat: neque enim discretio à massâ perditionis; Dei propositum quo nonnulli salvantur; electorum vocatio secundùm propositum, intelligi possunt de prædestinatione ad gratiam: quippè omnes qui discreti sunt à massâ perditionis; omnes qui per æternam Dei constitutionem præventi sunt; omnes qui vocati sunt secundùm propositum, salutem æternam consequuntur: quod quidem dici non potest de omnibus qui sunt prædestinati ad fidem, etiam quæ per dilectionem operatur. Atqui Semi-Pelagiani arguerunt in Augustino illam à perditionis massâ discretionem; illud propositum; eam vocationem; eam constitutionem: ergo in eo arguerunt gratuitam prædestinationem ad gloriam.

Probatur minor 1. ex epistolâ Prosperi Massiliensium querimonias ad Augustinum referentis: *Multi* (inquit) *servorum Christi, qui in Massiliensi urbe consistunt, in Sanctitatis tuæ scriptis, quæ adversus Pelagianos hæreticos condidisti, contrarium putant Patrum opinioni & Ecclesiastico sensui quidquid in eis de vocatione electorum secundùm Dei propositum disputasti*. Illud verò propositum solos ad gloriam electos respicere, demonstrant hæc verba, quæ mox laudatis subjiciuntur: *Hoc autem propositum vocationis Dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipsa conditione generis humani, eligendorum & rejiciendorum dicitur facta discretio, ut secundùm quod placuit creatori, alii vasa honoris, alii vasa contumeliæ sint creati, & lapsis curam resurgendi adimere, & Sanctis occasionem torporis adferre.... Removeri omnem industriam, tollique virtutes, si Dei constitutio humanas præveniat voluntates*.

Pro-

Probatur 2. eadem minor propositio ex Hilario, ad eundem Augustinum Massiliensium sensa scribente: *Novum* (inquit) *& inutile prædicationi, quòd quidam secundùm propositum eligendi dicuntur .... Nec ad incertum voluntatis Dei deduci se patiuntur .... Inde est, quòd & illud pariter non accipiunt, ut eligendorum, rejiciendorumque esse definitum numerum velint; atque illius sententiæ expositionem, non eam quæ à te est deprompta, suscipiant, id est, ut nonnisi omnes homines salvos fieri velit, & non eos tantùm qui ad Sanctorum numerum pertinebunt, sed omnes omninò, ut nullus habeatur exceptus.*

Respondent adversarii, Semi-Pelagianos arguisse in Augustino prædestinationem ad gloriam quæ sit ex prævisione meritorum, non autem eam quæ sit ab illis independens.

Sed falsa est ea solutio. *Primò*, Semi-Pelagiani (ut mox ostensum est) eam prædestinationis speciem arguerunt in Augustino, ex quâ putabant sequi humanæ libertatis excidium; induci fatum ineluctabile; tolli omnem prorsùs industriam: atqui Semi-Pelagiani non putarunt, absurda ejusmodi sequi aut ex prædestinatione ad gratiam, aut ex prædestinatione ad gloriam, quæ sit dependens à meritorum prævisione. Quis enim in animum inducat suum, Semi-Pelagianos, viros alioquin acutissimos, existimasse, prædestinationem ad gloriam versatilem, aut prędestinationem ad gloriam, quæ explicitè præsupponit libertatis exercitium, ipsam libertatē destruere, tollere virtutes, omnem omninò industriam removere? Præterea detur, quòd Massilienses putarint, ea absurda sequi etiam ex prædestinatione, quæ sit à meritorum prævisione dependens: cur Augustinus nusquam eos monuit, quod vir vel maximè plumbeus monuisset? impertinentes nimirùm esse eorum querelas de excidio libertatis in systemate de prædestinatione, aut ad gratiam versatilem, aut ad gloriam dependenter ex prævisione meritorum.

Secundò. Semi-Pelagiani id non impugnarunt in Augustino, quod ipsi ultrò admittebant: atqui admittebant prædestinationem ad gloriam dependenter à meritorum prævisione: *Qui autem credituri sunt* (inquiunt in Epistolâ Prosperi ad Augustinum) *quive in ea fide, quæ deinceps per Dei gratiam sit juvanda, mansuri sunt; præscisse ante mundi constitutionem Deum, & eos prædestinasse in regnum suum, quos gratis vocatos, dignos futuros electione, & de hac vita bono fine excessuros esse præviderit*: ergo Semi-Pelagiani non impugnarunt in Augustino prædestinationem ad gloriam, quæ à meritorum prævisione pendeat.

Secundum Augustini argumentum pro gratuita prædestinatione ad gloriam.

Gratuita ad gloriam prædestinatio est, efficax intentio conferendi aliquibus gloriam ante meritorum prævisionem: atqui Augustinus admisit eam intentionem: ergo docuit gratuitam prædestinationem ad gloriam.

Probatur minor. Ille admisit in Deo intentionem efficacem conferendi aliquibus gloriam ante prævisionem meritorum, qui docuit, eam intentionem esse causam omnium meritorum, quæ in tempore reperiuntur in electis: sed Augustinus id docuit, ergo, &c.

Primò. Libro de corrept. & gratiâ cap. 14. illi efficaci intentioni adscribit causam, cur nonnulli omnia superent salutis impedimenta: *Deo* (inquit) *volenti salvum facere*, seu, ut ait in libro de prædestinatione Sanctorum, in regno cœlesti salvum constituere, *nullum hominis resistit arbitrium: sic enim velle, & nolle in volentis, & nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem*. Id S. Doctor confirmat ex eo, quòd Deus eodem modo se gerat erga eos, quos vult in regno suo collocare, quo

se

se gerit erga eos, quos vult reges in terris constituere: *An fortè* (ait lib. de prædestin. SS. confutans Semi-Pelagianos, qui negabant, ex similitudine petitâ à regno terrestri desumi posse argumentum pro cœlesti) *quia ostendimus, hoc Deum egisse in cordibus hominum, & ad hoc perduxisse quorum ei placuit, voluntates, ut rex constitueretur Saul sive David; ideò hæc exempla causæ huic convenire non putant, quoniam non hoc est, temporaliter regnare in hoc sæculo, quod est, in æternum regnare cum Deo?*

Secundò. Libro de corrept. & gratiâ cap. 7. asserit, fidem, justitiam, in utrâque perseverantiam, esse in electis effectum intentionis efficacis, de quâ est hìc quæstio. *Quicumque ergo*, inquit, *ab illa originali damnatione, ista divinæ gratiæ largitate, discreti sunt, non est dubium, quòd & procuretur eis audiendum evangelium; & cum audiunt, credunt, & in fide quæ per dilectionem operatur, usque ad finem perseverant: Et si aliquando exorbitant, correpti emendantur; & quidam eorum, etsi ab hominibus non corripiantur, in viam quam reliquerunt, redeunt; & nonnulli accepta gratia, in qualibet ætate periculis hujus vitæ mortis celeritate subtrahuntur.* Quinam verò sint ii, qui ab illâ originali damnatione discreti sunt, aperit hisce verbis, quæ de solâ gratuitâ prædestinatione ad gloriam explicati possunt: *Hæc enim omnia operatur in eis, qui vasa misericordiæ operatus est eos; qui & elegit eos in filio suo antè constitutionem mundi per electionem gratiæ*; hoc est, gratuitam; *non enim sic sunt vocati, ut non sint electi, sed quoniam secundùm propositum vocati sunt, profectò electi sunt per electionem (ut dictum est) gratiæ, non præcedentium meritorum suorum, quia gratia est illis omne meritum.*

Tertiò. Idem S. Pater in intentionem efficacem nonnullis conferendi gloriam æternam, refundit specialem Dei in parvulos providentiam: nem-

pè contendit, eam intentionem esse unicam causam, cur nonnullis infantibus baptisma paulò ante mortem conferatur, dum alii, non baptizati, exire sinuntur: *Quam, quæso* (ait in epist. 105. quæ est ad Sixtum) *allaturi sunt causam, quòd alius sic gubernatur, ut baptizatus hinc exeat, alius infidelium manibus traditus, vel etiam fidelium, priusquam ab eis baptizandus offeratur, expiret?* (Idem argumentum paulò post sic urget) *Et cur providentia Dei, ut renascantur ad hæreditatem cælestem, non contulit omnibus parvulis filiorum suorum, & nonnullis contulit etiam parvulis impiorum?* Asserit posteà, non aliam ejus diversæ providentiæ afferri posse causam, quàm inscrutabilia Dei judicia: *Nimiæ vanitatis & cæcitatis sunt, si etiam his consideratis, nondum dignantur exclamare nobiscum: O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!* Ea autem inscrutabilia Dei judicia, ex S. Doctore, aliud non sunt, quàm divina prædestinatio, per quam aliquibus parvulis, non verò omnibus, efficaciter ab æterno Deus voluit cœlestem gloriam: *Novit Dominus qui sunt ejus* (ait lib. 4. contra Julianum cap. 8. ubi tractat quæstionem, de quâ agitur) *& in eorum salute atque in suum regnum introductione certa est voluntas ejus.*

S. Doctor uni eidem causæ, efficaci nimirùm intentioni conferendi gloriam, adscribit omnia adultorum merita; tantùm abest (quod tamen volunt adversarii) ut prævisa merita sint ejusmodi intentionis causa. Fides est initium cujuscumque meriti, cum ex Apostolo, sine fide impossibile sit placere Deo: sed ideò nonnullis datur, ex Augustino, fidei donum, quòd sint ex prædestinatorum numero; negatur verò cæteris, quòd non sint ex eodem numero: sic enim epist. 107. in Pauli verba: *Non enim omnium est fides*, loquitur: *Tanquam diceret: Non enim apud omnes, etiam nobis orantibus, glorificabitur verbum Dei, quia ipsi utique fuerant credituri, qui ordinati erant*

in

in vitam æternam, prædestinati in adoptionem filiorum per Iesum Christum, & electi in ipso antè mundi constitutionem. Ea verò ordinatio in æternam vitam, ex Augustino, eorum est tantùm qui in statu gratiæ sanctificantis morituri sunt: *Quis*, inquit lib. de corrept. & gratiâ cap. 6. *in vitam æternam potuit ordinari, nisi perseverantiæ dono?* Ubi quis lapsus est in peccatum, opus est ei pœnitentiâ, ut redeat in gratiam: cur autem aliquibus lapsis, non omnibus, pœnitentiæ donum Deus largiatur, asserit Augustinus, id esse quòd aliquibus velit efficaciter gloriam æternam conferre, non autem omnibus: *Correptio medicinaliter adhibetur*, ait lib. de corrept. & gratiâ c. 14. *etiamsi salus ægrotantis incerta sit: ut si is qui corripitur, ad prædestinatorum numerum pertinet, sit ei correptio salubre medicamentum: si autem non pertinet, sit ei correptio pœnale tormentum:* At unde fit, ut correpto, si prædestinatus sit, correptio prosit? oritur ex eo, quòd Deus prædestinato velit efficaciter æternam gloriam conferre: *Deo volenti salvum facere*, ait ibidem Augustinus, *nullum resistit hominis arbitrium*. Ut quis æternâ vitâ fruatur in cœlis, satis non est, ut credat, ut justificetur; sed præterea requiritur, ut in fide & in justitiâ usque ad finem perseveret. Certissimum est, dari aliquibus & negari aliis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum: cur autem uni detur, non autem alteri, contendit Augustinus, id ex eo oriri, quòd unus per prædestinationem ordinatus sit, seu efficaciter electus ad vitam æternam, alter verò ad eam minimè sit per eam ordinatus: *Nec nos moveat* (inquit lib. de corrept. & gratiâ cap. 9.) *quòd filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam: absit enim, ut ita esset, si de illis prædestinatis essent, & secundùm propositum vocatis, qui verè sunt filii promissionis .... haberent enim* (perseverantiam) *si Christo dati essent, quemadmodum ipse dixit ad Patrem: Ut omne quod dedisti mihi*

non pereat, sed habeat vitam æternam: Datos autem Christo ibidem ait eos esse, qui ad vitam æternam ordinati sunt: *Nullus ex bono in malum mutatus finit hanc vitam, quoniam sic est ordinatus; & ideò Christo datus, ut non pereat, sed habeat vitam æternam;*

Ex iis omnibus quæ hucusque fusè dicta sunt ex Augustino, sic conficitur argumentum scholasticum. Illud est independens à prævisione meritorum, quod est prima causa & prima radix meritorum: neque enim causa pendet à suo effectu, sed è contra effectus omnis pendet à sua causâ: Atqui, ex Augustino, prædestinatio ad gloriam est prima causa, prima radix meritorum. Nam 1. in parvulis merita nihil aliud sunt, quàm gratia sanctificans: Sed prædestinatio est causa remota gratiæ sanctificantis; est enim causa, cur detur illis baptisma, per quod eam gratiam recipiunt. 2. Adultorum merita sunt fides, justitia, perseverantia usque in finem: Atqui prædestinatio est causa tum fidei, tum justitiæ, tum perseverantiæ usque in finem: quippè prædestinatio æterna Deum movet, ut adultis quibusdam præ cæteris largiatur in tempore donum fidei, justitiæ & perseverantiæ usque in finem: ergo est causa omnium meritorum, quæ in adultis repetiuntur.

Principia, quibus illud argumentum scholasticum nititur, in variis Augustini operibus continentur: sed in unum collecta reperiuntur libro de dono perseverantiæ cap. 9. ubi sic S. Doctor loquitur: *Ex duobus itaque parvulis originali peccato obstrictis, cur ille assumatur, ille relinquatur; & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iste ita vocetur, ut vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, inscrutabilia sunt judicia Dei. Ex duobus autem piis, cur huic donetur perseverantia usque in finem, illi autem non donetur, inscrutabilia sunt judicia Dei. Illud tamen fidelibus debet esse certissimum:*

hunc

hunc esse ex prædestinatis, illum non esse. Nam si fuissent ex nobis (loquentes inducit homines prædestinatos) *mansissent utique nobiscum.* Ubi autem objecit sibi, utrumque vocatum fuisse ac justificatum, sic eosdem homines prædestinatos respondentes inducit: *Vera sunt hæc, secundùm hæc omnia ex nobis erant: verumtamen secundùm aliam quandam discretionem non erant ex nobis.* Quænam autem sit ea discretio, hisce verbis explicat: *Non erant ex eis, quia non erant secundùm propositum vocati: non erant in Christo electi ante constitutionem mundi: non erant in eo sortem consecuti: non erant prædestinati secundùm propositum ejus, qui universa operatur.*

Tertium Augustini argumentum pro gratuita prædestinatione ad gloriam.

Ex Augustino se habet hominis lapsi prædestinatio, sicut se habet prædestinatio humanitatis Christi ad unionem cum Verbo; ad sanctitatem; ad visionem intuitivam: Atqui ex eodem Augustino, prædestinatio humanitatis Christi ad unionem cum Verbo; ad sanctitatem; ad visionem intuitivam, fuit omninò gratuita: quippè humanitas Christi nè brevissimo quidem extitit instanti sine suâ cum Verbo unione; sine sanctitate; sine visione beatificâ: *Est etiam* (inquit Augustinus libro de prædestinatione Sanctorum c. 15.) *præclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ ipse Salvator, ipse mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: qui ut hoc esset, quibus tandem suis vel operum, vel fidei præcedentibus meritis, natura humana, quæ in illo est, comparavit?* Rationem reddit S. Doctor, cur prædestinatio humanitatis Christi sit exemplar nostræ prædestinationis, nempè scribit, id esse, quòd sit caput nostrum, & nos ejus membra: *Sicut ergo prædestinatus est ille unus, ut caput nostrum esset: ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus;* in hâc vitâ quidem per fidem, quæ per di-

lectionem operatur; in alterâ verò per Dei visionem intuitivam.

Quid de gratuita hominis lapsi ad gloriam prædestinatione docuerint Patres, qui post Augustinum floruere: quid etiam præcipui scholastici.

Conclusio I. Quotquot ab exortâ Semipelagianorum hæresi ad scholasticos usque extiterunt Patres sanctitatis nomine clari, propugnarunt gratuitam hominis lapsi ad gloriam prædestinationem.

Probatur enumeratione. 1. S. Prosper expressè doctrinam de gratuitâ hominis lapsi prædestinatione defendit libro ultimo contra Collatorem, & in responsione ad Gallorum capitula: 2. eam quoque tuetur S. Fulgentius libro de Incarnatione & gratiâ Christi: 3. ei pariter subscribit Gregorius lib. 1. Dialogorum c. 8. 4. ei etiam adhærent Anselmus, Beda, Primasius, Sedulius, & alii in caput 9. Epistolæ ad Romanos: 5. apertè etiam ipsi patrocinatur Bernardus libro de gratiâ & libero arbitrio, necnon Sermonibus 23. & 28. in Cantica.

Conclusio 2. Antiquiores scholastici docuerunt gratuitam hominis lapsi prædestinationem ad gloriam.

Probatur. S. Thomas non in merita prævisa, sed in solam Dei voluntatem refundit rationem, cur Deus aliquem ad gloriam eligat: *Sed quare* (inquit 1. p. q. 23. art. 5. ad 3.) *hos elegit in gloriam, & illos reprobavit? non habet rationem, nisi divinam voluntatem*. Ibidem in corpore articuli refert contrariam sententiam, eamque ex eo confutat, quòd usus gratiæ, per quam merita comparantur, sit ipsius prædestinationis effectus: *Manifestum est autem, quòd id quod est gratiæ, est prædestinationis effectus; & hoc non potest poni ut ratio prædestinationis, cùm hoc sub prædestinatione concludatur.* In caput 9. Epist. ad Rom. lect. 3. hæc scribit, quæ nullum subterfugii locum relinquunt:

quunt: *Non potest esse, quòd merita consequentia gratiæ sint ratio miserandi, aut prædestinandi; sed sola Dei voluntas, secundùm quam aliquos misericorditer liberat*.

Scotus in lib. 1. sent. dist. 41. confutat Henricum à Gandavo, qui contendebat, hominem lapsum prædestinári propter prævisam gratiæ acceptationem. Utitur autem Scotus hoc principio, quòd Deus non prævideat hominem acceptaturum gratiam, nisi quia vult & præordinat ipsum ad acceptationem: hincque concludit *quòd ratio prædestinationis non in alio sit quærenda quàm in divina voluntate*.

Bellarminus lib. 2. de libero arbitrio cap. 11. contendit, sententiam quam defendimus, non esse quorumvis Doctorum opinionem, sed fidem Ecclesiæ catholicæ: id verò probat hisce verbis Augustini lib. de dono perseverantiæ cap. 19. *Hoc scio, neminem contra istam prædestinationem quam secundùm Scripturas sanctas defendimus, nisi errando disputare potuisse*. Probat iterum ex S. Prospero, qui hæc habet in prima responsione ad objecta Gallorum: *Prædestinationem Dei nullus catholicus negat*: & in Epistola ad Rufinum de libero arbitrio: *Prædestinationem tam impium est negare, quàm ipsi gratiæ contraire*. Confutat laudatus Cardinalis responsionem, quâ assereretur Prosperum loqui de prædestinatione merè gratuitâ: *Quippè* (ait) *loquitur de prædestinatione, quã S. Augustinus defendebat, & quam Cassianus & alii quidam in Gallia oppugnabant*. Probat quoque ex Petro Diacono, qui libro ult. de Incarnatione & gratiâ Christi dicit anathema libris, quos scripsit Faustus *contra prædestinationis sententiam*. Probat etiam ex his Fulgentii verbis cap. ultimo libri de Incarnatione & gratiâ Christi: *Cujus prædestinationis veritatem si quis detrectat cordis credulitate recipere, vel oris confessione proferre, manifestum est, eum non pertinere ad eorum numerum, quos Deus in Christo ante mundi constitutionem gratis ele-*

git,

git, & prædestinavit ad regnum. Probat denique ex approbatione operum Augustini, & eorum inprimis, quæ de prædestinatione Sanctorum & de dono perseverantiæ contra Pelagianorum reliquias exaravit. Ea nimirùm Celestinus Papa in suâ ad Gallos Epistolâ, Hormisdas, Leo Magnus, Concilium Arausicanum secundum, Gelasius Papa in Concilio 70. Episcoporum, quod Romæ ab ipso coactum est, approbarunt. Vide harum institutionum pag. 423.

Quid de gratuita hominis lapsi ad gloriam prædestinatione statui possit rationibus theologicis.

Conclusio. Gratuita hominis lapsi prædestinatio ad gloriam rationibus theologicis suaderi potest.

Probatur. Deus secundùm nostrum concipiendi modum, vult priùs dare gloriam electis, quàm dare eis merita: ergo prædestinatio ad gloriam est independens à prævisione meritorum. Probatur ant. Qui vult ordinatè, vult priùs finem quàm media; sic ægrotus priùs vult sanitatem, quàm remedia, quæ ad eam recuperandam ordinantur: Atqui gloria est finis, & merita sunt media quibus comparatur: ergo Deus, secundùm nostrum concipiendi modum, priùs vult dare gloriam electis, quàm media, per quæ comparetur.

Dices, majorem propositionem esse veram, cùm quis vult absolutè media, quæ infallibiliter connexa sunt cum fine, non autem cùm tantùm conditionatè vult illa media: sic autem, hoc est conditionatè, Deus vult fidem, justitiam, & perseverantiam; nempè si creatura rationalis velit oblatæ sibi gratiæ cooperari.

Sed contra est. 1. Responsum illud non potest habere locum in parvulis, qui, Deo sic volente & disponente, paulò antè mortem baptizantur: ipsi enim pro ætate velle aut nolle non possunt; ac proinde Deus in eis vult absolutè tum fidem, tum

tum juſtitiam, tum perſeverantiam uſque in finem; quæ quidem media in parvulis ſunt infallibiliter connexa cum æterna beatitudine. Neceſſe igitur eſt, ut Deus, qui ordinatè agit, priùs voluerit dare parvulis æternam beatitudinem; quàm media quæ per ſe ad eam ordinantur. Deſumpta eſt ea ratio ex Auguſtino, qui in Enchiridio ad Laurentium cap.97. ſic loquitur: *Quando quæritur cauſa, cur non omnes ſalvi fiant, reſponderi ſolet, quia hoc ipſi nolunt. Quod quidem de parvulis dici non poteſt, quorum nondum eſt velle, ſeu nolle*. 2. Fides, juſtitia, perſeverantia non ſunt in adultis (ut dicetur in tractatu de gratiâ) niſi per auxilium, quod det non tantùm poſſe, ſed etiam ipſum agere, ſeu quod voluntatem determinet ad fidem & ad perſeverantiam: ergo Deus non conditionatè, ſed abſolutè in iis, qui ſalvi fiunt, vult fidem, juſtitiam, & perſeverantiam; nam ſi ea vellet tantùm conditionatè, ex ſuppoſitione nimirùm, quòd creatura oblatæ ſibi gratiæ vellet cooperari, fruſtra per orationem à Deo peterentur: *Cur autem* (ait Auguſtinus de dono perſever. cap. 2.) *poſcitur à Deo, ſi non datur à Deo? An & iſta irriſoria petitio eſt, cùm id ab eo petitur quod ſcitur ipſum non dare, ſed ipſo non donante, eſſe in hominis poteſtate?*

Probatur 2. Myſterium prædeſtinationis ad gloriam eſt omninò inſcrutabile: Atqui id falſum foret, ſi prædeſtinatio non eſſet gratuita: ergo, &c. Major propoſitio eſt Pauli ad Rom. 11. quippè (ut ſuperiùs probatum eſt) ubi præmiſit Deum permiſiſſe, ut omnes increduli fierent, priùs quidem gentiles, deinde verò Judæi: ubi aſſeruit, multos Judæos olim ſalvatos fuiſſe, paucos autem gentiles: è contra jam temporis plures gentiles ſalutem conſequi, paucos verò Judæos; hiſce verbis exclamat: *Quàm inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Eſt etiam Auguſtini: *Cur autem* (inquit lib. de prædeſtin. SS. cap. 8.) *iſtum potiùs quàm illum liberet, inſcru-*

scrutabilia sunt judicia ejus. Unde probatur min. Ibi nullum est mysterium, ubi facilè redditur ratio: Atqui si prædestinatio non sit gratuita, facilè illius redditur ratio: nempè si quæratur, cur Deus Paulum prædestinarit, reprobarit verò Judam, menti se statim objiciet hæc responsio, quòd nempè Deus prævideritt merita Petri futura per liberam oblatæ gratiæ cooperationem, & è contra Judæ futura per negationem consensus demerita prævideritt.

§. III

Solvuntur argumenta, quæ contra gratuitam prædestinationem ad gloriam objiciuntur.

Not. Argumenta quæ contra gratuitam prædestinationem ad gloriam objici solent, desumuntur 1. ex Scripturâ: 2. ex Patribus: 3. ex hæresi Prædestinatianorum: 4. ex hæresi Calviniana: 5. ex ratione naturali: 6. ex variis absurdis.

Solvuntur quæ objiciuntur ex Scripturis.

Objicies 1. Prædestinatio ad gloriam est facta ab æterno gloriæ præparatio: atqui Scripturæ docent, factam ab æterno gloriæ præparationem non esse gratuitam: quippè ex Matthæi 25. capite colligitur, illius præparationem factam fuisse propter opera: *Venite* (inquiet Christus in extremo judicio, prædestinatos alloquens) *benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: esurivi enim, & dedistis mihi manducare.*

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ratio est, quia ista propositio causalis: *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare*, non refertur ad illud verbum, *Paratum*, sed ad hæc alia: *Venite & possidete*: idque probatur ex oppositâ sententiâ, quâ reprobis dicetur: *Discedite à me in ignem æter-*

æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus: Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare; in eâ quippè sententia propositio causalis *Esurivi enim*, non refertur ad istam, *Qui paratus est diabolo & angelis ejus*: neque enim ideò diabolo & angelis ejus paratus est ignis, quòd homines facturi non essent opera misericordiæ. Quemadmodum igitur verba *Esurivi enim*, in sententia quæ dicetur reprobis, referuntur ad ista *Discedite à me*: sic in eâ quæ dicetur electis, eadem verba *Esurivi enim*, referuntur ad illa *Venite, possidete*. Unde ex illo Euangelii loco colligitur quidem, gloriam in tempore conferri propter opera; sed non colligitur, quòd propter ea ab æterno præparata sit in intentione divinâ.

Objicies 2. Scriptura variis in locis asserit, vitam æternam esse mercedem bonorum operum: Matthæi 5. *Merces vestra copiosa est in cælis*: esse coronam justitiæ: 2. ad Timoth. *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ*: esse bravium: 1. ad Corinth. 9. *Vnus accipit bravium*: reddi debere propter opera: *Reddet unicuique secundùm opera ejus*. Inde verò sic conficitur argumentum. Gratuita non est prædestinatio ad mercedem; ad coronam justitiæ; ad bravium: quippè merces, corona justitiæ, bravium in suo conceptu essentiali præsupponunt merita, quibus rependantur: Atqui ex Scripturis vita æterna est merces, corona justitiæ, bravium: ergo, &c.

Resp. concessâ maj. dist. min. Vita æterna in ordine executionis est merces, corona justitiæ, bravium, conc. min. In ordine intentionis, neg. min. De vitâ æternâ in illo ordine, non autem in isto consideratâ, explicari debent loca, quæ ex Scripturis laudata sunt. Patebit clariùs ea solutio, si dicatur 1. Deum decrevisse efficaciter quibusdam gratuitò conferre vitam æternam: 2. ipsum ex eo decreto efficaci conferre pariter gratuitò media, quæ ad illam comparandam necessaria sunt: 3. eum velle, ut eam in tempore asse-

quan-

quantur, eò quòd eam per virtutis exercitium meruerint.

Objicies 3. Ad id homo gratuitò non prędestinatur, quod est in ejus potestate: atqui vita æterna est in hominis potestate; nam 1. suis orationibus postulat, ut inter electos numeretur: 2. Apostolus 2. ad Timoth. 2. sic loquitur: *Si quis emundaverit se ab istis, erit vas in honorem*: 3. Idem Apostolus ad Rom. 11. supponit, Judæos posse inseri bonæ olivæ, seu prædestinatorum numero: *Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur*.

Resp. dist. min. Vita æterna est in hominis potestate secundùm ordinem executionis, quia cum auxilio gratiæ potest habere justitiam & perseverantiam usque in finem, conc. min. secundùm ordinem intentionis, seu, prout est æterna illius præparatio, neg. min. Hinc autem concludendum est 1. Ecclesiam cùm pro filiis rogat, ut inter electos numerentur, non aliud petere, quàm justitiam & perseverantiam usque in finem; quæ quidem dona Deus iis semper largitur, quos gratuitò prædestinavit ad gloriam. Concludendum est 2. eum qui (ut loquitur Apostolus) perseveranter sese emundaverit ab hæreticorum doctrinis, cæterisque vitiis, esse in tempore, & quidem ex meritis, vas in honorem, ut erat jam ab æterno per gratuitam prædestinationem. Concludendum est 3. Judæos, si (ut ait Paulus) non permanserint in incredulitate, nec in aliis peccatis, inseri in bonam olivam, seu gloriam consequi, ad quam gratuitò per Dei electionem prędestinati fuerant.

Objicies 4. Apostolus docuit, prædestinationem pręsupponere pręvisionem meritorum; nam ille docuit, prędestinationem præsupponere prævisionem meritorum, qui scripsit, pręscientiam prȩcedere prędestinationem: Atqui id Apostolus reverà scripsit: quippè sic loquitur ad Rom. 8. *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imagini filii sui*.

Resp.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dist. maj. Ille, &c. si præscientiæ nomine intellexerit intellectus actum, qui cognitio dicitur, transeat maj. Si intellexerit voluntatis actum, qui dicitur prædilectio, neg. maj. Istum verò, non autem illum, intellexit Apostolus: nec id mirum est, cùm cognitio, præscientia, sæpiùs in Scripturis pro dilectione sumantur, ut videre est ad Rom. 11. *Non repulit plebem suam quam præscivit*. Secundæ ad Timoth. 2. *Cognovit Dominus qui sunt ejus*. Matth. 25. *Non novi vos*. Psal. 1. *Novit Dominus viam justorum*. Joannis 10. *Ego sum Pastor bonus, & cognosco oves meas*. Hic est igitur sensus verborum Apostoli: *Quos Deus præscivit*, id est ab æterno *prædilexit*, eos prædestinavit, hoc est, firmo ac constanti decreto statuit eos reddere conformes, *in glorificatione tum corporis, tum animæ*, imagini filii sui. Unde tantùm abest, ut Apostolus hominis meritis etiam per gratiam comparandis tribuat causam æternæ illius prædestinationis ad gloriam, quin potiùs uni illam adscribat gratuitæ Dei in hominem prædilectioni; nec id infrequens est in Scripturis, quippè hæc leguntur Joannis 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret*.

Confirmatur solutio 1. ex eo, quòd si Apostolus præscientię nomine meram operum pręcognitionem intellexisset, debuisset dicere, quos pręscivit benè victuros, aut bonę voluntatis futuros, non autem simpliciter & absolutè, sine addito, *Quos præscivit*.

Confirmatur 2. ex Augustino, qui libro de dono perseverantię cap. 18. asserit, pręscire, & prędestinare esse nonnunquam verba synonyma; idque probat Apostolicâ sententiâ, quę jam relata est: *Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit*: hincque capite 19. concludit, ea verba, cum agitur de electorum vocatione, promiscuè pro uno & eodem usurpari: *Unde* (inquit) *aliquando eadem prædestinatio significatur,*

etiam

etiam nomine præscientiæ, sicut ait Apostolus: Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit. Hoc quod ait, præscivit, non rectè intelligitur, nisi prædestinavit .... Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus Dei præscientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem prædestinationem intelligere?

Responderi potest 2. verbum *Præscivit*, sumi pro actu intellectus, seu merâ cognitione, quam Deus habet non quidem de operibus pietatis, sed de personis electorum, ita ut neminem prædestinet ad gloriam, quem ante, secundùm nostrum concipiendi modum, distinctè non cognoscat. In ea autem suppositione hæc Apostoli verba: *Conformes fieri imagini filii sui:* non sunt referenda ad verbum *Præscivit*, ita ut sensus sit, Deum eos elegisse quos præscivit conformes fieri imagini filii sui; sed referri debent ad verbum *Prædestinavit*, ita ut hic sit sensus Apostolicæ sententiæ: *Quos præscivit*, hoc est, quos distinctè cognovit, *prædestinavit*, ut conformes essent in glorificatione, tum corporis, tum animæ, *imagini filii sui*. Innuit explicationem illam S. Thomas in eum Apostoli locum; hæc enim scribit in suo Commentario: *Non quia omnes præscitos prædestinet, sed quia eos prædestinare non poterat, nisi præsciret.*

Solvuntur quæ contra gratuitam prædestinationem ad gloriam petuntur ex authoribus qui ante Augustinum vixere.

Objicies. Irenæus lib. 4. contra hæreses c. 38. scribit, ex futurorum præscientia dictum fuisse: *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.*

Origenes lib. 1. in Epist. ad Rom. ait, propositum, de quo Apostolus cap. 8. loquitur, esse *non Dei, sed hominis propositum.*

Ambrosio adscriptus à nonnullis Commentarius Epist. ad Rom. ad illud capitis 8. *Iis qui secundùm propositum vocati sunt sancti:* hæc habet:

Hi

Hi secundùm propositum vocantur, quos credentes præscivit Deus futuros sibi idoneos, ut antequam crederent, scirentur. In ejusdem Epistolæ caput 9. hæc verba: *Misereor cujus miserebor*, sic explicat: *Ei misericordiam dabo, quem præscivi post errorem toto recto corde reversurum ad me.*

Chrysostomus Hom. 15. in cap.8. Epist. ad Rom. *Propositum*, de quo loquitur Apostolus, interpretatur propositum non Dei vocantis, sed hominis vocati. Hom. 16. in illud capitis 9. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*, hæc scribit: *Qua igitur de causa hic quidem amori, ille autem odio habiturus erat? Quoniam quidem hic malus, ille autem bonus erat.* Hom. 1. in caput 1. Epist. ad Ephes. hæc ait: *Quòd si homines, quando eligunt, optima sibi diligunt, multò magis Deus. Eligi enim, & divinæ bonitatis indicium est, & virtutis eorum qui eliguntur.*

Hieronymus in 1. caput Malachiæ exponens illud: *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*, dicit dilectionem & odium Dei vel ex præscientia futurorum nasci, vel ex operibus jam factis. Idem docet in expositione primi & quinti capitis Epist. ad Galatas.

Ex iis verò Patrum authoritatibus sic conficitur argumentum. Id de prædestinatione ad gloriam hisce temporibus docet Ecclesia, quod quatuor prioribus sæculis, tum in Oriente, tum in Occidente docuit. Atqui (ut patet ex laudatis Patrum textibus) Ecclesia quatuor prioribus sæculis tum in Oriente, tum in Occidente docuit prædestinationem ad gloriam esse ex meritorum prævisione: ergo reverà est ejusmodi.

Resp. ad 1. concessa maj. neg. min. Ad 2. dico, quòd quamvis daretur (quod tamen, ut constabit ex dicendis, falsum est) Patres, qui laudati sunt in argumento, favisse prædestinationi ad gloriam ex prævisione meritorum, non sequeretur, Ecclesiam ubique quatuor prioribus sæculis idem dogma docuisse. Ratio est, quia plures

alii

alii, & quidem illis temporibus, oppositum propugnarunt, ut videre est in Augustino, qui lib. de dono perseverantiæ cap. 19. pro gratuita prædestinatione laudat Cyprianum, Ambrosium, Gregorium Nazianzenum: *Puto tamen* (inquit) *eis qui de hac re sententias tractatorum requirunt, sanctos & in fide atque doctrina Christiana laudabiliter usquequaque diffamatos viros, Cyprianum & Ambrosium, quorum tam clara testimonia posuimus, debere sufficere..... Sed his duobus qui sufficere debuerunt, sanctum Gregorium addamus & tertium*. Quinam autem ex iis Patribus, quos de hoc argumento contraria sensisse supponimus, erraverint, non difficile est judicare, si Augustinum consulamus: *Hoc scio* (inquit de dono persever. cap. 19.) *neminem contra istam prædestinationem, quam secundùm Scripturas sanctas defendimus, nisi errando disputare potuisse*.

Resp. 2. ex iis authoribus, qui in argumento laudati sunt, nonnullos esse, quibus hac in causa nulla debetur fides. Origenes alienus non fuit ab errore Pelagii: *Doctrina Pelagii* (inquit Hieronymus in Epistola ad Ctesiphontem) *Origenis ramusculus est*. Theodoretus, ac proinde Theophylactus & Oecumenius, qui Origenis sensa inseruerunt editis à se commentariis, audiri non debent. Ambrosiaster, seu Commentarius in epistolas Pauli, non est Ambrosii fœtus, sed incerti authoris, & doctrinæ non in omnibus probatæ.

Resp. 3. Patres, quibus inter laudatos in argumento fides debetur, posse explicari sine præjudicio prædestinationis gratuitæ: ii enim qui post Ireneum dixere, Jacob electum fuisse ex futurorum præscientia, præscientiæ nomen usurparunt eo sensu, quo Scriptura, dum ait: *Non repulit Deus plebem suam quam præscivit*. Augustini est illa solutio, qui ubi libro de dono perseverantiæ cap. 19. ea verba retulit, sic loquitur: *Quid ergo* (inquit) *vos prohibet, quando apud aliquos ver-*

verbi Dei tractatores legimus Dei præscientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem prædestinationem intelligere?

Qui cùm Chrysostomo, scripserunt Deum propter merita eligere, amare, aut odio habere, electionem sumpserunt non secundùm ordinem intentionis, sed secundùm ordinem executionis; in quo, cum cœlestis gloria habeat rationem mercedis, mirum non est, quòd dicatur ex meritis conferri: neque enim *coronabitur, nisi qui legitimè certaverit*. Ratio est, quia Patres priorum sæculorum plerumque de prædestinatione locuti sunt iis locis, in quibus (ut patet ex Chrysostomo) commissas sibi plebes ad pietatis praxim hortabantur. Confirmatur ea responsio ex Augustino, qui (ut videre est in Epistolâ Hilarii ad eum datâ) postulatus à Semi-Pelagianis, ut suam de prædestinatione sententiam probaret authoritate Patrum, qui ejus ætatem præcesserant, lib. de prædestin. SS. cap. 14. respondet, id non esse necessarium, tum quòd nondum natâ Pelagianorum hæresi, quæstionem de quâ agitur transeunter, non autem ex professo, tractassent; tum quòd aliis hæresibus, quæ tunc grassabantur, debellandis intenti essent; tum denique, quòd *immorarentur* (inquit) *in exhortationibus ad quasque virtutes, quibus Deo vivo & vero pro adipiscenda vita æterna, & vera felicitate, servitur*.

Quæ ad Irenæi & Chrysostomi textus adhibita est solutio, adhiberi quoque debet ad prolata ex Hieronymo loca; aut enim præscientiæ nomine S. Doctor prædestinationem intelligit, aut electionem considerat secundùm ordinem executionis, in quâ (ut jam observatum est) gloria cœlestis pendet ab operibus, quamvis in ordine intentionis, seu secundùm æternam præparationem, ab illis sit prorsùs independens.

Resp. 4. quòd ad ferendum judicium de doctrinâ, quam circa prędestinationem Ecclesia quatuor

prioribus sæculis professa est, non tam consulendi sint nonnulli eorum temporum Patres, quàm Oratio Dominica, quæ omnium tum Patrum, tum fidelium erat in ore. Ratio est, quia licèt nonnulli Patres apertè gratuitam prædestinationem defenderint, ut de Cypriano, Ambrosio, & Gregorio Nazianzeno asserit Augustinus; licèt ex aliis nihil (ut mox ostensum est) contra ipsam concludi possit: fatendum est tamen, plerosque aut quæstionem non attigisse, aut explicuisse transeunter tantùm, quòd nempè nulla ad id eos impulerit occasio: *Quid igitur opus est* (inquit Augustinus lib. de prædestin. SS. cap. 14.) *ut eorum scrutemur opuscula, qui priusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum quæstione versari? quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerentur. Vnde factum est, ut de gratia Dei quid sentirent, breviter quibusdam scriptorum suorum locis, & transeunter attigerint.* E contrà Oratio Dominica demonstrativè gratuitam prædestinationem asserit: *Si ergo* (ait S. Doctor lib. de dono perseverantiæ cap. 7.) *alia documenta non essent*, in Scripturis nimirùm & in aliquot Patrum scriptis, *hæc Dominica Oratio nobis ad causam gratiæ, quam defendimus, sola sufficeret.* Quomodo autem Oratio Dominica satis sit ad adstruendam gratuitam prædestinationem, tum ad gratiam, tum ad gloriam, probat S. Augustinus ex eo, quòd Ecclesia in Oratione Dominica petat fidem, quæ per dilectionem operatur, & in eâ fide perseverantiam usque in finem; hincque concludit, Deum in nobis fidem illam & perseverantiam operari. Cùm autem ea dona non omnibus largiatur, sed eis tantùm, quos prædestinavit ab æterno, sequitur, eum nonnullos ad gloriam gratis eligere: *Prorsùs* (ait ibidem S. Doctor) *non operosas disputationes expectet Ecclesia, sed attendat quotidianas orationes suas. Orat, ut increduli credant; Deus ergo convertit*

eos

eos ad fidem: orat, ut credentes perseverent; Deus ergo donat perseverantiam usque in finem. Hæc Deus facturum se esse præscivit. Ipsa est prædestinatio sanctorum, quos elegit in Christo ante mundi constitutionem, secundùm placitum voluntatis suæ. Ad eam argumentationem Augustinum coegit, quæ tunc prodierat, hæresis Pelagiana: *Hæc est* (inquit de dono persev. cap. 20.) *prædestinatio manifesta, & certa sanctorum, quam posteà diligentiùs & operosiùs, cum jam contra Pelagianos disputaremus, defendere necessitas compulit.* Nec id insolitum esse contendit: *Didicimus enim* (ait ibidem) *singulas quasque hæreses intulisse Ecclesiæ proprias quæstiones, contra quas diligentiùs defenderetur Scriptura divina, quàm si nulla talis necessitas cogeret.*

Ex iis, quæ hucusque dicta sunt, colligitur censuram deberi iis scholasticis, qui ultrò fatentes, Augustinum reverà docuisse gratuitam prædestinationem ad gloriam, ab eo tamen discedunt sub novitatis obtentu, causanturque, eum hoc in capite non assecutum fuisse germanum Scripturæ sensum, nec proposuisse doctrinam, quam quatuor priorum sæculorum traditio docuerat. Eodem crimine S. Doctorem Massilienses olim insimularant: *Multi servorum Christi* (ait S. Prosper in sua ad Augustinum Epistola) *qui in Massiliensi urbe consistunt, in Sanctitatis tuæ scriptis, quæ adversùs Pelagianos hæreticos condidisti, contrarium putant Patrum opinioni, & Ecclesiastico sensui, quidquid in eis de vocatione sanctorum secundùm Dei propositum disputasti .... Obstinationem suam vetustate defendunt, & ea quæ de Epistola Apostoli Romanis scribentis, ad manifestationem divinæ gratiæ prævenientis electorum merita proferuntur, à nullo unquam Ecclesiasticorum ita esse intellecta, ut nunc sentiuntur, affirmant.* Noluit Sedes Apostolica, ut inulta remaneret ea Massiliensium querela; nempè (ut observatum est supériùs) per os beati Papæ Ce-

lestini hæc scripsit ad Gallorum Episcopos: *Unde resistatur talibus, quos malè crescere videmus: nefas est, hæc pati religiosas animas, quarum afflictione, quia membra nostra sunt, nos quoque convenit macerari.*

Solvuntur quæ ex aliquot Augustini, Prosperi, & Fulgentii locis objiciuntur contra gratuitam prædestinationem ad gloriam.

Hodierni gratuitæ prædestinationis hostes Augustinum opponunt Augustino: contendunt S. Doctorem in variis locis doctrinam tradidisse ei omninò oppositam, quam libris de correptione & gratia, de prædestinatione sanctorum, de dono perseverantiæ, posteà docuit. Eo in capite Massiliensium vestigiis inhærent: nempè Massilienses conati sunt ostendere, non stare cum antiquis Augustini operibus, quæ in postremis de gratuita prædestinatione scripserat: *Et hoc* (inquit Hilarius de iis agens in sua ad Augustinum Epist.) *non solùm aliorum Catholicorum testimoniis, sed etiam sanctitatis tuæ disputatione antiquiore se probare testantur.*

Objicies 1. Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. conceptis terminis asserit, electionem peti debere non à Dei beneplacito, sed ex subjecti quod eligitur, bonis operibus: ita ut nulla sit electio, quæ bona opera non præsupponat ex parte subjecti: *Non ergo* (inquit) *secundùm electionem, propositum Dei manet, sed ex proposito electio, id est, non quia Deus invenit opera bona in hominibus quæ elegit, ideò manet propositum justificationis ipsius; sed quia illud manet ut justificet credentes, ideò invenit opera quæ jam eligat ad regnum cælorum.*

Resp. dist. maj. Augustinus asserit, electionem sumptam secundùm nomen peti non debere à Dei beneplacito, conc. maj. sumptam secundùm rem, neg. maj. Antequam S. Doctor catholicè omninò de gratia sentiret, docuit, electionem

præ-

præsupponere opera subjecti, quod eligitur, fidem nimirùm aut in re, aut saltem in Dei præscientia naturalibus viribus habitam: *Non elegit* (inquit in expositione quarumdam propositionum ex Epist. ad Rom.) *opera* (quorum per gratiam futurus est author) *sed fidem*. In quam expositionem hæc habet lib. 1. retract. cap. 23. *Nondum diligentiùs quæsiveram, qualis sit electio gratiæ, de qua idem dicit Apostolus: Reliquiæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt. Quæ utique non est gratia, si eam merita ulla, vel ipsius etiam fidei, præcedant*. Ubi idem Doctor catholicè omninò sensit (ut sentiebat verè cum scripsit ad Simplicianum) sed ubi agnovit, fidem non minùs esse Dei donum, quàm opera quæ eam subsequuntur, asseruit adhuc, aliquandiù electionem præsupponere opera, seu neminem eligi etiam ad gratiam, nisi ex operibus. Sed electionem tunc rejecit tantùm nomine tenùs; quòd nempè putaret, electionem non importare tantùm gratuitam assumptionem, sed etiam ex vi nominis differentiam aliquam electi à non electo: *Si enim* (inquit lib. 1. ad Simplic. quæst. 2.) *nullo merito electus est Iacob nondum natus, & nihil operatus: nec omninò eligi potuit, nulla existente differentia qua eligeretur*. Eum loquendi modum immutavit posteà Augustinus; nimirùm factus peritior, docuit, electionem non tantùm secundùm rem, sed etiam secundùm nomen, in iis etiam habere locum, qui à se nulla ratione differunt; quippè tunc intellexit, electionem divinam constituere illam differentiam, quam anteà putaret electioni præsupponi debere. Epist. 105. quæ est ad Sixtum, exponens Apostoli locum: *Vt secundùm electionem propositum Dei maneret*, in cujus explicatione multùm laborarat ad Simplicianum scribens, hæc ait: *Electionem scilicet gratiæ, non debiti: electionem qua eligendos facit ipse, non invenit; non ex operibus, sed ex vocante .... Quid enim diligebat in Iacob, antequam fuisset*

 ali-

aliquid boni, nisi gratuitum misericordiæ suæ donum?

Objicies 2. Se habet Deus respectu gloriæ, sicut se habet respectu justificationis: Atqui ex Augustino Deus gratuitò non prædestinat ad justificationem, sed tantùm ex operum prævisione: *Cujus vult, miseretur* (inquit lib. 83. quæstionum, quæst. 68.) *& quem vult, indurat. Sed hæc voluntas Dei injusta esse non potest; venit enim de occultissimis meritis; quia & ipsi peccatores sunt, cum propter generale peccatum unam massam fecerint: non tamen nulla est inter illos diversitas. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo, quamvis nondum justificati sint, digni efficiantur justificatione; & iterum præcedit in aliis peccatoribus, quo digni sint obtusione.*

Resp. conc. maj. neg. min. Ad cujus probationem dist. ant. Ex Apostolo aliquid secundùm ordinem executionis præcedit in peccatoribus, quo digni efficiantur justificatione, conc. ant. secundùm ordinem intentionis, neg. ant. Peccator justificationem non consequitur, nisi per actus fidei, spei, & charitatis saltem inchoatæ; qui quidem actus, licèt, ut ajunt, de condigno justificationem non mereantur, illam tamen merentur de congruo: *Gratia* (inquit Augustinus Epist. 106.) *meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici*. Tamen cum finis sit priùs in intentione, quàm media, & justificatio sit finis actuum, seu dispositionum, quæ ad eam ordinantur, peccator priùs prædestinatur ad justificationem, quàm ad media.

Objicies 3. Augustinum inter, Pelagianos, & Semi-Pelagianos, nusquam fuit controversia de prædestinatione ad gloriam independenter à meritis per Christi gratiam comparatis: Ergo Augustini loca, quæ gratuitæ prædestinationi ad gloriam favere videntur, intelligi debent de prædestinatione ad gratiam; eam enim prædestinationem Pelagiani & Semi-Pelagiani negabant: nimirùm

rùm illi censebant, omnem gratiam dari ex liberi arbitrii meritis; isti verò, fidem tantùm & perseverantiam usque in finem: unde ut S. Doctor probet, se in prædestinationis causâ nihil propugnare, quod à Patribus alienum sit, probat, fidem, perseverantiam, ac reliqua pietatis opera esse Dei dona, contenditque, doctrinam illam esse fide certam: *Scio* (inquit) *neminem contra istam prædestinationem, quam secundùm Scripturas sanctas defendimus, nisi errando disputare potuisse.*

Resp. neg. ant. Licèt enim Augustinus initio suę disputationis contra Pelagianos & Semi-Pelagianos egerit de solâ prædestinatione ad gratiam; posteà tamen egit quoque de prædestinatione ad gloriam. Nec mirum, illa scilicet ab istâ pendet; nam ex suppositione, quòd (ut contra suos adversarios ostendit Aug.) gratia per se efficax necessaria sit ad quemlibet pietatis actum, ex suppositione, quòd ea gratia aliquibus detur, aliquibus verò non detur, necessariò sequitur, admitti debere aliquorum gratuitam prædestinationem ad gloriam, illorum nempè qui prædestinantur, & ad fidem quę per dilectionem operatur, & ad perseverantiam usque in finem: neque enim reddi potest ratio, cur Petro potiùs, quàm Judæ, datum fuerit auxilium illud speciale, quàm quòd Deus Petrum, non autem Judam, gratuitò ad æternam gloriam elegerit. Hinc est, quòd Augustinus non potuerit Semi-Pelagianorum contra gratuitam prædestinationem ad fidem & perseverantiam argumenta solvere, quin de gratuitâ prædestinatione ad gloriam dissereret. Hinc etiam est, quòd iidem Semi-Pelagiani Augustini doctrinam de auxilii per se efficacis ad singulos pietatis actus necessitate impugnare non potuerint, quin impugnarint quoque gratuitam prædestinationem ad gloriam. Hinc quoque patet ratio, cur S. Doctori satis fuerit ostendere, suam sententiam de gratuitâ prædestinatione ad gratiam cohærere cum antiquis Patribus, ut inde colligeret, Massi-

lienses immeritò novitatis arguere illius systema de gratuita prædestinatione ad gloriam.

Objicies 4. S. Fulgentius lib. 1. ad Maximum cap. 24. sic loquitur: *Prædestinavit illos ad supplicium, quos à se præscivit voluntatis malæ vitio discessuros: & prædestinavit ad regnum, quos ad se præscivit misericordiæ prævenientis auxilio redituros.* Unde sic conficitur argumentum: Se habet, ex Fulgentio, prædestinatio ad gloriam, sicut prædestinatio ad pœnam: Atqui prædestinatio ad pœnam posterior est prævisione demeritorum: ergo prædestinatio ad gloriam est etiam posterior prævisione meritorum.

Resp. 1. dist. maj. Se habet, &c. in ordine executionis, conc. maj. in ordine intentionis, neg. maj. & concessâ min. dist. conseq. Ergo prædestinatio ad gloriam est posterior prævisione meritorum in ordine executionis, conc. conseq. in ordine intentionis, neg. conseq.

Responderi potest 2. Fulgentium dicere quidem, Deum eos prædestinasse, qui ad eum per auxilium gratiæ redituri sunt; non dicere verò Deum ideò eos prædestinasse, quòd præsciverit eos per auxilium gratiæ ad se redituros.

Objicies 5. S. Prosper ad 12. object. Vincentii hæc habet: *Quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati: essent autem prædestinati, si essent reversuri*: ergo, ex Prospero, prævisio meritorum est prior prædestinatione ad gloriam.

Resp. neg. conseq. Ratio est, quia Prosper non loquitur de prædestinatione sumpta secundùm se, sed tantùm secundùm signa quibus innotescit: præ illis autem signis præcipua sunt castus ad Deum reditus, & in eo casto reditu perseverantia usque in finem.

Solvuntur quæ ex Prædestinatianorum hæresi contra gratuitam prædestinationem ad gloriam objiciuntur.

Objicies. Sententia de gratuitâ prædestinatio-

ne

ne ad gloriam idem est omninò cum antiquorum Prædestinatianorum doctrinâ: atqui antiquorum Prædestinatianorum doctrina non debet admitti: ergo neque sententia de gratuitâ prædestinatione ad gloriam. Major propositio variis argumentis ostenditur.

Primò. Gennadius, qui primus inter Ecclesiasticos scriptores meminit Prædestinatianorum, in catalogo de hæresibus asserit, Prædestinatianos docuisse 1. *quòd Deus non omnes homines ad hoc crearit, ut omnes salventur, sed ut multitudine hominum ornetur mundus*: 2. *quòd etsi generali prædicatione dicat: Venite ad me omnes qui laboratis, &c. non tamen omnes ea voluntate vocet, ut omnes sequantur vocantem*: 3. *quòd non omnes qui ipso inspirante obediunt vocationi, dicuntur accipere exequendi in bono opere perseverantiam: sed post multos labores & justitiæ fructus, si non sunt de salvandorum numero, subtrahendas eis vires agendi, ne perdurent in bono*: 4. *quòd ii qui prædestinati sunt ad vitam æternam, etiamsi in perfidia, vel in omni genere peccati longo tempore volutentur, accepturi sint occasionem, qua & credant in Deum, & secundùm Dei præceptum vivant, ut possideant societatem justorum*: 5. *quòd tali definitione docere studeant, Deum esse personarum acceptorem*: 6. *quòd Deus aliquos etiam invitos post multa mala opera attrahat ad salutem, alios post bona rejiciat*: 7. *quòd Deus aliquos compellat in malum, quo pereant in æternum*. Atqui ea omnia docent ii, qui contendunt, prædestinationem ad gloriam esse gratuitam, aut saltem, nolint, velintve, sequuntur ex eorum systemate: ergo, &c.

Secundò. Hincmarus Remensis in epistolâ ad Nicolaum Papam 1. refert, monachum Gothescalcum prædestinatianæ hæreseos convictum, à se, nonnullisque aliis episcopis damnatum fuisse: illi autem prædestinatianæ hæresi hosce adscribit errores: 1. *Quoniam sicut Deus quosdam ad vi-*

tam æternam: ita quosdam prædestinavit ad mortem: 2. *Quoniam non vult Deus, omnes homines salvos fieri, sed tantùm eos, qui salvantur:* 3. *Quòd non pro totius mundi redemptione, id est pro omnium hominum salute & redemptione, Dominus & salvator noster Iesus Christus sit crucifixus, & mortuus: sed tantùm pro iis qui salvantur.* Atqui eos errores propugnare coguntur, qui docent gratuitam esse prædestinationem ad gloriam: neque enim dici potest, quòd Deus velit eorum salutem, quos non eligit ad vitam æternam. Dici non potest, quòd Christus passus sit pro iis, quos Deus ab æterno statuit derelinquere in massa perditionis.

Tertiò. Sigebertus in Chronico ad annum 415. hæc de Prædestinatianis habet: *Hi dicebant, quòd nec piè viventibus prosit bonorum operum labor, si à Deo ad mortem prædestinati fuerint: nec impiis obsit, quòd improbè vivant, si à Deo prædestinati fuerint ad vitam. Quæ assertio & bonos à bonis avocabat, & malos ad mala provocabat.*

Quartò. Anonymus scriptor, quem Sirmondus è societate Jesu erutum ex bibliotheca S. Mariæ Remensis sub *Prædestinati* nomine, publici juris fecit anno 1643. eosdem, qui supra, errores adscribit Prædestinatianis, quos ob id inter hæreticos recenset.

Quintò. Faustus Episcopus Regiensis asserit, duo Concilia, Arelatense nimirùm & Lugdunense, damnasse Prædestinatianorum errores. In Epistola ad Leontium Arelatensem Episcopum, quam libris à se de gratia & libero arbitrio editis præfixit, profert fidei confessionem adversùs Prædestinatianos editam ex decreto Arelatensis Synodi. Idem author dedit epistolam ad Lucidum Presbyterum, variis (ut ipse ait) circa gratiam, liberum arbitrium, & prædestinationem, erroribus irretitum: cui quidem epistolæ (eodem Fausto teste) Lucidus subscripsit post varias collationes, post probatam ab Arelatensi Concilio fidei confessio-

fessionem, ab eodem Fausto contra Prędestinatianos conscriptam. Idem auctor describit Lucidi ad Concilium epistolam, in quâ meminit ejuratæ à se Prædestinatianorum hæreseos: *Damno*, inquit, *illum qui dicit alios deputatos ad mortem, alios ad vitam prædestinatos*.

Refertur primum responsum ad argumentum desumptum ex Prædestinatianorum hæresi.

Respondent Cabassutius noster, pluresque alii de historiâ Ecclesiastica optimè meriti scriptores: 1. nusquam extitisse illam Prædestinatianorum hæresim: 2. fictitiam esse Synodum Arelatensem in qua damnata supponitur: 3. supposititiam esse tum Lucidi conversionem ad saniorem doctrinam, tum ejusdem Lucidi ad Arelatense Concilium epistolam: 4. Faustum ea omnia commentum esse, ut suis de gratia & libero arbitrio libris auctoritatem conciliaret: 5. tandem ea omnia facta, à Semi-Pelagianis excogitata fuisse, ut Augustinianæ de prædestinatione & gratia doctrinæ invidiam conflarent: 6. nullius hac in causa ponderis esse tum Hincmari, tum Sigeberti, tum Anonymi testimonium.

Priorem responsionis partem probant ii authores ex eo, quòd hæreseos Prædestinatianæ nec Augustinus, nec Prosper, nec Hilarius meminerint, licèt Augustini, Prosperi, & Hilarii temporibus, anno nimirùm 415. Sigebertus natam esse scripserit; à quo non multùm discrepat Hincmarus, cum asserat, revinctam eam esse à Celestino Papa, quem certum est obiisse anno 432.

Probant iterum ex eo, quòd ii, qui omnium primi Prædestinatianorum hæresim recensuêre, apertè aut Pelagiani, ut Faustus Regiensis, aut Semi-Pelagiani, ut Gennadius Massiliensis, extiterint: unde consequens est, eos in prædestinationis & gratiæ causa nullam prorsùs mereri fidem. Iste in catalogo de viris illustribus hæc habet de

Augustino : *Vnde & multa loquendo accidit, quod dixit per Salomonem Spiritus Sanctus: Ex multiloquio non effugies peccatum*. E contrà de Fausto, cujus libros tum Gelasius Papa, tum Felix proscripsere, sic loquitur: *Edidit opus egregium de gratia Dei qua salvamur, & libero humanæ mentis arbitrio in quo salvamur*.

Alteram suæ responsionis partem, seu fictitia esse ea omnia, quæ Faustus scribit de Conciliis Arelatensi & Lugdunensi, iidem authores hisce momentis probant. *Primò* (inquiunt) nullus author aut Fausti sæculo, aut ad Hincmarum usque sequentibus, Conciliorum illorum meminit; ne ipse etiam Gennadius, qui multis laudibus Fausti libros extulit. 2. Nullibi extant illorum Conciliorum acta, præterquàm in epistolis Fausti ad Leontium, ad Lucidum, & ipsius Lucidi ad Concilium Arelatense. 3. Si (ut ipse Faustus ait) Concilia Arelatense & Lugdunense probassent Fausti de gratiâ & libero arbitrio libros, qua ratione fieri potuisset, ut Avitus Viennensis, & Cæsarius Arelatensis in eos insurrexerint?

Tertiam responsionis partem, seu supposititiam esse Lucidi ad saniorem doctrinam conversionem, iidem scriptores probant 1. ex eo, quòd in epistolis, in quibus ea conversio refertur, asseratur Concilia Arelatense & Lugdunense probasse Fausti de gratiâ & libero arbitrio libros; quos tamen hucusque Pelagianorum errores continere, una fuit omnium catholicorum scriptorum vox. 2. Iis in epistolis asseritur, Faustum ab Arelatensi Concilio jussum fuisse canonum ac definitionum loco suos de gratiâ & libero arbitrio libros conscribere: at ea jussio est illi synodo ita singularis, ut nullo alterius Concilii exemplo firmari possit. 3. Aperta est contradictio in epistolâ Fausti ad Lucidum: nempè in illius epistolæ capite asseritur Patres Concilii Arelatensis meditari anathema in Lucidum qui solus Prædestinatianorum errores tueretur; coactam fuisse eandem Synodum ad

Luci-

Lucidi condemnationem: in calce tamen ejusdem epistolæ Faustus Lucidum minatur, ni subscribat, se eum ad Concilium delaturum esse.

Quartam responsionis partem, hoc est, ea omnia facta, à Fausto conficta fuisse, ut suis de gratiâ & libero arbitrio libris auctoritatem conciliaret, iidem scriptores probant 1. ex eo, quòd ars confingendi nova instrumenta, perantiqua fuerit Pelegianis. 2. Faustus apud antiquos, ut videre est apud Isidorum Hispalensem de viris illustribus cap.27. audiit tanquam profundæ calliditatis & versipellis vulpeculæ vir. 3. Summæ curæ fuit Fausto, ne ejus libri de gratiâ & libero arbitrio in Galliis evulgarentur; scilicet ab ipso conscripti fuerant, ut Pelagianam hæresim in Angliâ, ex quâ oriundus erat, foveret: Siquidem, teste Sidonio Appollinare libro 9. epist.9. eos per Richorum monachum Britannis suis dixerit eâ lege, ut in Galliâ illos nemini exhiberet, ne ipsi quidem Sidonio Apollinari, quem transeundo jussius fuerat invisere. 4. Hinc factum est, ut Faustus, quò illi libri majoris essent apud Britannos pôderis, ipsis tum epistolam ad Leontium, tum fictam Lucidi presbyteri conversionem præfixerit.

Quintam responsionis partem, seu à Pelagianorum reliquis confictam fuisse fabulam de Prædestinatianâ hæresi, ut Augustiniano de gratiâ & prædestinatione systemati invidia conflaretur, iidem scriptores probant ex eo, quòd dogmata quæ Prædestinatianis tribuuntur, sint ipsa Augustini principia, sed verbis æquivocis & dolosis, calumniosè primùm tum à Gennadio, tum à cæteris Massiliensibus, tum à Fausto, deinceps verò bona fide ex eorundem Massiliensium relatione, & ab Hincmaro, & à Sigeberto proposita: id nimirùm apertè videre est in epistolis Prosperi & Hilarii ad Augustinum, nec non in libris de prædestinatione Sanctorum, & de dono perseverantiæ, quibus idem S. Doctor respondet ad Prosperi & Hilarii epistolas.

Sex-

Sextam responsionis partem, quæ ad Hincmari testimoniū spectat, probant ex eo, quòd propter geminam prædestinationem, ad vitam nimirùm & mortem sempiternam, Goteschalcum iniquè damnaverit. Id autem confirmant ex Concilio Valentino, quod anno 855. rejecit quatuor capitula, quæ, agente Hincmaro, in Synodo Carisiaca contra Goteschalcum definita fuerant. Expressè etiam probavit damnatam in eodem Goteschalco geminam prædestinationem: *Fidenter fatemur* (ajunt Concilii Patres can. 3.) *prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem*: nec immeritò, quippè prædestinatio non ad culpam quidem, sed ad pœnam, doctrina est omninò catholica: Goteschalcum autem per prædestinationem ad mortem intellexisse prædestinationem ad inferni pœnas, factam post peccati prævisionem, patet ex illius professione fidei, quam refert Hincmarus de prædestinatione cap. 5.

Confirmant iterùm ex eo, quòd Lugdunensis Ecclesia, Remigii sui archiepiscopi ore, quatuor illa Carisiaci edita ab Hincmaro capitula, libro de tenenda Scripturarum veritate, confutaverit.

Quod verò ad Sigebertum attinet, respondent iidem authores, eum hausisse ex Gennadio, quæ de prædestinatione scripsit: proindeque non major illi, quàm Gennadio, hoc in capite debetur fides.

Tandem, ad Sirmondi Prædestinatum respondent, nullam ipsi deberi fidem. Nam *Primò*, opus est anonymum. *Secundò*, scatet Pelagianismo: nempè pag. 213. contendit, concupiscentiam ante peccatum fuisse in primis parentibus; pag. 212. docet, concupiscentiam à solis Prædestinatianis dici natam ex primorum parentum prævaricatione. *Tertiò*, quæcumque Prædestinatianis adscribit, ipsa sunt argumenta, quæ Pelagiani primùm, ac deinceps Semi-Pelagiani Augustino ejusque discipulis objecerunt.

Re-

Refertur aliud responsum ad argumentum desumptum ex Prædestinatianorum hæresi.

Præter responsum, de quo mox fusè dictum est, aliud passim tradunt Scholastici. Dato (inquiunt) quòd reverà extiterit Prædestinatianorum hæresis, negandum est, inde sequi, quòd admitti non debeat gratuita ad gloriam prædestinatio.

Ratio est, quia ex gratuitâ prædestinatione ad gloriam non sequuntur errores, quos Prædestinatiani, si qui fuerint, defendebant. Nempè Prędestinatiani, de quibus in Gennadio, Hincmaro, Sigeberto, Prædestinatio Sirmundi, fit mentio, docebant 1. Deum non minùs ad malum culpæ, quàm ad malum pœnæ prædestinare: docebant 2. prædestinatione induci fatum, seu adstrui necessitatem, quæ cum libero creatæ voluntatis arbitrio non staret.

Ambo illa Prædestinatianorum capita damnavit Arausicana II. Synodus, ne scilicet sibi gratuitam prædestinationem defendenti imponerentur à Semi-pelagianis, quemadmodum antea ab iisdem Semi-pelagianis Augustino imposita fuerāt: *Hoc etiam* (ait capitulo 25.) *secundùm fidem catholicam credimus, quòd accepta per baptismum gratia omnes baptizati, Christo auxiliante, & cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos verò ad malum divina potestate prædestinatos esse, non solùm non credimus, sed etiam* SI SUNT, *qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.*

Solvuntur argumenta quæ contra gratuitam prædestinationem ad gloriam ex Calvinistarum doctrina petuntur.

Objicies. Doctrina de gratuitâ prædestinatione ad gloriam, idem est omninò cum Calvini de prædestinatione doctrinâ: atqui admitti non debet

bet Calvini de prædestinatione doctrina: ergo neque gratuita ad gloriam prædestinatio. Major videtur certa: hoc enim unum, quod & admittunt gratuitæ prędestinationis defensores, Calvinus docet, adæquatam prædestinationis causam debere repeti ex sola Dei voluntate.

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. neg. ant. nam præterea Calvinus docuit, prædestinationem imponere prædestinato necessitatem inevitabilem; quippe, ex Calvino, importat collationem gratiæ, quæ prędestinatum necessitet ad operandum bonum, per quod in tempore paratam sibi gratuitò gloriam adipiscatur.

Resp. iterùm, Calvinum non errasse præcisè circa prædestinationem ad gloriam, sed tantùm circa prædestinationem ad pœnam: nempè voluit, Deum solâ suâ voluntate, sine ullâ peccati prævisione, certos homines positivo decreto ad damnationem prædestinasse ab æterno, & ad peccatum incitare in tempore, imò necessitando compellere: *Consilio, nutuque suo* (ait lib. 3. Instit. cap. 22. §. 6.) *ita ordinavit, ut inter homines nascantur ab utero certæ morti devoti, qui suo exitio ipsius nomen glorificent*. Hæc satis sint: uberiùs enim illud argumentum pertractabitur, cùm de reprobatione dicemus.

Solvuntur argumenta quæ contra gratuitam prædestinationem ex ratione petuntur.

Objicies 1. Si prædestinatio sit omninò gratuita, nulla ejus ratio reddi poterit, quàm Dei voluntas: atqui id falsum est: nam Augustinus post Apostolum docet, inscrutabile esse Dei judicium quare hunc, non autem illum eligat: Non esset tamen inscrutabile, si adæquata prędestinationis causa esset sola Dei voluntas: eam enim causam quisque vel maximè plumbeus reddere posset.

Resp. dist. maj. Nulla alia ratio reddi poterit ab homine viatore, quâm Dei voluntas, conc.

maj.

maj. Absolutè, & simpliciter, neg. maj. Hic in terris quæsiti, cur Deus hunc non autem illum elegerit, non aliud possumus respondere, quàm istud, nimirùm sic Deus voluisse; causam autem cur sic volue rit, esse nobis in altero tantùm sæculo detegendam: *Tunc* (inquit Augustinus Enchiridii cap. 95.) *quod nunc latet, cur ille potiùs quàm iste fuerit assumptus, cum causa una esset ambobus; cur apud quosdam non factæ sint virtutes, quæ si factæ fuissent, egissent illi homines pœnitentiam, & factæ sunt apud eos, qui non fuerint credituri ...... tunc in clarissima luce sapientiæ videbitur, quod nunc piorum fides habet.*

Objicies 2. Si prædestinatio ad gloriam sit omninò gratuita, dicendum erit, Deum duobus parvulis paravisse inæqualia; uni quidem gloriam; alteri verò pœnam: atqui id dici non potest: alioquin Deus esset acceptor personarum: quod tamen falsum est, cum sic loqatur Apostolus ad Rom. 2. *Gloria & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco: non enim est acceptio personarum apud Deum.*

Resp. Augustinum illud argumentum sibi à Semi-pelagianis propositum solvisse lib. 2. ab Bonifacium cap. 7. ubi sic loquitur: *Acceptio personarum ibi rectè dicitur, ubi ille qui judicat, relinquens causæ meritum, de qua judicet, alteri contra alterum suffragatur, quia invenit aliquid in persona, quod honore vel miseratione dignum sit.* Ubi verò nullum est meritum, ubi è contra est commune delictum, acceptio personarum locum non habet: *Si autem quispiam* (ait idem Augustinus) *duos habeat debitores, & alteri velit remittere debitum, alterum exigere, cui vult, donat, sed neminem fraudat; nec acceptio personarum dicenda est, quando iniquitas nulla est.* Suam responsionem idem S. Doctor ex Euangelio confirmat: *Alioquin eis qui parum intelligunt, potest acceptio personarum videri, ubi vineæ Domini operariis qui*

una

una hora illic opus fecerunt, tantum dedit quantum illis qui pertulerunt pondus diei & æstus, æquales faciens in mercede, quorum tam magna distantia fuerat in labore. Quod Augustinus stabiliit principium, sic reducit ad hypothesim: *Sicut ergo hìc nulla est acceptio personarum, quia sic alius gratis honoratur, ut alius debito non fraudetur: sic etiam cùm secundùm propositum Dei vocatur alius, alius non vocatur, vocato datur gratuitum bonum, cujus boni est vocatio ipsa principium: non vocato redditur malum, quia omnes rei sunt, ex eo quòd per unum hominem peccatum intravit in mundum.*

Objicies 3. Quod juvatur precibus Sanctorum non est gratuitum, quippè confertur orationum intuitu: atqui prædestinatio ad gloriam juvatur precibus Sanctorum. Nam 1. eò spectant hæc verba, quæ in canone Missæ leguntur: *In electorum tuorum grege nos jubeas numerari.* 2. id expressè asserit Gregorius Magnus lib. 1. dialog. cap. 8. *Ipsa* (inquit) *perennis regni prædestinatio, ita est ab omnipotente Deo disposita, ut ad hoc electi pro labore perveniant, quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus antè sæcula disposuit donare.*

Resp. conc. maj. dist. min. Atqui prædestinatio in executione juvatur precibus sanctorum, conc. min. in intentione, neg. min. Ac proinde gratuita non est in executione, sed tantùm in intentione. Confirmatur responsio ex laudato Gregorii textu, qui (ut patet) prædestinationem ad gloriam distinguit ab illius consecutione, atque illam esse causam istius; ita ut verum sit, Deum pios homines movere, ut orent pro aliis, quòd isti fuerint ad gloriam ab æterno prædestinati: divinæ verò providentiæ maximè convenit, causis secundis uti, ut ad finem gratuitò præparatum creaturam rationalem perducat.

Solvuntur argumenta quæ contra gratuitam prædestinationem ex absurdis petuntur.

Objicies 1. Creata libertas ftare non poteft cum fententia de gratuita ad gloriam prædeftinatione: ergo non debet admitti. Probatur ant. Creata libertas ftare non poteft cum fententiâ quæ adftruit decretum, ex quo fequitur neceffitas antecedens: Atqui fententia de gratuitâ ad gloriam prædeftinatione adftruit decretum, ex quo fequitur neceffitas antecedens: ex eo enim decreto fequitur neceffitas antecedens, quod antecedit omnem creatæ voluntatis actum; cui creata voluntas non poteft obfiftere: Sed decretum quod fententia de gratuitâ prædeftinatione adftruit, antecedit omnem creatæ voluntatis actum, eique voluntas non poteft obfiftere, cum is qui prædeftinatus eft, damnari non poffit: ergo, &c.

Refp. 1. Maffilienfes idem argumentum quondam objeciffe Auguftino, nam tefte; Profpero ad S. Doctorem Maffilienfium querimonias referente, prædeftinationem ideò rejiciebant, quòd fub *hoc prædeftinationis nomine fatalem quandam induci neceffitatem* crederent.

Refp. 2. ad 1. neg. ant. Ad 2. conceffa maj. neg. min. Ad 3. neg. min. Ad 4. dift. ant. Prædeftinatus non poteft damnari in fenfu compofito conc. ant. in fenfu divifo, neg. ant. Senfus compofitus eft conjunctio damnationis actualis cum prædeftinatione, fenfus verò divifus eft damnationis poffibilis, fed tamen nufquam futuræ, conjunctio cum prædeftinatione. Certum eft autem, quòd prædeftinatus conjungere non poffit actualem damnationem cum prædeftinatione, quia prædeftinatio ad gloriam importat per modum caufæ maximè efficacis decretum de conferendâ homini prædeftinato juftitiâ, & in eâ juftitiâ perfeverantiâ ufque in finem, quæ quidem perfeverantia, ut patet, componi non poteft

cum

cum damnatione actuali: Potest è contrà prædestinatus damnari in sensu diviso: licèt enim de facto in justitia in finem usque perseveraturus sit, potest tamen non perseverare: ac proindè in prædestinato possibilitas damnationis componitur cum prædestinatione.

Objicies 2. Doctrina de gratuita prædestinatione ad gloriam, avocat à propriæ salutis studio; extinguit in pastoribus cæterisque fidelibus zelum animarum. Nam in illius doctrinæ suppositione nemo est, qui hoc dilemmate uti non possit: Vel sum de prædestinatorum numero: vel non sum. Si primum, quamvis hìc & nunc non sim de mea salute solicitus, eam tamen suo tempore consequar: Si secundum, inutiles erunt mei conatus. Idem dilemma pastor adhibere poterit respectu animæ, quæ illius curæ credita est: vel hæc anima est de prædestinatorum numero, Vel non. Si primum, licèt de ejus salute non sim solicitus, salvabitur tamen: Si alterum, irritus erit, ac vanus meus labor.

Resp. 1. Massilienses argumentum illud movisse adversùs Augustinum: *Hoc autem propositum vocationis Dei* (inquiunt in epistola Prosperi ad Augustinum) *quo vel ante mundi initium, vel in ipsa conditione generis humani, eligendorum & rejiciendorum dicitur facta discretio, ut secundùm quod placuit creatori, alii vasa honoris, alii vasa contumeliæ sint creati, & lapsis curam resurgendi adimere, & sanctis occasionem torporis adferre, eò quòd utraque parte superfluus labor sit, si neque rejectus ulla industria possit intrare, neque electus ulla negligentia possit excidere: quoquo enim modo se egerint, non posse aliud erga eos, quàm quod Deus definit, accidere.*

Resp. 2. argumentum ab adversariis propositum, nimis probare: si enim valeat, probabit, Dei præscientiam quemlibet hominem avocare à propriæ salutis studio, & in pastoribus extinguere zelum animarum: Quisquis enim uti poterit hoc dilem-

dilemmate: Vel Deus præscivit me consecuturum salutem, vel non præscivit: Si primum, licèt hîc & nunc de ea non curem, eam tamen certissimè suo sum tempore consecuturus: Si secundum, licèt eam curem sedulò, nusquam tamen eam consequar. Idem dilemma quisque pastor poterit adhibere, ut sese ab animarum zelo & cura liberet. Augustini est quoque secunda illa responsio: *Illa cum dicunt* (inquit libro de dono perseverantiæ capite 15.) *ita nos à confitenda Dei gratia, id est, quæ non secundùm merita nostra datur, & à confitenda secundùm eam prædestinatione sanctorum, deterrere non debent, sicut non deterremur à confitenda præscientia Dei, si quis de illo populo sic loquatur, ut dicat: Sive nunc rectè vivatis, sive non rectè, tales vos eritis, quales vos Deus futuros esse præscivit; vel boni si bonos, vel mali si malos.*

Resp. 3. neg. ant. Ratio est, quia prædestinatio (ut jam observatum est) non est ad solum finem, sed etiam ad media quibus ille finis debet comparari: at inter ea media solicitudo, ad quam Deus in tempore per suam gratiam movet prædestinatum, non ultimum locum tenet: igitur à prædestinato debet adhiberi, ut vitam æternam ad quam per divinam prædestinationem est electus, consequatur: *Sicut ille* (inquit Augustinus de dono perseverant. cap. 17.) *quem Deus castum futurum esse præscivit, quamvis id incertum habeat, agit ut castus sit: ita ille quem castum futurum prædestinavit, quamvis id incertum habeat, non ideò non agit ut castus sit, quoniam Dei dono se audit futurum esse, quod quærit; imò etiam gaudet ejus charitas, nec inflatur, tanquam id non acceperit. Non solùm ergo prædicatione prædestinationis ab hoc opere non impeditur, verùm ad hoc adjuvatur, ut cum gloriatur, in Domino glorietur.*

Hinc concluditur, reos esse pastores, qui populis sibi creditis curam suam non impendunt, quippè pastorum sollicitudo medium est, quo

Deus

Deus prædestinatas oves perducit ad justitiam, & ad perseverantiam usque in finem: *Absit* (inquit S. Doctor, hocce quorumdam dictum: *Pereat infirmus, quid ad nos? firmum fundamentum Dei stat, & nemo perit, nisi filius perditionis*, refellens, de Correpr. & Grat. cap. 15.) *ut ista garrientes, securos nos in hac negligentia esse debere credamus. Verum est enim, quia nemo perit, nisi filius perditionis: sed ait per Ezechielem prophetam: ille quidem in peccato suo morietur, sanguinem verò ejus de manu speculatoris requiram*. Præterea cum pastoribus, nec ulli fideli notum sit, quis ad prædestinatorum numerum pertineat, debent omnium & velle & curare salutem: *Nescientes* (ait ibidem Augustinus) *quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, ut omnes velimus salvos fieri*.

Objicies 3. Inter opiniones ea debet admitti quæ majori est populis solatio; quæ faciliùs creatam libertatem conciliat cum gratiâ & prædestinatione: atqui opinio quæ docet, prædestinationem ad gloriam esse ex prævisis meritis per gratiam comparandis, majori est populis solatio, faciliùsque creatam libertatem conciliat cum gratiâ & prædestinatione: ergo debet admitti.

Resp. 1. esse Semi-pelagianorum illud argumentum: *Sub incerta spe* (inquiunt in epist. Prosperi ad Augustinum) *cursum non posse esse constantem*. Sic etiam loquuntur in epist. Hilarii ad eundem Augustinum: *Nec ad incertum voluntatis Dei deduci se patiuntur*.

Resp. 2. vanum fore solatium, quod populi sumerent ex prædestinatione post prævisa merita: quasi verè tutius non sit, sortem nostram invictæ Dei manui, quàm nostræ fragili committere, dicente Propheta: *In manibus tuis sortes meæ*.

Resp. 3. theologum, non quæ faciliora sunt, sed quæ veriora, debere complecti: nempè ea est mysteriorum natura, ut certissima sint quidem, sed plerumque humanæ menti inscrutabi-

lia.

lia. Id præcipuè habet locum in eo, de quo hìc agitur, cum illud non alia ratione explicuerit Apoftolus, quàm exclamando: *O altitudo divitiarum fapientiæ & fcientiæ Dei, quàm incomprehenfibilia funt judicia ejus & inveftigabiles viæ ejus!* Difficillimum effe explicatu, fcribit Auguftin. de prædeftin. SS. cap. 14. *In hac difficili ad folvendum quæftione.* Concilium Tridentinum illud vocat incognitum mortalibus myfterium: *Nemo quoque, quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædeftinationis myfterio ufque adeo præfumere debet.* Itaque in formâ ad argumentum, concefsâ primâ parte majoris propofitionis, neganda eft minor: quoad alteram verò partem, neganda eft major propofitio propter loca, quæ tum ex Apoftolo, tum ex Auguftino, tum ex Concilio Tridentino mox prolata funt. Imò tantùm abeft, ut adverfariorum opinio de prædeftinatione poft prævifa merita ideò admittenda fit quòd fummam præ fe ferat facilitatem, ut præcisè è contra ob id rejicienda fit, quippè ex eâ facilitate concluditur, eam non effe Auguftini, apud quem femper multùm difficile fuit prædeftinationis myfterium.

Objicies 4. Ea fententia non debet admitti, quæ populo non debet prædicari: atqui fententia de gratuita ad gloriam prædeftinatione populo non debet prædicari: quia periculum eft, ne fit ei fcandalo, ne eum adducat in defperationem.

Refp. 1. illud argumentum Auguftino à Semipelagianis objectum fuiffe: *Sed ajunt* (verba funt ipfius Auguftini cap. 14. lib. de dono perfeverantiæ) *prædeftinationis definitionem utilitati prædicationis adverfam.*

Refp. 2. dift. maj. non debet *temerè* prædicari populo, conc. maj. *prudenter*, neg. min. Temerè prædicatur, cùm fic prædicatur, ut ad ejus affecutionem tollatur bonorum operum neceffitas: *Non ita prædicanda eft* (inquit Auguftinus cap. 22. lib. de dono perfeverantiæ) *ut apud impe-*

ritam

ritam, vel tardioris intelligentiæ multitudinem, redargui quodammodo ipsa sua prædicatione videatur, sicut redargui videtur & præscientia Dei quam certè negare non possunt, si dicatur hominibus: sive curratis, sive dormiatis, quod vos præscivit, qui falli non potest, hoc erit. E contra prudenter prædicatur, cùm asseritur, quòd nou removeat pietatis opera, imò sit eorum prima radix & prima causa. Prudenter prædicatur, cùm æqua ad id impellit causa, v.g. ut verum doceantur, qui capere possunt: *Dicatur ergo verum* (ait ibidem Augustinus cap. 6.) *maximè ubi aliqua quæstio, ut dicatur, impellit, & capiant qui possunt, ne fortè cùm tacetur propter eos qui capere non possunt, non solùm veritate fraudentur, verùm etiam falsitate capiantur, qui verum capere, quo caveatur falsitas, possunt.* Si autem in iis etiam circumstantiis, quas prudentia & necessitas suggerunt, prædicatio gratuitæ prædestinationis sit nonnullis auditoribus scandalo, illud scandalum erit (ut loquuntur theologi) acceptum, sed non datum: seu (ut aliorum verbis utamur) per accidens tantùm, non autem per se, nonnullis hominibus erit offendiculo: *An timendum est* (ait Augustinus lib. de dono persever. cap. 22.) *ne tunc homo de se desperet, quando spes ejus ponenda demonstratur in Deo, non autem desperaret, si eam in se ipso superbissimus & infælicissimus poneret?* Hinc patet nullum, esse desperationis, ac proinde nec scandali periculum, ubi cum suppeditatis ab Augustino cautionibus, gratuita ad gloriam prędestinatio prædicatur.

§. III.

§. III.

Vtrum inter prædestinationem ad gloriam, & inter prædestinationem ad fidem, justitiam, perseverantiam, sit aliquis ordo prioris & posterioris.

Not. 1. Certum est, nullum esse ordinem prioris & posterioris inter prædestinationem ad gloriam, & inter prædestinationem ad fidem, justitiam, perseverantiam, si habeatur ratio temporis; hoc est, certum est, Deum priùs prioritate temporis non prædestinasse ad gloriam, quàm ad fidem, justitiam & perseverantiam: nempè ab æterno, ac proindè in eodem instanti reali, ad ea omnia simul & semel suos electos prædestinavit.

Not. 2. Status igitur quæstionis est, an in instanti naturæ, Deus suos electos priùs prædestinarit ad gloriam, quàm ad fidem, justitiam & perseverantiam: id est, utrum in intentione divinâ unum præcesserit aliud.

Not. 3. Inter authores quibus placet, prædestinationem ad gloriam esse omninò gratuitam, duplex est circa propositam quæstionem sententia. Nonnulli post S. Thomam docent, Deum priùs prioritate naturæ voluisse electorum gloriam quàm eorum fidem, justitiam, & perseverantiam: alii verò contendunt, Deum simul & semel, etiam in instanti naturæ, suis electis voluisse tum gloriam tum fidem tum reliqua hujus vitæ dona.

CONCLUSIO. Inter prædestinationem ad gloriam, & inter prædestinationem ad fidem, justitiam, & perseverantiam, est ordo prioris & posterioris.

Probatur 1. Inter ea est ordo prioris & posterioris, quæ se habent per modum mediorum & finis:

finis: quippè concipimus, finem esse priorem in intentione operantis, quàm media: atqui gloria, fides, justitia, perseverantia, se habent inter se per modum mediorum & finis. Quippè fides justitia & perseverantia ordinantur ad gloriam, iis enim electi gloriam æternam consequuntur: ergo in intentione divinâ se habent per modum prioris & posterioris.

Probatur 2. Inter ea reperitur ordo prioris & posterioris, quorum unum est causa alterius: siquidem volitio causæ prior est volitione effectus: atqui in prædestinatione ad gloriam, & in prædestinatione ad gratiam, unum est causa alterius: nam ideò electi prædestinantur ad gratiam, fidem justitiam & perseverantiam, quòd ad gloriam prædestinati fuerint: siquidem Scriptura, & Patres, ac præsertim Augustinus, in prædestinationem ad gloriam refundunt prædestinationem ad fidem, justitiam & perseverantiam, ut videre est iis in textibus, quos protulimus ad adstruendam gratuitam prædestinationem ad gloriam: scilicet ibi observatum est, ideò nonnullis parvulis paulò ante mortem dari baptisma, quòd ab æterno electi fuerint ad gloriam: ideò nonnullis gentilibus annuntiari euangelium, quòd prædestinati fuerint, ut cum Christo regnent in æternum: ideò ex duobus justis uni dari donum perseverantiæ, negari verò alteri, quòd ille, non autem iste, fuerit ad gloriam electus.

Articulus III.

Utrum prædestinatio ad gloriam in sanctis angelis gratuita fuerit.

Not. 1. Quod hîc quæritur de angelis, quæritur etiam de homine, si perseverasset in innocentiâ, in quâ conditus fuerat: eadem enim est, ex Augustino, utriusque ratio.

Not. 2. Circa propositam quæstionem duplex est theologorum sententia. Plerique Thomistæ quibus Estius & Sylvius adhærent, docent, sanctos angelos non minùs ad gloriam gratuitò prædestinatos fuisse, quàm fuerint homines lapsi. Præcipua eorum auctorum ratio est, quòd angeli, homo innocens, non minùs, quàm homo lapsus, indiguerint gratiâ per se efficaci, tum ad fidem quæ per dilectionem operatur, tum ad perseverantiam in ejusmodi fide: ex eâ verò suppositione sequitur, quòd necessariò admittenda sit in angelis gratuita prædestinatio ad gloriam: si enim quæratur, cur gratia per se efficax, quam contendunt angelis fuisse necessariam ad perseverandum in justitiâ, cur (inquam) data sit angelis, qui jam in cœlis fruuntur beatitudine, negata econtrà fuerit iis, qui in inferis torquentur, non aliud ad eam quæstionem responderi potest, quàm quod Augustinus respondit de hominibus lapsis, quorum uni datur perseverantiæ donum, alteri verò negatur; nempè ideò uni datum esse, quòd ad gloriam gratuitò electus sit, non autem alteri, utpotè ad eandem gloriam non electo.

Not. 3. Qui Molinæ opinionem tuentur, contendunt, idem de angelis ac de hominibus lapsis ferendum esse judicium: ac proindè cum isti (inquiunt) gratuitò ad æternam gloriam prædestinati non fuerint, nec illi pariter debuerunt ad eam gratuitò, seu independenter à prævisis per gratiam meritis, prædestinari. Ratio eorum est, quòd temerè omninò Deus eos gratuitò prædestinasset ad gloriam, quibus (ajunt) ad operandum bonum & ad perseverandum usque in finem, satis erat gratia pedissequa voluntatis, seu quæ actu in bonum non influeret, nisi ex præviâ in instanti naturæ determinatione voluntatis creatæ.

Not. 4. Augustini discipulis non displicet eo in capite laudati scriptoris sententia: seu docent gratuitam prædestinationem ad gloriam non ha-

buisse locum in sanctis angelis, nec habituram fuisse in hominibus, si in acceptâ per creationem gratiâ perstitissent. Nituntur eodem, quo Molina principio, hoc est, docent, angelis ad actu perseverandum in justitiâ, quam per creationem acceperant, satis fuisse gratiam voluntatis pedissequam; contenduntque, nullatenùs eos ad id indiguisse, sicut nec indiguissent homines, si in justitiâ originali permansissent, auxilio per se & ex naturâ suâ efficaci.

Not. 5. Non est eo in capite, quòd quis miretur Augustini discipulorum cum Molinâ concordiam: quippè censent, scriptorem illum in eo tantùm peccasse, quòd quæ traditio de gratiâ hominis sani docuit, ad hominem lapsum extenderit, seu voluerit, eum non efficaciori auxilio ad operandum bonum & ad perseverandum usque ad finem indigere, quàm si per peccatum debilitatus non fuisset.

CONCLUSIO. Gratuita prædestinatio ad gloriam locum non habuit in angelis, seù, quod idem est, angeli non fuerunt ad gloriam prædestinati ante prævisa eorum merita.

Probatur 1. In iis locum non habuit gratuita prædestinatio ad gloriam, in quibus locum non habuit gratuita prædestinatio ad perseverantiam: atqui in angelis locum non habuit gratuita prædestinatio ad perseverantiam: ergo neque ad gloriam. Major videtur certa, siquidem eodem modo quo quis vult finem, debet velle medium absolutè necessarium, ut finis ille comparetur: ac proinde, si Deus gratuitò prædestinavit ad gloriam, gratuitò quoque debuit prædestinare ad perseverantiam, cum perseverantia necessariò requiratur ad executionem prædestinationis ad gloriam. Minor verò sic ostenditur: In iis locum non habuit gratuita prædestinatio ad perseverantiam, qui ad eam sunt prædestinati tantùm post prævisum consensum, quem præbituri erant gratiæ: atqui angeli prædestinati fuerunt ad perseverantiam

tan-

tantùm post prævisum consensum, quem præbituri erant gratiæ: ergo gratuitò prædestinati non fuerunt ad perseverantiam.

Probatur minor. Illi prædestinati fuerunt ad perseverantiam tantùm post prævisum consensum, quem præbituri erant gratiæ, quos gratia non determinavit ad perseverandum: atqui gratia non determinavit angelos ad perseverandum: idque patet 1. ex eo, quòd eâdem gratiâ donati fuerint angeli, qui non perseveraverunt, quâ donati sunt ii, qui de facto perseverarunt: *Angeli quorum princeps est, qui dicitur diabolus* (verba sunt Augustini lib. de corrept. & gratiâ cap. 10.) *per liberum arbitrium*, seu, non consentientes gratiæ, *à Domino Deo refugæ facti sunt*; *cæteri autem per ipsum liberum arbitrium*, hoc est, utentes datâ sibi actuali gratiâ, *in veritate steterunt*. 2. Gratia quæ data est angelis, non fuit auxilium *quo* perseverarent, sed tantùm auxilium *sine quo* perseverare non poterant: Auxilium autem *sine quo* non determinat voluntatem ad perseverandum, sed ipsum potiùs à voluntate determinatur; se habet enim respectu voluntatis sicut lux respectu oculi videntis, sicut navis respectu hominis qui trajicit flumen, sicut alimentum respectu hominis qui vivit: *Primo itaque homini*, ait Augustinus de corrept. & grat. cap. 12. *datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset*.

Probatur 2. In iis locum non habuit gratuita prædestinatio ad gloriam, in quibus non habuit locum prædestinatio gratiæ, sed meritorum tantùm: atqui prædestinatio gratiæ locum non habuit in angelis: ergo neque gratuita prædestinatio ad gloriam. Major constat ex Augustino, qui in eo *gratiæ* prædestinationem distinguit à prædestinatione *meritorum*, quòd illa sit prorsùs ex merâ Dei liberalitate, ista verò sit ex justitiâ propriè sumptâ.

Probatur minor. In iis locum non habuit prædestinatio gratiæ, in quibus gloria nusquam præparata fuit tanquam gratia, sed tantùm tanquam merces: Sed gloria nusquam præparata fuit angelis tanquam gratia, sed tantùm tanquam merces: *Quid erit autem liberius libero arbitrio* (inquit Augustinus lib. de corrept. & grat. cap. 11.) *quando non poterit servire peccato, quæ futura erat & homini, sicut facta est, & angelis sanctis merces meriti? Nunc autem per peccatum perdito bono merito, in his qui liberantur, factum est donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.*

Nec valet solutio eorum, qui respondent, gloriam in angelis fuisse mercedem in executione, seu in temporali illius collatione, non autem in intentione divinâ, seu in æternâ illius præparatione. Nam S. Doctor opponit gloriam angelorum gloriæ hominum lapsorum: at in suppositione adversariorum non staret ejusmodi oppositio, quippè docet fides, quòd respectu hominis lapsi, gloria in executione sumpta, hoc est in temporali illius collatione, sit merces verè, & propriè dicta.

Probatur 3. In iis locum non habuit gratuita prædestinatio ad gloriam, qui nusquam dicuntur prædestinati, sed præsciti tantùm: atqui angeli sancti nusquam dicuntur, ab Augustino saltem, prædestinati, sed præsciti tantùm: ergo in eis locum non habuit gratuita prædestinatio ad gloriam.

Major propositio patet ex Augustino, qui hocce discrimen statuit inter prædestinatum & præscitum, quòd illud gratuitò donetur, non autem istud; quòd illud à Deo sit, istud verò nequaquam: *Prædestinatio* (inquit Augustinus lib. de prædestin. Sanctorum cap. 10.) *sine præscientia non potest esse: potest autem esse sine prædestinatione præscientia; prædestinatione quippè Deus ea præscivit, quæ fuit ipse facturus.* Hæc etiam habet ejus-

ejusdem libri cap. 19. *Cum ergo nos prædestinavit opus suum præscivit., quo nos sanctos & immaculatos facit*. Libro de dono persever. cap. 17. ut contra Massilienses probet, gratuitam esse fidem, & perseverantiam usque in finem, scribit, & fidem, & perseverantiam, & omnia ad unum, sine ullâ exceptione, pietatis opera esse à Deo prædestinata: *An fortè* (inquit) *nec ipsa dicuntur prædestinata? ergo nec dantur à Deo, aut ea se daturum esse nescivit. Quòd & si dantur, & ea se daturum esse præscivit, profectò prædestinavit.*

Minor ejusdem argumenti propositio ostenditur ex eo, quòd Augustinus loquens aut de angelorum perseverantiâ, aut de datâ eis gloriâ, nusquam utatur prædestinationis nomine, è contra adhibeat præscientiæ nomen: *Quanquam non peccavit* (inquit agens de angelo lib. 3. de libero arbitrio cap. 22.) *sicut eum non peccaturum præscivit Deus*. Capite 21. sic etiam loquitur: *Non ideò in bona voluntate permanet, quia hoc accepit officium; sed ideò accepit, quoniam ab illo qui dedit, permansura prævisa est*. In Enchiridio ad Laurentium cap. 104. ubi quæsivit, cur Deus primum hominem non firmarit in ea voluntate, in quâ conditus fuerat, & cur ad beatitudinem non transtulerit, respondet, Deum utrumque facturum fuisse, *si ad permanendum sine peccato, sicut factus erat, perpetuam voluntatem habiturum esse præscisset.*

Probatur 4. Si Deus angelos gratuitò prædestinasset ad gloriam, certa & constans non fuisset ea prædestinatio: sed absurdum est consequens: ergo & antecedens.

Probatur major: Prædestinatio non est constans & certa, cum medium, quo prædestinatus ad eam perduci potest, non est infallibile. Atqui unicum medium, quo prædestinatus angelus perduci potuisset ad gloriam, non erat infallibile: erat enim auxilium, non *quo* perseveraret, sed *sine quo* perseverare non poterat. Sed illud auxilium

non erat medium infallibile, quippè angelus cum illo auxilio poterat non perseverare, & reverà damnati angeli, sicut primus parens, cum illo adjutorio non perseverarunt: ergo, &c.

Objicies 1. Merita quibus homo lapsus gloriam in tempore consequitur, non impediunt, quin eadem gloria ipsi gratuitò præparata fuerit: ergo nec merita angelorum potuerunt impedire, quin ad gloriam gratuitò prædestinarentur.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Ratio est, quia homo in statu naturæ lapsæ gratuitò prædestinatur ad merita, mirum igitur non est, quòd gratuitò ad gloriam prædestinatus sit: è contra angeli non fuerunt gratuitò prædestinati ad merita, quibus æternam gloriam compararunt: nam licèt ab auxilio gratiæ habuerint posse perseverare & mereri, ab eo tamen non habuerunt ipsum perseverare, & ipsum mereri, sed à propria voluntate, per quam gratia, ex se indifferens, determinata fuit ad perseverantiam & ad meritum.

Objicies 2. Qui ordinatè agit, priùs vult finem, quàm media; ergo Deus priùs in instanti naturæ voluit angelis gloriam, quàm merita: cum gloria sit finis, & merita se habeant per modum medii.

Resp. dist. maj. Si velit absolutè finem, conc. maj. si conditionatè tantùm, neg. maj. Deus angelis non voluit absolutè gloriam, sed tantùm conditionatè, si nempè oblata sibi gratia uterentur ad perseverandum.

Objicies 3. Deus hominem lapsum gratuitò prædestinavit ad gloriam: ergo sic quoque debuit angelum prædestinare: nulla enim assignari potest ratio, cur ille potiùs, quàm iste, gratuitò ad gloriam prædestinatus fuerit.

Resp. neg. conseq. Ratio est, quia Deo sic placuit: placuit verò, quòd congrueret, ut manifesta-

ret,

ret, quid cum gratia voluntatis pediſſequa poſſet creatura innocens & expers cujuslibet concupiſcentiæ; è contra verò quid poſſet gratiæ beneficium in creatura, quæ per liberum arbitrium perierat: *Quapropter* (inquit Auguſtinus libro de corrept. & gratia cap. 17.) *ſaluberrimè confitemur, quod rectiſſimè credimus, Deum Dominumque rerum omnium ſic ordinaſſe angelorum & hominum vitam, ut in ea priùs oſtenderet, quid poſſet eorum liberum arbitrium, deindè quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium, juſtitiæque judicium.*

CAPUT VII.

De effectibus prædeſtinationis.

Not. 1. Effectuum prædeſtinationis nomine intelligitur id, quod aliqua ratione oritur à prædeſtinatione, tanquam à cauſa.

Not. 2. Quæſtio de effectibus prædeſtinationis poteſt intellgi de bonis tum ſupernaturalibus, tum naturalibus; de malis tum pœnæ, tum culpæ; ſeu quæri poteſt 1. utrum in electis quælibet bona ſupernaturalis ordinis ſint effectus prædeſtinationis: 2. utrum idem dici debeat de bonis ordinis naturalis: 3. utrum mala pœnæ & culpæ ſint quoque illius effectus: 4. an idem dici debeat de permiſſione peccati.

ARTICULUS I.

Vtrum in electis qualibet bona ſupernaturalia ſint effectus prædeſtinationis.

Not. Effectus prædeſtinationis, vel adæquatè ſumitur, vel inadæquatè. Sumptus priore modo id totum complectitur, quod à prædeſtinatione tanquam à cauſa naſcitur. Poſteriore au-

 tem

tem modo sumptus, dicit aliquid ex iis, quæ ex eâdem prædestinatione oriuntur: de utroque illo effectu hìc à nobis est agendum.

CONCLUSIO I. Gratia & gloria sunt adæquatus effectus prædestinationis.

Probatur. Ex observatis, effectus adæquatus prædestinationis complectitur id omne, quod ex eâ tanquam ex causa oritur: atqui gratia & gloria complectuntur id omne, quod oritur ex prædestinatione tanquam ex causa: ergo gratia & gloria sunt adæquatus effectus prædestinationis.

Probatur min. Id omne quod oritur ex prædestinatione tanquam ex causâ, reducitur ad perfectam & integram hominis prædestinati liberationem, quippè prædestinatio definitur: *Præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur.* Sed integra & perfecta hominis prædestinati liberatio fit adæquatè per gratiam & gloriam: per gratiam quidem liberatur à servitute peccati, juxta illud Christi in Euangelio: *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati ..... Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis:* per gloriam verò liberatur ab omni peccati pœnâ, præsertim à concupiscentiâ, à quâ tanto cum gemitu eximi cupiebat Apostolus ad Rom. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Per gloriam liberatur quoque ab aliis omnibus tum animæ tum corporis miseriis, quę quidem intelliguntur nomine mali, à quo eximi petimus, dum sic, jubente Christo, precamur: *Sed libera nos à malo*: hoc enim dicendo, *Nos ipsos*, ut August. docet epist. 121. ad Probam cap. 11. *admonemus, nondum nos esse in eo bono, ubi nullum patiemur malum. Et hoc quidem ultimum quod in oratione Dominica positum est, tam latè tamque evidenter, & manifestè patet, ut homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus, in hoc gemitus edat, in hoc lacrymas fundat, hinc exordiatur, in hoc immoretur, ad hoc terminet orationem suam.*

Con-

Confirmatur argumentum ex Apostolo, qui integritatem & perfectionem liberationis, quam electi ex prædestinatione consequuntur, reducit ad vocationem, justificationem & glorificationem: *Quos autem prædestinavit* (inquit ad Rom. 8.) *hos & vocavit, & quos vocavit, hos & justificavit, quos autem justificavit, illos & glorificavit.*

Conclusio 2. Vocatio, justificatio, glorificatio seorsim sumptæ, sunt inadæquatus effectus prædestinationis.

Probatur. Tria illa simul sumpta (ut superiori conclusione dictum est) constituunt adæquatum effectum prædestinationis: ergo seorsim sumpta sunt illius effectus inadæquatus.

Objicies 1. Ea non sunt effectus prædestinationis, quæ communia sunt electis & reprobis: atqui vocatio & justificatio communes sunt electis & reprobis, nempè impium est Calvini dogma contendentis, reprobos nusquam esse verè justos.

Resp. dist. maj. Ea non sunt *ex se* effectus prædestinationis, quę communia sunt electis & reprobis, conc. maj. *ex intentionę divina*, neg. maj. Ideò vocatio & justificatio sunt in electis effectus prædestinationis, quòd sint vocatio & justificatio *secundùm Dei propositum*, seu quòd ex parte Dei dentur ex absolutâ & efficaci intentione perducendi ad gloriam æternam; in reprobis è contra sunt communes providentiæ effectus.

Objicies 2. Nonnunquam contingit, electos deserere vocationem, seu per infidelitatem apostatas fieri, justificatos ex justitiâ excidere: atqui, in eo saltem casu, vocatio & justificatio non sunt, etiam in electis, effectus prædestinationis: neque enim quidquam conferunt ad consequendam gloriam, quæ ultimus est prædestinationis terminus.

Resp. eo etiam in casu, vocationem & justificationem esse effectum prædestinationis. Ratio

est, quia præterita vocationis & justificationis merita per pœnitentiam reviviscunt: ac proindè conferunt ad gradum gloriæ saltem accidentalis, quo prædestinati post hanc vitam donantur.

ARTICULUS II.

Vtrum bona ordinis naturalis sint effectus prædestinationis.

CONCL. I. Bona naturalis ordinis etiam in electis *per se* non sunt effectus prædestinationis, sed *per accidens* tantùm.

Probatur prior pars. Bona de quibus agitur, communia sunt electis & reprobis: 2. nullam prorsus habent proportionem cum æternâ gloriâ, & consequenter ad eam *per se* non perducunt.

Probatur altera pars. Ea *per accidens* sunt effectus prædestinationis, quibus Deus utitur ad perducendum prædestinatos ad æternam gloriam: atqui Deus nonnunquam utitur bonis naturalis ordinis ad perducendum prædestinatos in ultimum finem.

Id apertè docet Augustinus de opportunitate audiendi Dei verbum, de potestate remotâ credendi, si per gratiam excitetur: *Ex quo apparet* (inquit agens de Tyriis, libro de dono persever. cap. 14.) *habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant:* ea autem verba non audiunt, ea autem signa eis non conceduntur, si non sint ex numero prædestinatorum: *Et tamen,* ait idem S. Doctor, *si Dei altiore judicio à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur vel dicta divina vel facta, per quæ possent credere, si audirent utique talia vel viderent.*

Id quoque docet idem Auguſtinus de aliis omnibus circumſtantiis, loci, temporis, perſonarum; ſeu contendit, è Deo ſpecialiter fuiſſe proviſas in electis: *Adulter non fuiſti in illa vita præterita*, ait lib. 80. homiliarum, homilia 23. *hoc tibi dicit Deus tuus*: *Regebam te mihi, ſervabam te mihi, ut adulterium non committeres. Suaſor non fuit; ut ſuaſor deeſſet, ego feci. Adfuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus, ut conſentires; ego terrui. Agnoſce ergo gratiam ejus, cui debes & quod non admiſiſti*.

Idem quoque ferri debet judicium de occaſione naſcendi, de curâ, quam parentes ad baptiſmum ſuæ proli procurandum adhibent. Hinc conjicitur, effectum eſſe prædeſtinationis, quòd infans jamjam moriturus propè fontem naſcatur quòd parentes puerum nondum baptizatum auferant è domo quâ alioquin brevi erat obruendus; & ita de cæteris.

ARTICULUS III.

Vtrum mala ſint effectus prædeſtinationis.

CONCLUS. I. Mala tum naturæ tum pœnæ, ex intentione divinâ ſunt in electis effectus prædeſtinationis.

Probatur prior pars eorum exẽplo, quos Deus præmaturâ morte rapit; ne (ut ait Scriptura Sapientiæ 4.) malitia mutaret eorum intellectum. Altera verò pars conſtat ex Apoſtolo, qui ad Roman. 8. expreſsè aſſerit, quòd *omnia* (nota, quòd nihil excipiat) *cooperantur in bonum iis, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti*. Unde ſic conficitur argumentum. Ea ex intentione divinâ ſunt effectus prædeſtinationis, quibus tanquam mediis Deus utitur, ut electos ſuos ad prædeſtinatum finem perducat: atqui tum naturæ tum pœnæ malis utitur tanquam mediis, quibus electos ſuos ad prædeſtinatum finem perducat: unde Apoſtolus

ad Philipp. 2. asserit, temporales hujus vitæ pœnas esse in electis Dei dona, non in se quidem, sed in intentione divinâ: *Vobis*, inquit, *donatum est à Christo, non solùm ut in eum credatis, sed etiam ut pro ipso patiamini*.

CONCLUSIO 2. Malum culpæ, seu peccatum, non est effectus prædestinationis.

Probatur 1. Effectus prędestinationis causatur à Deo: cùm enim Deus sit causa prædestinatiotionis, necesse est, ut sit etiam causa ejus quod oritur ex prædestinatione, juxta illud Philosophorum axioma: Quod est causa causæ, est causa causati: atqui Deus non est causa peccati: ergo peccatum non est effectus prædestinationis.

Probatur 2. Illud non est effectus prædestinationis, per quod homo non liberatur: nempè prædestinatio est præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur: atqui prædestinati non liberantur per malum culpæ, imò, ut patet, per illud fiunt magis miseri.

Objcies. Id quo Deus utitur, ut suos electos ad cœlestem gloriam perducat, est effectus prædestinationis: Atqui electorum peccatis Deus utitur, ut eos ad cœlestem gloriam perducat: quippè eo Deus utitur, ut electos ad cœlestem gloriã perducat, quod in electis est occasio humilitatis; sed peccata sunt in electis occasio humilitatis: unde Augustinus asserit, quòd ipsa etiam peccata electis cooperantur in bonum: *Audeo dicere*, (ait S. Doctor lib. 14. de civit. Dei cap. 13.) *superbis esse utile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderunt*. Id verò confirmat tum exẽplo Petri, tum Scripturarum testimonio: *Salubriùs enim Petrus sibi displicuit quando flevit, quàm sibi placuit quãdo præsumpsit. Hoc dicit & sacer Psalmus: Imple facies eorum ignominia, & quærens nomen tuum Domine: id est, ut tu eis placeas quærẽtibus nomen tuum, qui sibi placuerant quærendo suum*.

Resp.

Resp. ad 1. dist. maj. Si utatur tanquam medio conc. maj. si tanquam occasione tantùm, neg. maj. Distinguo pariter min. Atqui Deus utitur electorum peccato tanquam occasione, ut eos ad cœlestem gloriam perducat, conc. min. tanquam medio, neg. min. Ratio est, quia medium influit ad consecutionem finis, è contra peccatum removet à consecutione regni cœlestis: occasio est quidem materia, circa quam prædestinatio versatur, sed per se non confert ad illius consecutionem: nam quòd electus humilior fiat ex peccato, in quod incidit, oritur ex Dei gratiâ, quæ peccati fœdidatem, & naturæ infirmitatem, ipsius subjicit oculis. *Ecce*, inquit Gregorius Magnus Moralium lib. 33. cap. 11. *qui de virtute se extollit, per vitium ad humilitatem redit: qui verò acceptis virtutibus extollitur, non gladio, sed ut ita dixerim, medicamento vulneratur. Quid est enim virtus, nisi medicamentum, & quid est vitium, nisi vulnus? quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit Deus de vulnere medicamentum, ut qui virtute percutimur, vitio curemur: nos namque virtutum dona retorquemus in usum vitiorum; ille vitiorum illecebras assumit in artem virtutum.*

ARTICULUS IV.

Vtrum permissio peccati sit effectûs prædestinationis.

CONCL. Permissio peccati est effectus prædestinationis.

Probatur. Id quod Deus positivè vult ad bonum prædestinati, est effectus prædestinationis: nimirùm ex Dei intentione confert ad illius consecutionem: atqui Deus positivè vult peccati permissionem ad bonum prædestinati: nonnunquam scilicet subtrahit auxilium gratiæ efficacis, ut electum doceat, non esse humanis viribus confidendum, sed in solo Deo, qui (ut ait Apostolus)

ope-

operatur velle & perficere pro bonâ voluntate: non impedit, ne justus cadat, idque ut deinceps eum reddat cautiorem, ac vigilantiorem: *Fit*, ait Gregorius Magnus lib. 2. Moral. cap. 26. *ut aliquando se hæc gratia utiliter subtrahat, & præsumenti, quantùm infirmatur, ostendat: tunc enim verè cognoscimus, bona nostra unde sint, quando hæc quasi amittendo, sentimus, quia à nobis servari non possunt.*

Objicies 1. Effectus prædestinationis est Dei beneficium: quippè prædestinatio definitur: *Præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur*: atqui permissio peccati non est aliquod beneficium, imò est beneficii, gratiæ nimirùm efficacis, subtractio: ergo, &c.

Resp. conc. maj. dist. maj. Permissio peccati in se considerata non est aliquod beneficium, conc. min. considerata ut subest intentioni divinæ, gratiam efficacem subtrahenti, neg. min. Hoc enim ultimo modo considerata, est beneficium, cum per eam electus fiat magis humilis, ac in posterum magis cautus.

Objicies 2. Effectus prædestinationis confertur ex Christi meritis: atqui permissio peccati non accidit ex Christi meritis: neque enim Christus Patrem oravit, ut ab electis gratiam subtraheret: neque nobis licet Deum eam gratiæ subtractionem rogare.

Resp. conc. maj. disting. min. Permissio prout in se consideratur, non accidit ex meritis Christi conc. min. sic enim est effectus providentiæ communis: prout consideratur in intentione Dei qui eâ utitur ad bonum electi, neg. min. Permissionem peccati priori modo sumptam Christus non postulavit à Patre, sed tantùm posteriori.

Objicies 3. Deus non potest permittere peccatum ex intentione conferendi humilitatem prædestinato: Ergo permissio peccati non est in electis effectus prædestinationis.

Pro-

Probatur ant. Non est sapientis ac periti medici permittere morbum ad conferendam posteà sanitatem: ergo nec decet Dei bonitatem ac sapientiam permittere peccatum (quod quidem morbus est animę) ad conferendam humilitatem, aut aliam virtutem, per quam anima sanetur.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dist. ant. Ad conferendam sanitatem simpliciter, conc. ant. Ad conferendam robustiorem sanitatem, aut ad reddendum deinceps hominem cautiorem in servandâ sanitate, neg. ant. Deus non permittit peccatum in electis, tantùm ut eos posteà simpliciter justificet, sed ut eos majori donet sanctificatione, aut ut reddantur humiliores, quàm essent anteà, efficianturque cautiores ad præcavendum deinceps peccatum, & promptiores ad implorandum in tentationibus Dei auxilium: *Nonne*, ait Bernardus serm. 2. in enarratione Psal. 90. *cooperatur nobis ille casus in bonum, unde & humiliores efficimur & cautiores?*

CAPUT VIII.

De proprietatibus Prædestinationis.

Not. AD prædestinationis proprietates reduci possunt certitudo, immutabilitas, prædestinatorum numerus: de iis ergo est hìc à nobis agendum.

ARTICULUS I.

De certitudine prædestinationis.

Not. PRædestinatio considerari potest vel in intentione divinâ, vel in executione: quæri igitur potest, utrum in illo duplici statu sit certa.

CONCLUSIO. Prædestinatio tum in intentione divinâ, tũ in executione, est omninò certa. Probatur prima pars. Prędestinationem in intentione

tione divinâ certam esse, nihil aliud est, quàm Deum certò cognoscere numerum electorum in communi: & in particulari personas electas: Atqui Deus certò cognoscit numerum electorum in communi, & in particulari personas electas: nempè ex Apostolo 2. ad Tim. 2. *Novit Dominus qui sunt ejus*. Joan. cap. 13. *Scit Christus quos elegerit*.

Probatur altera conclusionis pars. Prædestinationem esse certam quoad executionem, nihil aliud est, quàm electos infallibiliter consequi gloriam, ad quam prædestinati sunt: Atqui eam omnes electi, nemine excepto, consecuturi sunt: *Oves meæ* (inquit Christus Joannis 10.) *vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea*. Nec id mirum est, cùm Dei voluntas sit efficacissima ac omnipotentissima, circa salutem eorum quos elegit.

ARTICULUS II.

Utrum prædestinatio sit immutabilis.

Not. Prædestinatio perpendi potest vel ex parte Dei prædestinantis, vel ex parte creaturæ prædestinatæ: unde quærendum est utrum tum ex parte Dei, tum ex parte creaturæ, sit omninò immutabilis.

CONCLUSIO. Prædestinatio sive consideretur ex parte Dei, sive ex parte prædestinatorum, est omninò immutabilis.

Probatur prior pars. Prædestinationem esse immutabilem ex parte Dei, est, Deum non mutaturum decretum, quo statuit gloriam electis conferre: atqui Deus nusquam mutabit, seu nusquam rescindet illud decretum; cùm enim sit sapientissimus, consilium non mutat, ut solent homines.

Alte-

Altera pars non minùs est evidens: nam prædestinationem esse immutabilem ex parte prædestinatorum, est, prædestinatos non posse non consequi gloriam, ad quam electi sunt: atqui eam reverà non possunt non consequi in sensu composito: neque enim conjungere possunt actualem damnationem cum prædestinationis decreto, siquidem prædestinationis decretum includit ex parte Dei voluntatem electis conferendi donum perseverantiæ usque in finem: in sensu tamen diviso possunt prędestinati non consequi gloriam ad quam electi sunt, quia posse non consequi gloriam in sensu diviso, nihil aliud est, quàm conjungere potentiam non consequendi gloriam cum æterno prædestinationis decreto: atqui electi eam reverà conjungunt, quippè nullus est qui peccare non possit; qui semel lapsus, non possit non perseverare, licèt de facto, si peccet, resurrecturus sit, ac in justitiâ in finem usque perseveraturus.

Objicies 1. Prædestinatio & liber vitæ idem sunt (Augustino teste in Psalmum 68.) atqui liber vitæ non est immutabilis, nempè qui in eo scripti sunt, possunt ex eo deleri; id enim evidenter supponunt hæc Moysis verba Exodi 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut, si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti*. Id etiam supponit Dei ad Moysem responsio: *Cui respondit Dominus: Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo.*

Resp. 1. nonnullos verba Moysis interpretari de libro vitæ hujus temporalis; ita ut sanctus Legislator optarit mori potiùs, quàm videre divinam ultionem in populum quem eduxerat ex Ægypto. Idem quoque petiit, cùm Numerorum 11. sic Deum precatus est: *Obsecro, ut interficias me*. Id pariter Eliseus Deum oravit 3. Regum cap. 19. *Tolle animam meam*.

Resp. 2. nonnullos alios librum illum interpretari de libro justitiæ, non quidem prædestinatio-

nationis ad regnũ cęleste, sed de libro justitię pręsentis, in quo plures reprobi conscripti sunt. Ille verò liber justitiæ præsentis dicitur liber vitæ, quòd eos contineat, qui ad vitam æternam ordinantur, vel ex æterno prædestinationis decreto, vel tantùm ex præsente gratiâ, per quam jus habent ad cœleste regnum: *Est liber vitæ* (inquit S. Thomas 1.p.q.24.art.3.) *conscriptio ordinandorum in vitam æternam: ad quam ordinatur aliquis ex duobus; scilicet ex prædestinatione divina, & hæc ordinatio nunquam deficit; & ex gratia: quicumque enim gratiam habet, ex hoc ipso dignus est vita æterna.* Addunt illi authores; Moysen non postulasse *absolutè* ut deleretur de illo præsentis justitiæ libro: nec mirum, cùm id sine peccato optari non possit, sed tantùm *conditionatè*, dicendo: *Aut dimitte eis, aut dele me*: quasi dixisset, non potes absque gravi aliquo crimine delere me ex libro justorum: igitur aliud velim concedas, populi nimirùm veniam.

Resp.3. verba Moysis exponi ab aliis interpretibus de libro prædestinationis, sed addunt, S. Legislatorem petiisse rem, quam sciebat esse impossibilem, ut suum de salute fratrum vehemens desiderium exprimeret: ita ut sensus sit: Si posses me ex prædestinationis libro delere, idque tuta conscientia optare possem, id rogarẽ de facto, ut meorum fratrum saluti consulerem: sed de his aliàs.

Objicies 2. Prædestinationis decretum non est immutabile, si aliquis ex prædestinatorum numero transire possit in numerum reproborum: atqui id reverà fieri potest: id enim de se ipso Paulus timuit: *Castigo* (inquit 1. ad Corinth. 9.) *corpus meum, & in servitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.*

Resp. ad 1. neg. min. Quippè patet ex epistolâ Prosperi ad Augustinum, id præcipuè Massilienses in Augustini scriptis arguisse, quòd S. Doctor vellet, ita definitum esse prædestinatorum numerum, ut ad eos nemo reprobus accedere possit. Ad 2. dico Apostolum reprobationis nomine non intel-

intelligere ipsum de non liberando à perditionis massâ decretum, sed effectum illius decreti, desertionem nimirùm, seu privationem gratiæ ad actu perseverandum necessariæ: nec mirum, cùm (ut definiit Concilium Tridentinum) nemo scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, an magnum illud usque in finem perseverantiæ donum habiturus sit.

Objicies 3. Ex immutabilitate prædestinationis sequi videtur, quòd quidquid agat electus, consecuturus sit æternam gloriam: itaque non immeritò uti poterit hoc dilemmate: Vel sum prædestinatus, vel non sum prædestinatus: si primum, quidquid acturus sim, salutem consequar; alioquin mutari posset æternum prædestinationis decretum: Si secundum, servem licèt divina mandata, salutem non assequar, cùm is qui prædestinatus non est, ad æternam gloriam pervenire non possit.

Resp. 1. Massilienses (ut jam superiùs ex Prosperi & Hilarii Epistolis ad Augustinum observatum est) ad nauseam usque ejusmodi argutias objecisse Augustino: quàm autem immeritò objicerentur, videre est apud eundem Augustinum libro de dono perseverantiæ cap. 14. & aliis sequentibus.

Resp. 2. absurdum quod objicitur, nequaquam sequi ex prædestinationis immutabilitate. Ratio est, quia beatitudo per prædestinationis decretum gratis quidem præparatur, sed in sequenti rationis instanti prædefiniuntur fides, justitia, & usque in finem perseverantia, tanquam media necessaria, quibus in tempore comparetur. Hinc colligitur, prædestinatum non esse salvandũ, quidquid egerit, imò ex eo quòd prædestinatus sit, colligitur, eum justitiam consecuturum esse, ac in finem usque perseveraturum: è contra verò ex eo, quòd quis per prædestinationis decretum non sit à massâ perditionis discretus, colligitur quòd in justitiâ perseveraturus non sit, ac

pro-

proinde falsum esse, quod objicitur, reprobum, quidquid egerit, damnatum iri.

Quæres, unde certitudo & immutabilitas divinæ prædestinationis oriantur.

Respondent quidam recentiores, certitudinem & immutabilitatem prędestinationis oriri ex Dei præscientiâ, seu certum esse ac immutabilem numerum prædestinatorum, quòd Deus viderit ab æterno, quinam gratiæ versatili, seu indifferenti, quam collaturus erat in tempore, consensuri essent, ac in finem usque perseveraturi.

Verùm pluribus argumentis impugnari potest ea recentiorum solutio.

Primò. Evertit discrimen, quod Augustinus constantissimè statuit inter prędestinationem angelorum, & prædestinationem hominis lapsi: hanc enim, non autem illam, esse gratuitam seu independentem ex meritorum prævisione, omni argumentorum genere superiùs à nobis ostensum est.

Secundò. Idem responsum evertit quoque discrimen, quod idem S. Doctor statuit inter auxilium homini innocenti necessarium, & auxilium necessarium homini lapso. Nempè docuit, istud, non autem illud, esse efficax ab intrinseco, & voluntatis creatæ determinativum: voluit, illud efficax auxilium ideò nonnullis hominibus, non autem omnibus, dari, quòd nonnulli sint, non autem omnes, ad gloriam cœlestem gratuitò prædestinati.

Tertiò. Non ad illam, ut recentioribus placet, Dei præscientiam, sed ad absolutum decretum, ad omnipotentissimam Dei voluntatem, ad vocationem Dei secundùm propositum recurrit post Apostolum Augustinus, ut asserat certitudinem & immutabilitatem divinæ prædestinationis: *Horum* (inquit lib. de corrept. & gratiâ cap. 2.) *si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus: sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus.* Capite 14. confugit quoque ad insuperabilem

Dei

Dei voluntatem: *Deo* (inquit) *volenti salvum facere, nullum hominis resistit arbitrium: sic enim velle & nolle in volentis aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem*.

Quartò. Illud responsum non differt à Massiliensium hâc de quæstione sententiâ. Fatebantur nimirùm Massilienses, divinam prędestinationem esse certam & immutabilem ex Dei præscientiâ, idque unum arguebant in Augustino, quòd S. Doctor eam certitudinem ac immutabilitatem repeteret ex Dei decreto, ex vocatione secundùm propositum, ex absolutâ & efficacissimâ Dei voluntate: *Nec acquiescunt* (inquit Prosper in Epist. ad Augustin.) *prædestinatorum electorum numerum nec augeri posse, nec minui: ne locum apud infideles ac negligentes cohortantium incitamenta non habeant, ac superflua sit industriæ & laboris indictio, cujus studium, cessante electione, frustrandum sit*. Idem de eis ad Augustinum scribens refert Hilarius: *Si sic prædestinati sunt* (inquiunt in Hilarii Epistola) *ad utramque partem, ut de aliis ad alios nullus possit accedere, quò pertinet tanta extrinsecùs correptionis instantia?*

Quintò. Pugnat evidenter illud idem responsum cum hisce Angelici Doctoris verbis, quæst. 6. de verit. art. 3. *Non potest dici, quòd prædestinatio supra certitudinem providentiæ nihil aliud addat, nisi certitudinem præscientiæ: ut si dicatur, quòd Deus ordinat prædestinatum ad salutem, sicut & quemlibet alium; sed cùm hoc de prædestinato scit, quòd non deficiet à salute: sic enim dicendo, non diceretur prædestinatus differre à non prædestinato ex parte ordinis, sed tantùm ex parte eventus: & sic præscientia esset causa prædestinationis, nec prædestinatio esset per electionem prædestinantis, quod est contra authoritatem Scripturæ & dicta Sanctorum. Unde præter certitudinem præscientiæ, ipse ordo prædestinationis habet infallibilem certitudinem.* In illum S. Thomæ textum observare est 1. S. Doc-

cto-

ctorem asserere, quòd prædestinationis certitudo non nitatur certitudine præscientiæ: 2. quòd si eâ niteretur, sequeretur, quòd prædestinatus ex parte Dei è reprobo non differret: 3. quòd sequeretur quoque, prædestinationem non esse per electionem prædestinantis: 4. contendit, eam sententiam sacræ Scripturæ & Patrum traditioni prorsùs esse contrariam.

Dicendum est igitur ad propositam quæstionem, prædestinationis certitudinem & immutabilitatem oriri ex decreto absoluto & efficaci de conferendâ nonnullis hominibus gloria cœlesti, seu (ut loquuntur scholastici) dicendum est, prędestinationem esse certam & immutabilem non solùm certitudine eventus & præscientiæ, sed etiam certitudine causalitatis. Nec id mirum est, cùm (ut ex superiùs dictis patet) nihil omninò fiat in rebus, quæ ad hominis lapsi salutem spectant, nisi dependenter ab absoluto Dei decreto, & auxilio per se efficaci, ac voluntatis determinativo.

ARTICULUS III.

De numero prædestinatorum.

Not. NUmerus prędestinatorum complectitur vel omnes electas creaturas rationales, sive angelicas, sive humanas, vel humanas tantùm. De prædestinatorum numero secundùm duplicem illum respectum considerato quæri potest, quâ ratione in æterno Dei consilio determinatus fuerit, seu an in genere tantùm, an verò in specie, hoc est, secundùm has vel illas personas in individuo.

CONCLUSIO I. Numerus electorum, prout tum angelos, tum homines complectitur, Deo formaliter quidem, sed non materialiter, certus fuit certitudine prædestinationis.

Probatur. Numerum sanctorum esse certum for-

formaliter certitudine prædestinationis, est, eum ita definitum fuisse à Deo, ut nec augeri, nec minui possit: atqui sic definitus est: nam cum Deus cœlestem quandam civitatem ex creaturis rationalibus condere decrevisset, par fuit, ut definiret, saltem in genere, seu (ut vocant) formaliter, non determinando personas particulares, certum civium numerum, ex quibus illa cœlestis civitas constaret: *Novit quippe* (ait Augustinus epist. 106.) *quod agat, & quantus numerus esse debeat, primitùs omnium hominum, deinde Sanctorum, sicut siderum, sicut Angelorum; atque ut de terrenis loquamur, sicut pecorum, piscium, volatilium, sicut arborum & herbarum, sicut denique foliorum, & capillorum nostrorum.*

Probatur altera pars conclusionis. Numerum electorum esse Deo materialiter certum certitudine prædestinationis, seu causalitatis, est, Deum *gratuitò* elegisse in individuo omnes cives, ex quibus constaret civitas cœlestis, quam condere decreverat: atqui sic eos non elegit, cum (ut superiùs ostensum est) angelos independenter à prævisis meritis non prædestinarit ad regnum cœleste; nec ipsos etiam homines sic prædestinasset, si primus parens perseverasset in justitia originali, in qua conditus fuerat.

CONCLUSIO 2. Numerus electorum, prout solos homines lapsos complectitur, certus est Deo materialiter certitudine prædestinationis, seu causalitatis.

Probatur. Numerum electorum esse Deo materialiter certum certitudine prędestinationis, seu causalitatis, est, Deum cognoscere in individuo personas electas, eò quòd ad regnum cœleste gratis prædestinatæ sint: atqui Deus certò cognoscit in individuo personas electas, eò quòd ad regnum cœleste gratuitò prædestinatæ fuerint: quippè (ut suo loco dictum est) gratuita illa prędestinatio est causa, cur aliqui ex hominibus lapsis

donandi sint beatitudine, cur secundùm propositum vocentur, cur justitiam consequantur, cur in finem usque perseverent?

Quæres, quantus sit electorum hominum numerus.

Resp. 1. certum esse, quòd tantus sit, quantus est lapsorum Angelorum numerus. Nempè constat ex Patribus, quòd angelorum ruinæ per homines, Christi gratia sanctificatos, reparandæ sint: *De mortali progenie* (inquit Augustinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 1.) *meritò justeque damnata tantum populum per gratiam suam colligit, ut inde suppleat, & instauret partem quæ lapsa est Angelorum, ac sic illa dilecta & superna civitas non fraudetur suorum numero civium, quin etiam fortassis & uberiore lætetur.*

Resp. 2. incertum esse, an numerus electorum hominum æquet præcisè, an verò superet numerum angelorum, qui ceciderunt.

Responsio patet ex mox laudato Augustini textu: patet etiam ex his aliis ejusdem S. Doctoris verbis: *Itaque superna illa Hierusalem, mater nostra, civitas Dei, nulla civium suorum* (de Angelis loquitur) *numerositate fraudabitur, sed uberiore etiam copia fortasse regnabit.*

Hinc colligitur 1. incertum fuisse Augustino, an Deus ante mundi constitutionem, & ante prævisionem peccati tum in angelis, tum in hominibus, statuerit civitatem cœlestem condere non tantùm ex Angelis, sed etiam ex aliquibus hominibus: *Neque enim* (inquit Augustinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 1.) *numerum aut sanctorum hominum, aut immundorum dæmonum novimus, in quorum locum succedentes filii sanctæ matris Ecclesiæ, quæ sterilis apparebat in terris, in ea pace, de qua illi ceciderunt, sine ullo temporis termino permanebunt. Sed illorum civium numerus, sive qui est, sive qui futurus est, in contemplatione est ejus artificis, qui in mensura, numero, & pondere cuncta disponit.*

Col-

Colligitur 2. incertum esse, an si omnes angeli perseverassent, Deus humanum genus conditurus fuisset, & hocce universum visibile creaturus, quod quidem propter solos homines prædestinatos eductum fuit ex nihilo, quodque desinet, ubi impletus fuerit definitus à Deo prædestinatorum numerus: *Index noster* (ait Augustinus in Psal. 34.) *non tædio, sed amore differt salutem nostram; ratione, non inopia; non quia non potest & modò subvenire, sed ut numerus omnium nostrum usque in finem possit impleri*. Hinc idem S. Doctor quærentibus, *quomodo subsistet genus humanum, si omnes fuerint continentes?* libro de bono viduitatis, sic respondet: *Quasi propter aliud retardetur hoc sæculum, nisi ut impleatur prædestinatus numerus ille Sanctorum, quo citiùs impleto, profectò nec terminus sæculi differetur*.

QUÆSTIO XVII.

De Reprobatione.

HAnc de reprobatione quæstionem in quatuor capita partiemur. In primo exponemus varia reprobationis, & reproborum nomina: in altero dicemus de illius causis: in tertio de illius effectibus: & in quarto de numero reproborum.

CAPUT PRIMUM.

De variis reprobationis & reproborum nominibus.

CONC. VAria sunt reprobationis nomina. Probatur *Primò*, reprobatio secundùm nominis etymologiam, idem significat, ac rejectio. Eo sensu utitur Apostolus ad

Hebræos 7. ut probet Testamenti veteris imperfectionem: *Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, & inutilitatem.* Hinc fit quòd cum nihil rejiciatur, quod aut imperfectum, aut malum est, aut saltem tale creditur, nihil quoque reprobetur, quod non sit, vel saltem non credatur aut imperfectum, aut malum: *Quidquid vile fuit & reprobum* (inquit Scriptura 1. Reg. 15.) *hoc demoliti sunt*.

Secundò, idem reprobationis nomen, sumptum secundùm tritum tum apud Patres, tum apud scholasticos nomen, prædestinationi opponitur: cum ergo, ex dictis superiùs, prædestinatio præcipuè significet electionem ad cœlestem gloriam, reprobatio significat exclusionem à cœlesti gloria: ea autem exclusio dicta est à nonnullis Patribus prædestinatio ad mortem: *Fidenter fatemur* (inquiunt Patres Concilii Valentini can. 3.) *prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem*.

CONCLUSIO 2. Reprobi variis nominibus appellantur in Scriptura.

Probatur. *Primò*, dicuntur reprobi 2. ad Cor. 3. *Nisi fortè* (inquit Apostolus) *reprobi estis*: cui quidem loquendi modo affinis est ejusdem Apostoli sententia 1. Corinth. 9. *Nisi fortè, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar*.

Secundò, quemadmodùm (ut ex dictis patet) prædestinati dicuntur cogniti à Deo, è contrà reprobi dicuntur non cogniti: Matth. 5. *Nescio vos*: sicut electi appellantur dilecti, reprobi appellantur odio habiti: *Iacob dilexi* (inquit Paulus ad Rom. 9.) *Esau autem odio habui*.

Tertiò, reprobi vocantur repulsi: *Ipsi* (verba sunt Psal. 87.) *de manu tua repulsi sunt*, & in hoc opponuntur prædestinatis: *Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit*. Dicuntur quoque despecti: *Nemo* (inquit Scriptura Ecclesiastici 7.) *potest corrigere, quem Deus despexerit*. Apud Matthæum cap. 25. appellantur maledicti: *Discedite male-*

maledicti, &c. Ibidem vocantur hœdi, cum è contrà electi vocentur oves: *Statuet oves quidem à dextris suis, hædos autem à sinistris.*

Quartò, ad Rom. 9. dicuntur vasa iræ, aptà in interitum, vasa in contumeliam: *An non habet potestatem figulus ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Tandem in Epistola Judæ vocantur præscripti in judicium Dei: *Subintrojerunt quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc judicium, impii, &c.*

CAPUT II.

De causis reprobationis.

Not. 1. NOn est hìc quæstio de causa efficiente: certum enim est, non aliam esse, quàm Deum ipsum, qui reprobos excludit à regno cœlorum, eosque pœnis æternis addicit: Deus (ex Apostolo ad Rom. 9.) se habet in prædestinationis & reprobationis negotio, sicut se habet figulus respectu luti: quemadmodum ergo figulus est causa efficiens, cur vas aliquod sit in contumeliam: ita & Deus est causa efficiens reproba tionis eorum, qui à regno cœlorum excluduntur. Non est quoque quæstio de causa finali: quippè constat ex Scripturis, Deum nonnullos reprobare, ut in eis eluceat divina illius justitia, quemadmodum illius misericordia in prædestinatis elucet. Non est quoque quæstio de causa materiali: nam nemini ignotum est, creaturas rationales, sive sint angeli, sive homines, esse causam materialem, hoc est subjectum, circa quod reprobatio versatur: difficultas igitur est de sola causa formali, seu de causa, quæ Deum movet, ut aliquas reprobet creaturas.

Not. 2. Reprobatio duplex est, negativa scilicet, & positiva. Prior est, saltem secundùm aliquos scholasticos, mera non electio ad regnum cœleste: secundùm alios verò est actus positivus,

per quem Deus quosdam non tantùm non eligit, sed etiam excludit à regno cœlorum. Posterior actus, quo aliquibus præparatur pœna tum damni, tum sensus. Hinc patet, reprobationem negativam, secundùm aliquos, nullum prorsùs actum ex parte Dei importare, secundùm alios verò aliquem importare. Patet iterùm, eandem reprobationem negativam differre, à positivâ, quòd ista duplicem terminum includat; *à quo* nimirum, seu regnum cœlorum, à quo reprobus excluditur; & *ad quem*, nempè pœnam tum damni, tum sensus, quæ reprobis præparatur: illa è contrà dicit solum terminum *à quo*; seu (ut jam observatum est) regnum cœleste, à quo reprobi excluduntur. Utramque illam reprobationem S. Thom. in 1. ad Annibaldum, dist. 47. quæst. unica, art. 3. recenset, dum ait, duplicem Dei voluntatem includi in reprobatione: *Voluntatem de contradictorio, secundùm quam vult aliquem non salvare; voluntatem de contrario, secundùm quam vult aliquem damnare.*

Not. 3. Circa causam formalem reprobationis, est 1. error Calvini: 2. variæ theologorum catholicorum sententiæ: unde secundum hujusce quæstionis caput in duos articulos dividamus oportet in priore expendemus Calvini doctrinam: in altero adducemus in examen varias catholicorum sententias.

ARTICULUS I.

De Calvini circa reprobationem doctrina.

Not. 1. Elapso proximè sæculo Calvinus circa reprobationem docuit 1. unicam ac adæquatam tum negativæ, tum positivæ reprobationis causam esse solam Dei voluntatem: hoc est, censuit, Deum independenter à prævisione cujuslibet peccati, sive originalis, sive actualis, quosdam angelos & quosdam homines ab æter-

æterno exclusisse à regno cœlesti, illisque præparasse pœnam tum damni, tum sensus. Docuit 2. nec angelos, nec homines reprobos à Deo fuisse creatos ad cœlestem beatitudinem, sed ad æternam damnationem. Docuit 3. Deum, ut latum à se decretum exequatur, reprobis imponere necessitatem, ut peccent, imò eos positivè, ut peccent, impellere.

Not. 2. Quod Calvino mox adscriptum est systema, nititur ipsiusmet Calvini verbis in caput 1. Epistolæ ad Romanos, ubi hæc habet: *Non sinendo tantùm & connivendo Deum permittere homines prolabi, sed judicio id ordinare, ut tum à propria conscientia, tum à diabolo in hujusmodi & alia agantur: ideò voce utitur Paulus, quam nimis violenter torquent, qui sola Dei permissione in peccatum agi nos putant.* Eadem ratione loquitur lib. 3. Institut. cap. 22. §. 6. ibi enim asserit, *Deum consilio nutuque suo ita ordinasse, ut inter homines nascantur ab utero certæ morti devoti, qui suo exitio ipsius nomen glorificent.* Ejusdem capitis paragrapho 7. scribit, *decretum fuisse à Deo, ut sua defectione periret Adam:* addit, eandem esse rationem cæterorum hominum, ac ipsiusmet Adami: *Decretum quidem* (ait) *horribile, fateor: inficiari tamen nemo poterit, quin præsciverit Deus, quem exitum habiturus esset homo antequàm ipsum conderet; & ideò præsciverit, quia decreto suo sic ordinarat.*

CONCLUSIO. Impium est Calvini de reprobatione dogma.

Probatur. Ex observatis, Calvini de reprobatione dogma in eo positum est, quòd Deus quibusdam angelis, & quibusdam hominibus æternam tum damni, tum sensus pœnam præparaverit, absque ullâ cujuscumque peccati prævisione: atqui illud dogma est impium: ergo, &c.

Minor propositio subsequentibus momentis ostenditur.

Primò. Impium est, id Deo tribuere, quod æternæ & incommutabili legi repugnat; æterna nimirùm & incommutabilis lex non est aliquid à Deo distinctum: atqui æternæ & incommutabili legi repugnat, quòd pœna præcedat culpam, ac proindè, quòd pœnæ præparatio præcedat culpæ prævisionem, seù quòd creatura rationalis, nullius peccati rea, ad æternum supplicium destinetur: siquidem lex æterna, *contra quam* (ut ait Augustinus lib. 26. contra Faustum cap. 3.) *tam Deus nullo modo facit, quàm contra se ipsum non facit*, jubet, ut omnia sint ordinatissima, hoc est, ut sint in ordine sibi debito: creatura autem rationalis non est in ordine sibi debito, si absque præcedente reatu crucietur: *Si peccatis earum* (animarum) *detractis* (ait Augustinus lib. 3. de libero arbitrio c. 9.) *miseria perseverat, aut etiam peccata præcedit, rectè deformari dicitur ordo atque administratio universitatis*. Lib. 19. de Civitate Dei cap. 13. idem S. Doctor asserit, ideò per iniquorum cruciatus & miserias non perturbari rectum ordinem, nec æternam legem violari, quòd rectus ordo, lex æterna, exigant, ut iniqui crucientur; cum è contrà vetent, ne innocentes quippiam inviti patiantur: *Pax omnium rerum* (inquit) *est tranquillitas ordinis: ordo est parium dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio. Proindè miseri, in quantùm miseri sunt, utique in pace non sunt, tranquillitate quidem ordinis carent, ubi perturbatio nulla est. Veruntamen quia meritò justèque miseri sunt, in ea quoque sua ipsa miseria præter ordinem esse non possunt. Non quidem conjuncti beatis, sed ab eis tamen ordinis lege sejuncti*. Multa alia similia loca laudari possent ex Augustino, sed illa hìc satis sunt.

Secundò. Id impium est, quo læduntur Dei & providentia & justitia: atqui per Calvini dogma læduntur Dei & providentia & justitia. Providentia nimirùm exigit, ut non sit miseria, nisi culpa præcesserit: *Quia providentia summi Dei, non*

non fortuita temeritate regitur mundus (inquit Augustinus lib. 19. de civit. Dei cap. 13.) *nunquam esset istorum* (de angelis loquitur) *æterna miseria, nisi esset magna malitia*. Justitiam pariter lædi probatur ex eo, quòd certò violetur, si pœna absque præcedente culpa infligatur: *Cum dicitis*, ait idem Augustinus lib. 2. operis imperfecti contra Julianum, *nullum peccatum parvulis imputandum, injustum facitis Deum, qui eis grave jugum à die exitus de ventre matris imposuit. Quod etsi Scriptura non diceret, quis tam cæcus est mente, qui non videat, miseriam generis humani à fletibus incipere parvulorum?* Idem asserit S. Doctor lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. *Omnis autem pœna*, inquit, *si justa est, peccati pœna est, & supplicium nominatur*.

Respondent 1. adversarii, Deum independenter quidem à demeritorum prævisione præparasse reprobis æternam tum damni tum sensus pœnam: sed latum à se decretum non exequi, nisi post culpam ab ipsis reprobis admissam.

Sed inanis est ea evasio. Nam 1. decreti alicujus injustitia non sumitur tantùm ab extrinseco, seu ab illius executione, sed etiam ab intrinseco, seu à se ipso: nempè in se ipso iniquum est, si quem nullius culpæ reum gravi damnet pœna: sic injustum esset decretum, quo judex irrevocabiliter damnat innocentem, quamvis illud non exequatur, nisi post scelus ab illo posteà commissum. 2. Decretum quod Deus contra innocentem tulit, vel in se justum est, vel in se est injustum: Si primum, potest illud exequi, quamvis innocens supponatur in sua innocentia permanere: Si secundum, à Deo justo ferri minimè potuit.

Respondent 2. adversarii, non tantùm apud Calvinistas, sed etiam apud Catholicos reperiri scriptores, qui docent, Deum pro summo quo pollet in creaturas dominio, posse quamlibet creaturam ex mero suæ voluntatis beneplacito, seu absque culpa, quæ se teneat ex parte creaturæ, æternis

inferorum pœnis adjicere, imò citra injustitiam posse angelos & homines, qui cœlesti beatitudine fruuntur, cruciandos ad tartara detrudere.

Verùm debile est omninò præsidium, quod adversarii eo in capite ex quibusdam scriptoribus, alioquin catholicis, accersunt sibi. Nam 1. neminem inter antiquos reperire est, qui illam quorumdam, fateor, catholicorum sententiam in medium protulerit. Quæ verò nuper à quibusdã, catholicam alioquin religionem profitentibus, excogitata sunt absque Scripturæ aut traditionis testimonio, Ecclesiæ catholicæ tribui non debent: 2. Illud inter illos scriptores & Calvinum intercedit, quòd illi loquantur de potentiâ Dei extraordinariâ, Calvinus verò de potentiâ ordinariâ: 3. Addendum est, quòd illorum recentiorum de Dei potentiâ etiam extraordinariâ placitum, non tantùm, ut jam observatum est, non probatũ fuerit ex Patribus, sed è contra Patres ab eo fuisse alienos, antequam ab illis recentioribus promulgaretur: *Numquid*, inquit August. lib. 11. de Gen. cap. 17. *ille prius ultor, quàm iste peccator?*

Confirmatur 1. Augustinus Manichæos, qui docebant, dæmones, quamvis, ut asserebant, nihil propriâ voluntate peccassent, æternis cruciatibus torqueri, ex eo confutat, quòd iniquum omninò sit pœnam aliquam, & à fortiori æternam, innocenti creaturæ infligere: *Cuilibet* (inquit lib. 2. de Genesi c. 21.) *occurrit, & verum est atque manifestum, justitiæ ipsi esse contrarium, ut nullo præcedente demerito, hoc ipsum in quoquam Deus damnet, quod ipse creavit.*

Confirmatur iterum. Idem S. Doctor peccati originalis propagationem & existentiam probavit ex miseriis, quas parvuli in hâc vitâ patiuntur, nec non ex pœnis, quibus castigabuntur in altero, si absque baptismate moriantur: *Condemnari autem*, (inquit lib. 1. operis imperfecti contra Julianum) *si non sub peccato, ac per hoc & sub peccati principe,*

na-

nascantur. Tanti roboris apud ipsos etiam Pelagianos fuit illud Augustini argumentum, ut non auderent asserere, parvulos, quos innocentes supponebant, perpetuâ morte damnari, si absque baptismate morerentur: *Sine baptismo parvuli morientes* (solemne erat Pelagii effatum) *quò non eant scio, quò eant nescio*.

Probatur 2. conclusio, seu ostenditur, impium esse Calvini de reprobatione systema. Calvini de reprobatione systema non in eo tantùm positum est, quòd Deus quibusdam creaturis ante prævisâ demerita æternos cruciatus præparaverit, sed etiam, ut superiùs observatum est, in eo quòd Deus, ut latum à se decretum exequatur, ipsis peccandi necessitatem imponat: at qui eo in capite impium est Calvini systema. Nam *primò*, manifestè pugnat cum hoc Augustini effato lib. de verâ religione c. 14. *Usque adeò peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium; & hoc quidem tam manifestum est, ut nulla indoctorum turba dissentiat: quare aut negandum est, peccatum committi, aut fatendum est, voluntate committi*. Pugnat *secundò* cum Concilio Valentino, quod cap. 2. definit, *malos non ideò perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt*. Tandem *tertiò*, si (ut vult Calvinus) reprobationis decretum necessitatem absolutam importet, Deus erit author peccati: qui enim positivè efficit, ne creatura possit vitare peccatum, haud dubiè causa est, cur creatura peccet; id autem quàm impium sit, patebit ex tertiâ conclusionis probatione.

Probatur 3. conclusio. Ex Calvini de reprobatione systemate sequitur, Deum esse authorem peccati: quippè ex Calvino, Deus non permissivo tantùm, sed etiam positivo & absoluto decreto, quod necessitatem imponat, ordinat, ut reprobi labantur in peccatum: atqui id impium est. Nam 1. Ecclesia id execrata est in Marcionitis, Manichæis, Priscillianistis, qui id ipsum ausi fue-

rant asserere. 2. Augustinus illud crimen sibi à Pelagianis & posteà à Semi-Pelagianis non semel impactum depulit. Pelagiani argumentabantur ex peccati originalis per actum conjugalem (ut docebat Augustinus) propagatione: indeque concludebant, quòd cum Deus sit author nuptiarum, esset quoque author peccati originalis: Semi-Pelagiani verò argumentati sunt ex adstructa ab Augustino hominum distinctione in massam perditionis, in quâ sunt reprobi, & in massam salutis, ad quam electi pertinent: hincque concludebant, quòd cum utriusque (ut supponebant) Deus sit author, non minùs sit causa mali, quàm author boni. Rationes, quibus Augustinus utitur ut calumniam illam à se depellat, legere est tum in libris de nuptiis, quos contra Julianum exaravit, tum in libris de prædestinatione sanctorum, de dono perseverantiæ, quibus adversùs Semi-Pelagianos respondit ad Prosperi & Hilarii epistolas. 3. Arausicana II. Synodus dogma, de quo agitur confixit: *Aliquos verò ad malum divina potestate prædestinatos esse non solùm non credimus, sed etiam, si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus*. 4. Idem definiit Concilium Tridentinum sess. 6. can. 17. *Si quis dixerit, reliquos omnes qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, ut pote divina potestate prædestinatos ad malum, anathema sit*. Verùm fusiùs eo de capite dicemus in nostro tractatu de peccatis.

Solvuntur quæ pro Calvini de reprobatione systemate objiciuntur.

Objicies 1. Reprobi necessariò damnabuntur: si enim possent salvari, latum de eorum reprobatione decretum frustrari posset suo effectu, quod est absurdum.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dist. ant. Decretum Dei posset frustrari suo effectu, potentiâ, quæ nunquam reducetur ad actum, conc. ant. potentiâ, quæ aliquando reducetur ad actum, neg. ant.

Nec

Nec inde sequitur, quòd possibile esset, Dei providentiam, cujus pars est decretum de reprobatione, non assequi propositum sibi finem: ita nimirùm providentia finem illum, seu aliquorum hominum reprobationem, intendit, ut flexibilitatem ad bonum non tollat à reproborum voluntate: unde rectè sequitur, quòd licèt reproborum damnatio sit necessaria necessitate consequentiæ; hoc est, licèt verum sit hoc enthymema: *Petrus ab æterno reprobatus est: ergo damnabitur*: ejus tamen damnatio non sit necessaria necessitate consequentis, seu verum non est hoc enthymema: *Petrus ab æterno reprobatus est: ergo necessariò damnabitur*; scilicet peccabit liberè, poterit converti & stare in justitiâ, quamvis reverâ nec sit convertendus, nec, si convertatur, ad finem usque sit perseveraturus.

Objicies 2. Illi necessariò damnantur, pro quorum salute non liceret orare, si latum à Deo reprobationis decretum fieret certum per divinam revelationem: atqui reverà non liceret orare pro salute reproborum, si latum à Deo reprobationis decretum nobis fieret certum per divinam revelationem; ergo reprobi necessariò damnantur. Major constat: nam ideò in illo casu non liceret pro reprobis orare, quòd certò sciremus, eos non posse salvari. Minor est Augustini, qui lib. 21. de civit. Dei cap. 24. sic loquitur: *Si de aliquibus Ecclesia certa esset in hac vita constitutis, quòd prædestinati sunt in æternum ignem ire cum diabolo, tam pro eis non oraret, quàm nec pro ipso: sed quia de nullo certa est, orat pro omnibus.*

Resp. ad 1. neg. maj. Ad 2. neg. quòd ideò in casu, de quo agitur, non liceret pro illo reprobo orare, quòd non possit salutẽ consequi; sed quòd ideò per eam revelationem tolleretur spes pro illo reprobo obtinendi aut conversionem, si esset in statu peccati, aut perseverantiam usque in finẽ, si esset in statu gratię. Alia potest proferri ratio cur eo in casu licita nõ esset oratio pro illo reprobo:

bo: nempè qui tunc pro illo oraret, vellet Deum facere mendacem: nam (ut advertit Estius) Deus diceret: *Petrus actu damnabitur*: orans verò Deo diceret: *Fac, ne Petrus actu damnetur, hoc est, falsum sit, quod à te revelatum est*.

Objicies 3. Petrus Actorum 2. asserit, Judæos definito Dei consilio Christum morti tradidisse: *Hunc* (inquit) *definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes, interemistis*: ergo Deus Judæos reprobos impulit ad deicidium, cujus facti sunt rei per Christi occisionem.

Resp. neg. ant. Ratio est, quia vox illa, *Traditum*, non refertur ad Judæos, ita ut sensus sit, Judęos definito Dei consilio Christum interemisse, sed refertur ad Deum Patrem, qui definito consilio filium suum pro generis humani redemptione tradidit, & usus est iniquitate Judæorum, ut latum ab æterno de filii morte decretum exequeretur. Quæ mox tradita est expositio, ex textu græco evidenter colligitur.

Objicies 4. Qui reprobos excœcat & indurat, est causa peccatorum, in quæ prolabuntur; nempè reproborum peccata ex eorum excœcatione & induratione sequuntur: atqui Deus excœcat & indurat reprobos: *Propterea* (inquit Scriptura Joan. 7.) *non poterant credere, quia iterùm dixit Isajas: Excæcavit oculos eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur & sanem eos*. Idem habetur Exodi capite 7. *Indurabo* (ait Deus) *cor Pharaonis*.

Resp. dist. maj. Qui reprobos excœcat & indurat infundendo malitiam, est causa peccatorum, in quæ prolabuntur, conc. maj. subtrahendo gratiam, neg. maj. Isto tantùm modo, non autem illo, Deus reprobos excœcat & indurat: unde Augustinus docet, excœcationem & indurationem, de quâ agitur, in eo positam esse, 1. quòd Deus non velit reproborum misereri: *Ut* (inquit lib.

lib. ad Simplicianum quæst. 2.) *hoc dicatur obdurare peccatores quosdam, quia non eorum miseretur, non quia impellit, ut peccent:* 2. quòd eos deserat: *Sic excæcat & obdurat Deus, deserendo & non adjuvando* (ait idem S. Doctor tractatu 53. in Joannem) *quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest .... Hinc excæcantur & indurantur, quia negando divinum adjutorium non adjuvantur.*

Objicies 5. Augustinus lib. de gratiâ & libero arbitrio cap. 20. docet, malorum hominum voluntates à Deo ad peccatum inclinari: idque S. Doctor confirmat exemplo Pharaonis, Absalonis & aliorum: ergo, &c.

Resp. dist. ant. Augustinus docet, voluntates hominum *occasionaliter* à Deo inclinari ad peccatum, conc. ant. inclinari *efficienter*, neg. ant. hoc est, non per se, sed tantùm per accidens reprobi ad malum à Deo inclinantur: nempè Deus reprobos in certis quibusdam circumstantiis ponit, in quibus reprobi aut patienter non tolerant immissas sibi calamitates, aut abutuntur bonis quibus affluunt, aut corrumpuntur eorum societate, quibuscum versantur. Legi potest eâ de re Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. Legi quoque potest S. Thomas, qui in hæc epistolæ ad Rom. verba: *In hoc ipsum excitavi te*, hæc habet lectione 3. *Instinctu quodam interiori moventur homines à Deo ad bonum & ad malum: aliter tamen ad bona, aliter ad mala: nam ad bona inclinat hominum voluntates directè & per se tanquam author bonorum; ad malum autem dicitur inclinare vel suscitare homines occasionaliter, in quantum scilicet Deus homini aliquid proponit, vel exteriùs, vel interiùs, quod, quantum est de se, est inductivum ad bonum, sed homo propter suam malitiam perversè utitur ad malum.*

A R-

ARTICULUS II.

De variis circa reprobationem Catholicorum sententiis.

Not. I. ESTius & Sylvius, quibus præivere ac posteà subscripserunt multi Thomistæ, damnant quidem Calvini de positivâ reprobatione sententiam, seu fatentur, reprobationis positivæ decretum non esse, aut angelorum aut hominum respectu, latum à Deo independenter à prævisis tum angelorum tum hominum demeritis: sed contendunt, idem non debere ferri judicium de reprobatione negativâ, nempè docent, & in angelis & in hominibus fuisse prorsùs independentem à quorumlibet demeritorum prævisione.

Ut Estius, ejusdemque cum eo sententiæ authores, suam de reprobatione mentem aperiant, hunc inter divina decreta ordinem statuunt. Deus (inquiunt) *Primò*, decrevit hominum & angelorum creationem: *Secundò*, ex iisdem tum angelis tum hominibus nonnullos elegit ad regnum cœleste, alios verò non elegit: in illis manifestam fecit suam charitatem, in istis verò manifestum fecit suum in res omnes creatas dominium, infinitam suam potentiam: *Tertiò*, utrosque, scilicet homines & angelos, statuit creare in statu gratiæ sanctificātis: *Quartò*, angelis & hominibus, quos ante in instanti rationis non elegerat ad regnum cœleste, decrevit non dare gratiam per se efficacem, aliunde tamen ipsis ad actu perseverandum necessariam: *Quintò*, prævidit eorum lapsum: *Sextò*, in ejusmodi lapsus vindictam decrevit in eos animadvertere exclusione à regno cœlesti, non solùm tanquam bono illis indebito, sed etiam tanquam pœna qua torquerentur in perpetuum; præparavit prætereà pœnam sensus de qua fit mentio Matthæi capite 25. *Ite maledicti*

in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.

Ex iis quæ hucusque dicta sunt, patet Estii, & aliorum idem cum ipso sentientium, systema niti hoc principio: Quòd cùm Deus nulli creaturæ gloriam æternam debeat, absque injustitiâ potuerit ad eam quosdam angelos, & quosdam homines non eligere independenter à cujuslibet peccati prævisione. Hinc iterum patet, cur ea quarumdam creaturarum non electio dicatur reprobatio negativa, non autem reprobatio privativa: nempè evidens est, id oriri ex eo, quòd privatio sit carentia formæ rei alioquin debitæ, negatio è contra sit carentia rei prorsùs indebitæ. Hinc tandem patet ratio, cur independenter à quovis peccato prævisо Deus gratiam efficacem ad actu perseverandum necessariam negaverit angelis, & homini innocenti, & nunc etiam in statu naturæ lapsæ pluribus justis deneget: sic nimirùm se gessit olim, geritque modò, quòd nec angelo nec homini gratiam illam debeat.

Not. 2. Discipuli Ludovici Molinæ docent, reprobationem, etiam negativam, supponere prævisionem peccati tum in angelis, tum in hominibus: hoc est, contendunt, Deum prævidisse lapsum & hominum & angelorum, antequam, secundùm nostrum concipiendi modum, eos negativè reprobaverit, seu non elegerit ad cœlestem gloriam, aut eos ab eâ excluserit, etiam tanquam re eis omninò indebitâ.

Mirum non est, quòd ii theologi in eam sententiam abierint: nam, cum doceant, nec angelum nec hominem prædestinari ad regnum cœleste nisi post prævisionem futuri usus datæ sibi gratiæ versatilis, consequenter docere debuerunt, eos ab illo regno non excludi, nisi post prævisionem negati consensus oblatæ sibi gratiæ.

Ut autem suum systema reddant apertius, inter actus divini intellectus, & divinæ voluntatis huncce ordinem statuunt. *Primò* (inquiunt) Deus

Deus angelos & homines decrevit in statu gratiæ sanctificantis condere cum ordinatione ad regnũ cœleste, hoc est, intuitivam divinæ essentiæ visionem: *Secundò*, statuit utrisque conferre gratiam actualem, cujus usus penderet è liberâ eorum acceptatione: *Tertiò*, prævidit, angelos apostatas eâ gratiâ usuros non esse, ac proindè casuros esse ex originali justitia: *Quartò*, in pœnam ejusmodi lapsus statuit, eos excludere à regno cœlesti, ac detrudere ad tartara cruciandos.

Hoc unum illi authores inter angelos & homines discrimen statuunt, quòd Deus lapsis hominibus, non autem angelis, dederit Christum redemptorem: unde docent, Deum post prævisum in Adamo & ejus posteris peccatum originale, statuisse & Adamo & ejus posteris dare ex Christi meritis auxilium versatile, sufficiens tamen ad recuperandum amissum justitiæ statum, & ad perseverandum in finem usque. Addunt, Deum post prævisionem non acceptati ab aliquibus illius auxilii, illos eâdem ratione, quâ apostatas angelos, exclusisse à regno cœlesti, illisque in pœnam peccatorũ, in quibus morituri prȩvisi sunt, prȩparasse perpetuam tum damni tum sensus pœnam.

Not. 3. Non paucis aliis theologis placet hoc de reprobatione systema. Docent 1. apostatarum angelorum reprobationem, sive negativam, sive positivam, fuisse factam tantùm post prȩvisionem peccati, in quod liberè lapsi sunt. Docent 2. idem ferri debere judicium de hominum reprobatione, si Adamus in originali justitiâ perseverasset. Docent 3. hominum lapsorum reprobationem, etiam negativam, supponere prævisionem peccati, non actualis quidem, sed originalis.

Theologorum sic opinantium hæ sunt rationes. Contendunt *primò*, nec angelos nec hominem innocentem ad actu perseverandum indiguisse gratiâ per se efficaci. Contendunt *secundò* è contra homini lapso gratiam per se efficacem, propter infirmitatem ex originali peccato contra-

tractam, esse ad actu perseverandum necessariam.

Ex priore principio concludunt, reprobationem negativam, seu meram non electionem in angelis, præsupponere prævisionem actualis peccati: neque enim, inquiunt, Deus independenter à prçvisione negati consensus gratiæ versatili potuit à regno cœlesti eos excludere, qui eâ tantùm gratiâ indigebant, ut in justitiâ perseverarent, & per quam beati angeli actu perseverarunt.

Ex altero principio iidem theologi concludunt, hominis lapsi reprobationem, etiam negativam, præsupponere prævisionem peccati, saltem originalis. Et sanè, ajunt, si homo lapsus non indiguerit auxilio per se efficaci, nisi propter infirmitatem ex peccato contractam; præcisâ peccati prævisione Deus in eo reprobando eâdem ratione sese gerere debuit, quâ in angelos: ergo quemadmodum non reprobavit angelos, nisi post peccati prævisionem; ita nec debuit hominem lapsum reprobare, nisi post peccati prævisionem. Confirmatur ex eo, quòd Deus præcisâ infirmitate per peccatum contractâ, judicare debuerit, plures ex hominibus lapsis perseveraturos esse in gratiâ baptismali cum auxilio versatili, quo solo indigebant, sicut plures angeli reipsa cum eodem auxilio versatili in originali justitia perseverarunt. Tandem cum per peccatum originale homo constituatur Dei inimicus, sufficiens Deo præbu it fundamentum, ut post illius prævisionem, in aliquos homines ab æterno ferret æternum reprobationis decretum. Quænam ex iis Catholicorum sententiis verior sit, subsequentibus paragraphis est expendendum.

§. I.

§. I.

Vtrum Angelorum reprobatio negativa facta fuerit tantùm post prævisa eorum demerita.

CONCLUSIO. Angelorum reprobatio negativa facta fuit tantùm post prævisa eorum demerita. Est contra Estium & plures Thomistas.

Probatur 1. Prædestinatio sanctorum angelorum facta fuit tantùm, ut superiùs ostensum est, post prævisa eorum merita: ergo apostatarum angelorum reprobatio negativa facta fuit tantùm post prævisa eorum demerita. Probatur conseq. Reprobatio negativa nihil est aliud, quàm privatio prædestinationis: est enim mera non electio ad gloriam, ac proinde privatio electionis ad eandem gloriam: ergo, si merita prævisa fuerint ante prædestinationem, demerita prævideri debuerunt ante privationem prædestinationis.

Probatur 2. Si angeli apostatæ reprobati fuissent, etiam negativè, ante prævisa eorum demerita, privati fuissent, ante eadem demerita, medio ad actu perseverandum absolutè necessario: ejusmodi nimirùm medii privatio est effectus, qui sequitur ex reprobatione negativâ: Atqui angeli apostatæ non fuerunt privati medio ad actu perseverandum necessario: non enim ad actu perseverandum indiguerunt auxilio per se efficaci ac determinativo, sed satis eis fuit gratia voluntatis pedissequa, unde nullâ aliâ donati sunt angeli qui in justitiâ perseverarunt. *Tale erat*, (inquit Augustinus lib. de corrept. & gratiâ cap. 11.) *adjutorium, quod quilibet eorum desereret cùm vellet, & in quo permaneret si vellet, & in quo fieret ut vellet.*

Probatur 3. iis omnibus argumentis, quibus subsequentibus paragraphis ostendemus, homi-

nem

nem lapsum reprobari non potuisse, etiam negativè, ante prævisa illius demerita.

Objectiones, quæ contra nostram conclusionem ab adversariis moventur, petuntur ex duplici capite, quod Estio, pluribusque Thomistis certissimum videtur; nempè sanctos angelos gratuitò prædestinatos fuisse ad gloriam; eos ad actu perseverandum, non minùs quàm homo lapsus indiguisse auxilio per se efficaci, quod quidem ideò tantùm nonnullis negari debuit, quòd non essent ex prædestinatorum numero, seu non essent gratuitò ad gloriam electi.

Verùm duplex illud principium veritate non nititur, idque partim sequitur ex iis, quæ superiùs dicta sunt de prædestinatione angelorum, partim etiam ex dicendis in tractatu de gratiâ; ubi fusè differemus de naturâ auxilii, quo tum angeli tum homo innocens indiguerunt, ut actu perseverarent in gratiâ sanctificante, in quâ conditi fuerant.

§. II.

Quid Scriptura doceat de hominis lapsi reprobatione negativa.

CONCLUSIO. Scriptura docet, hominis lapsi reprobationem negativam factam fuisse tantùm post demeritorum prævisionem.

Probatur 1. Illud supponit demeritorum prævisionem, quod supponit Dei in suam creaturam odium: neque enim Deus aliud odisse potest quàm demeritum: *Diligis omnia quæ sunt* (inquit Scriptura Sapientiæ 11.) *& nihil odisti eorum quæ fecisti*. Atqui hominis lapsi reprobatio supponit Dei odium in hominem lapsum: siquidem Apostolus utitur odii nomine, ut in Esau omnium reproborum reprobationem exprimat: *Iacob dilexi* (inquit Deus, ad Rom. 9.) *Esau autem odio habui*.

Respondent adversarii, illud quidem decretum supponere prævisionem demeritorum, quod supponit odium *positivè* sumptum, seu prout est actus Dei respuentis & abjicientis, juxta illud Sapientiæ 13. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus*: secùs verò si odium *negativè* tantùm sumatur: sic autem ad Rom. 9. sumi contendunt: unde docent hæc verba: *Esau autem odio habui*, nihil aliud significare, quàm meram non dilectionem in ordine ad vitam æternam.

Sed variis argumentis impugnari potest ea responsio. *Primò*, apertè repugnat Augustino, qui conceptis terminis asserit, Deum reprobantem Esau, in eo odisse peccatum originale: nempè lib. 1. ad Simplicianum, quæst. 2. explicans laudatum Apostoli textum, scribit, *Deum odio habere non Esau hominem, sed Esau peccatorem*. Hæc etiam habet epist. 105. *Quid oderat in Esau, antequam fecisset aliquid mali, nisi originale peccatum?* Plura similia loca laudabuntur inferiùs. *Secundò*, voces istæ, *Odio habui*, Dei sunt respuentis & abjicientis; nimirùm, Augustino teste, sunt derelictio in massa per peccatum corrupta, ut inferiùs ostendetur. *Tertiò*, mera non dilectio in ordine ad vitam æternam, ex suppositione elevationis creaturæ ad beatitudinem cœlestem, habet (ut suo loco dicetur) rationem pœnæ; ac proinde supponit odium *positivè* sumptum: neque enim Deus, cùm sit summè justus, potest pœnam aliquam creaturæ innocenti infligere.

Probatur 2. Id per quod Deus iram suam manifestat, præsupponit peccati prævisionem: *Numquid iniquus est Deus* (inquit Apostolus ad Roman. 3.) *qui infert iram?* quasi dixisset: injustus esset Deus, si absque præcedenti creaturæ culpa, in eam irasceretur: Atqui per reprobationem Deus manifestat suam in creaturas iram: *Quòd si* (ait idem Apostolus ad Rom. 9.) *Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in*

in-

interitum; ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, &c.

Respondent qui nobis adversantur, Deum ostendere iram suam in reprobatione positivâ quæ dicit inflictionem pœnæ aut damni aut sensus, non autem in reprobatione negativâ, quæ quidem (ut ajunt) est mera non electio ad vitam æternam.

Sed inanis est ea solutio: nam 1. Apostolus de reprobatione loquitur eodem sensu, quo locutus fuerat verbis ea, de quibus agitur, immediatè præcedentibus: atqui verbis ea, de quibus agitur, immediatè præcedentibus Apostolus locutus fuerat de reprobatione negativâ: *An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam?* iis nimirùm verbis ipsi etiam adversarii utuntur, ut negativam reprobationem in merum Dei in creaturas dominium refundant. 2. Apostolus de eâ reprobatione loquitur, per quam Dei in prædestinatos misericordia commendatur: *Ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam*: atqui per reprobationem negativam maximè commendatur Dei misericordia in prædestinatos: quippè (ut ajunt philosophi) contraria per contrariorum oppositionem illucescunt. 3. Apostolus agit de eâ reprobatione, per quam nonnulli fiunt vasa in contumeliam: *Aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam:* atqui per reprobationem etiam negativam reprobi fiunt vas in contumeliam; nec enim inter vas in honorem & inter vas in contumeliam Apostolus aliquod tertium statuit.

Ex iis quæ tum in hâc secundâ tum in priore nostræ conclusionis probatione dicta sunt, patet, his verbis: *Esau autem odio habui*, Paulum non minùs agere de reprobatione negativâ, quàm de positivâ: ac proinde meritò concluditur, illam non minùs quàm istam, præsupponere

in

in Apostoli systemate, demeritorum prævisionem.

Objicies 1. Apostolus docuit, reprobationem negativam non præsupponere demeritorum prævisionem: ergo, &c.

Probatur ant. Apostolus non minùs demerita excludit à reprobatione, quàm merita à prædestinatione: *Cùm* (inquit) *nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali...... non ex operibus, sed ex vocante dictum est: Quia major serviet minori, sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui*.

Cõfirmatur ex eo, quòd si Apostolus voluisset excludere merita à prædestinatione, & non excludere demerita à reprobatione, satis ei fuisset dicere: *Cum nondum aliquid boni egissent*, nec debuisset addere: *aut mali*.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dist. ant. Apostolus non minùs demerita, quæ sumuntur ex peccatis actualibus, excludit à reprobatione, quàm merita excludit à prædestinatione, conc. ant. demerita, quæ sumuntur ex peccato originali, neg. ant. Ratio est, quia Apostolus loquitur de demeritis, quę per proprios operantis actus comparantur; unde, ut ea exprimat, utitur verbo *Egissent*: sic enim habet: *Cùm nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali*. Augustini est ea solutio: *Nulla* (inquit epist. 106.) *in Iacob & Esau opera propria bona, vel mala, sed uterque illi uni obnoxius erat, in quo omnes peccaverunt, ut omnes in illo morerentur. Nam in quo erat natura communis, ab ejus vitio nullus est immunis; sed ambo qui nondum propria vel bona vel mala operabantur, rei tamen ex origine nascebantur*.

Objicies 2. Paulus reprobationem negativam manifestè refundit in solam Dei voluntatem: ergo est omninò independens à demeritorum prævisione. Probatur ant. Ubi contra factam à Deo quorundam reprobationem objecit sibi, ex eâ

eâ colligi posse, Deum esse injustum: *Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum?* non respondet (quod tamen respondere debuisset) ideò Deum reprobantem non esse injustum, quòd attendat ad reproborum demerita; sed objectionem solvit confugiendo ad Dei voluntatem, seu ad supremum Dei in creaturas dominium: *Absit:* (inquit) *Moysi enim dicit: Miserebor cujus misereor, & misericordiam præstabo cujus miserebor.*

Ex illo autem veteris Testamenti loco concludit, reprobationem & prædestinationem nullo modo pendere ex hominum meritis aut demeritis, sed ex absolutâ Dei voluntate: *Igitur* (ait) *non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.*

Eam illationem confirmat Pharaonis exemplo quod legitur Exodi 9. *Dicit enim Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, & ut annuntietur nomen meum in universa terra.* Quasi dixisset: Pharao typus est reproborum: quemadmodum igitur calamitates, quibus per Moysem Pharao oppressus est, non aliam, ex Scripturâ, habent causam, quàm Dei voluntatem, nec ob aliud inflictæ sunt illi Principi, quàm ut in illo Deus suam potentiam omnibus manifestam faceret: ita reprobationis negativæ non debet alia quæri causa, quàm Dei voluntas, quæ quidem nonnullos non elegit ad gloriam, ut manifestum faceret suum in creaturas dominium. Apostolus ipse eam suimetipsius explicationem apertè tradit hisce verbis, quæ immediatè subjicit petito ex Pharaone exemplo: *Ergo cujus vult miseretur, & quem vult indurat.*

Suam responsionem idem Apostolus confirmat instantiâ, quam movet adversùs solutionem hujusce quæstionis: *Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum?* Sic autem habet ea instantia: Si reprobatio peti debeat ex solâ Dei

voluntate, non est, cur Deus conqueratur de reprobis, qui non dant operam comparandæ saluti: *Dicis itaque mihi, quia adhuc queritur*, cum homo non possit impedire divinæ voluntatis effectum: *Voluntati enim ejus quis resistit?* Sic verò respondet ad illam instantiam: Fateor, nemo divinæ voluntati resistit; unde is quem Deus reprobavit, non consequetur salutem; sed tamen non injustè conqueritur de reprobis: nec investiges rationem, cur justè de eis conqueratur: satis est, ut scias, Deum aliquid velle, ut certus sis id justè fieri: *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?*

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dist. ant. Apostolus reprobationem refundit in solam Dei voluntatem tanquam in causam proximam, conc. ant. tanquam in causam remotam, neg. ant. Dei voluntas est quidem sola causa proximà reprobationis; sed non est causa remota: nam ideò, dum quosdam homines per summam misericordiam eligit ad regnum cœleste, alios per summam justitiam ab eo excludit, quòd in massa per peccatum originale corruptâ reperiantur. Augustini est illud responsum: *Ubi* (inquit lib. ad Bonifacium cap. 7.) *dicitur: Cujus vult miseretur, & quem vult indurat; qui facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: bonum quidem immeritò & gratis datur, quia ex eadem massa est, cui datur: malum verò meritò & debitum redditur, quia in massa perditionis malum malo non malè redditur.*

Cum eo responso facilè conciliantur, quæ ab adversariis urgentur. Nam suppositâ perditionis massa, quæ tum prædestinatos, tum reprobos complectitur, eductio ex illâ massâ per prædestinationem, derelictio in eâdem massâ per reprobationem, non sunt volentis neque currentis hominis, sed Dei solius aut miserentis aut punientis: *Cur autem* (verba sunt Augustini lib. de prædestinatione SS. cap. 9.) *non omnibus detur fides, fidelem movere non debet, qui credit, ex uno omnes*

isse in condemnationem sine dubitatione justissimam, ita ut in nullo Dei esset justa reprehensio, etiamsi nullus inde liberaretur: unde constat, magnam esse gratiam, quòd plurimi liberentur, & quid sibi deberetur, in eis qui non liberantur, agnoscant.

In eâdem suppositione, massæ nimirùm per peccatum corruptæ, Apostolus meritò confert reprobos cum Pharaone: nam quemadmodum in Pharaone impio & indurato Deus suam potentiam fecit manifestam per calamitates, quibus justè in eum sæviit: ita in reprobis eandem potentiam manifestat, relinquendo eos in massâ corruptionis, puniendo æternâ tum damni tum sensus pœnâ, & peccatum originale & actuale, in quæ prolabuntur. Igitur, cum Deus reprobet, nec separet à perditionis massa, ex quâ tamen posset eos cum electis separare, meritò ait Apostolus: *Cujus vult miseretur, & quem vult indurat.*

In eâdem pariter suppositione idem Apostolus meritò asserit, reprobum non posse de Deo reprobante conqueri, nec il'um injustitiæ arguere: si enim reprobus attendat ad perditionis massam in quâ involvitur, statim occurret illi ratio, cur injustum non sit latum in se reprobationis decretum: *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?* hoc est, attende ad peccatum, cujus cum cæteris hominibus reus es, & statim evidens erit tibi, Deum non immeritò te à cęlesti gloriâ exclusisse.

Objicies 3. Apostolus probat, reprobationem pendere non ex reproborum demeritis, sed ex mero Dei beneplacito, probat (inquam) exemplo petito ex figulo, qui ex eâdem luti massa pro libito facit vas aut in honorem aut in contumeliam. Se habet Deus (argumentum est Apostoli) respectu suæ creaturæ, quam prædestinat aut reprobat, sicut figulus respectu luti, ex quo vasa conficit; & vicissim creaturæ reprobatæ aut

prædestinatæ se habent respectu Dei sicut vasa respectu figuli: ergo quemadmodum sola voluntas figuli est causa, cur vas aliquod sit in contumeliam; ita sola Dei voluntas est causa, cur nonnulli reprobentur: ergo etiam sicut vas de figulo conqueri non potest, quòd factum fuerit in contumeliam; ita nec reprobus de Deo conqueri potest, quòd ab eo fuerit reprobatus: *Numquid* (ait Paulus) *dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?*

Resp. dist. ant. Se habet Deus in prædestinatione & reprobatione, sicut figulus respectu luti corrupti, conc. ant. respectu luti minimè corrupti, neg. ant. Quemadmodum ex luto corrupto figulus pro libito facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: ita ex hominum massa per Adami peccatum corruptâ Deus pro libito alium prædestinat, alium verò reprobat: *Ex Adami origine damnata* (inquit Augustinus lib. 15. de civit. Dei cap. 21.) *veluti massa una meritæ damnationi tradita, Deus fecit alia in contumeliam vasa iræ, alia in honorem vasa misericordiæ.*

Quæ huc-usque datæ sunt solutiones ad argumentum ex Paulo deductum, sic compendiosè referuntur. 1. Apostolus (inquiunt qui nobis adversantur) non minùs excludit demerita à reprobatione, quàm merita à prædestinatione. Resp. distinguendo: Demerita per peccatum actuale contracta, conc. contracta per peccatum originale, nego. 2. Idem Apostolus reprobationem refundit in solam Dei voluntatem. Resp. dist. Tanquam in causam proximam, conc. tanquam in causam remotam, neg. 3. Postquam Apostolus objecit sibi, ex reprobatione sequi, quòd Deus sit injustus, non respondet, ideò in eo non esse injustitiam, quòd reprobatio demerita

præ-

præsupponat. Resp. dist. Non respondet explicitè, conc. implicitè, neg. quippè adducit exemplum Pharaonis, in quem Deus non sævit, nisi post illius inobedientiam, & voluntariam obdurationem in malo. 4. Apostolus asserit, reprobum non debere investigare rationem, cur in Deo reprobante non sit injustitia. Resp. dist. Rationem, quæ sit extra se ipsum, seu aliam à peccato originali, conc. quæ sit intra se ipsum, neg. 5. S. Paulus comparat Deum cum figulo. Resp. dist. Cum figulo, qui operatur ex luto contaminato, conc. ex luto incontaminato, nego.

Addendum est, Apostolum toto capite nono Epistolæ ad Roman. agere de reprobatione comparativâ, seu quærit, cur Esau potius, quàm Jacob, qui æqualiter reus erat, reprobatus fuerit; cur Judæi potiùs, quàm Gentes, reprobati fuerint. Ea autem comparativa reprobatio non aliam habet causam, quàm Dei voluntatem: absoluta verò, seu ea qua Petrus v. g. nullâ factâ comparatione cum Joanne æqualiter reo, est è reproborum numero, causam habet ex parte Petri, peccatum nempè, quod Deus ab æterno in eo prævidit. De eâ distinctione reprobationis comparativæ & absolutæ legenda sunt, quæ dicentur inferiùs ad argumenta, quæ adversarii ex Augustino desumunt.

§. III.

Quid Augustinus senserit de reprobatione negativa.

Conclusio. Augustinus docuit, reprobationem, etiam negativam, præsupponere demeritorum prævisionem.

Probatur 1. Ille docuit, reprobationem, etiam negativam, præsupponere demeritorum prævisionem, qui asseruit, prædestinationem eam supponere: Atqui Augustinus asseruit, prædestina-

 tio-

tionem præsupponere demeritorum prævisionem: ergo, &c.

Major propositio constat: siquidem si reprobatio non supponeret meritorum prævisionem, quam tamen prædestinatio supponit, ii qui reprobantur, non potuissent prædestinari: nempè facta fuisset eorum reprobatio, antequàm eorum prædestinatio fieri potuisset. Prætereà, ex Apostolo, idem omninò est lutum, ex quo figulus facit aliud vas in honorem, aliud vas in contumeliam; ac proindè reprobatio non minùs supponit luti corruptionem, quàm prædestinatio; itaque probatur minor. Decretum liberandi præsupponit miseriam, quæ in creaturâ rationali non aliud est quàm peccatum, aut id quod sequitur ex peccato: atqui prædestinatio est decretum liberandi; quippè (ut suo loco dictum est) ab Augustino definitur, *Præscientia ac præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur*: ergo, &c.

Confirmatur variis nominibus, quæ ab eodem Augustino prædestinationi tribuuntur; nempè passim eam vocat discretionem, electionem, propositum discretionis & electionis ex communis damnationis massâ: *Quicumque* (inquit lib. de corrept. & gratiâ cap. 7.) *ab illa originali damnatione, illa divinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium, quòd & procuratur eis audiendum euangelium, &c.*

Confirmatur iterùm argumento, quod ex adventu Christi desumitur. Quod præsupponit adventum Christi, præsupponit peccati prævisionem: atqui hominum lapsorum prædestinatio præsupponit (in intentione divinâ) Christi adventum: ergo præsupponit quoque peccati prævisionem. Major expressè docetur ab Augustino: *Si* (inquit Serm. 8. de verbis Domini cap. 2.) *homo non periisset, filius hominis non venisset.* Idem repetit Serm. 9. cap. 1. *Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos face-*

facere: nec mirum, nam Christus est medicus animarum: *Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla causa est medicinæ.* Minor verò sic ostenditur. Illud, in intentione divinâ, præsupponit adventum Christi, quod fit per Christi merita; nam effectus supponit causam: Sed hominum lapsorum prædestinatio fit per Christi merita: *Elegit nos* (ait Apostolus) *in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate.*

Probatur 2. Ille docuit, reprobationem negativam præsupponere prævisionem peccati, qui omnes ac singulos illius effectus explicuit per non liberationem à massa perditionis: atqui Augustinus omnes & singulos reprobationis effectus explicuit per non liberationem à massa perditionis: ergo, &c. Probatur minor. Tres sunt præcipui effectus reprobationis; in nonnullis infidelitas; in aliquibus non perseverantia usque ad finem; in omnibus reprobis sive parvulis sive adultis exclusio à regno cęlorum: atqui Augustinus tres illos effectus explicuit per non liberationem à massa perditionis: imò illos effectus, quatenùs dicunt denegationem gratiæ efficacis ad fidem, ad justitiam, ad perseverantiam actualem absolutè necessariæ, ad eam non liberationem tanquam ad causam & radicem reduxit: *Ac per hoc* (inquit lib. de corrept. & gratiâ cap. 7.) *& qui euangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati, perseverantiam non acceperunt; & qui credere noluerunt; & qui per ætatem parvulam nec credere potuerunt, sed ab originali noxa solo possent lavacro regenerationis absolvi, quo tamen non accepto, mortui perierunt, non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem.*

Probatur 3. Se habet reproborum hominum reprobatio, sicut se habuit reprobatio Esau: nam (ut superiùs ostensum est) Apostolus Esau re-

probationem proponit tanquam typum eorum omnium qui reprobantur: atqui ex Augustino, reprobatio Esau facta est post demeritorum prævisionem: Siquidem *primò*, Augustinus asserit quòd sicut Jacob per summam misericordiam prædestinatus est, Esau per summam justitiam reprobatus fuerit: *Vt cum ex eodem patre* (inquit epist. 105.) *eadem matre, uno concubitu, antequam aliquid egissent boni aut mali, alterum Deus diligit, odit alterum, intelligat Iacob, ex illa massa originalis iniquitatis, ubi fratrem suum, cum quo habet communem causam, videt per justitiam meruisse damnari, non nisi per gratiam potuisse discerni*: atqui condemnatio, exclusio à gloria, non discretio, quæ fit per summam justitiam, necessariò præsupponit peccatum in subjecto, quod condemnatur, excluditur à gloriâ, non discernitur à massa. *Secundò*, S. Doctor in eâdem epistolâ 105. conceptis terminis docet, reprobationem Esau ortam fuisse ex odio Dei in Esau: addit, illud odium natum fuisse ex peccato originali, cujus idem Esau reus erat: *Quid enim diligebat in Iacob* (ait) *antequam natus fecisset aliquid boni, nisi gratuitum misericordiæ suæ donum? Et quid oderat in Esau, antequam fecisset aliquid mali, nisi originale peccatum?* Tandem *tertiò*, Augustinus à Pelagianis & eorum reliquiis accusatus, quòd ex ejus de prædestinatione, & reprobatione sententiâ sequeretur, Deum esse reum criminis, quod vocant crimen acceptionis personarum, eam à se calumniam depellit dicendo, & Jacob & Esau, attentâ subjecti dispositione, potuisse secundùm justitiæ leges reprobari, quia in utroque æqualis erat noxa peccati originalis: *Parum attendunt* (ait epistolâ ad Sixtum) *quòd debita reddatur pœna damnato, indebita gratia liberato, ut nec ille se indignum queratur, nec dignum se iste glorietur; atque ita potiùs acceptionem nullam fieri personarum, ubi una eademque massa damnationis & offensionis involvit, ut liberatus de non liberato discat,*

quòd

quòd etiam sibi supplicium conveniret, nisi gratia subveniret.

Objicies. Augustinus non minùs aliquorum reprobationem, quàm aliorum prædestinationem refert ad inscrutabilia Dei judicia: atqui, si censuisset, eam fuisse factam post demeritorum prævisionem, eam non retulisset ad inscrutabilia Dei judicia: ergo Augustinus non censuit, reprobationem, saltem negativam, factam fuisse post demeritorum prævisionem. Minor propositio est evidens, nam in suppositione de qua agitur, manifesta esset ratio, cur Deus nonnullos reprobet dum alios prædestinat; nempè patet esse demerita, quæ in instanti rationis prævidentur, antequam à Deo feratur reprobationis decretum. Tota igitur difficultas est in majori propositione, quę quidem evidenter ostenditur variis S. Doctoris textibus, quos legere est, tum libro de prædestinatione Sanctorum, tum libro de dono perseverantiæ. Instar omnium sint hæc verba, quæ lib. de dono persev. cap. 8. reperiuntur: *Cur in eadem causa me potiùs, quàm illum puniet, aut illum potiùs, quàm me liberabit? hoc non dico: si quæris, quare? quia in hac re sicut justa est ira ejus, sicut magna est misericordia ejus; ita inscrutabilia judicia ejus.*

Resp. dist. maj. Augustinus ad inscrutabilia Dei judicia refert reprobationem comparativam, conc. maj. reprobationem absolutam, neg. maj. Dist. pariter min. Atqui si, &c. eam reprobationem absolutam non retulisset ad inscrutabilia Dei judicia, conc. maj. reprobationem comparativam, neg. maj. hoc est, cur Petrus, cur Joannes sint reprobi, aperta est in Augustini systemate causa, nempè est peccatum originale utrique commune: sed cur Petrus & Joannes reprobati fuerint, dum Paulus & Jacobus fuerunt prædestinati, licèt non minùs quàm Petrus & Joannes rei essent, non alia est causa, quàm Dei voluntas: proinde Augustinus meritò recurrit ad inscruta-

bilia Dei judicia, cum de ista, id est comparativa, non autem cum de illa, hoc est, absoluta reprobatione differit.

Augustinus eam doctrinam hausit ex Apostolo qui cum agit de reprobatione absoluta, docet (ut præcedente paragrapho dictum est) illius causam esse peccatum saltem originale: è contra cum agit de reprobatione comparativa, recurrit ad inscrutabilia Dei judicia: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei* (inquit in epist. ad Rom. postquam multis capitibus versavit prædestinationis & reprobationis mysterium) *quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus & investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit?*

§. IV.

Quid S. Thomas senserit de reprobatione negativa.

Not. Plures Thomistæ censent, S. Thomam docuisse, reprobationem negativam factam fuisse independenter à quorumlibet demeritorum prævisione: Alii ex ejusdem S. Doctoris scholâ contendunt, eum expresè asseruisse contrarium: quibus nos adhæreamus, subsequens aperiet conclusio.

CONCLUSIO. S. Thomas docuit, reprobationem negativam fuisse factam post demeritorum prævisionem.

Probatur 1. ex S. Doctoris Summa theologicâ, quæ postremum est illius opus.

Primâ parte quæst. 23. art. 1. contra conclusionem quæ statuit, convenire homines prædestinari, objicit sibi hoc argumentum: Angelis non convenit prædestinari, ergo neque hominibus: ad quod quidem argumentum respondet S. Thomas, angelis non minùs convenire prædestinari quàm hominibus, cum hoc tamen discrimine

quòd,

quòd licèt respectu utrorumque idem sit terminus *ad quem*, nempè beatitudo cęlestis, idem tamen non sit terminus *à quo*; nam in homine terminus *à quo* prædestinationis est status miseriæ, in angelis verò merus status viæ absque ulla miseria: *Nihil refert* (inquit in responsione ad tertium) *utrum aliquis prædestinetur in vitam æternam à statu miseriæ vel non*. Cum autem nulla sit miseria sine præcedente peccato, sequitur necessariò, S.Thomam sensisse, hominis lapsi prædestinationem præsupponere prævisionem peccati. Verùm si prædestinatio eam prævisionem supponat, eam quoque (ut superiùs dictum est) debet præsupponere reprobatio negativa, sive sit mera non electio, sive sit positiva exclusio à regno cęlesti. Eâdem quæst. art. 5. contra hanc conclusionem: *Totus prædestinationis effectus nullam causam habet præter divinam voluntatem*, sic arguit: Si totus effectus prædestinationis nullam habet causam præter divinam voluntatem, iniquitas est apud Deum: æqualibus nimirùm & secundùm naturam & secundùm peccatum originale, inæqualia dabuntur; aliqui enim reprobabuntur, dum alii prædestinantur. In illius argumenti solutione supponit, quod objectum est, nempè & reprobum & prædestinatum, esse æquales, *& secundùm naturam, & secundùm peccatum originale*; sed contendit non inde sequi, quòd sit iniquitas in Deo; sed eluceat summa illius in prædestinatos, quibus parcit, misericordia, & summa in reprobos, quos punit, justitia. Addit, duplicis illius divini attributi manifestationem esse causam, cur Deus quosdam eligit, & quosdam reprobat. *Voluit igitur Deus*, inquit in responsione ad tertium, *quantum ad aliquos, quos prædestinat, suam repræsentare bonitatem, per modum misericordiæ parcendo: & quantùm ad aliquos, quos reprobat, per modum justitiæ puniendo: & hæc est ratio, quare Deus quosdam eligit, & quosdam reprobat*. Deus autem non parcit, nisi

reis, non punit nisi reos: ergo persuasum fuit S. Thomæ, prædestinationem, & reprobationem præsupponere peccati prævisionem.

Respondent nonnulli, S. Thomam loco mox laudato loqui de reprobatione sumptâ in executione, non autem in intentione divinâ.

Sed falsa est ea responsio: nam S. Thomas loquitur de reprobatione eodem sensu sumptâ, quo de eâ loquitur Apostolus ad Rom. 9. nempè S. Doctor in eorum, quæ mox dicta sunt, confirmationem, laudat eum Apostoli locum: atqui Apostolus eo loci sumit reprobationem, non in executione, sed in intentione divinâ: *Et hæc est ratio* (inquit angelicus Doctor) *quare Deus quosdam elegit, & quosdam reprobat: Et hanc causam assignat Apostolus ad Rom. 9. dicens, Volens Deus ostendere iram, id est, vindictam justitiæ, & notam facere potentiam suam, sustinuit, id est, permisit, in multa patientia vasa iræ, apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam*. Idem S. Thomas 2. 2. quæst. 2. art. 5. ad 1. asserit ad mentem S. Augustini, quibusdam in pœnam peccati, saltem originalis, denegari auxilium gratiæ necessariæ, tum ad credendum, tum ad diligendum Deum & proximum: *Hoc* (inquit) *auxilium quibuscunque divinitùs datur, misericorditer datur; quibus autem non datur, ex justitia non datur in pœnam præcedentis saltem originalis peccati, ut Augustinus dicit in libro de correptione & gratia*. Ex iis S. Thomæ verbis sic conficitur argumentum. Illud est causa reprobationis in intentione divinâ, quod est causa primi effectus illius: atqui ex angelico Doctore, peccatum originale est causa primi effectus reprobationis, denegationis nimirùm gratiæ ad fidem & ad charitatem, ac proindè ad salutem simpliciter necessariæ.

Secundò, quæ S. Thomas senex in suâ Summâ docuit, jam in prioribus suis operibus docuerat.

Quæst. 6. de verit. art. 2. ad 9. sic loquitur: *Electio Dei, qua unum eligit & alium reprobat, rationalis est, nec tamen oportet, quòd ratio electionis sit meritum; sed in ipsa electione ratio est divina bonitas; ratio autem reprobationis peccatum originale, ut Augustinus dicit.*

Nec locum habere potest responsio adversariorum contendentium, S. Thomam laudato textu agere de reprobatione sumptâ secundùm executionem: Nam opponit reprobationem electioni. Electionis autem nomine haud dubiè intelligit electionem in intentione divinâ sumptam, nempè asserit, ejusmodi electionis causam non esse aliquod ex parte electi meritum, sed solam divinam bonitatem, seu misericordiam; quod quidem de electione secundùm executionem sumptâ dici non potest.

In commentario capitis 9. epist. ad Rom. lectione 3: hæc scribit: *Cùm omnes homines propter peccatum primi parentis damnationi nascantur obnoxii, quos Deus per suam gratiam liberat, sola misericordia liberat; & sic quibusdam est misericors quos liberat, quibusdam autem justus quos non liberat, neutris autem iniquus.* Agere S. Doctorem de liberatione à miseriâ æternâ, & de non liberatione ab eâdem miseria, seu de prædestinatione ad gloriam, & de exclusione à gloria; patet tum ex eo, quòd Apostolus quem explicat, de iis loquatur: tum etiam ex his antecedentibus verbis: *Sic igitur non potest esse, quòd merita consequentia gratiam sint ratio miserandi aut prædestinandi, sed sola Dei voluntas, secundùm quam misericorditer aliquos liberat.*

In commentario ejusdem cap. 9. lect. 4. cùm agit de massa, ex qua, ex Apostolo, figulus facit vas, aliud in honorem, aliud in contumeliam, asserit, eam massam non esse eam, quę Dei manibus in mundi exordio confecta est; sed quæ corrupta est per peccatũ primi parentis: ergo Deus, ex angelici Doctoris mente, non facit aliquod vas in hono-

honorem per prædestinationem ad gloriam, aut vas in contumeliam per reprobationem seu exclusionem à gloria, nisi ex luto per peccatum Adami corrupto: ac proinde non minùs reprobatio negativa, quàm prædestinatio, supponit demeritorum, saltem per peccatum originale, prævisionem. *Humana natura* (inquit) *vilitatem habet ex sua materia, quia, ut diciur Genes. 2. fecit Deus hominem de limo: sed majorem vilitatem habet ex corruptione peccati, quæ per unum hominem in hunc mundum intravit; & ideò homo meritò luto comparatur. Similiter & Deus liberam habet potestatem, ex eadem massa corrupta generis humani, sicut ex quodam luto, nulli faciendo injuriam, quosdam homines facere præparatos in gloriam, quosdam in miseria relictos.*

Objicies 1. S. Thomas docuit, reprobationem esse actum divinæ providentiæ: *Cùm* (inquit 1. p. q. 23. art. 3.) *ad divinam providentiam pertineat aliquos permittere à vita æterna deficere, ad eam pertinet etiam aliquos consequenter reprobare*. Atqui si reprobatio esset ex præcedentibus, sive per peccatum originale, sive per actuale demeritis, non esset actus providentiæ, sed justitiæ vindicativæ; ea nimirùm reprobatione Deus puniret præcedens aliquod peccatum.

Resp. conc. maj. neg. min. Ratio est, quia actus ille est simul actus providentiæ & actus justitiæ: providentiæ quidem, quatenùs per eum Deus quosdam in miseria derelinquit, ac proinde finit, ut ab ultimo fine deficiant: *Unde* (ait S. Doctor) *cum per divinam providentiam homines in vitam ordinentur, pertinet etiam ad divinam providentiam, ut permittat aliquos ab ipso fine deficere:* justitiæ verò, prout Deus in vindictam peccati reprobos non liberat à miseriæ æternæ debito, in quod per peccatum inciderunt. Ea quorumdam hominum non liberatio medium est, quo providentia utitur, ut conservet universi decus & ornamentum, quod quidem in eo positum est,

ut

ut diversi sint rerum, ac proinde hominum, gradus & ordines: (*Inde est* (ait S. Thom. hujusce quæst. artic. 5. ad 3.) *quòd ad completionem universi requiruntur diversi gradus rerum, quarum quædam altum & quædam infimum locum teneant in universo: & ut multiformitas graduum conservetur in rebus, Deus permittit aliqua mala fieri, ne multa bona impediantur. Sic igitur consideremus totum genus humanum, sicut totam rerum universitatem, &c.*

Objicies 2. S. Thomas asserit, voluntatem permittendi, ut quis cadat in culpam, esse effectum reprobationis: ergo culpa non est causa reprobationis, neque enim aliquid est rei alicujus causa & effectus simul. Antecedens hisce verbis 1. p. q.23. art.3. tradit S. Doctor: *Sicut prædestinatio includit voluntatem conferendi gratiam & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi damnationis pœnam pro culpa.*

Resp. 1. dist. ant. In culpam actualem, conc. ant. in culpam originalem, neg. ant. Textus quibus ea responsio nititur, superiùs relati sunt.

Resp. 2. dist. iterùm ant. Permittendi cadere in culpam, permissione quæ dicat solam voluntatem derelinquendi in peccato præcedente, conc. ant. voluntatem permittendi primum peccatum neg. ant. Ratio solutionis petitur ex eo, quòd ipse S. Thomas voluntatem permittendi peccatum, in responsione ad 2. vocet derelictionem à Deo: *Reprobatio non est causa ejus quod est in præsenti, scilicet culpæ, sed est causa derelictionis à Deo: est tamen causa ejus quod redditur in futuro, scilicet pœnæ æternæ.*

Objicies 3. S. Thom. ad meram Dei voluntatem, & ad inscrutabilia illius judicia refert hominum lapsorum reprobationem: ergo censuit, eam non fuisse factam ex prævisione demeritorum: alioquin enim ea demerita pro causa reprobatio-

nis,

nis, non autem solam Dei voluntatem protulisset. Antecedens probatur ex his S. Doctoris verbis 1.p. q.23.art.5.ad 3. *Sed quare hos elegit in gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem, nisi divinam voluntatem*. Particula illa exceptiva *Nisi*, quamcumque aliam causam excludit, ac proinde ipsam peccati prævisionem.

Id verò S. Thomas probat authoritate S. Augustini tractatu 26. in Joannem, ubi sic loquitur: *Quare hunc trahat, illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare*. Probat iterùm ex comparatione partium materiæ, in quibus quòd hæc pars hanc habeat formam, & illa aliam, pendet ex solâ Dei voluntate: *Quare hæc pars materiæ est sub ista forma, & ista sub alia, dependet ex simplici divina voluntate, sicut ex simplici voluntate artificis dependet, quòd ille lapis est in ista parte parietis, & ille in alia*.

Idem angelicus Doctor in 1. ad Annibal. dist. 41. quæst. unicâ art.3. docet, voluntatem non dandi gloriam non habere ex parte hominis reprobi aliquam causam: *Nec* (inquit) *requiritur ratio, quare non dem alicui, cui dare non debeo*: haberet tamen causam, si demeritorum prævisionem supponeret.

Resp. dist. ant. S. Thomas ad solam Dei voluntatem refert reprobationem comparativam, conc. ant. reprobationem absolutam, neg. ant. Ista (ut jam diximus de Augustini sententia) causam habet, nempè peccatum, saltem originale; illa verò nullam habet ex parte reprobi. Quòd autem S. Doctor in locis, quæ nobis objecta sunt, loquatur de reprobatione comparativâ, evidens est ex verbis quibus utitur: *Quare hos elegit in gloriam, illos reprobavit*. Evidens est quoque ex Augustini textu quem laudat: *Quare hunc trahat*, &c. Evidens est tandem ex similitudine quam desumit ex rebus corporeis: *Sicut ex simplici voluntate artificis dependet, quòd ille lapis est in ista parte parietis, & ille in alia*.

Eâ-

Eâdem ratione explicari debet textus, qui ſecundo loco objectus eſt ex 1. ad Annibal. Suppoſito nimirùm, quòd tum prędeſtinatus tum reprobus æqualiter rei ſint, certum eſt id quod affirmat S. Thomas, ſcilicet, ex parte reprobi non eſſe cauſam, cur reprobus ſit, dum alius eſt prædeſtinatus, nec poteſt à Deo quærere rationem cur prædeſtinationis gratiam illi non conceſſerit, quam annuit alteri. Deus enim reſpondere poſſet, *non requiri* (ut verbis S. Doctoris utar) *rationem, quare non dem alicui, cui dare non debeo.*

Inſtabis 1. Non eſt in S. Thomâ fundamentum diſtinguendi reprobationem negativam in abſolutam & comparativam. 2. Prætereà admiſsâ etiam illà diſtinctione, non eſt ratio, cur aſſeratur S. Thomam cenſuiſſe iſtam non habere cauſam præter Dei voluntatem, illam verò pro causâ præviſionem demeritorum.

Reſp. ad 1. angelicum Doctorem variis in locis tradere diſtinctionem de quâ agitur. Et ſanè duplex eſt apud eum reprobatio: *in generali*, quæ quidem eſt omninò idem cum abſolutâ; & altera *in ſpeciali*, quæ non differt à comparativâ: *Circa electionem bonorum & reprobationem malorum* (inquit in comment. epiſt. ad Rom. cap. 9. lect. 45.) *duplex quæſtio moveri poteſt: una quidem in generali, quare Deus velit quoſdam indurare, & quorumdam miſereri: alia verò in ſpeciali, quare velit hujus miſereri, & hunc vel illum indurare.*

Reſp. ad 2. poſitâ diſtinctione reprobationis abſolutæ à reprobatione comparativâ, S. Thomas docet, illius non autem iſtius reddi poſſe rationem: *Et poteſt quidem* (inquit) *ratio hujus quæſtionis aſſignari; ſecundæ autem quæſtionis non poteſt aſſignari, niſi ſimplex Dei voluntas, cujus exemplum patet in rebus humanis.* Idem utriuſque reprobationis diſcrimen expreſsè tradit in caput 6. Joannis, ubi ſic loquitur: *Quare au-*

autem non omnes aversos trahit, sed aliquos, licèt sint omnes æqualiter aversi; ratio quidem IN GENERALI *potest assignari, ut scilicet in illis, qui non trahuntur, appareat & refulgeat ordo divinæ justitiæ: in illis autem, qui trahuntur, immensitas divinæ misericordiæ: Quare autem* IN SPECIALI *trahat hunc, & illum non trahat, non est ratio aliqua, nisi beneplacitum voluntatis divinæ.* Si quis pro distinctione, de quâ est quæstio, clarius aliquid desideret, lucem in ipso sole desiderabit.

§. V.

Quid rationibus theologicis statui possit de reprobatione negativa.

CONCLUSIO. Rationibus theologicis suadetur, reprobationem negativam non fuisse factam independenter à demeritorum prævisione.

Probatur 1. Deus (ut hujusce articuli paragrapho 1. observatum est) verè odit eum quem reprobat: *Esau autem odio habui*: atqui Deus neminem odit, nisi propter peccatum: ergo reprobat etiam negativè, propter peccatum.

Probatur 2. Reprobatio negativa quorumdam hominum non fuit facta ante electorum prædestinationem, ut superiùs dictum est: atqui electorum prædestinatio facta est post peccatorum prævisionem; neque enim facta fuit ante Christi prædestinationem: prædestinatio autem Christi supponit prævisionem peccati, cùm ex Augustino, & S. Thomâ, si homo non peccasset, Verbum incarnatum non fuisset.

Probatur 3. Creaturæ rationali innocenti, saltem in statu in quo res sunt, elevationis scilicet ad finem supernaturalem, beatitudo cœlestis negari non potest independenter à demeritorum prævisione: ergo nec sine eâ potest reprobari reprobatione etiam negativâ.

Pro-

Probatur ant. Creatura rationalis innocens, cui negaretur cœlestis beatitudo, esset summè misera: atqui creatura rationalis innocens non potest esse summè misera: ergo, saltem in statu in quo res sunt, beatitudo cœlestis negari non potest creaturæ rationali innocenti. Minor propositio expresse traditur ab Augustino lib. 1. operis imperfecti: *Sub Deo justo*, (inquit) *miser esse quisquam, nisi mereatur, non potest*: id nimirùm vetat lex æterna, quæ (eodem Augustino teste) *jubet, ut omnia sint ordinatissima*. Major verò sic ostenditur: Summa est creaturæ miseria non consequi finem, ad quem condita est, & cujus vehemens experitur desiderium: *Qui appetit* (ait Augustinus lib. de moribus Ecclesiæ cap. 3.) *quod adipisci non potest, cruciatur*. Creatura, cui negaretur beatitudo cœlestis, vel amaret patriam, seu cœlestem illam beatitudinem, vel non amaret: Si primum, non potest, quin sit summè misera: *Si amatur patria* (inquit Augustin. Serm. 14. de verbis Apostoli cap. 6.) *magna pœna*. Si secundum, cœcitas & obduratio sunt pœnæ, ac proinde miseriæ, ipsa beatitudinis privatione graviores: *Si autem* (ait ibidem S. Doctor) *non amatur patria, pejor est cordis pœna*.

§. VI.

Cujusnam peccati prævisionem supponat reprobatio negativa.

Not. 1. Certum est, reprobationem in parvulis supponere prævisionem solius peccati originalis: alterius enim rei esse non possunt, qui sine baptismo, Deo sic disponente, moriuntur.

Not. 2. Apud eos omnes quibus placet, prædestinationem non esse gratuitam, hoc est, antè prævisa merita, reprobatio, etiam negativa, pendet ex demeritorum, tum originalis, si nusquam remit-

remitti debeat, tum actualium, in quibus reprobus moriturus est.

Not. 3. Inter eos qui docent, prædestinationem esse gratuitam, duplex est sententia circa difficultatem de quâ agitur. Nonnulli docent peccata actualia præsupponi reprobationi, etiam negativæ, præsupponi reprobationis decreto, eorum hominum respectu, quibus peccatum originale per baptismum remitti debet. Alii è contra censent, solum peccatum originale præsupponi reprobationi negativæ, sive illud peccatum quoad culpam aliquando per baptismum remitti debeat, sive nusquam debeat remitti.

CONCLUSIO. Reprobatio negativa non præsupponit prævisionem alicujus actualis peccati, sed solius originalis, sive aliquando remitti debeat, sive non debeat remitti.

Probatur 1. ex Scripturâ. Reprobatio negativa non præsupponit prævisionem peccati, quod Scriptura expresse excludit à reprobatione negativâ Esau; in eo quippè (ut suo loco dictum est) Apostolus omnium hominum reproborum typum expressit: atqui Scriptura ab Esau reprobatione negativâ expresse excludit quodlibet actuale peccatum: *Cùm* (inquit) *nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali ..... Iacob dilexi, Esau autem odio habui.*

Probatur 2. authoritate Augustini. S. Doctor versans hæc Pauli verba ad Rom. 9. *Cùm nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali*, asserit, solum peccatum originale fuisse causam odii Dei in Esau: *Quid* (inquit epist. 105.) *oderat in Esau, antequam fecisset aliquid mali, nisi originale peccatum?* atqui odium Dei & reprobatio, etiam negativa (ut hujusce articuli paragraph. 1. ostensum est) idem sunt: ergo solum peccatum originale est, ex Augustino, causa reprobationis negativæ.

Confirmatur. Ex Augustino, reprobatio negativa est derelictio in massâ corruptâ, sicut præ-
desti-

deftinatio eft difcretio ab eadem maffa: atqui, ex eodem Auguftino, maffæ corruptæ nomine intelligitur ea, quæ per peccatum originale fic effecta eft: *Meritò autem*, (ait S. Doctor epift. 157. ad Optatum) *videretur injuftum, quod fiunt vafa iræ ad perditionem, fi non effet ipfa univerfa ex Adam maffa damnata*: ergo, &c.

Probatur 3. ex S. Thoma. 2. 2. quæft. 2. art. 5. ad 1. docet, Deum in pœnam peccati originalis quibufdam denegare auxilium neceffarium ad fidem & ad charitatem. Quæft. 6. de veritate art. 2. ad 9. fcribit, rationem reprobationis effe in hominibus peccatum originale. In commentariis c. 9. epift. ad Rom. pluries docet, tum prædeftinatos tum reprobos in inftanti rationis ante actum divinæ voluntatis involvi in mafsâ, quam primi parentis peccatum corrupit. S. Doctoris textus hujufce articuli §. 111. defcriptos legere eft.

Probatur 3. ratione theologicâ. Illud folum eft caufa reprobationis negativæ, quod eft unica caufa primi effectus reprobationis negativæ: atqui folum peccatum originale eft caufa primi effectus reprobationis negativæ: fiquidem primus effectus reprobationis negativæ eft denegatio auxilii ad credendum, ad diligendum Deum, ad perfeverandum neceffarii, five illud auxilium fit auxilium, quod nonnulli recentiores vocant verfatile, congruum; five fit auxilium, quod in Thomiftarum fcholâ dicitur auxilium per fe & ab intrinfeco efficax: Atqui folum peccatum originale eft caufa, cur quibufdam denegetur illud auxilium: nam 1. id exprefsè (ut ex dictis patet) afferit S. Thomas. 2. Idem ante S. Thomam docuerat Auguftinus lib. 2. de correpr. & gratia cap. 7. ubi afferit, non folùm eos, qui non audierunt euangelium, aut qui, eo audito, non crediderunt, fed etiam juftos, qui in finem ufque non perfeverant, *non effe ab illa confperfione difcretos quam conftat effe damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem*.

Obji-

Objicies 1. Deus non potuit propter solum peccatum originale hominem lapsum non eligere ad regnum cœleste: ergo reprobatio negativa non supponit prævisionem solius peccati originalis. Probatur ant. Ea non electio habet rationem pœnæ in homine ad finem supernaturalem condito: atqui Deus non potuit decernere pœnam propter solum peccatum originale; nam Deus propter id non potuit ab æterno decernere pœnam, quod per baptismum remissurus erat in tempore: atqui Deus per baptismum peccatum originale remissurus erat in tempore; quippè multi reprobi in infantiâ baptizantur, ac proinde peccati originalis remissionem consequuntur: *Si quis* (ait Concilium Tridentinum sess. 5. can. 5.) *per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, anathema sit*: eam verò fidei definitionem sacra Synodus confirmat ex Apostolo qui ad Rom. 8. scribit, *nihil esse damnationis iis qui verè consepulti sunt cum Christo per baptisma in mortem*. Addit laudata Synodus, in baptizatis nihil prorsùs esse, quod *eos ab ingressu cœli remoretur*.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. dist. maj. Quod remissurus erat tum quoad culpam, tum quoad omnem pœnalitatem, conc. maj. Quod remissurus erat quoad culpam, & non quoad omnem pœnalitatem, neg. maj. Distinguo pariter min. Atqui Deus peccatum originale in aliquibus reprobis per baptismum remissurus erat in tempore quoad culpam, & non quoad omnem pœnalitatem, conc. min. quoad culpam & omnem pœnalitatem, neg. min.

Ratio solutionis est, quia licèt Deus verè peccatum originale nonnullis per baptismum remittat quoad culpam, non remittit tamen quoad omnem pœnalitatem: nempè duæ sunt præcipuæ pœnalitates, quæ ex peccato originali proficiscun-

scuntur, concupiscentia nimirùm, & privatio perseverantiæ, quæ ex Concilio Tridentino, sess.6. can.12. est ex speciali Dei auxilio. Prior remanet in omnibus baptizatis, sive sint prædestinati, sive reprobi: *Manere autem* (inquit Concilium Tridentinum sess.5.) *in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur & sentit, quæ cùm ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus non valet.* Altera in iis omnibus habet locum, qui non sunt ex prædestinatorum numero, etiamsi baptizati fuerint. Id apertè docet Augustinus lib. de dono perseverantiæ cap.8. ubi quærenti, *cur quibusdam, qui Deum coluerunt bona fide, perseverare usque ad finem non dedit*, respondet, perseverantiam nonesse debitam naturæ, sed esse gratiam quæ potest negari; cur autem negetur, tradit capitis initio: *Ex uno quippè* (inquit) *omnes in condemnationem non in justitiam judicati sunt ire, sed justam. Qui ergo liberatur, gratiam diligat; qui non liberatur, debitum agnoscat.*

Instabis. Vel reprobus, qui in infantiâ baptismum recepit, damnatur propter peccatum originale, vel non damnatur propter peccatum originale. Si primum, falsa erit Apostoli sententia: *Nihil est damnationis, &c.* Si secundum, peccatum originale non erit causa reprobationis; quod est contra suppositionem.

Resp. reprobum, de quo agitur, non damnari *proximè & immediatè* propter peccatum originale, sed *remotè tantùm & radicaliter:* non damnatur *proximè*, quia nulla peccati originalis culpa remanet in reprobo, qui in infantiâ baptizatus est, nec unquam reditura est culpa, quæ baptismum præcesserat: sed damnatur *remotè & radicaliter* propter idem peccatum originale, quatenùs, eo licèt quoad culpam perfectè dimisso, remanet tanquam pœnalitas privatio specialis auxilii, quod in statu naturæ lapsæ ad actu perseverandum requiritur.

Con-

Confirmatur solutio ex eo, quòd argumentum à baptismo reprobis in infantiâ dato petitum, Semi-pelagiani Augustino proposuerint: Scilicet, teste Prospero, hæc erat secunda Gallorum adversùs S. Doctorem objectio: *Quod ab eis, qui non sunt prædestinati ad vitam, non auferat percepta baptismi gratia originale peccatum*: non aliâ verò ratione solvit S. August. solvit S. Prosper, quàm eâ, quæ mox à nobis relata est. Non aliâ etiam ratione solverunt Patres Africani, in Sardiniâ exules: sic enim in epist. synodicâ cap. 7. loquuntur: *In Esau verò judicium justæ severitatis ostendit: qui sacramento quidem circumcisionis octavo die secundùm tenorem divinæ constitutionis accepto, reatu peccati originalis caruit, sed per nequitiam cordis in hominis terreni vetustate permansit, illius ibi judicio derelictus, qui gratis salvat, justèque damnat.*

Objicies 2. Eodem modo ratiocinandum est de homine innocente, ac de homine lapso: atqui homo innocens privatus non fuit speciali perseverantiæ dono in pœnam præcedentis alicujus peccati: ergo nec homo lapsus eo privatur in pœnam originalis peccati.

Resp. 1. illud argumentum olim à Semi-pelagianis objectum fuisse Augustino: *Neque enim* (ajunt in epist. Hilarii ad Augustinum) *dici potest, ideò non accepisse, quia non est discretus à massa perditionis gratiæ largitate; nondum quippè erat illa in genere humano perditionis massa, antequam peccasset, ex quo tracta est origo vitiata*. Inde verò colligitur, Semi-Pelagianis persuasum fuisse quòd Augustinus in pœnalitates peccati originalis, etiam quoad culpam dimissi, refuderit privationem specialis doni, ad actu perseverandum requisiti.

Resp. 2. neg. maj. Ratio disparitatis est, quia homo innocens non indigebat (ut tamen propter infirmitatem ex originali peccato contractâ indiget homo lapsus) dono aliquo speciali ad

per-

perseverandum: satis ei fuit, propter integritatem qua pollebat, auxilium versatile ex se indifferens, & à libero Adami arbitrio determinandum; quemadmodum reverà determinatum fuit ab angelis, qui in justitia perseverarunt. Hinc patet, falsò supponi, quòd Adamus innocens privatus fuerit aliquo dono sibi ad actu perseverandum necessario: *Si autem* (inquit Augustinus lib. de corrept. & gratia cap. 11.) *hoc adjutorium vel angelis vel homini, cum primùm facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent; adjutorium quippè defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est* (originalis haud dubiè, ut patet in justo, qui primùm lethaliter peccat) *quibus autem datur, secundùm gratiam datur.*

Objicies 3. Defendi non debet opinio, quæ perrarò in scholis auditur: atqui ejusmodi est ea, quæ docet, peccatum originale in baptismo aliquando dimittendum, esse causam reprobationis negativæ; imò reperire est theologos, qui eam gravis censuræ nota perstringunt: ergo, &c.

Resp. quidquid sit de majori propositione, de qua plura diximus harum Institutionum priore tomo, agentes de locis theologicis, neg. min. Nam 1. trita est ea opinio in schola S. Thomæ; fusè de ea differit, multisque eam probat Joannes Baptista Gonetus tomo 4. Clypei Thomistici disp. 5. art. 3. ubi plures sui ordinis scholasticos pro ea laudat: 2. Extra S. Thomæ scholam propugnatur à Suarez in 1. p. lib. 5. de reprobat. cap. 5. à Didaco Ruitz disp. 14. de præestin. sectione 4. & sequentibus: Omnibus aliis Societatis Jesu theologis defendenda proponitur à reverendissimo Patre Claudio Aquaviva totius Societatis Præposito Generali, hæc enim habet

pag. 14. libri de ratione studiorum Societatis editi Romæ an. 1586. *Reprobationis, qua cæteri homines excidere ab ultimo fine permissi sunt, causa fuit peccatum originale*. Hinc patet, quantùm temeraria sit quorundam recentiorum in sententiam, de qua agitur, censura: ferit nimirùm illa censura non tantùm scholasticos, quos modò recensuimus, sed ipsum etiam Augustinum, qui eam doctrinam asseruit epist. ad Sixtum, 106. ad Paulinum, 157. ad Optatum, in Enchiridio c. 98. lib. 2. ad Bonifacium cap. 7. Ferit quoque Fulgentium, à quo etiam defenditur lib. 1. de verit. prædest. & gratia; Prosperum ad septimam objectionem Gallorum, Africanos patres in Sardinia exules epist. Sydonicâ cap. 6. S. Thomam iis omnibus in locis, quæ à nobis parag. 3. superiùs laudata sunt.

Caput III.

De effectibus reprobationis.

Not. 1. Inter effectus reprobationis recenseri possunt, permissio peccati, excæcatio, induratio, damnatio æterna, & tandem plura peccata actualia: hic igitur quærendum est, num ea omnia verè & de facto sint reprobationis effectus.

Not. 2. Reprobatio considerari potest vel in angelis, vel in hominibus lapsis; ac proindè expendendum est, utrum in utrisque peccati permissio, peccatum ipsum, & æterna damnatio, fuerint effectus reprobationis.

Not. 3. Tria requiruntur, ut aliquid sit causa reprobationis: Necesse est 1. ut sit à Deo, quippè Deus, qui objicit & condemnat reprobum, est causa efficiens reprobationis: 2. ut ad reprobationis finem conducat: 3. ut ad eum finem conducat ex Dei intentione.

Con-

CONCLUSIO 1. Permissio peccati originalis non est effectus reprobationis.

Probatur. Quod est causa motiva reprobationis, non est illius effectus, quia causa motiva rei alicujus est prior ipsâ re, cum è contra effectus sit eâ posterior: atqui peccatum originale, (ut capite superiore ostensum est) fuit causa motiva reprobationis: ergo non est illius effectus.

CONCLUSIO 2. Permissio peccati actualis non fuit in angelis effectus reprobationis.

Probatur. Illud non fuit effectus reprobationis in angelis, quod præcessit reprobationem angelorum; nam effectus non potest esse prior suâ causâ: atqui permissio peccati præcessit reprobationem angelorum: quippè (ut superiùs ostensum est) angeli à Deo reprobati non fuerunt, nisi post prævisa eorum demerita.

CONCLUSIO 3. Permissio peccati actualis, quod nusquam debet remitti, est effectus reprobationis. Est contra plures recentiores, quibus placet, ejusmodi peccati permissionem reduci ad providentiam generalem ordinis supernaturalis.

Probatur. Permissio peccati actualis, de quo agitur, habet omnes conditiones requisitas, ut sit effectus reprobationis. Nam 1. ea permissio est à Deo: 2. confert ad reprobationis finem: 3. ad eum finem confert ex intentione divinâ.

Confirmatur ex S. Thomâ, qui hìc art. 3. in corpore sic loquitur: *Sicut prædestinatio includit voluntatem conferendi gratiam, & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam*: quibus quidem verbis S. Thomas asserit, peccati permissionem in reprobationis negotio se habere, sicut respectu prædestinationis se habent gratia & gloria: Atqui gratia & gloria sunt effectus prædestinationis: ergo, ex S. Thomâ, in reprobis permissio peccati actualis nusquam remittendi est effectus reprobationis.

CONCLUSIO 4. Derelictio per denegationem specialis doni perseverantiæ, est effectus reprobationis.

Probatur. Reprobatio est causa, cur Deus non det justo, qui reprobus est, speciale donum perseverantiæ. Interroganti adversario, *Cur quibusdam, qui Deum coluerunt bona fide, perseverare usque in finem non dedit*, sic cap. 8. libri de dono perseverantiæ, Augustinus respondet: *Cur putas, nisi quia non mentitur qui dicit: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis? nam, si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum .... Quia non erant secundùm propositum vocati, non erant electi in Christo ante constitutionem mundi, non erant prædestinati secundùm propositum ejus.* Plura loca similia legere est iis locis, ubi de causa prædestinationis, & de causa reprobationis dictum est.

CONCLUSIO 5. Excæcatio & induratio, in impiis, qui sunt è reproborum numero, sunt effectus reprobationis.

Probatur. Excæcatio & induratio idem sunt ac integra hominis impii derelictio: atqui integra derelictio est (ut mox dictum fuit) effectus reprobationis: ergo, &c. Major constat ex Augustino, qui epist. 105. docet, Deum ipsum excæcare & indurare impios, *non quidem impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam*.

CONCLUSIO 6. Peccata ipsa non sunt in reprobis effectus reprobationis.

Probatur. Ex observatis, ut aliquid sit effectus reprobationis, requiritur, ut sit à Deo: atqui peccata nec sunt, nec esse possunt à Deo: ergo non sunt effectus reprobationis.

CONCLUSIO 7. Æterna tum damni tum sensus pœna sunt effectus reprobationis.

Probatur 1. ex Scripturâ, quæ Matthæi 25. expressè asserit, ignem æternum esse paratum, ac proindè prædestinatum diabolo & angelis ejus: 2. ex Augustino, qui lib. 15. de civit. Dei docet duas esse hominum societates, quarum una est

præ-

prædestinata regnare cum Deo, altera verò æternum supplicium subire cum diabolo: 3. ex Concilio Valentino, quod sub Lothario habitum est: *Fidenter fatemur* (inquiunt laudati Concilii Patres can. 3.) *prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem.*

CAPUT IV.

De numero Reproborum.

Not. Circa numerum reproborum quæri potest: 1. an sit Deo certus: 2. an multò major sit electorum numero: 3. quos fructus electi percipiant ex eo reproborum numero.

CONCLUSIO I. Dei respectu, non autem nostri, certus est reproborum numerus.

Probatur prior conclusionis pars iis omnibus argumentis, quibus, agentes de prædestinatione, demonstravimus, numerum electorum esse Deo cognitum, non in genere tantùm, sed etiam in specie, & in individuo.

Probatur altera pars conclusionis: 1. ex eo, quòd pro omnibus omninò hominibus (ut monet Apostolus 1. ad Timoth.2.) orare debeamus: non possemus autem, Augustino teste, pro iis orare, quos certò sciremus esse de reproborum numero; neque enim id à Deo petere licet, cujus contrarium certissimè scimus eum velle: 2. Nemo certò sit, quinam sint è prædestinatorum numero: ergo neque quinam sint è numero reproborum. Antecedens, de quo in Tractatu de gratiâ fusè contra Calvinistas disseremus, probant hæc verba Concilii Tridentini sess. 6. cap. 12. *Nemo quamdiù in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædestinationis mysterio usque adeò præsumere debet, ut certò statuat, se omninò esse in numero prædestinatorum.*

Confirmatur ex eo, quòd nemo certò scire possit, utrum sit in statu gratiæ; quòd nemo (ex suppositione, quòd sit in statu gratiæ) noverit utrum usque in finem sit perseveraturus: *Similiter* (ait idem Concilium Trident.) *de perseverantiæ munere nemo certi sibi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent.*

CONCLUSIO 2. Reproborum numerus multò major est electorum numero.

Probatur 1. ex Scripturis. Matth. 7. hæc habentur: *Lata & spatiosa est via, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam: angusta est porta, & arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam.* Hæc quoque leguntur Lucæ 13. *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Unde Isaiæ 17. & 24. electi comparantur spicis, quæ remanent in agro post collectam messem; vel uvis, quæ facta vindemia supersunt in vinea; vel olivis, quæ excussa olea in illius summitate, vel in rami alicujus cacumine remanent.

Probatur 2. ex Patribus. Chrysostomus hæc habet homiliâ 14. ad populum Antiochenum: *Quot putatis esse in civitate nostra*, Antiochena, sexcentis hominum millibus constanti, *qui salvi fient? non possunt in tot millibus centum inveniri, qui salventur; quin & de his dubito.* Ratione confirmat: *Quanta enim in juvenibus malitia, in senibus torpor?* Augustinus in Psal. 48. hæc etiam habet: *Quot sunt illi, qui videntur observare præcepta Dei? vix invenitur unus vel duo aut paucissimi: ipsos solos liberaturus est Deus, & cæteros damnaturus.*

Rationes profert S. Doctor, cur Deus voluerit tantum esse reproborum numerum: *Ut ex pluribus* (inquit in Enchiridio ad Laurentium c. 99.) *non liberatis, atque in damnatione justissima dereli-*

relictis, ostenderetur, quid meruisset universa conspersio, & quòd etiam istos debitum judicium Dei duceret, nisi ejus indebita misericordia subveniret. Aliam rationem tradit epist.157. ad Optatum: *Tam multos autem creando nasci voluit, quos ad suam gratiam non pertinere præscivit, ut in multitudine incomparabili plures sint illis, quos Deus in sui regni gloriam filios promissionis prædestinare dignatus est, ut etiam ipsa rejectorum multitudine ostenderetur, quàm nullius momenti sit apud Deum justum quantalibet numerositas justissimè damnatorum.* Tam parvi Deus facit ingentem illam reproborum multitudinem, ut sæpiùs permittat, regna integra bellis commoveri, ut uni & alteri electo consulat.

Probatur 3. ratione. Homo lapsus in triplici statu considerari potest; naturæ, legis, & gratiæ: atqui in illo triplici statu numerus reproborum fuit semper major electorum numero. De hominibus nimirùm, qui ad Noemum usque in priori statu vixere, hæc habentur Genesis 6. *Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum e et in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum, quòd hominem fecisset in terra.*

De Judæis omnes ferè libri veteris testamenti conqueruntur, sed satis sint hæc verba Psal. 13. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.*

Confirmatur ex eo, quòd ii qui ex Judæis servabant legis corticem (qui tamen erant paucissimi) major pars non ex amore justitiæ, sed tantùm aut ex timore pœnæ, aut propter hujus vitæ commoda Mosaicis præceptis obtemperarent: *Illi etiam,* inquit Augustinus lib.3. ad Bonifacium cap.4. *quicunque ibi erant, sola quæ ibi Deus pollicetur, terrena promissa sectantes, & quid pro novo testamento ea ipsa significent ignorantes, eorum adipiscendorum amore, & amittendorum timore, Dei præcepta servabant; imò non serva-*

vabant, sed sibi servare videbantur: neque enim - des in eis per dilectionem operabatur, sed terrena cupiditas, metusque carnalis.

In iis qui post adventum Christi vixerunt hactenùs, & nunc etiam vivunt, majorem esse reproborum numerum, quàm electorum, varia momenta demonstrant. *Primò*, ex Orbis partibus quæ incoluntur ab hominibus, vix quarta pars Christianam fidem profitetur. 2. Ex Christianis plurimi sunt aut hæretici aut schismatici. 3. Ex Catholicis pauci sunt, qui ad Euangelii normam mores exigant suos.

Quæres, cur Deus permittere voluerit, ut reproborum quàm electorum major sit numerus.

Ad eam quæstionem hisce verbis respondet Augustin. lib. 2. contra Julianum: *Quare sint illi plures quàm illi, consilium Dei velle nosse multorum est; nosse autem vel paucissimorum hominum, vel omninò nullorum.* Epist. 59. scribit, *Deum tam multos creare reprobos in usus profundarum cogitationum suarum.* Lib. 5. contra Julianum cap. 4. Deum uti tanto illo reproborum numero ad bonum, & utilitatem electorum: *Cæteri autem mortales*, inquit, *qui ex isto numero non sunt, & ex eadem quidem massa, ex qua & isti, sed vasa iræ facti sunt, ad utilitatem nascuntur istorum*: In quo autem ea utilitas posita sit, subsequenti conclusione declaratur.

Conclusio 3. Ex ingenti reproborum numero, exiguus electorum numerus plures fructus percipit.

Probatur enumeratione. *Primò*, reprobi electis operam suam conferunt ad ea, quæ mortali huic vitæ sustentandæ necessaria sunt: id autem providit Deus, ne electi in terrenis bonis quærendis occupentur; *sed* (ut ait Augustinus in Psal. 104.) *ut ad hoc vacent, unde bonum æternum possit acquiri, hoc est, ut custodiant justificationes ejus, & legem ejus requirant.*

Se-

Secundò, reproborum abjectione & maledictione electi docentur, quid possit hominis lapsi liberum arbitrium, suis relictum viribus: *Cæteri autem homines* (ait Augustinus epist. 106.) *ad istam societatem prædestinatorum non pertinentes, propter hoc à Deo præsciente creati sunt, ut in his ostenderet, liberum desertoris arbitrium sine sua gratia quid valeret.*

Tertiò, docentur, quid sibi fuisset de bitum, nisi Deus eorum misertus fuisset. Enchiridii cap. 95. idem S. Doctor scribit, eum qui assumitur, agnoscere, *quid sibi per judicium deberetur, nisi misericordia subveniret*. Agnoscunt pariter beneficii sibi collati præstantiam, hincque discunt, non esse in quibusdam meritis, quæ cum reprobis habent communia, sed in solâ Dei gratiâ gloriandum: *Ne glorientur* (ait Augustinus lib. 6. contra Julianum, cap. 10.) *tanquam de meritis vitæ suæ, cùm cognoscunt, hoc sibi justissimè reddi potuisse, quod vident reddi paribus consortibus mortis suæ*: Discunt, deberi à se summam gratitudinem propter exhibitam sibi summam misericordiam: *Sed humiliter gratias agit* (ait idem Augustinus lib. 4. contra Julianum cap. 3.) *quando in illo à quo debitum exigitur, quid in eadem causa sibi debeatur agnoscit.*

Quartò, ad reprobatorum damnationem, prædestinati perutili timore concutiuntur, præcaventque, ne eorum tum superbiæ, tum incredulitatis exemplum imitentur: *Quòd vasa eos facit perditionis* (ejusdem sunt S. Doctoris verba lib. 1. quæst. 2. ad Simplicium) *ad usum aliorum correctionis facit.*

Quintò, reproborum malitiâ & iniquitate, prædestinati ad virtutem, & profectum exercentur: *Ne putetis* (inquit Augustinus in Psal. 54.) *gratis esse malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus aut ideò vivit ut corrigatur, aut ideò vivit, ut per illum bonus exerceatur.*

Tan-

Tandem electi ex reproborum impugnatione manifesti fiunt: *Deus* (inquit S. Doctor epist. 141.) *etiam malis eorum* (reproborum) *benè utitur, non solùm ad justitiam suam, quæ eis digna in fine retribuet, sed etiam ad exercitationem & profectum Sanctorum suorum, ut ex ipsa etiam malorum perversitate boni proficiant, & probentur, & manifestentur, sicut Apostolus ait: Oportet hæreses esse, ut probati, manifesti fiant inter vos.*

Prioris Partis Institutionum Theologicarum Finis.